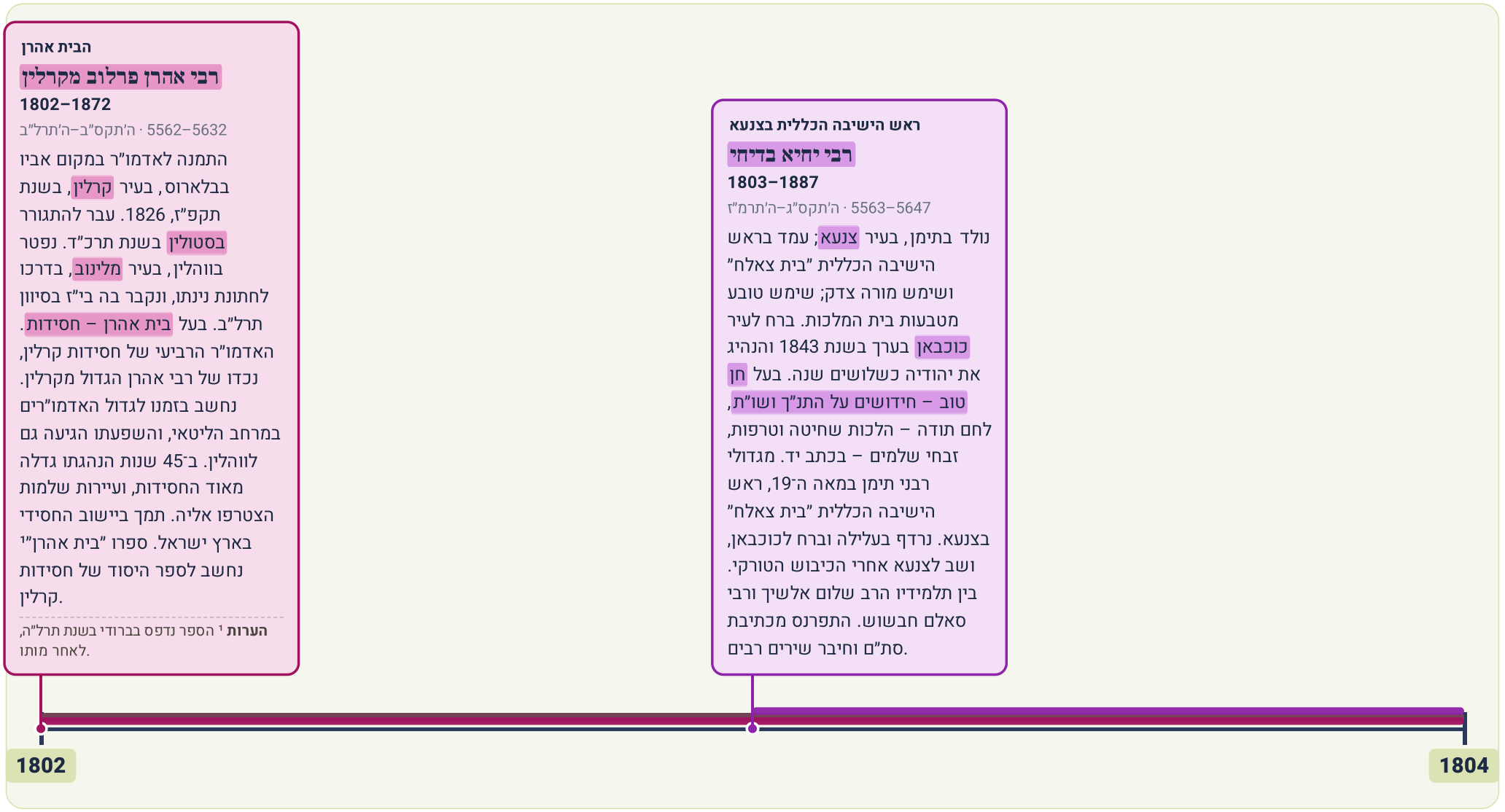

בעל שולחן לחם הפנים
רבי יעקב רקח
1800–1891
5560–5651 · ה'תק"ס–ה'תנ"א
נולד בלוב, בעיר טריפולי; ייסד בה את "ישיבת רבי יעקב" והחזיק אותה מכספו; פרנס את עצמו כמנהל חשבונות. תלמיד גדל בבית אביו, רבי שלמה רקח[1]. בעל שולחן לחם הפנים – חידושים וביאורים על השולחן ערוך[2], שערי תפילה – דיני התפילה ומנהגיה, קול יעקב – על פרשיות השבוע, ישועות יעקב – פירוש על ההושענות. ראש ישיבה מחכמי טריפולי, שסירב לכהן ברבנות רשמית וחי בעוני. ב"שערי תפילה" ליקט את דעות עשרות פוסקים בכל שאלה. התכתב עם רבי חיים פלאג'י ועם רבי חיים בנימין פונטרימולי. ממנו האמרה "האוכל דג ביום ד"ג ניצל מד"ג".
הערות [1] אביו היה נין בעל מעשה רקח. [2] החיבור כולל שבעה כרכים.
בעל ה"תפארת שלמה"
רבי שלמה הכהן רבינוביץ מראדומסק
1801–1866
5561–5626 · ה'תקס"א–ה'תרכ"ו
נולד בפולין, בעיר ולושצובה. התחנך בילדותו בעיר פיטרקוב ונמשך לחסידות. התגורר בעיר פשדבורו אצל אביו ושימש מלמד עד תקצ"ד. כיהן כרב העיר ראדומסק מתקצ"ד וכאדמו"ר; נפטר ונקבר בה בכ"ט באדר תרכ"ו. תלמיד רבי ישכר בר מרדושיץ ורבי משה מלעלוב ורבי מאיר מאפטא. בעל תפארת שלמה – על התורה והמועדים, חידושים על מסכת כתובות. האדמו"ר הראשון ומייסד חסידות ראדומסק, ממשפחת מתנגדים שנמשך לחסידות. כונה "העילוי מוולושצובה". מונה לרב ראדומסק בתקצ"ד, ורבו מרדושיץ כפה עליו לשמש כאדמו"ר. אליו נהרו חסידי רדושיץ וווּרקה. נודע כבעל תפילה ומלחין. בספרו "תפארת שלמה" עסק בעיקר במידת היסוד מתוך יסודות הקבלה.
בעל ויוסף אברהם
רבי אברהם דיין
1800–1876
5560–5636 · ה'תס"ם–ה'תע"ו
נולד בסוריה, בעיר חלב – ארם צובא; עמד בראש קהל המוסתערבים וכיהן כדיין; נפטר ונקבר בה. נסע לארץ ישראל, לעיר צפת, לחפש בית דפוס זול לספריו, ללא הצלחה. הדפיס חלק מספריו באיטליה, בעיר ליבורנו. תלמיד אביו רבי ישעיה הדיין. בעל ויוסף אברהם – שו"ת, שיר חדש – פירושים ורמזים על תהלים, זיכרון לנפש – מוסר, מעשיות ודרושים, טוב טעם – דרשות וחידושים. מגדולי חכמי חלב במאה ה־19, ראש קהל המוסתערבים ודיין, שחכמי דורו כתבו עליו "דיינא הוא ונחית לעומקא דדינא". חי בעוני וחסך כדי להדפיס את ספריו. נולד בערך בשנת 1800.
1800
1802
"סבא דמשפטים"
רבי אברהם חיים אדאדי
1800–1874
5560–5634 · ה'תק"ס–ה'תרל"ד
נולד בלוב, בעיר טריפולי; כיהן בה כרב, ראש ישיבה ואב"ד מ־1830. עלה עם סבו לארץ ישראל, לעיר צפת, בשנת 1818, למד בה ושימש בדיינות; שב אליה בשנת 1865 ונפטר בה. הדפיס את ספריו באיטליה, בעיר ליבורנו. תלמיד רבי נתן אדאדי, סבו ורבי יהודה לביא. בעל ויקרא אברהם – שו"ת, השומר אמת – הלכות ספר תורה, שדה מגרש. מגדולי רבני לוב במאה ה־19, אב"ד בטריפולי ושו"ר מטעם צפת. ספריו מתעדים את מנהגי טריפולי ואת חיי יהודי צפת לפני רעידת האדמה ואחריה, ושו"ת "ויקרא אברהם" משמש פוסקים עד היום.
בעל מי השילוח
רבי מרדכי יוסף לייזר מאיזבִיצא
1800–1854
5560–5614 · ה'תק"ס–ה'תרי"ד
נולד בפולין, בעיר טומשוב בשנת תק"ס. היה בעיר קוצק מחסידי רבי מנחם מנדל, והדריך חסידים בהוראתו. קבע את חצרו בתחילה בטומשוב, לאחר פרישתו מקוצק בשנת ת"ר. ישב באיזביצא שליד לובלין, מרכז חצרו, נפטר בה בז' בטבת תרי"ד ונקבר בה. תלמיד רבי שמחה בונים מפשיסחה – תשע שנים ראצופות ורבי מנחם מנדל מקוצק. בעל מי השילוח – על התנ"ך והתלמוד, שליקט נכדו, תר"כ. מייסד חסידות איזביצא־ראדזין. פרש מקוצק עם חסידים רבים לאחר המעבר בשמחת תורה ת"ר, ועמד בראש חצרו 13 שנה. תורתו, שליקט נכדו בספר "מי השילוח", גורסת שהמציאות כולה אלוקות ותחושת הבחירה החופשית אינה אמיתית, ועוררה התנגדות עזה. מתלמידיו: רבי צדוק הכהן מלובלין ורבי לייבלה איגר.
מקום / אזור
אשכנז
צפון אפריקה
בבל
ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים
פולין־ליטא
קווקז
בוכרה / מרכז אסיה
תימן

מקום / אזור: תימן · בוכרה / מרכז אסיה · קווקז · פולין־ליטא · ארץ ישראל / האימפריה העות׳מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · אשכנז

בעל קיצור שולחן ערוך
רבי שלמה גאנצפריד
1804–1886
5564–5646 · ה'תקס"ד–ה'תרמ"ו

נולד בהונגריה, בעיר אונגוואר', בשנת תקס"ד. שימש אב בית דין באונגוואר רוב ימיו. נפטר ונקבר באונגוואר בכ"ח בתמוז תרמ"ו; קברו מוקד עלייה לרגל. תלמיד רבי צבי הירש הלר. בעל קיצור שולחן ערוך, קסת הסופר – כתיבת סת"ם, לחם ושמלה – נידה ומקוואות, פני שלמה – חידושי ש"ס. פוסק הלכה ואב בית דין באונגוואר. ספרו קיצור שולחן ערוך, הלכות מעשיות בעיקר מאורח חיים בתוספת מוסר ודרך ארץ, נחשב לספר ההלכה הנפוץ ביותר בקהילות אשכנז עד התפשטות המשנה ברורה. 14 מהדורות נדפסו בחייו והספר תורגם לשפות רבות. ספרו הראשון, קסת הסופר, הוגלץ על ידי החתם סופר כספר חובה לסופרי סת"ם.

הערות ' כיום העיר אוז'הורוד שבאוקראינה.

רבי מרדכי זאב איטינגא
1804–1863
5564–5623 · ה'תקס"ד–ה'תרכ"ג

נולד בגליציה, בעיר לבוב בשנת תקס"ד, לרב יצחק אהרן סג"ל איטינגא ולבת רבי מרדכי זאב אורנשטיין אב"ד לבוב. למד שנים ארוכות עם גיסו רבי יוסף שאול נתנזון, וחיברו יחד ספרים רבים. התמודד בבחירות לרבנות לבוב בשנת תרי"ז מול גיסו, ואחריהן סירב לכהן ברבנות; נפטר בב' בתמוז תרכ"ג. בעל מפרשי הים – על "ים התלמוד"י", מאירת עיניים – הלכות טרפות, מגן גיבורים – על אורח חיים, שו"ת מאמר מרדכי. למדן גליציאני ומחבר פורה, "נשיא ארץ ישראל" של כולל עסטריין־גאליציא. רוב ספריו חיבר יחד עם גיסו רבי יוסף שאול נתנזון. מתלמידיו רבי יצחק שמלקיש, בעל "בית יצחק".

הערות ' חיבר אותו יחד עם רבי יוסף שאול נתנזון.

1804

1805

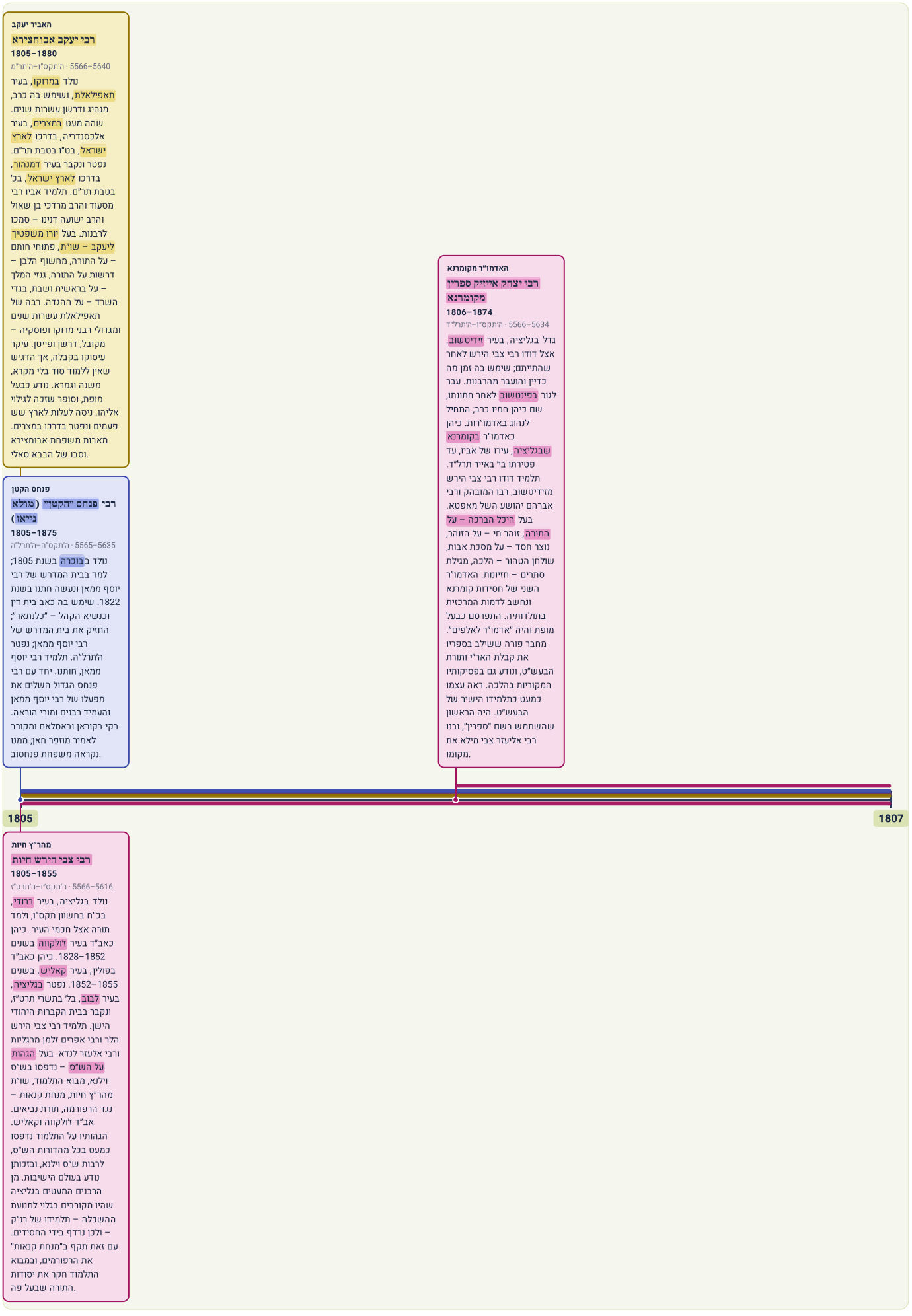
המרפ"א
רבי רפאל מאיר פאניז'ל
1804–1893
5564–5653 · ה'תקס"ד–ה'תרנ"ג

נולד בבולגריה, בעיר פאזארדז'יק. עלה עם הוריו לארץ ישראל, לירושלים, בגיל שלוש, בשנת 1807, ולמד בישיבות העיר; כיהן כראשון לציון בשנים 1880–1893. יצא שוב ושוב כשד"ר מטעם ירושלים וחברון למרוקו, לתוניס ולאיטליה. תלמיד למד בחדרים ובישיבות ירושלים. בעל לב מרפ"א – מערכות בהלכה לפי א"ב, שו"ת, חידושים ודרושים, לשון מרפ"א – שו"ת, הערות וציונים על הרמב"ם. שד"ר והראשון לציון. השכין שלום בין שני חלקי קהילת רומא ונקרא בשל כך לשיחה עם האפיפיור, ובמרוקו התפרסם כבעל מופת. ב־1889 הועלה ממלא מקום לחכם באשי הרשמי.

בעל "יסוד העבודה"
רבי אברהם וינברג מסלונים
1804–1883
5564–5644 · ה'תקס"ד–ה'תרמ"ד

נולד ברוסיה הלבנה, בעיר פינסק. כיהן כאדמו"ר בעיר סלונים מתריי"ח, ובה מרכז חצרו וישיבתו; נפטר ונקבר בה ביי"א בחשון תרמ"ד. תלמיד רבי נח מלכוביץ' ורבי משה מקובלין. בעל יסוד העבודה – תורה לשמה ועבודת ה', חסד לאברהם – קבלה, באר אברהם – על המכילתא. מייסד חסידות סלונים; נבחר לאדמו"ר לאחר פטירת רבו רבי משה מקובלין בשנת תריי"ח. ספרו "יסוד העבודה" – משנה סדורה בעיקרי החסידות, ובו חולק על רבי חיים מוולוז'ין בהגדרת תורה לשמה. עמד בנשיאות כולל רייסין ושלח שלושה מנכדיו הצעירים לארץ ישראל, ומהם שוקמה החסידות אחרי השואה.

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן

מקום / אזור: תימן · בוכרה / מרכז אסיה · קווקז · פולין־ליטא · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · אשכנז

בעל זבח שלמים
רבי אברהם אנקאווא
1807–1891
5567–5651 · ה'תקס"ז–ה'תנ"א
נולד במרוקו, בעיר סלא; למד בישיבת הרב רפאל ביבאס ושימש דיין. לימד תורה באלג'יריה, בעיר תלמסאן, אחרי שנמלט ממרוקו בשנת 1850. כיהן כרב הראשי של העיר מסכרה עד פטירתו. הדפיס את ספריו באיטליה, בעיר ליבורנו. תלמיד הרב רפאל ביבאס. בעל זבח שלמים – על הלכות שחיטה ובדיקה לרמב"ם, טהרת הכסף – פולמוס עם הרב משה סבעון, זכור לאברהם – דיני טרפות, כרם חמר. דרשן ופוסק הלכה, רבה הראשי של מסכרה שבאלג'יריה, מצאצאי רבי אפרים אנקווה. נמלט ממרוקו אחרי שהחזיר לדתה נערה שהתאסלמה. אסף ספרים וכתבי יד והוציא לאור את חיבוריו בליבורנו.

אבי הבן איש חי
רבי אליהו בן משה חיים
1807–1859
5567–5619 · ה'תקס"ז–ה'תר"ט
נולד בעיראק, בעיר בגדאד, ולמד אצל אביו. כיהן בבגדאד כדרשן הקהילה וכמנהיגה הרוחני. תלמיד אביו רבי משה חיים. בעל מדרש אליהו – על המקרא ומאמרי חז"ל על דרך הסוד. דרשן קהילת בגדאד ומנהיגה הרוחני, ואביו ורבו של רבי יוסף חיים, בעל "בן איש חי".

1807
1808

מהר"ם שיק
רבי משה שיק
1807–1879
5567–5639 · ה'תקס"ז–ה'תר"ל
למד בפרשבורג בישיבת החת"ם סופר מגיל 17. כיהן כרב הקהילה בירגן וכראש ישיבה בשנים 1861–1838. כיהן בחוסט כגאב"ד וכראש הישיבה הגדולה, בת 800 תלמידים, עד פטירתו. תלמיד החת"ם סופר ודודו רבי יצחק פרנקל, אב"ד פראונקירכן. בעל שו"ת מהר"ם שיק, מהר"ם שיק על תרי"ג מצוות, מהר"ם שיק על התורה. גדול פוסקי הונגריה בימיו ומנהיג האורתודוקסיה בימי הקרע עם הנאולוגים. תלמידו המובהק של החת"ם סופר, שכינהו "ספר תורה מהלך".

הרב מווירצבורג
רבי יצחק דב הלוי במבריגר מווירצבורג
1807–1878
5568–5639 · ה'תקס"ח–ה'תל"ט
נולד בבוואריה, בעיר וויסנבורן בה' בחשוון תקס"ח, ולאחר מות אביו כיהן כרב המקום. למד בעיר פיורדא בישיבה אצל הרב אברהם בנימין זאב המבורג, והוסמך לרבנות בן 20. כיהן כרב המחוז וכראש ישיבה בעיר וירצבורג בשנים 1840–1878; ייסד בית מדרש למורים־רבנים בשנת 1864; נפטר בה בט"ו בתשרי תרל"ט. תלמיד רבי אברהם בנימין זאב המבורג – ישיבת פיורדא ורבי אברהם בינג, רב מחוז וירצבורג ורבי מנדל קרגוי. בעל אמירה לבית יעקב – הלכות נידה, חלה, הדלקת הנר ומליחה, בגרמנית באותיות עבריות, מלאכת שמים – כתיבת סת"ם, מורה לזובחים – שחיטה ובדיקה, נחלי דבש – חליצה, שו"ת יד הלוי. מגדולי רבני גרמניה במאה ה־19, רב מחוז וירצבורג בשנים 1840–1878 וראש ישיבה בה. ייסד בית מדרש למורים־רבנים בשנת 1864 שהשפיע על הוראת היהדות בדרום גרמניה; מתלמידיו הרב דוד צבי הופמן. בפולמוס הפרדת הקהילות התנגד לרש"ר הירש והורה להישאר בקהילות הכלליות – ממניחי היסודות ל"אורתודוקסיה הקהילתית".

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן

המלבי"ם
רבי מאיר לייבוש וייזר
1809–1879
5569–5640 · ה'תקס"ט–ה'תר"מ

נולד בוהלין, בעיר וולוצ'יסק בי"ט באדר תקס"ט. כיהן ברבנות בפרוסיה, בערים ורשן וקמפן משנת 1839. כיהן כרב ראשי ודרשן ברומניה, בעיר בוקרשט בשנים 1859–1864; גורש בפקודת הממשלה. נפטר באוקראינה, בעיר קייב, בראש השנה תר"מ, בדרכו לכהן ברבנות קרמנצוג. תלמיד רבי צבי הירש איינגשטיין מזידיטשוב' ורבי שלמה זלמן טיקטין מברסלאו ורבי משה הלוי הורביץ מזולוציסק. בעל מקראי קודש – פירוש על הנ"ך, התורה והמצוה – על התורה ומדרשי ההלכה, ארצות החיים – על שולחן ערוך אורח חיים, ארצות השלום – דרשות, איילת השחר – כללי דרכי חז"ל, יאיר אור – מילים נרדפות. מגדולי פרשני המקרא באחרונים: בפירושו מביא את מדרשי ההלכה ודן בהם מול פשט הפסוקים תוך דיוקי דקדוק, ולשיטתו אין במקרא חזרה או כפילות. נאבק בתוקף ברפורמה ובמשכילים, ובשל כך גורש מבוקרשט בשנת 1864 ונדד בין קהילות. נודע בצעירותו כ"העילוי מוהלין".

הערות [1] אצלו למד חכמת הנסתר.

ר' אליעזר לידער
רבי אליהו שיק
1809–1874
5569–5634 · ה'תקס"ט–ה'תל"ד

נולד בליטא, בעיר וולקוביסק בשנת תקס"ט, ולמד בה אצל רבי בנימין דיסקין. כיהן כרב באמסטיבוב, בלונה ובדרצין. כיהן כרב בעיר לידא ובעיירה זאגר משנת תרכ"ד. נקרא לרבנות העיר קובנין ונפטר בה כעבור כחצי שנה, בי"ב באלול תרל"ד. תלמיד רבי בנימין דיסקין. בעל עין אליהו – על "עין יעקב", אגדות הש"ס, דרך אבות – ביאור על מסכת אבות. "ר' אליעזר לידער" – רב הערים לידא, זאגר וקוברין. ספרו "עין אליהו" נדפס במהדורת "עין יעקב". בשנות גזרת הקנטוניסטים נודע כלוחם תקיף ב"מאפרים" שחטפו ילדים לצבא הצאר. מצד אביו מיוחס לתוספות יום טוב ומצד אמו למהרש"א.

הייטב לב
רבי יקותיאל יהודה טייטלבוים מסיגט
1808–1883
5568–5643 · ה'תקס"ח–ה'תרמ"ג

נולד בגליציה, בעיר דרוהוביץ', בשנת תקס"ח; לימים נבחר לאב"ד העיר תחת אביו בשנת תרט"ז. כיהן כאב"ד בהונגריה, בעיר סטרופקוב, בשנים תקצ"ג–תר"א. מילא את מקום סבו ה"ישמח משה" בעיר אוהל; גורש בידי המתנגדים לאחר כמה שנים של מריבות. כיהן כרב העיר וכאדמו"ר בעיר סיגט בשנים תרי"ח–תרמ"ג וייסד בה ישיבה; נפטר ונקבר בה ב' באלול תרמ"ג. תלמיד סבו רבי משה טייטלבוים, הישמח משה. בעל ייטב לב – על התורה, ייטב פנים – על המועדים, שו"ת אבני צדק, רב טוב – על התורה. האדמו"ר הראשון של חסידות סיגט ורבה של סיגט במשך 25 שנה. נכד ה"ישמח משה" ומילא את מקומו באוהל, עד שגורש בידי המתנגדים. בסיגט ייסד ישיבה על דרכי החסידות והעמיד מאות תלמידים, שרבים מהם כיהנו כרבנים בעיירות הונגריה. הוציא לאור את "ישמח משה" וסידר את תשובות סבו בספר "השיב משה".

משי"ח
רבי ישראל משה חזן
1808–1862
5568–5622 · ה'תקס"ח–ה'תרכ"ב

גדל בארץ ישראל, בירושלים, מגיל שלוש; כיהן כדיין בבית דינו של רבי יעקב פינצ'י; יצא כשד"ר לצפון אפריקה ולמערב אירופה. כיהן כרבה של הקהילה באיטליה, בעיר רומא, בשנים 1847–1852. כיהן כרב הקהילה ביוון, בעיר קורפו, בשנים 1852–1857. כיהן במצרים כרבה של העיר אלכסנדריה מ־1857; נפטר בבריידות בשנת 1862. תלמיד סבו, רבי רפאל יוסף חזן, בעל חקרי לב ואביו, הרב אליעזר חזן. בעל קנאת ציון – נגד הרפורמים, כרך של רומי – שו"ת, נחלה לישראל, שארית נחלה. נכדו של בעל "חקרי לב", שד"ר ורבה של רומא, קורפו ואלכסנדריה. מקובל ובקי בשפות ובמדעי הטבע, שדגל בלימוד "חכמות חיצוניות" לצד התורה ולחם ביהדות הרפורמית.

1808

1810

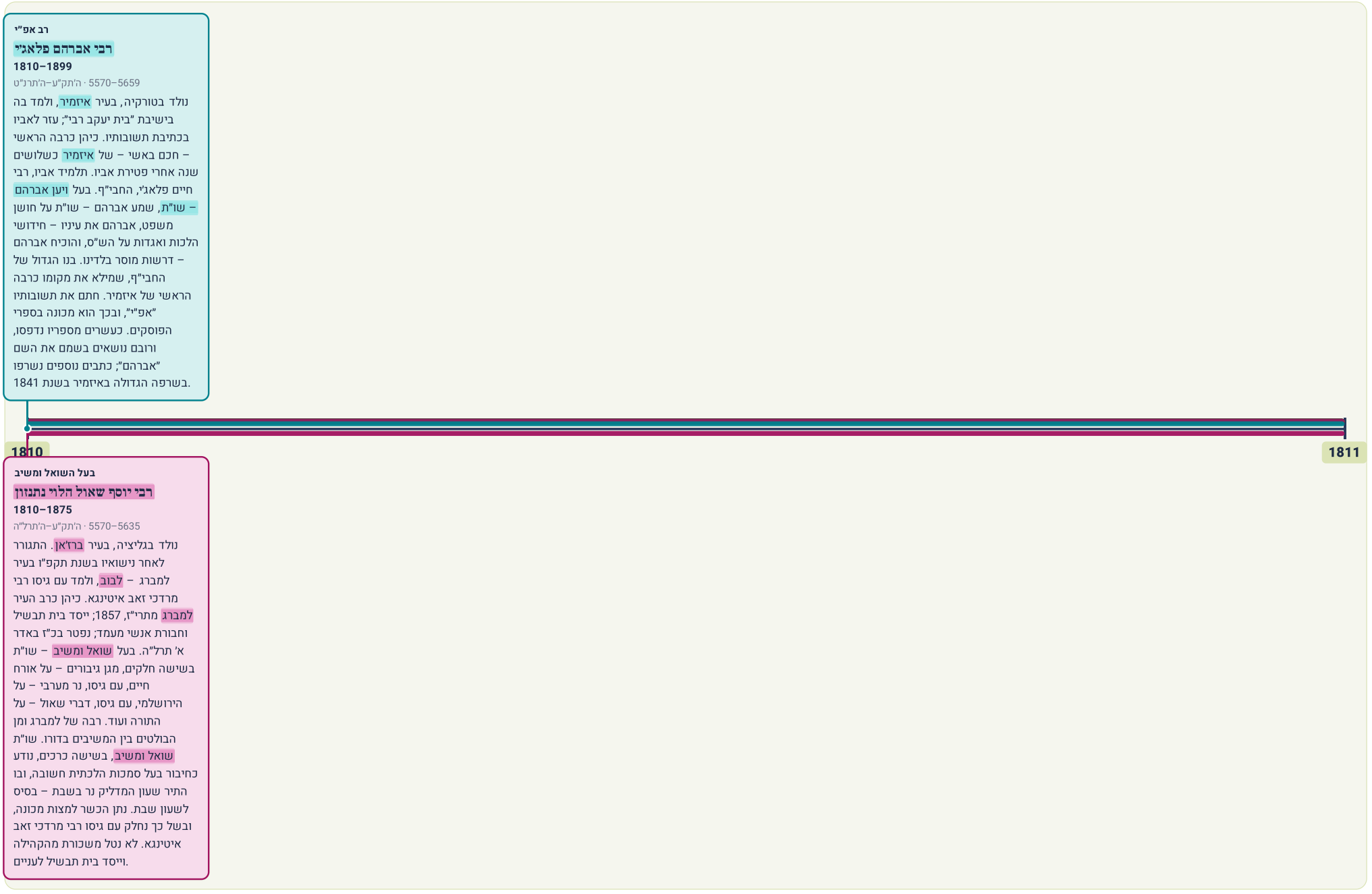
רש"ר הירש
רבי שמשון בן רפאל הירש
1808–1888
5568–5649 · ה'תקס"ח–ה'תרמ"ט

נולד בגרמניה, בעיר המבורג, בכ"ד בסיוון תקס"ח. כיהן כרב הדוכסות בעיר אולדנבורג בשנים תק"צ–תר"א; חיבר בה את "חורב" ו"אגרות צפון". כיהן כרב ראשי למוראביה, בעיר ניקלשבורג, ואחראי על 52 קהילות בשנים תר"ז–תרי"א. כיהן בגרמניה, בעיר פרנקפורט דמיין, כרב קהילת "קהל עדת ישורון" עד פטירתו בכ"ז בטבת תרמ"ט. תלמיד חכם יצחק ברנייס, רבה של המבורג ורבי יעקב עטלינגר – קיבל ממנו היתר הוראה. בעל חורב – על טעמי המצוות, אגרות צפון, פירוש לחמישה חומשי תורה, ותרגום לגרמנית, פירוש לספר תהילים ולסידור. מאבות האורתודוקסיה בגרמניה ומעצב שיטת "תורה עם דרך ארץ". עמד בראש המאבק ברפורמים, ובפרנקפורט הוביל את פרישת הקהילה האורתודוקסית מהקהילה הכללית עם שינוי החוק בתר"ל. ניהל בית ספר המשלב לימודי קודש וחול, ובספריו הסביר את רוח היהדות וטעמי המצוות.

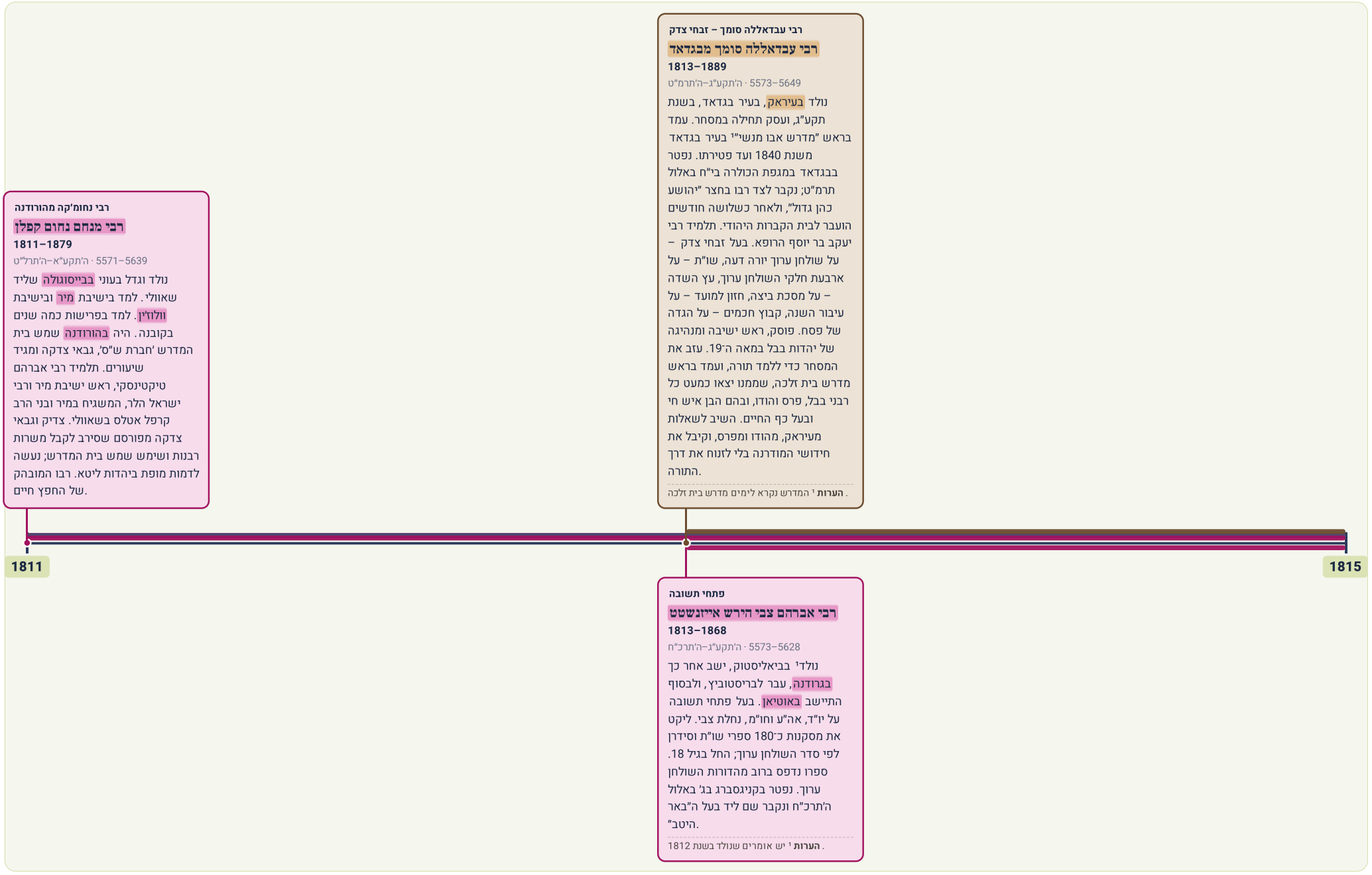
רבי ישראל סלנטר – מייסד תנועת המוסר
רבי ישראל ליפקין מסלנט
1809–1883
5570–5643 · ה'תק"ע–ה'תרמ"ג

נולד בליטא, בעיר זאגר, בו' בחשוון תק"ע. למד בישיבה בעיר סלנט, ושם קיבל את רבי יוסף זונדל לרבו המובהק. היה ראש ישיבה בעיר וילנה בשנים תר"ך–תר"ח ודרשן מוסר לקהל הרחב. ייסד כולל אברכים בקובנה בשנת תרל"ט; נפטר בפרוסיה, בעיר קניגסברג, בכ"ה בשבט תרמ"ג. תלמיד רבי יוסף זונדל מסלנט – רבו המובהק ורבי צבי ברוידא – בישיבה בסלנט. בעל אור ישראל – מכתביו ודבריו, בעריכת תלמידו רבי יצחק בלאזר, אגרת המוסר, עץ פרי – על חשיבות הכוללים, ירחון "תבונה" – חידושי תורה ומוסר. מייסד תנועת המוסר בליטא. הקים "בתי מוסר" לציבור הרחב והכניס לישיבות לימוד ספרי מוסר מעבר לגמרא, מה שעורר פולמוס ממושך בעולם הרבני הליטאי. מתלמידיו רבי יצחק בלאזר והסבא מקלם, ומתורתו יצאו שיטות המוסר של קלם, נובהרדוק וסלובודקה. מימרתו: "כל עוד הנר דולק – אפשר לתקן".

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות׳מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן

רבי עבדאללה סומך – זבחי צדק
רבי עבדאללה סומך מבגדאד
1813–1889
5573–5649 · ה'תקע"ג–ה'תרמ"ט
נולד בעיראק, בעיר בגדאד, בשנת תקע"ג, ועסק תחילה במסחר. עמד בראש "מדרש אבו מנשי"[1] בעיר בגדאד משנת 1840 ועד פטירתו. נפטר בבגדאד במגפת הכולרה בי"ח באלול תרמ"ט; נקבר לצד רבו בחצר "יהושע כהן גדול", ולאחר כשלושה חודשים הועבר לבית הקברות היהודי. תלמיד רבי יעקב בר יוסף הרופא. בעל זבחי צדק – על שולחן ערוך יורה דעה, שו"ת – על ארבעת חלקי השולחן ערוך, עץ השדה – על מסכת ביצה, חזון למועד – על עיבור השנה, קבוץ חכמים – על הגדה של פסח. פוסק, ראש ישיבה ומנהיגה של יהדות בבל במאה ה־19. עזב את המסחר כדי ללמד תורה, ועמד בראש מדרש בית זלכה, שממנו יצאו כמעט כל רבני בבל, פרס והודו, ובהם הבן איש חי ובעל כף החיים. השיב לשאלות מעיראק, מהודו ומפרס, וקיבל את חידושי המודרנה בלי לזנוח את דרך התורה.
הערות [1] המדרש נקרא לימים מדרש בית זלכה.
רבי נחום'קה מהורודנה
רבי מנחם נחום קפלן
1811–1879
5571–5639 · ה'תקע"א–ה'תרל"ט
נולד וגדל בעוני בבייסוגולה שליד שאוולי. למד בישיבת מיר ובישיבת וולוז'ין. למד בפרישות כמה שנים בקובנה. היה בהורודנה שמש בית המדרש 'חברת ש"ס', גבאי צדקה ומגיד שיעורים. תלמיד רבי אברהם טיקטינסקי, ראש ישיבת מיר ורבי ישראל הלר, המשגיח במיר ובני הרב קרפל אטלס בשאוולי. צדיק וגבאי צדקה מפורסם שסירב לקבל משרות רבנות ושימש שמש בית המדרש; נעשה לדמות מופת ביהדות ליטא. רבו המובהק של החפץ חיים.
1811
1815
פתחי תשובה
רבי אברהם צבי הירש אייזנשטט
1813–1868
5573–5628 · ה'תקע"ג–ה'תרכ"ח
נולד[1] בביאליסטוק, ישב אחר כך בגרודנה, עבר לבריסטוביץ, ולבסוף התיישב באוטיאן. בעל פתחי תשובה על יו"ד, אה"ע וחו"מ, נחלת צבי. ליקט את מסקנות כ־180 ספרי שו"ת וסידרן לפי סדר השולחן ערוך; החל בגיל 18. ספרו נדפס ברוב מהדורות השולחן ערוך. נפטר בקניגסברג בג' באלול ה'תרכ"ח ונקבר שם ליד בעל ה"באר היטב".
הערות [1] יש אומרים שנולד בשנת 1812.
מקום / אזור: אשכנז צפון אפריקה בבל ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים פולין־ליטא קווקז בוכרה / מרכז אסיה תימן

הגב"ר
רבי גרשון בר ראובן מזרחי
1815–1891
5576–5651 · ה'תקע"ו–ה'תרנ"א
נולד באזרבייג'ן, בעיר קובה, בסלובודה היהודית בכ"ו בחשוון ה'תקע"ו, בן רבי ראובן בר גרשון, רב הקהילה. עמד בראש הקהילה מפטירת אביו ב־1853; פתח בקובה את בית הדין הראשון – היחיד בכל הקווקז – ונפטר בה בב' באלול ה'תרנ"א. תלמיד אביו, רבי ראובן בר גרשון מזרחי. "ירושלים של הקווקז" קיבלה את שמה בימיו: בהנהגתו נפתחו כ־18 בתי כנסת, ישיבות וחדרים, ומכל הקווקז באו לבית דינו לקבל סמיכה. מקובל, "נסתר" לפי מסורת העדה; התכתב עם חכמי ארץ ישראל והגולה, והנציי"ב כינהו "חכם". קברו בקובה שוקם ב־2013 והוא מקום עלייה לקבר.

רבי אברהם בן חנוכה (מושאילוב)
1815–1861
5575–5621 · ה'תקע"ה–ה'תרכ"א
נולד בדאגסטן, בעיר דרבנט, אחיינו ותלמידו של רבי אל־הו בן מישאל, שמינהו ליורשו. עבר לעיר טמיר־חאן־שוּרה, היום בויינקסק, עם אחיו רבי ישעיה בן חנוכה, לעמוד בראש קהילת יהודי ההרים החדשה; נפטר בה בשנת 1861. תלמיד דודו, רבי אל־הו בן מישאל מזרחי. התלמיד המובהק של רבי אליהו בן מישאל ויורשו המיועד; מייסד שושלת מושאילוב של רבני טמיר־חאן־שורה. הנגון שחיבר ל*לילי הסדר* הושר בקהילות שנים רבות.

1815

1816

בעל הכתב סופר
רבי אברהם שמואל בנימין סופר
1815–1872
5575–5632 · ה'תקע"ה–ה'תר"ל
נולד בפרשבורג בבית אביו החתם סופר. כיהן כרבה של העיר וכראש ישיבת פרשבורג משנת ת"ר ועד פטירתו – 33 שנים. תלמיד אביו החתם סופר. בעל שו"ת כתב סופר, כתב סופר על התורה, כתב סופר על מסכת גיטין ועל מסכת חולין, דרשות כתב סופר. בנו ויורשו של החתם סופר כרבה של פרשבורג וראש ישיבתה, ונכדו של רבי עקיבא איגר. בימיו הכפילה הישיבה את מספר תלמידיה. היה ממנהיגי היהדות האורתודוקסית בימי הקרע ביהדות הונגריה, ומהרבנים הראשונים באירופה שהתירו מצות מכונה בשנת 1856. את מקומו מילא בנו בעל השבט סופר.

הדברי יחזקאל – האדמו"ר משינאווא
רבי יחזקאל שרגא הלברשטאם משינאווא
1815–1898
5575–5659 · ה'תקע"ה–ה'תרנ"ט
נולד בפולין, בעיר טרנוגרוד בכ' בשבט תקע"ה. כיהן ברבנות בגליציה, ברודניק וברוזדול. כיהן כרב בעיר שינאווא משנת תרט"ז, ולאחר מכן כאדמו"ר בה. ייסד באֶרֶץ ישראל, בעיר צפת, בשליחות אביו את ה"צאנזער קלויז" בשנת תרכ"ט. תלמיד אביו, רבי חיים הלברשטאם מצאנז, הדברי חיים ורבי שלום מבלז. בעל דברי יחזקאל – על התורה, המועדים ושאר עניינים, הוציא לאור את "אור החמה" ו"זהרי חמה" לרבי אברהם אזולאי – על הזוהר. בנו הבכור של רבי חיים מצאנז, אדמו"ר ורב, מגדולי גליציה בדורו ומייסד שושלת שינאווא. נסעו אליו אף אדמו"רים, ובעל "דרכי תשובה" כינה אותו "הרבי של הרבנים". בין תלמידיו רבי צבי הירש שפירא ובנו רבי חיים אלעזר ממונקאטש, ובעל "כנסת יחזקאל" מראדומסק. ייסד בצפת את ה"צאנזער קלויז".

מקום / אזור: תימן · בוכרה / מרכז אסיה · קווקז · פולין־ליטא · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · אשכנז

רבה של העדה האשכנזית בירושלים

רבי שמואל סלנט

1816–1909

5576–5669 · ה'תקע"ו–ה'תרס"ט

נולד בוולקוניק, ליד ביאליסטוק, בב' בשבט תקע"ו. למד בליטא, בקידאן ובסלנט, ונודע כ"העילוי מקיידן"; למד גם בישיבת וולוז'ין. עלה לארץ ישראל, לירושלים, בשנת תר"א, 1841; שימש בה אב בית הדין ומורה הוראה של העדה האשכנזית כ־44 שנים. נקבר בירושלים, בהר הזיתים, בכ"ט באב תרס"ט. תלמיד אביו, רבי צבי הירש ורבי צמח שפירא בקידאן ורבי צבי ברוידא בסלנט. בעל תורת רבינו שמואל סלנט – תשובות ופסקים[1]. רבה ומנהיגה של העדה האשכנזית בירושלים במשך כ־44 שנים, חתנו וממשיכו של רבי יוסף זונדל מסלנט. פוסק מובהק שהצטיין בבקיאות ובכוח דהיתרא. ייסד את כולל וילנא ואת הוועד הכללי כנסת ישראל[2], והיה ממייסדי בית החולים ביקור חולים. שימש גורם מאזן בין הקבוצות השונות בעיר.

הערות [1] התשובות והפסקים נאספו בידי נינו בשנת תשנ"ח. [2] את הוועד ייסד יחד עם רבי מאיר אויערבאך.

1816

1817

הנצי"ב מוולוז'ין – העמק דבר

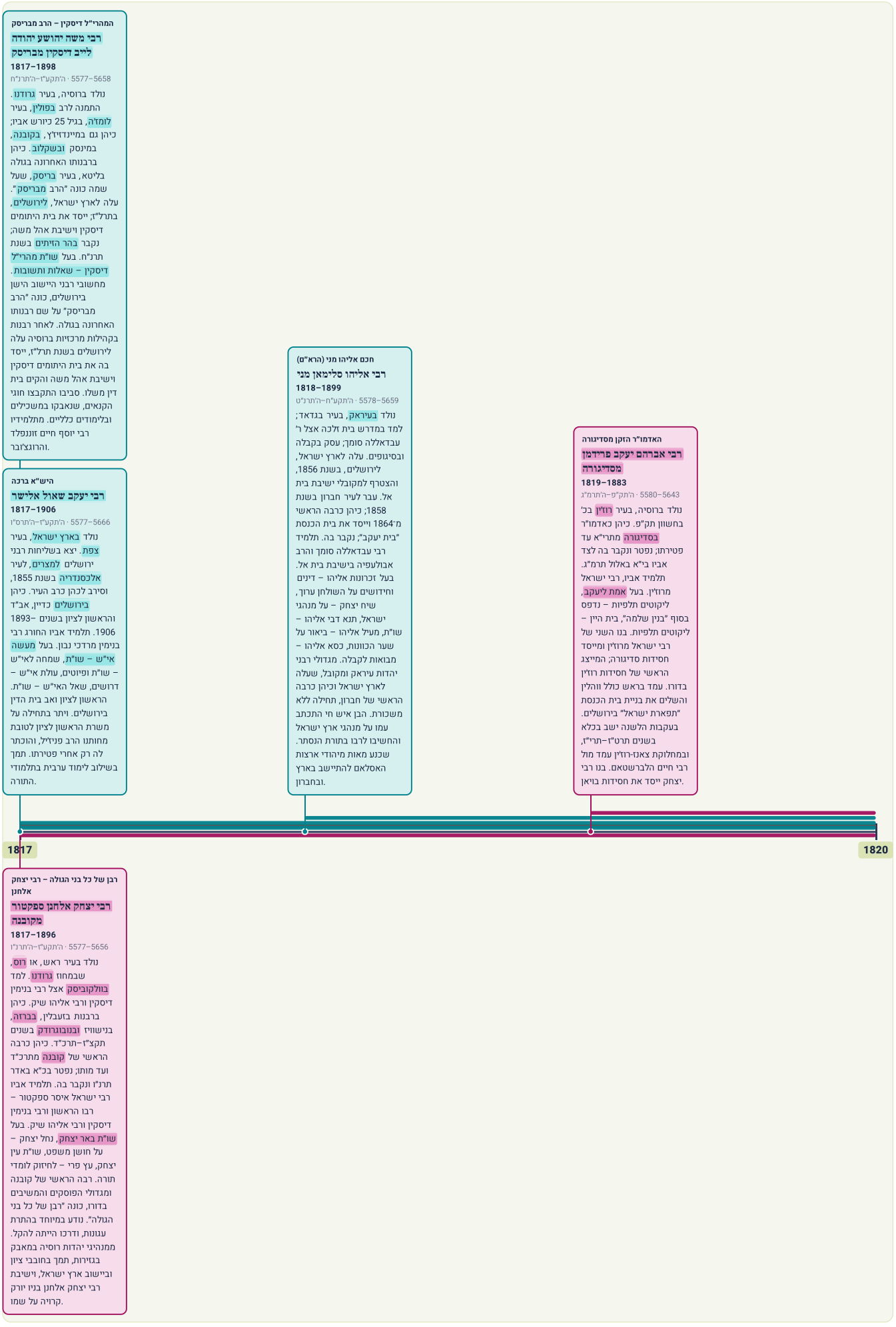
רבי נפתלי צבי יהודה ברלין

1816–1893

5577–5653 · ה'תקע"ז–ה'תרנ"ג

בית אביו, הרב יעקב, סוחר ותלמיד חכם, היה ברוסיה הלבנה, בעיר מיר. למד בישיבה בעיר וולוז'ין מגיל 11, נשא את בת רבי יצחק מוולוז'ין, ועמד בראש הישיבה בשנים תרי"ג–תרנ"ב. נפטר בפולין, בעיר ורשה, בכ"ח באב תרנ"ג, ונקבר בבית הקברות היהודי. בעל העמק דבר – על התורה, העמק שאלה – על השאילתות, משיב דבר – שו"ת, מרומי שדה – על הש"ס. ראש ישיבת וולוז'ין במשך כארבעים שנה ומגדולי התורה במזרח אירופה במאה ה־19; תחת הנהגתו גדלה הישיבה ממאה ליותר מחמש מאות תלמידים, עד שנסגרה בלחץ השלטונות הרוסיים. דגל בבקיאות ובפשטנות, עסק במדרשי ההלכה ובספרות הגאונים, ולימד מדי יום את פרשת השבוע – ממנו נוצר פירושו "העמק דבר". היה חבר פעיל בחיבת ציון, ומתלמידיו רבי חיים עוזר גרודזנסקי, רבי איסר זלמן מלצר, רבי ברוך בער לייבוביץ והראי"ה קוק.

מקום / אזור: תימן · בוכרה / מרכז אסיה · קווקז · פולין־ליטא · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · אשכנז

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן

הרב עזריאל הילדסהיימר – בית המדרש לרבנים בברלין

רבי עזריאל הילדסהיימר

1820–1899

5580–5659 · ה'תק"פ–ה'תרנ"ט

נולד בגרמניה, בעיר הלברשטאדט, בכ"ז באייר תק"ף. למד מגיל 17 בעיר אלטונה, בישיבת הרב יעקב אטלינגר. כיהן ברבנות בהונגריה, כרב העיר איינזשטט משנת 1851; הקים בה בית ספר ובית מדרש להכשרת רבנים. כיהן בגרמניה, בעיר ברלין, כרב קהילת "עדת ישראל" משנת 1869 וייסד את בית המדרש לרבנים; נפטר בה בד' בתמוז תרנ"ט. תלמיד רבי יעקב אטלינגר, הערוך לנר והחכם יצחק ברנייס בהמבורג – מודל לחיקוי כדרשן. בעל שו"ת רבי עזריאל – שו"ת, חידושי רבי עזריאל – חידושי ש"ס. ממנהיגי אסכולת "תורה עם דרך ארץ" – נאו־אורתודוקסיה – בגרמניה וסייעד בית המדרש לרבנים בברלין, שבו למד בין השאר הרב דוד צבי הופמן. רב באייזנשטט ואחר כך בקהילת "עדת ישראל" בברלין, ונאבק בתנועה הרפורמית. כנגאי "כולל הו"ד" יזם את "בתי מחסה" בירושלים וייסד את אגודת "למען ציון".

בעל "שש כנפים"

רבי ראובן בן אברהם משה מן ראי"ם

1820–1890

5580–5650 · ה'תק"פ–ה'תר"נ

חי באזרבייג'ן, בעיר קובה, בערך במאה ה־19, ונמנה עם רבני העיר. כתב בה את ספרו "שש כנפים", כתב היד, בשער מאויר, נכתב בתרל"א, 1871. בעל שש כנפים – ביאור משנת "כל ישראל" בששה אופנים, על דרך פרד"ס. מקובל, מרבני העיר קובה. ספרו "שש כנפים" נשאר בכתב יד כמאה וחמישים שנה, עד שנדפס לראשונה ב־2020.

הערות ¹ הספר נדפס לראשונה בשנת ה'תשפ"ם, 2020, עם "חוט המשולש" לר' יצחק בונין

רב קוקנד

רבי דוד חפץ (האפיז)

1821–1898

5581–5658 · ה'תקפ"א–ה'תנ"ח

נולד בבוכרה בה'תק"פ, 1821; עסק בהוראה ומכאן כינויו "מלמד". כיהן כרב העיר קוקנד. עלה לירושלים ב־ה'תרל"א, 1871; היה ממייסדי שכונת הבוכרים; נפטר ה'תרנ"ח. בעל חוט המשולש, ברכת האילנות, דברי דוד, כבוד השבת. מראשי העדה הבוכרית בירושלים, ממייסדי "חובבי ציון" ו"קהילה קדישא בוכרה וסביבותיה" ומגואלי הקרקעות של שכונת נחלת שמעון. כיכר דוד חפץ בשכונת הבוכרים קרויה על שמו.

הערות ¹ עם הספר מופיע "פירכוס האיברים" – הלכות שחיטה

1820

1823

הסבא קדישא

רבי שלמה אליעזר אלפנדרי

1820–1930

5580–5690 · ה'תק"פ–ה'תר"צ

נולד בטורקיה, בעיר קושטא; שימש ר"מ בישיבת הנגיד אברהם פואה. כיהן בסוריה, בעיר דמשק, כחכם באשי כעשרים שנה מ־1895. כיהן בארץ ישראל, בעיר צפת, כרב העיר והגליל מ־1910. התיישב בעיר ירושלים בשנות ה־20 ונפטר בה. תלמיד רבותיו אינם נזכרים במקור. בעל שו"ת הסבא קדישא, אדעתא דרבנן. פוסק ומקובל, חכם באשי של דמשק ואחר כך רבה של צפת. שילב בפסיקתו את דברי הראשונים עם הכרעות המקובלים מבית מדרשם של האר"י והרש"ש. זכה לזקנה מופלגת ונפטר על כסאו אחרי קריאת שמע. נולד 1815–1830. בערך בשנים

רבה של לודז'

רבי אליהו חיים מייזל מלודז'

1821–1912

5581–5672 · ה'תקפ"א–ה'תרע"ב

נולד בהורדוק, ליד וולוז'ין, בט' בסיוון תקפ"א, וכיהן בה ברבנות מגיל 19 כשנתיים. כיהן ברבנות בורצ'ין ובפרוזני בשנים תרכ"א–תרכ"ז. כיהן כרב העיר לומז'ה; ייסד אגודה לשחרור מהצבא הרוסי. כיהן בפולין כרב העיר לודז' 40 שנה, בשנים תרל"ג–תרע"ב; נפטר ונקבר בה. תלמיד למד בישיבת וולוז'ין מגיל 9. רבה של לודז' במשך ארבעים שנה וממנהיגי יהדות פולין, נודע ברחמנותו ובצדקתו. הוסמך לרבנות בגיל 13. חתם עם הרב שמואל מוהליבר והבית הלוי על ה"קול קורא" הראשון ליישוב ארץ ישראל, אך משך ידו מחיבת ציון בשל הצטרפות שאינם שומרי מצוות, ונעשה ממתנגדיה התקיפים של הציונות. נלחם בתקיפות במשכילים.

הבית הלוי

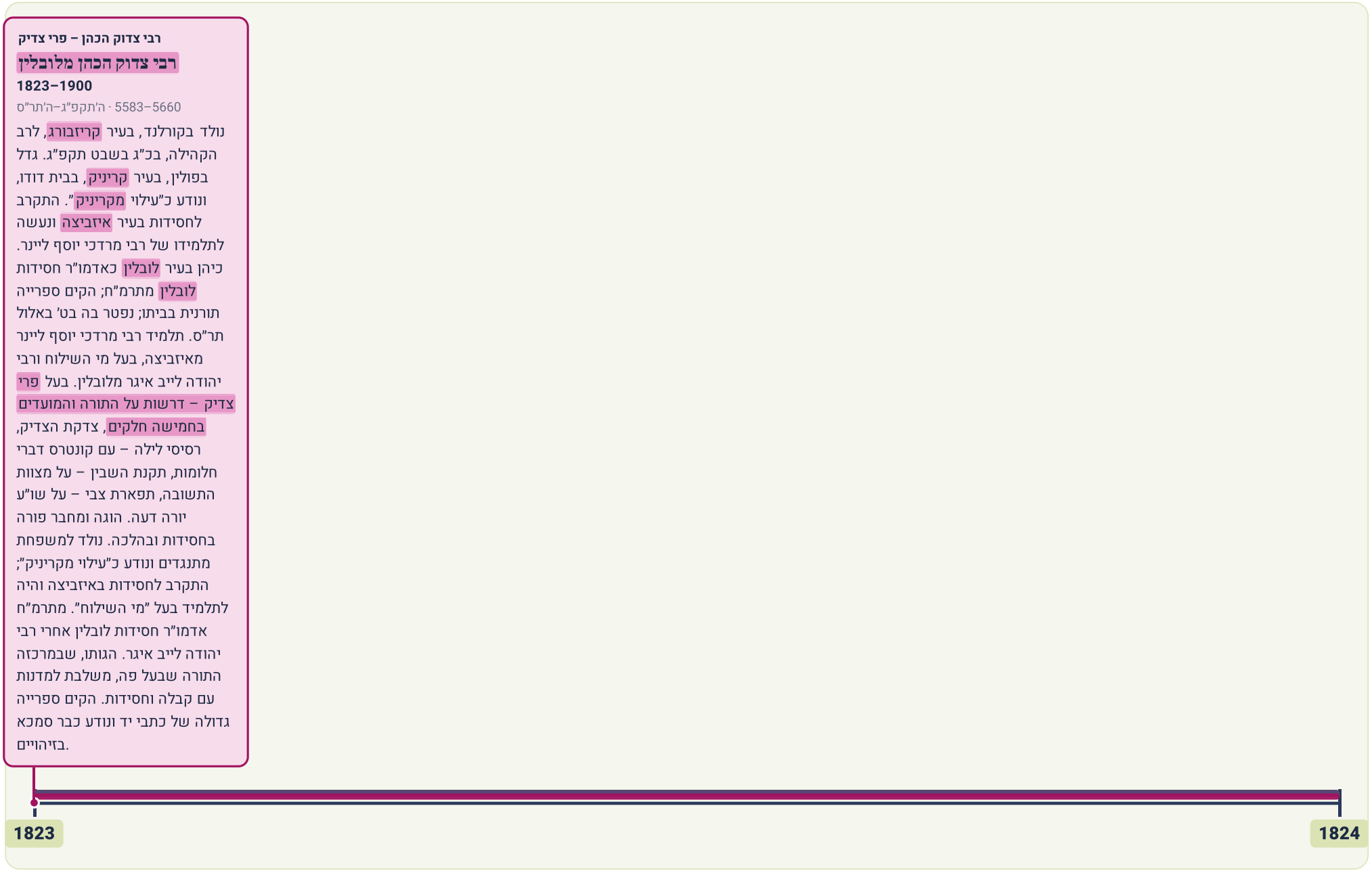
רבי יוסף דוב הלוי סולובייצ'יק מבריסק

1820–1892

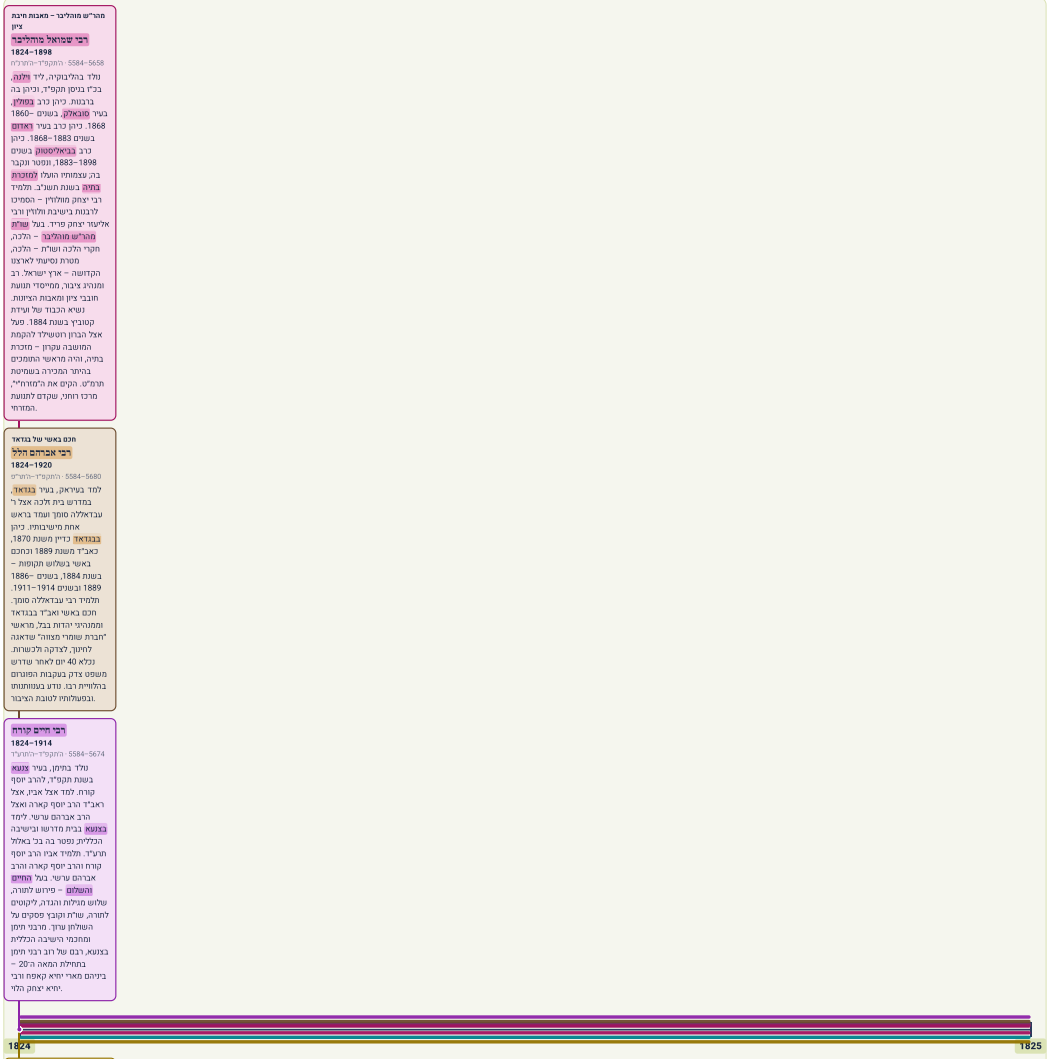
5580–5652 · ה'תק"פ–ה'תרנ"ב

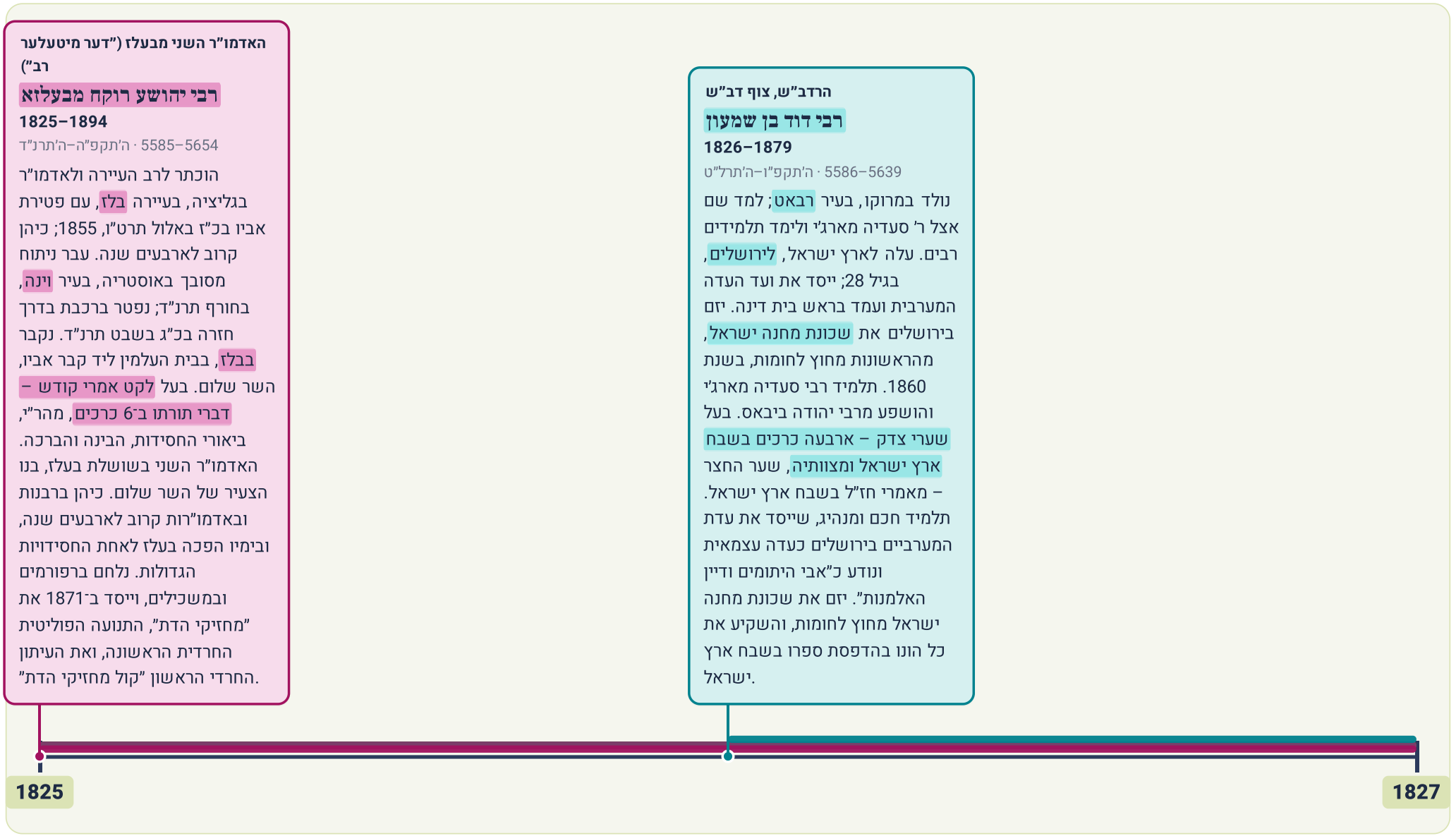
נולד בליטא, בעיר ניסווז'. למד בישיבה בעיר וולוז'ין; כיהן כמשנה לראש ישיבת וולוז'ין לצד הנצי"ב בשנים תרי"ד–תרכ"ד. כיהן כרב בעיר סלוצק בשנים תרכ"ה–תרל"ה. כיהן כרב בעיר בריסק בשנים תרל"ט–תרנ"ב עד פטירתו. בעל שו"ת בית הלוי – שלושה חלקים, בית הלוי – על התורה, יד הלוי – בעילום שם. משנה לראש ישיבת וולוז'ין לצד הנצי"ב, שם הייתה שיטת לימודו החריפה חביבה על התלמידים המוכשרים, ואחר כך רבה של סלוצק ושל בריסק. נחשב לראשון לשושלת בריסק, ובשו"ת בית הלוי ניכרים ניצני "שיטת בריסק". בנו רבי חיים מילא את מקומו בבריסק. האדמו"ר רבי יצחק מאיר מגור שלח מתלמידיו ללמוד מפיו.

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן

מהר"ש מוהליבר – מאבות חיבת ציון
רבי שמואל מוהליבר
1824–1898
5584–5658 · התקפ"ד–התרנ"ח
נולד בהליבוקיה, ליד וילנה, בכ"ו בניסן תקפ"ד, וכיהן בה ברבנות. כיהן כרב בטולין, בעיר טובאלק, בשנים 1860–1868. כיהן כרב בעיר דאנזום בשנים 1868–1883. כיהן כרב בבראלימוחן בשנים 1883–1898, ונפטר ונקבר בה. עצמותיו הועלו למחנכת בחיפה בשנת תשנ"ב. תלמיד רבי יצחק מולוזין – הסמיכו לרבנות בישיבת וולוזין ורבי אליעזר יצחק פרידבּ. בעל שולחן מהר"ש מוהליבר – הלכה, חקרי הלכה וישלח – הלכה, מטרת נסיעתי לארצנו הקדושה – ארץ ישראל. רב ומנהיג ציבור, מחייסדי תנועת חובבי ציון ומאבות הציונות. נשיא הכבוד של ועידת קטוביץ בשנת 1884. פעל אצל הברון רוטשילד להקמת המושבה עקרון – מזכרת בתיה, והיה מראשי התומכים בהיתר המכירה בשמיטת תרמ"ט. הקים את ה"מזרחי", מרכז רוחני, שקדם לתנועת המזרחי.
חכם באשי של בגדאד
רבי אברהם הלל
1824–1920
5584–5680 · התקפ"ד–התש"ף
למד בעיראק, בעיר בגדאד, בבתדרש בית חלכה אצל ר' עבדאללה סומך ועמד בראש אחת מישיבותיו. כיהן בבגדאד כדיין משנת 1870, כאב"ד משנת 1889 וכחכם באשי בשלוש תקופות – בשנת 1884, בשנים 1886–1889 ובשנים 1914–1911. תלמיד רבי עבדאללה סומך, חכם באשי ואב"ד בבגדאד וממנהיגי יהדות בבל, מראשי "חברת שומרי מצוות" שראגה לחינוך לצדקה ולכשרות. נפלא 40 יום לאחר שנדרש משפט צדק בעקבות הפוגרום בהלוויית רבו, נודע בענוותנותו ובפעולותיו לטובת הציבור.
רבי חיים קורח
1824–1914
5584–5674 · התקפ"ד–התשע"ד
נולד בתימן, בעיר צנעא בשנת תקפ"ה, להרב יוסף קורח. למד אצל אביו, אצל ראב"ד הרב יוסף קארה ואצל הרב אברהם ערשי. לימד בצנעא בבית מדרשו ובישיבה הכללית, נסמר בה בכ באלול תרע"ד. תלמיד אביו הרב יוסף קורח והרב יוסף קארה והרב אברהם ערשי. בעל החיים והשלום – פירוש לתורה, שלוש מגילות והגדה, ליקוטים לתורה, שו"ת וקובץ פסקים על השולחן ערוך. מרבני תימן ומחכמי הישיבה הכללית בצנעא, רבם של רוב רבני תימן בתחילת המאה ה־20 – ביניהם מארי יחיא קאפח ורבי יחיא יצחק הלוי.
1824
1825
הרמ"א מצפרו
רבי רפאל משה אלבז
1824–1896
5584–5656 · התקפ"ד–התרנ"ו
נולד בתרוקו, בעיר צפרו, ולמד בבית מדרשו של דוד. כיהן כרב ודיין בעיר צפרו. היה משורר והיסטוריון. תלמיד דודו רבי עמרם אלבז ורבי עמור אביטבול. בעל כיסא המלכים – חיבור היסטורי, הלכה למשה – שו"ת, באר שבע – על שבט החכמות, עדן מקדם, שיר חדש – שירים בעברית ובערבית, רבה ודיינה של צפרו, פוסק, משורר ומלומד, שחיבר ספרים רבים בהלכה, בשירה, בהיסטוריה ובמדע. "כיסא המלכים" הוא מקור לתולדות יהדות מרוקו.
בעל פני יצחק
רבי יצחק אבולעפיה
1824–1910
5584–5670 · התקפ"ד–התש"ע
נולד בסוריה, בעיר דמשק. כיהן בה כרב ואב"ד העיר מ־1870, ואחר כך בחצם באשי של וילאייט סוריה. נדל בארץ ישראל, בעיר טבריה, אצל סבו; היה חבר בית הדין מגיל 18, משנת 1842; נקבר בה. למד בעיר ירושלים בישיבות העיר וחזר אליה בסוף ימיו. תלמיד סבו, רבי חיים נסים אבולעפיה, ולמד בישיבות ירושלים. בעל פני יצחק – שו"ת, שישה חלקים, לב נשבר – פלפולים. דיין בטבריה, אב"ד דמשק וחכם באשי של סוריה. פסקו מ־1904, שהתיר לקראית להתגייר ב"קבלת חברות" בלי ניתוק, עורר פולמוס גדול עם רבני ירושלים, ובסופו חזר בו מן ההיתר המעשי.
הסבא מקלם
רבי שמחה יסקל זוו מקלם
1824–1898
5584–5658 · התקפ"ד–התרנ"ח
נולד בשנת תקפ"ד בליטא, בעיר קלם. למשפחת ברודיא. למד בעיר קובנה, בבית מדרשו של רבי ישראל מסלנט. הגביר את ה"למוד תורה" לקורלנד, לעיר צורנדן. כיהן בלשבניה, בשנים 1876–1886. עמד בראש ה"למוד תורה" בליטא, בעיר קלם, ונפטר בה בח' באב תרנ"ח. תלמיד רבי ישראל מסלנט. בעל חכמה ומוסר – מכתבי מוסר. מנדולי תלמידי רבי ישראל מסלנט ומראשי תנועת המוסר. ייסד את ה"למוד תורה" בקלם, הראשון מסוגו בליטא, ואסכולת קלם שדעה בדרישה הקיצונית לסדר ולמשמעת עצמית ובהדגשת "גדלות האדם", שפיתחה תלמידיו הסבא מסלבודקה. ספרו "חכמה ומוסר" מקבץ את מכתביו לתלמידיו "דבק טוב".
מקום / אזור:
תימן
בוכרה / מרכז אסיה
קווקז
פולין־ליטא
ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים
בבל
צפון אפריקה
אשכנז

האדמו"ר השני מבעלז ("דער מיטעלער רב")
רבי יהושע רוקח מבעלזא
1825–1894
5585–5654 · ה'תקפ"ה–ה'תרנ"ד
הוכתר לרב העיירה ולאדמו"ר בגליציה, בעיירה בלז, עם פטירת אביו בכ"ז באלול תרט"ו, 1855; כיהן קרוב לארבעים שנה. עבר ניתוח מסובך באוסטריה, בעיר וינה, בחורף תרנ"ד; נפטר ברכבת בדרך חזרה בכ"ג בשבט תרנ"ד. נקבר בבלז, בבית העלמין ליד קבר אביו, השר שלום. בעל לקט אמרי קודש – דברי תורתו ב־6 כרכים, מהר"י, ביאורי החסידות, הבינה והברכה. האדמו"ר השני בשושלת בעלז, בנו הצעיר של השר שלום. כיהן ברבנות ובאדמו"רות קרוב לארבעים שנה, ובימיו הפכה בעלז לאחת החסידויות הגדולות. נלחם ברפורמים ובמשכילים, וייסד ב־1871 את "מחזיקי הדת", התנועה הפוליטית החרדית הראשונה, ואת העיתון החרדי הראשון "קול מחזיקי הדת".
הרדב"ש, צוף דב"ש
רבי דוד בן שמעון
1826–1879
5586–5639 · ה'תקפ"ו–ה'תרל"ט
נולד במרוקו, בעיר רבאט; למד שם אצל ר' סעדיה מארג'י ולימד תלמידים רבים. עלה לארץ ישראל, לירושלים, בגיל 28; ייסד את ועד העדה המערבית ועמד בראש בית דינה. יזם בירושלים את שכונת מחנה ישראל, מהראשונות מחוץ לחומות, בשנת 1860. תלמיד רבי סעדיה מארג'י והושפע מרבי יהודה ביבאס. בעל שערי צדק – ארבעה כרכים בשבח ארץ ישראל ומצוותיה, שער החצר – מאמרי חז"ל בשבח ארץ ישראל. תלמיד חכם ומנהיג, שייסד את עדת המערביים בירושלים כעדה עצמאית ונודע כ"אבי היתומים ודיין האלמנות". יזם את שכונת מחנה ישראל מחוץ לחומות, והשקיע את כל הונו בהדפסת ספרו בשבח ארץ ישראל.
1825
1827
מקום / אזור:
אשכנז
צפון אפריקה
בבל
ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים
פולין־ליטא
קווקז
בוכרה / מרכז אסיה
תימן

הבית יצחק

רבי יצחק יהודה שמלקיש מלבוב

1827–1905

5588–5666 · ה׳תקפ״ח–ה׳תרס״ו

נולד בגליציה, בעיר לבוב, לרב חיים שמואל. ישב כ־9 שנים בזוראבנו, עיר חמיו, וכיהן בה ברבנות מפסח תרי״ז. כיהן כרבה של ברעזאן – בז׳ז׳ני – בשנים תרי״ח–תר״ל, ושם החל להדפיס את ספרו; אחר כך כיהן כרבה של פשמישל מתר״ל. כיהן כראב״ד העיר לבוב – למברג – מתרנ״ד, 1894; נפטר בליל יום הכיפורים תרס״ו ונקבר בה. תלמיד רבי יעקב אורנשטיין, בעל ״ישועות יעקב״, רבו המובהק ורבי מרדכי זאב איטינגא. בעל שו״ת בית יצחק – הלכה, בשישה חלקים, בית יצחק על התורה. מגדולי רבני גליציה והפוסקים בדורו, וראב״ד לבוב. שו״ת בית יצחק פרסם אותו כאחד מגדולי הדור. בישיבות העריכו מאוד את דרך הניתוח שלו בסוגיות, ובתשובותיו דן בחידושי העולם המודרני: טלגרף, טלפון וחשמל בשבת. נחשב לאבי השיטה המחמירה בגיור, שלפיה גר שאינו מתכוון לשמור מצוות – גיורו בטל.

1827

1828

האדמו״ר מצ׳ורטקוב

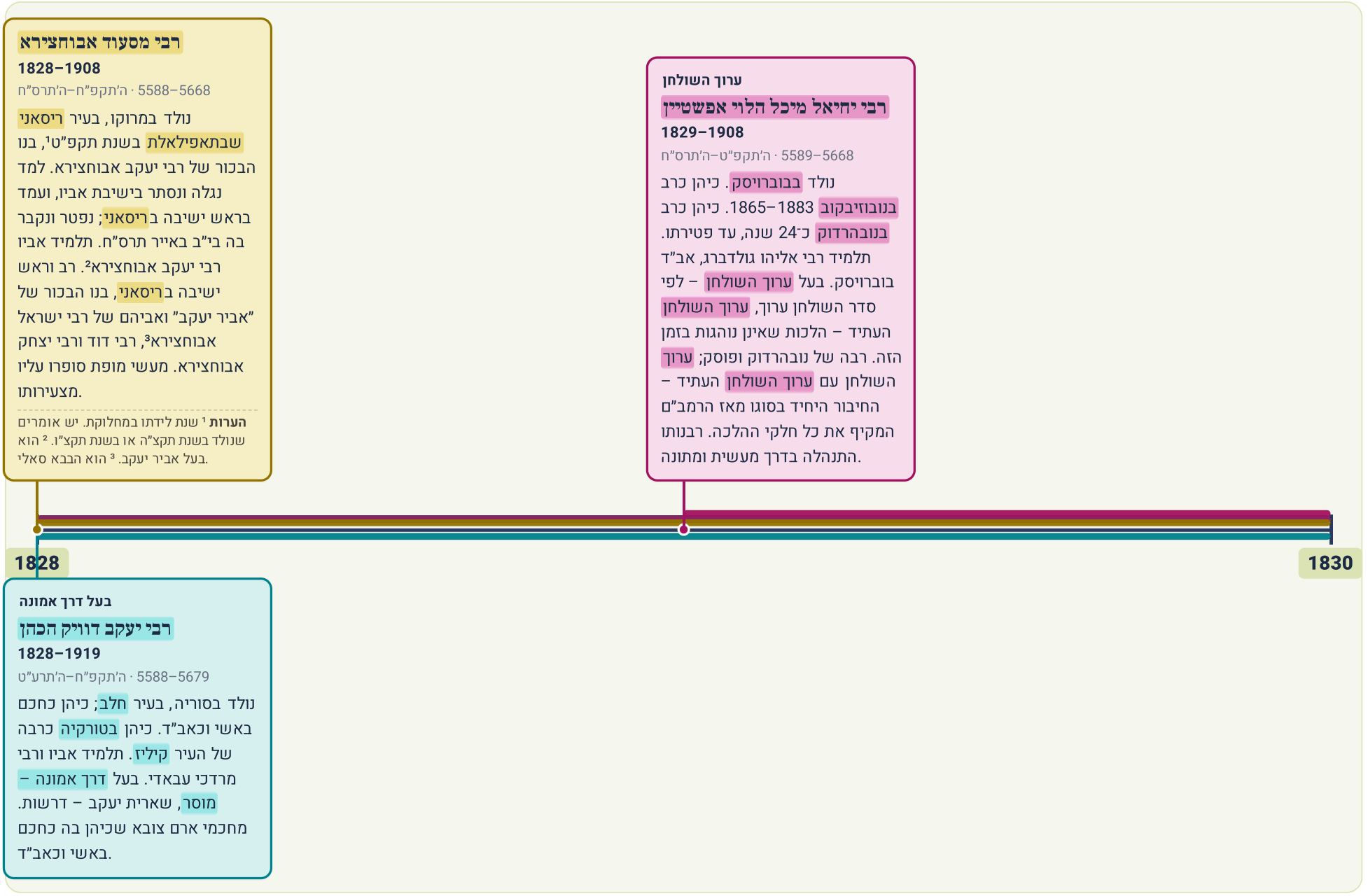
רבי דוד משה פרידמן מצ׳ורטקוב

1827–1903

5587–5664 · ה׳תקפ״ז–ה׳תרס״ד

התיישב בגליציה, בעיר זולוטי פוטיק, לאחר פטירת אביו בשנת תרי״א. עבר לעיר צ׳ורטקוב בתרכ״ה והקים בה את חצר חסידות צ׳ורטקוב בארמון שקנה; נפטר ונקבר בה בהושענא רבה תרס״ד. בעל דברי דוד – דברי תורתו, נדפס לאחר פטירתו. אבי חסידות צ׳ורטקוב ובנו של רבי ישראל מרוז׳ין. ניהל חצר מפוארת ומלכותית כדרך חסידות רוז׳ין. נודע בעדינות נפשו, הטיף לאהבת ישראל בלי פשרות והתייחס בסלחנות לחרם שהכריז רבי חיים מצאנז על חסידותו. בין חסידיו בלטו המהרש״ם מברז׳אן ורבי מאיר אריק. ממשיכו בנו רבי ישראל מצ׳ורטקוב.

מקום / אזור: תימן · בוכרה / מרכז אסיה · קווקז · פולין־ליטא · ארץ ישראל / האימפריה העות׳מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · אשכנז

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן

רבי משה דנישבסקי
1830–1910
5590–5670 · ה'תק"צ–ה'תר"ע

נולד בליטא, בעיר סמרגון בשנת תק"ץ, ובילדותו עברה משפחתו למינסק. למד שלוש שנים בישיבת רבי אהרן שאול זליג הכהן, ואחר כך באיישישוק – שם כונה "העילוי מסמרגון". כיהן כרב העיירה סוויר כ־25 שנה, ואחר כך בבאלטרומנץ. כיהן מ־1894 כרב סלובודקה שליד קובנה; נפטר בה בשנת תר"ע. בעל באר משה – שו"ת ועניינים בש"ס. "זקן רבני ליטא" – רבה של סלובודקה, ממייסדי ישיבת "כנסת בית יצחק" ומנהלה הראשי. באיישישוק למד אצלו רבי מאיר שמחה הכהן, בעל "אור שמח". מתלמידיו גם רבי זלמן סורוצקין.

הצמח צדיק מויז'ניץ
רבי מנחם מנדל הגר מויז'ניץ
1830–1884
5590 · ה'תק"צ–ה'תרנ"ה – 5645

נולד בגליציה, בעיר קוסוב, בכ"ד באייר תק"צ. כיהן כאדמו"ר בבוקובינה, בעיר ויז'ניץ, מתרי"ד עד פטירתו; נפטר ונקבר בה בכ"ט בתשרי תרמ"ה. בעל צמח צדיק – מאמרים על התורה ועל המועדים, טשערנאוויץ תרמ"ה. מייסד חסידות ויז'ניץ והאדמו"ר הראשון בה. נודע כגאון בתורה שגדלי דורו העבירו אליו שאלות הלכה סבוכות, וכפזרן גדול בצדקה. הקים את "כולל ויז'ניץ" לעניי צפת וטבריה. חתנו של רבי ישראל מרוז'ין, ובנו ה"אמרי ברוך" המשיך את השושלת.

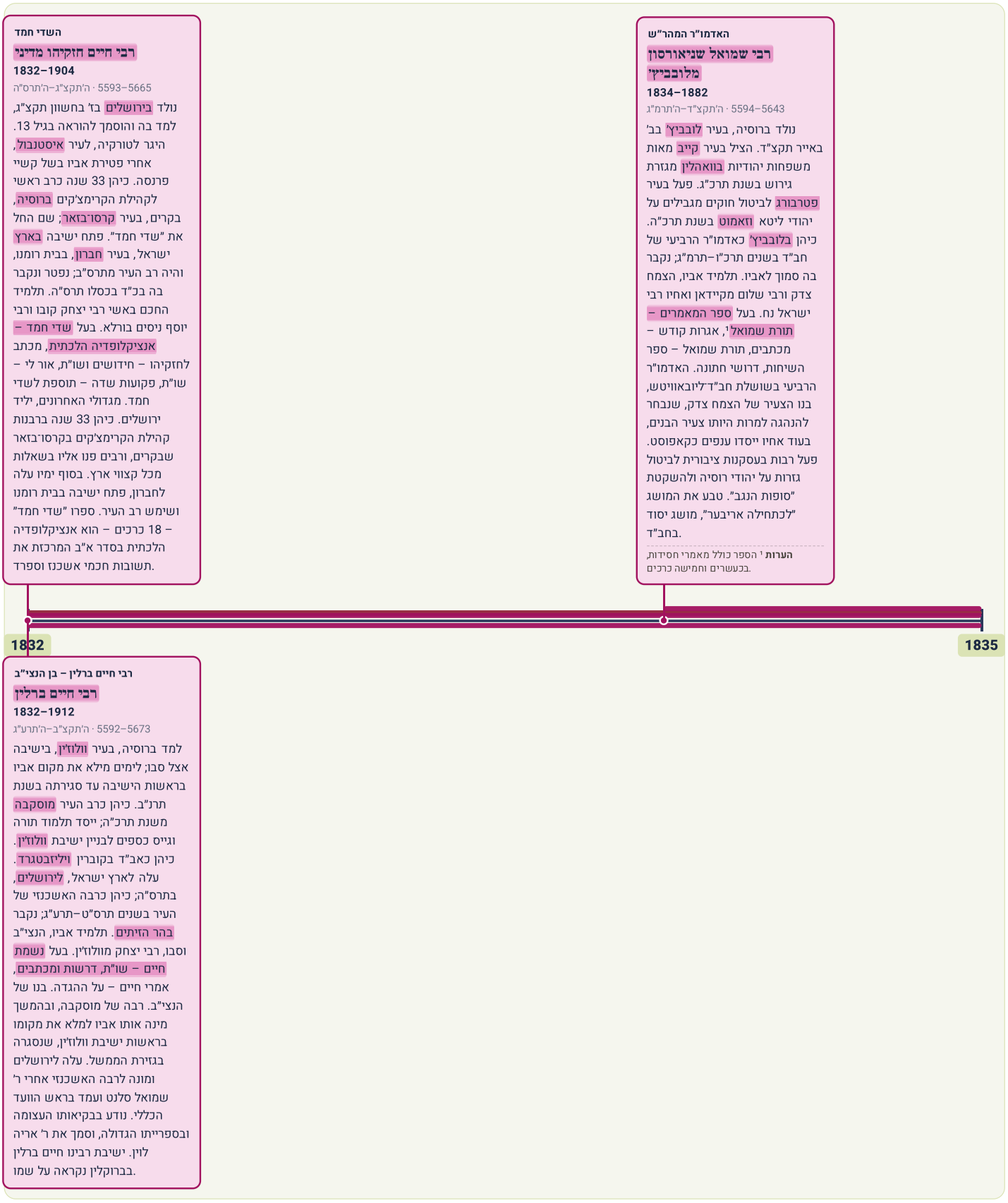
1830

1832

בעל חסד ואמת
רבי אליהו חי גג'
1830–1915
5590 · ה'תק"צ–ה'תרע"ה – 5675

גדל ולמד בתוניסיה, בעיר תוניס; עסק בהדפסת ספרי קודש. השתקע באלג'יריה, בעיר אלג'יר, בערך בגיל חמישים, וכיהן בה ברבנות כ־20 שנה. תלמיד רבי שלמה זרקא ואביו רבי יוסף גג'. בעל חסד ואמת – מנהגי קהילת אלג'יר, זה השלחן – מנהגי אלג'יר, תפילה בכל לשון – סידור עם תרגום לערבית יהודית, הגדה של פסח עם תרגום לערבית יהודית. רב תוניסאי שיצא לנדודים כדי להדפיס זוהר מנוקד, והשתקע ברבנות באלג'יריה. ספריו על מנהגי אלג'יר הם מקור חשוב גם למנהגי תוניס. חיבר פיוטים ותרגם טקסטים מסורתיים לערבית יהודית.

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן

מקום / אזור: תימן · בוכרה / מרכז אסיה · פולין־ליטא · קווקז · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · אשכנז

הבן איש חי

רבי יוסף חיים מבגדאד

1835–1909

5595–5669 · ה'תקצ"ה–ה'תרס"ט

נולד בעיראק, בעיר בגדאד; למד במדרש בית זלכה אצל חכם עבדאללה סומך. הנהיג את קהילת בגדאד מתרי"ט ועד פטירתו, ודרש בכל שבת לפני אלפים. עלה לרגל לארץ ישראל, לירושלים, בשנת תרכ"ט, ולמד עם מקובלי ישיבת בית אל. נפטר בעיראק, בגץ, בדרכו לקבר יחזקאל הנביא, בי"ג באלול תרס"ט; נקבר בבגדאד. תלמיד חכם עבדאללה סומך – רבו המובהק ודודו חכם דוד חי מאיר יוסף ניסים סלמאן מעתוק. בעל בן איש חי – הלכה ודרשות, רב פעלים – שו"ת, בן יהוידע – אגדות הש"ס, עוד יוסף חי – דרשות, חוקי הנשים – הלכות לנשים. מקובל, דרשן ומגדולי פוסקי עדות המזרח, שהנהיג את יהדות בגדאד כחמישים שנה בלא משרה רשמית ובלא שכר. בפסיקתו שילב את הקבלה – האר"י והרש"ש – עם השולחן ערוך, ולעיתים נטה לפסקי גדולי אשכנז והחסידים. ספרו "בן איש חי" ושו"ת "רב פעלים" השפיעו מאוד על יהודי עיראק, הודו, פרס, סוריה וספרדי ארץ ישראל.

הקדושת יום טוב

רבי חנניה יום טוב ליפא טייטלבוים מסיגט

1836–1904

5596–5664 · ה'תקצ"ו–ה'תרס"ד

נולד בהונגריה, בעיר סיגט שכיום ברומניה, בו' בסיוון תקצ"ו. כיהן כרב בעיר טעטש משנת תרכ"ד, 1864, במשך תשע עשרה שנים. כיהן כרב העיר וכאדמו"ר בסיגט אחרי פטירת אביו בשנת תרמ"ג, 1883; נפטר ונקבר בה בכ"ט בשבט תרס"ד. תלמיד רבי חיים מצאנז ורבי שמואל שמעלקא קליין מסעליש – סמכו להוראה. בעל קדושת יום טוב. אדמו"ר חסידות סיגט ורב העיר סיגט, ממלא מקום אביו בעל "ייטב לב" ונכד ה"ישמח משה". נודע בהתנגדותו החריפה לציונות. בנו רבי חיים צבי ממלא מקומו בסיגט, ובנו רבי יואל טייטלבוים היה לאדמו"ר מסאטמר.

1835

1837

המהרש"ם מברז'אן

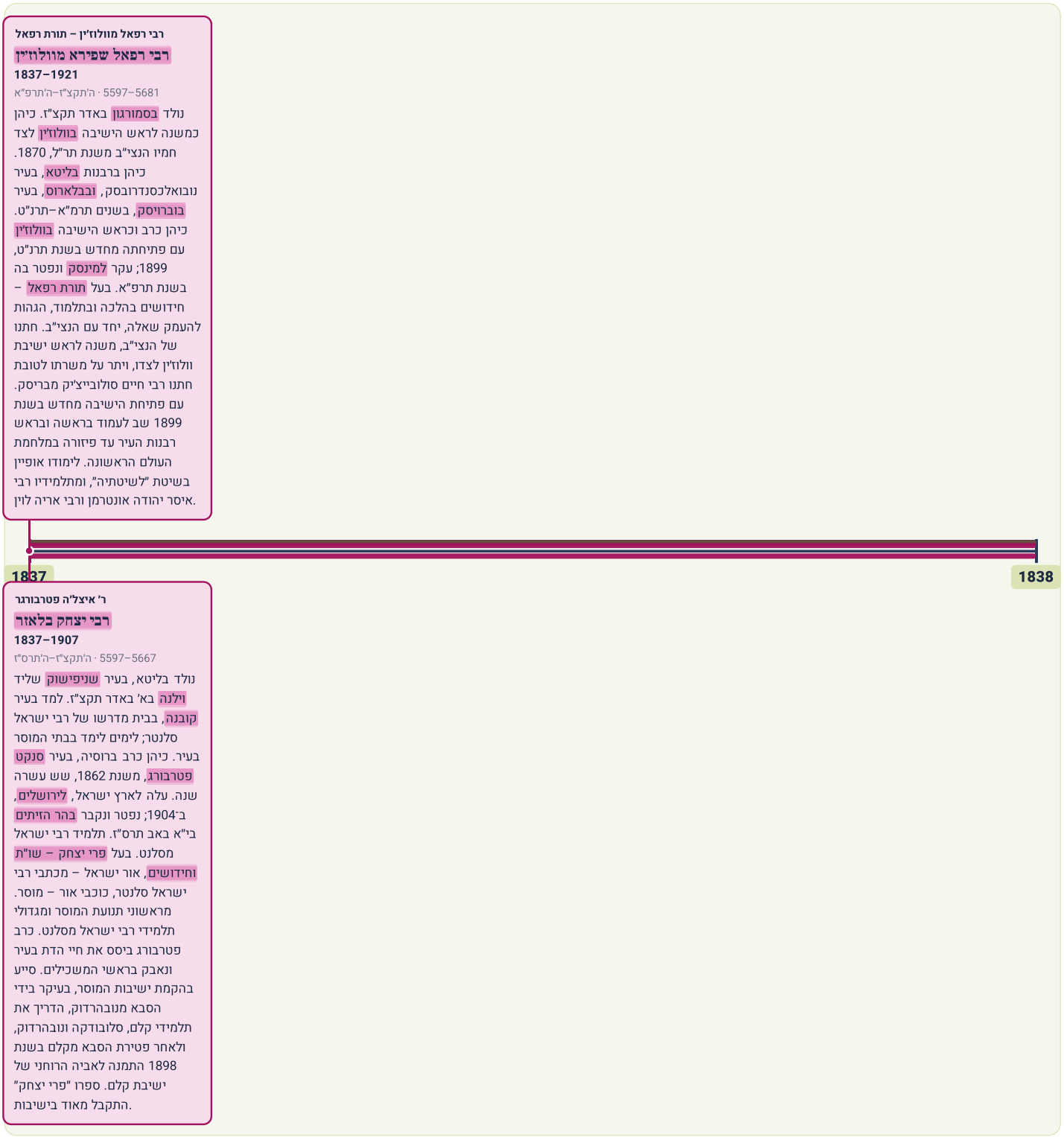
רבי שלום מרדכי הכהן שבדרון מברז'אן

1835–1911

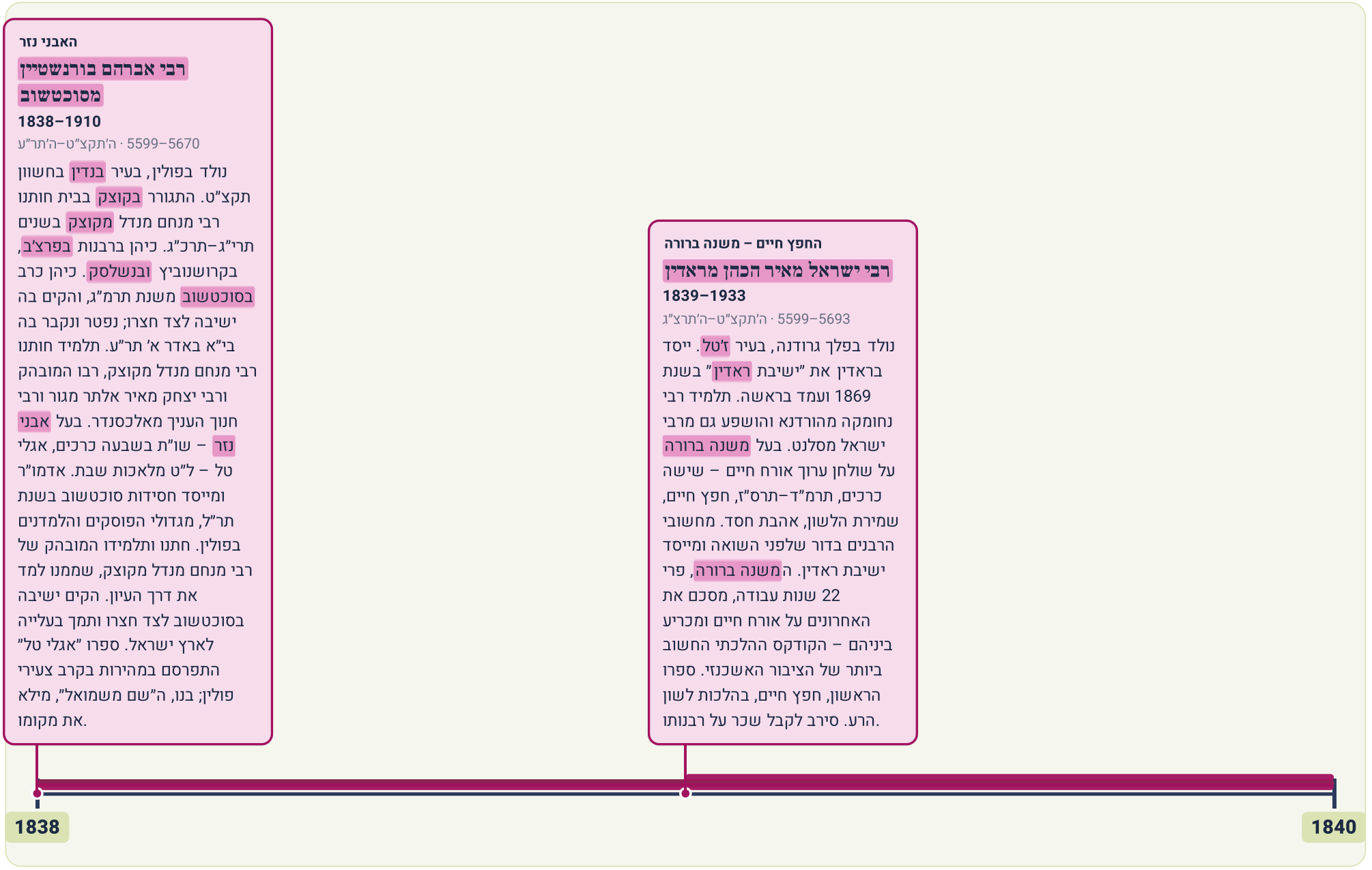
5595–5671 · ה'תקצ"ה–ה'תרע"א

נולד בגליציה, בעיר ביעניוב הסמוכה לזלוטשוב, בכ"ז בניסן תקצ"ה. כיהן ברבנות בפוטוק-זלוטי וביאזלוביץ; בפוטוק-זלוטי הדפיס את "משפט שלום". כיהן כאב"ד הקהילה בבוצ'אץ'. כיהן כרב העיר ברז'אן מתרמ"א עד פטירתו בט"ז בשבט תרע"א; ייסד את ישיבת "תושייה". תלמיד רבי שלום רוקח מבעלזא – היה מחסידיו ורבי דוד משה מצ'ורטקוב – היה לחסידו ורבי יוסף שאול נתנזון מלבוב – קיבל ממנו סמיכה. בעל שו"ת מהרש"ם – שישה כרכים, למעלה מ־2,300 תשובות, דעת תורה – על שולחן ערוך אורח חיים ויורה דעה, משפט שלום – על חושן משפט, גילוי דעת – על הלכות טרפות, תכלת מרדכי – על התורה. מגדולי הפוסקים בגליציה ומהסמכויות ההלכתיות הגבוהות בדורו. שאלות נשלחו אליו מכל אירופה, וגם החפץ חיים התייעץ עמו. פסיקתו המקורית עוררה מחלוקת, בעיקר עם רבי צבי הירש שפירא ממונקאטש, וכתב תשובות בנושאים אקטואליים כחשמל ורפואה. נודע בהתמדתו – סיים את הטור לפחות 101 פעמים – וייסד בברז'אן את ישיבת "תושייה".

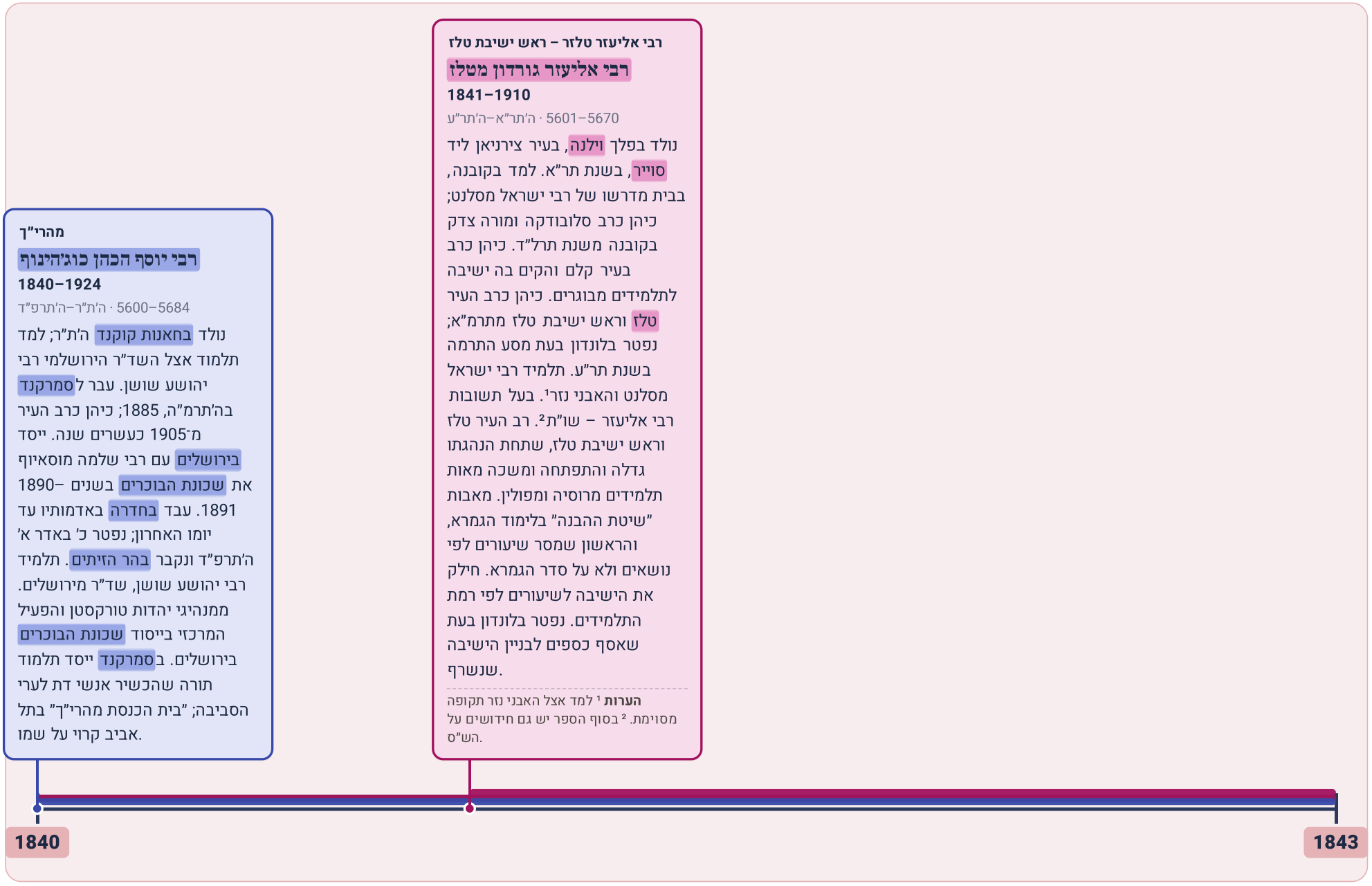
מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות׳מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן

מקום / אזור: תימן · בוכרה / מרכז אסיה · קווקז · פולין־ליטא · ארץ ישראל / האימפריה העות׳מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · אשכנז

מקום / אזור: תימן · בוכרה / מרכז אסיה · קווקז · פולין־ליטא · ארץ ישראל / האימפריה העות׳מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · אשכנז

תקופת האחרונים 1840 – 1880 (המשך: 1843 – 1845) בס"ד

רד"צ הומפן

רבי דוד צבי הומפן
1843–1921

5682–5604 · התרי"ד–התרפ"ב

נולד בהונגריה, בעיר וורבו שביום בסלובקיה. למד בעיר פרשבורג, בישיבת פרשבורג אצל הכתב סופר. שימש מורה בגרמניה, בעיר פרנקפורט, בבית ספרו של רש"ר הירש. שימש מורה בבית המדרש לרבנים בעיר ברלין משנת 1873, ועמד בראשו מ־1899 ועד פטירתו. תלמיד המהר"ם שיק והכתב סופר ורבי עזריאל הילדסהיימר. בעל מירושו לתורה – ויקרא, דברים שלא הושלם, וחלקים מבראשית ושמות, ראיות מכריעות נגד ולהויזן – ביקורת המקרא, השולחן ערוך והרבנים על יחס היהודים אל בעלי דתות אחרות – אנטישמיות, שו"ת מלמד להועיל – הלכה. ממנהיגי יהדות גרמניה ואסכולת "תורה עם דרך ארץ", ראש בית המדרש לרבנים בברלין אחרי הילדסהיימר. עודע בפירושיו לתורה, שבהם נלחם חזיתית ובכלים מדעיים בביקורת המקרא של ולהאוזן. עסק גם בפסיקת הלכה ובאבק בהתקפות אנטישמיות.

רשב"ח

הרב שלמה בכור חוצין
1843–1892

5652–5603 · התר"ג–התרנ"ב

נולד בעיראק, בעיר בגדאד. למד במדרש בית הלכה, היה מנהל מדרש תלמוד תורה ופוסק, והקים בית דפוס עברי בשנת 1867. תלמיד רבי עבדאללה סומך. בעל מעשה ניסים – סיפורים ממסורת ישראל, מעשים טובים, מעשים מפוארים, תלמוד קטן – חידושים בתלמוד, הגדה של פסח בתרגום לערבית־יהודית. פוסק, פייטן, עיתונאי ומתרגם, מבולטי רבני בבל במאה ה־19. כתב למעלה מ־150 מאמרים לעיתונות העברית, שהם מקור חשוב לקורות יהודי עיראק ופרס. הקים בית דפוס עברי בבגדאד.

רבי שמעון חכם
1843–1910

5670–5603 · התר"ג–תש"ע

נולד בבוכרה בשנת התר"ג לנין של רבי יוסף מאנ"ד 3rd תלמודי תורה לבני עניים. עלה לירושלים ב־1890; היה ממייסדי שכונת הבוכרים. נפטר ו' בשבט התר"ע ונקבר בהר הזיתים. תלמיד רבי פנחס הכהן רבין הגדול. בעל תרגום התנ"ך לבוכרית, זכר צדיק, פרי עץ הדר, מקראי קודש. מחרגם, משורר ופרשן מקרא: 32 ספרים, ובהם תרגומי ספרי קודש לבוכרית. ממנהיגי העדה הבוכרית בסוף המאה ה־19 וממייסדי שכונת הבוכרים.

הערות [1] התרגום הגיע עד אמצע ספר ישעיהו.

1843

1845

באבאג'ן נאבולי

רבי שלמה (באבאג'אן) מנחסוב
1843–1927

5688–5603 · התר"ג–התרפ"ח

נולד בסמרקנד בשנת התר"ג היה מראשי הקהילה ודיין בבית הדין של העיר. עלה לירושלים בשנים 1895, 1904 ו־1907 והדפיס בה את ספריו; נפטר א' בטבת התרפ"ח. תלמיד סבנ, רבי שלמה ניסן. בעל חשק שלמה, סדר שבע הקפות, מילים ששה – מילון לחמש לשונות, תפסיר לספר איוב ולכתר מלכות. מחרגם, משורר ופרשן מקרא; תרגם ספרי קודש לבוכרית – "תפסיר". ישב בבית הדין בסמרקנד עם רבי שלמה יהודה ליב אליעזרוב, וממנהיגי העדה הבוכרית בירושלים.

האור שמח

רבי מאיר שמחה הכהן מדווינסק
1843–1926

5686–5603 · התר"ג–התש"ו

נולד בליטא, באזור וילנה, בעיר בוטרימונים. למד מגיל בר מצווה בעיר איישישוק אצל רבי משה דנישבסקי, התגורר בביאליסטוק אצל חמיו ועסק בתורה שנים רבות. כיהן בלטביה, בעיר דווינסק, כרבה הליטאי של העיר[1]. תלמיד רבי משה דנישבסקי[2]. בעל אור שמח – על משנה תורה לרמב"ם, משך חכמה – על התורה, חידושי רבינו מאיר שמחה – על הש"ס[3]. רבה הליטאי של דווינסק כ־38 שנה[4], ומגדולי רבני מזרח אירופה בדור שלפני השואה. ספרו "אור שמח" על הרמב"ם נדפס בשנת פטירתו, ופירושו "משך חכמה" על התורה נמנה עם הבולטים בפירושי התנ"ך בדורות האחרונים. התייחס בחיבה ליישוב הארץ, אך התריע נגד הנדרת הציונות כגאולה.

הערות [1] כיהן ברבנות דווינסק בשנים תרמ"ח–תרפ"ו. [2] למד אצלו בעיר איישישוק. [3] החידושים הם על התלמוד הבבלי ועל הירושלמי. [4] כיהן במקביל לרוגוביר, רב החסידים בעיר.

מקום / אזור: תימן · בוכרה / מרכז אסיה · קווקז · פולין־ליטא · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · אשכנז

הרידב״ז

רבי יעקב דוד ווילובסקי

1845–1913

5605–5674 · ה׳תר״ה–ה׳תרע״ד

נולד בפלך גרודנו, בעיר קוברין, בל׳ בשבט תר״ה. כיהן כרב ודרשן באיזבלין, בוילנה, בבוברויסק, בפולוצק ובווילקובישק; וכיהן כרב העיר מתר״נ. נתמנה לרב בארצות הברית, בעיר שיקגו, בשנת תרס״ג, וויתר על המשרה. עלה לארץ ישראל, לעיר צפת, בתרס״ה, וייסד ישיבה; נפטר בה בא׳ בתשרי תרע״ד. בעל פירוש על התלמוד הירושלמי – חידושי רידב״ז, הקצר, ותוספות רי״ד, הארוך, מגדל דוד – חידושים על הבבלי והירושלמי, חנה דוד – על מסכת חלה, שו״ת הרידב״ז, בית רידב״ז ושו״ע לשבת – ביאור על פאת השלחן. למדן מפורסם ומפרשני התלמוד הירושלמי, ונודע כעילוי עוד בצעירותו. כיהן כרבה של סלוצק, ונתמנה לרב בשיקגו אך ויתר על המשרה משנתקל בהתנגדות לתיקוניו בכשרות. עלה לצפת וייסד בה ישיבה שבה למדו כמאה תלמידים. התנגד להיתר המכירה וחלק בכך על הרב קוק, ועם זאת שררה ביניהם ידידות עמוקה.

1845

1846

האמרי ברוך מויז׳ניץ

רבי ברוך הגר מויז׳ניץ

1845–1892

5605–5653 · ה׳תר״ה–ה׳תרנ״ג

נולד בגליציה, בעיר קוסוב, בסיוון תר״ה. כיהן בבוקובינה, בעיר ויז׳ניץ, כאדמו״ר השני בחסידות ויז׳ניץ מתרמ״ה; נפטר ונקבר בה בכ׳ בכסלו תרנ״ג. בעל אמרי ברוך – דרושים על פרשת השבוע, תנ״ך ומועדים, קולומיאה תרע״ב. האדמו״ר השני בחסידות ויז׳ניץ והרביעי בשושלת קוסוב־ויז׳ניץ, בנו של הצמח צדיק ונכד רבי ישראל מרוז׳ין. סירב לנהוג בגינונים, כמעט לא אמר תורה ברבים ופיזר מכספו לצדקה. אסר שחיטת שוחט מסיגט, מחלוקת חריפה עם בעל הקדושת יום טוב, ולצדו עמדו הנצי״ב ורבני לבוב. בניו כיהנו כאדמו״רים בבוקובינה ובגליציה.

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות׳מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן

רבי יחזקאל (חזגיל) בן אברהם מושאילוב
1846–1913
5606–5673 · ה׳תר״ו–ה׳תרע״ג

נולד בדאגסטן, בעיר טמיר־חאן־שורה, היום בוויינקסק, בן רבי אברהם בן חנוכה. למד בישיבת בילא צרקווא שבאוקראינה והוסמך לרבנות בשנת 1873. כיהן כרב הראשי של יהודי ההרים בטמיר־חאן־שורה בשנים 1884–1904, והוכר בידי השלטונות כרב הראשי של צפון דאגסטן וצפון הקווקז. עלה לביקור בארץ ישראל עם רבי יעקב יצחקי בשנת 1887; נפטר בטמיר־חאן־שורה בי״ד באלול ה׳תרע״ג. תלמיד ישיבת בילא צרקווא. הרב הראשי של יהודי ההרים בצפון הקווקז – כמקבילו של רבי יעקב יצחקי בדרום. אסף ספרים וכתבי יד על תולדות העדה, דרש מהשלטונות שוויון זכויות לקהילתו, תמך בחינוך בנות, ועודד את איליה אניסימוב לחקור את תולדות יהודי ההרים.

הבהרר״ץ
רבי יעקב יצחקי
1846–1917
5606–5677 · ה׳תר״ו–ה׳תרע״ז

נולד בקווקז, בדאגסטן, בעיר דרבנט בי׳ באלול תר״ו. כיהן כרב ראשי ואב״ד בדאגסטן ארבעים שנה, משנת תרכ״ח – 1868. עלה לארץ ישראל בשנת תרס״ז – 1907. ייסד את המושבה באר יעקב בשנת תרס״ח – 1908. נפטר בירושלים בכ״א בסיון תרע״ז; נקבר בהר הזיתים. תלמיד אביו, הרב יצחק בן יעקב. בעל אהלי יעקב – תולדות יהודי הקווקז ומוצאם מעשרת השבטים, איגרת «קדמות היהודים ההרריים». רבם של יהודי ההרים בקווקז; כונה היעב״ץ או בהרר״ץ – ״בן הרב יצחק״. חוקר תולדות ישראל ויהודי הקווקז, ועם זאת התנגד להשכלה. הטיף לעלייה ורבים מקהילתו עלו ביוזמתו; המושבה באר יעקב קרויה על שמו.

1846

1847

״נסיך השירה והחכמה״
הרב חיים משה בז׳רנו
1846–1931
5606–5691 · ה׳תר״ו–ה׳תרצ״א

נולד בבולגריה, בעיר סטארה זאגורה; לימד במלדארי בעיר רוסה. כיהן ברומניה, בעיר בוקרשט, כרב ודרשן הקהילה הספרדית 32 שנה מ־1878. כיהן בטורקיה, בעיר אדריאנופול, כרבה הראשי של הקהילה אחרי 1910. שימש בעיר קושטא ממלא מקום החכם באשי של טורקיה מ־1920; נפטר בה. תלמיד סבו הרב יצחק ברוך קלדרון והרב נסים אלקלעי. בעל ארשת החיים – דרושים[1], תשובה מחיים – פסקי דין בענייני עגונות, חיים בירושלים – על הירושלמי, אסופת 3,600 פתגמים בלדינו. תלמיד חכם, פייטן וחוקר הלדינו, שעמד בראש הקהילה הספרדית בבוקרשט וכיהן כממלא מקום הרב הראשי של טורקיה. ממקימי חובבי ציון ברומניה, התכתב עם הרצל וגבן יהודה ופעל לחידוש הקשר בין ספרד ליהודים הספרדים. נולד ב־1846[2].

הערות [1] הספר נשאר בכתב יד. [2] לפי דעה אחרת נולד ב־1850.

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות׳מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן

הרבי הראשון מבאבוב
רבי שלמה הלברשטאם מבאבוב
1847–1905
5607–5665 · ה'תר"ז–ה'תרס"ה

כיהן כרב בגליציה, בעיירה ביקאווסק, כעשר שנים משנת תרכ"ה. כיהן ברבנות בעיירות אושפיצין ווישניצא. היה רב הקהילה בעיר באבוב מתרנ"ב, והקים בה את החסידות ואת ישיבת עץ חיים; לאחר פטירתו נקבר בה. נפטר בגרמניה, בעיר בדנהיים בא' בתמוז תרס"ה. תלמיד סבו רבי חיים הלברשטאם מצאנז, הדברי חיים וסבו רבי אליעזר הורוביץ מדז'יקוב. בעל עטרת שלמה – דברי תורה. מקים חסידות באבוב והאדמו"ר הראשון שלה. נכד הדברי חיים מצאנז, שהפקיד בידיו את עריכת תשובותיו שנדפסו כספר "דברי חיים". ייסד את ישיבת עץ חיים, שבהנהגת בנו רבי בן ציון הפכה לרשת של כ־40 ישיבות בגליציה. מעט מתורתו, ששרד את השריפה בווישניצא, נדפס ב"עטרת שלמה".

הרב הראשי הראשון של מרוקו
רבי רפאל אנקווה
1847–1935
5607–5695 · ה'תר"ז–ה'תרצ"ה

נולד במרוקו, בעיר סלא; כיהן בה כדיין מ־1879 והקים בה ישיבה; שם נקבר. כיהן ברבאט כהרב הראשי של מרוקו וכראש בית הדין הרבני בשנים 1915–1918. תלמיד חותנו רבי יששכר אצראף. בעל קרני ראם, פעמוני זהב, תועפות ראם, חידושי ראם. הוגה, פרשן ופוסק נודע, והראשון שהתמנה לרב הראשי של מרוקו, בשנת 1918. זכה מהממשל הצרפתי בעיטור לגיון הכבוד, ובהלווייתו השתתפו כחמישים אלף איש.

1847

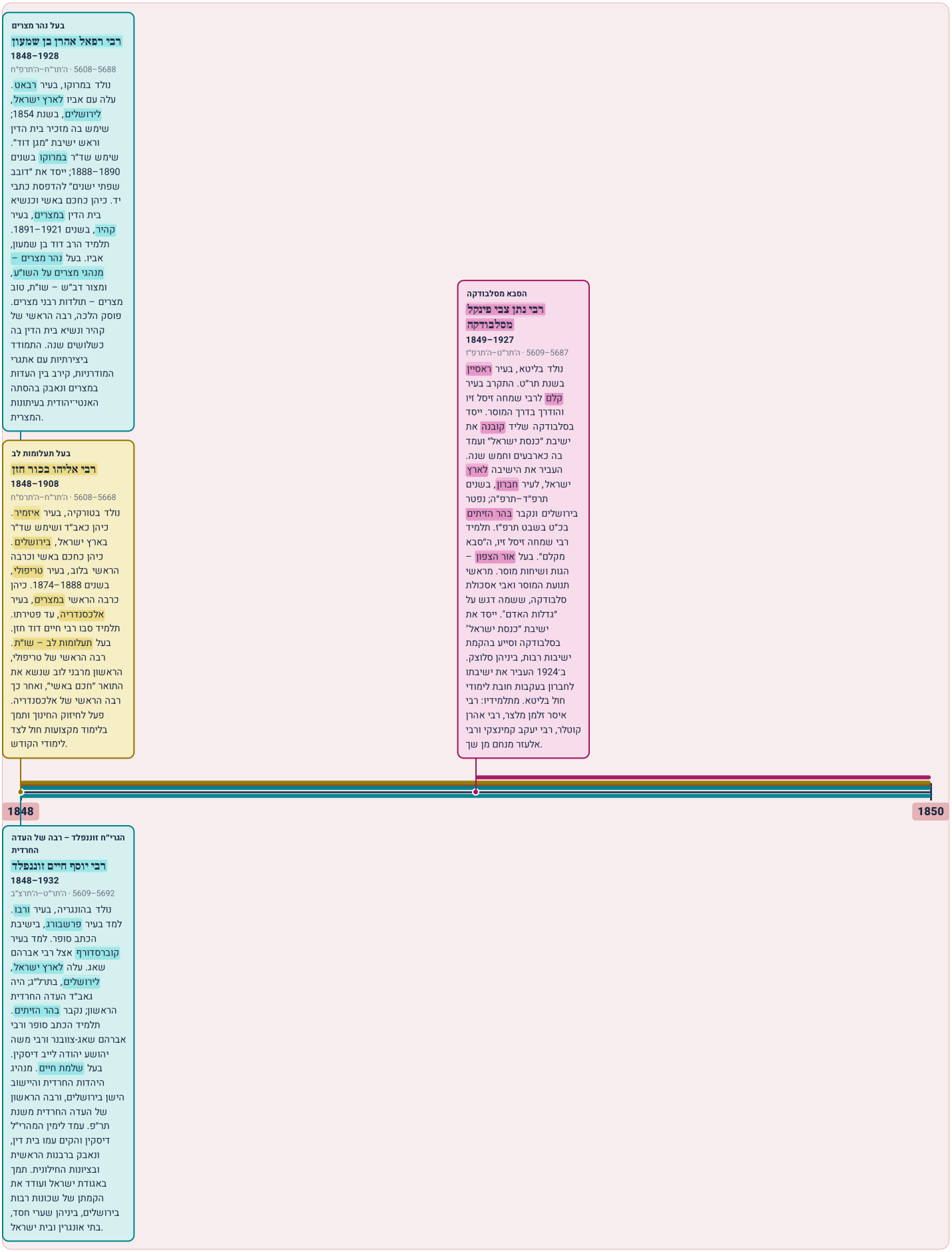
1848

השפת אמת
רבי יהודה אריה ליב אלתר מגור
1847–1905
5607–5665 · ה'תר"ז–ה'תרס"ה

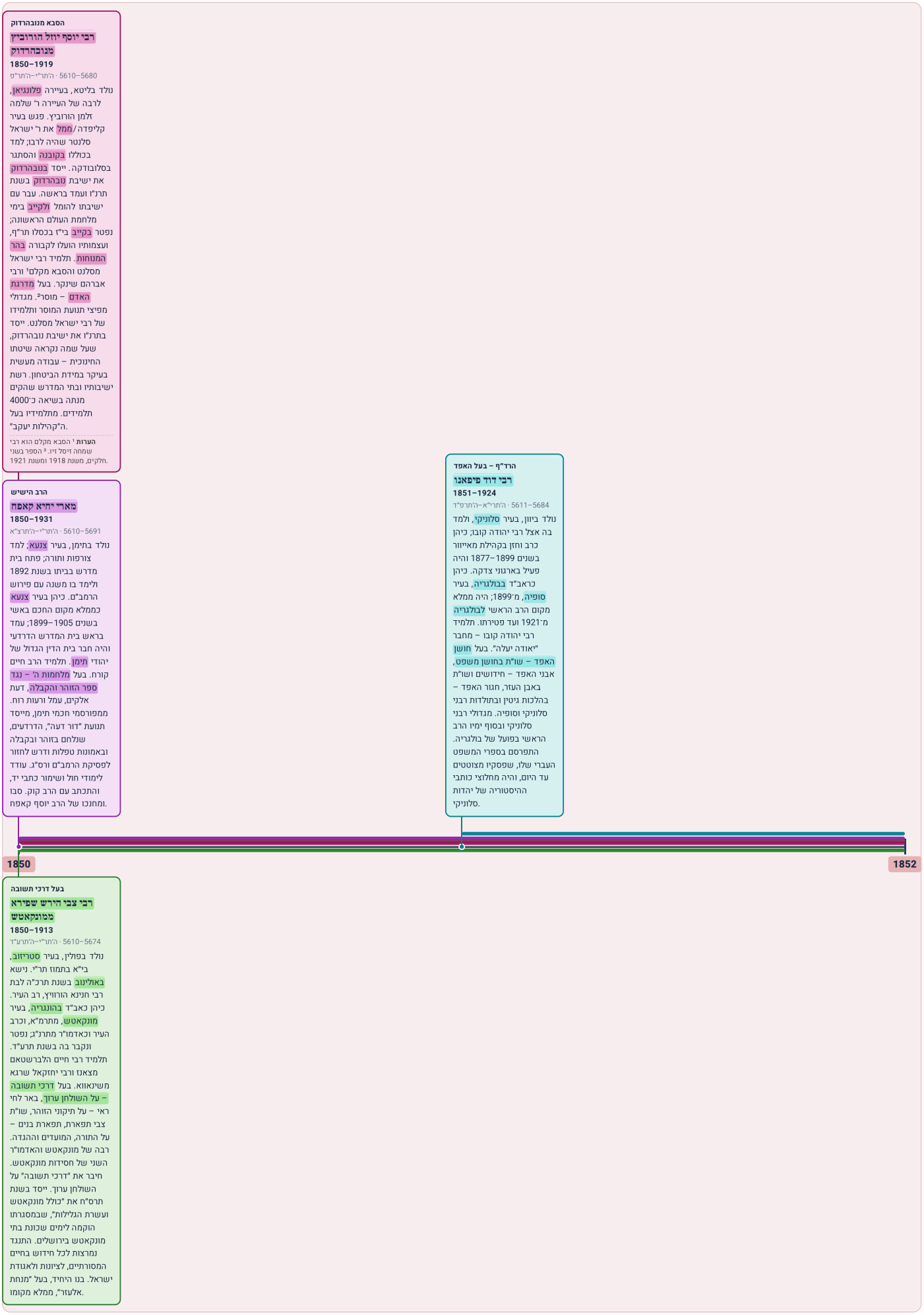
נולד בפולין, בעיר ורשה בכ"ט בניסן תר"ז. גדל בעיר גור בבית סבו לאחר שהתייתם; מונה לרב העיירה על פי צוואת סבו בשנת תרכ"ו. היה האדמו"ר מגור מתר"ל; נפטר ונקבר בגור לצד סבו בה' בשבט תרס"ה. תלמיד סבו, רבי יצחק מאיר אלתר[1], מייסד חסידות גור ורבי חנוך הניך הכהן לוין מאלכסנדר – הצטרף לחסידיו לאחר פטירת סבו. בעל שפת אמת על התורה ומועדים – דרשות, שפת אמת על הש"ס, שפת אמת ליקוטים, שפת אמת על תהילים ועל מסכת אבות. האדמו"ר השני בחסידות גור. תחת הנהגתו הפכה לאחת החסידויות הגדולות והמרכזיות בפולין. סירב לקחת כסף מחסידיו והתפרנס מחנות קטנה שניהלה אשתו. ספרו "שפת אמת", דרשות על פרשת השבוע והמועדים, הוא מספרי החסידות הנפוצים ביותר והשפיע גם מחוץ לחסידות[2].

הערות [1] הוא בעל חידושי הרי"ם. [2] הרב קוק התמיד בספר זה.

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן

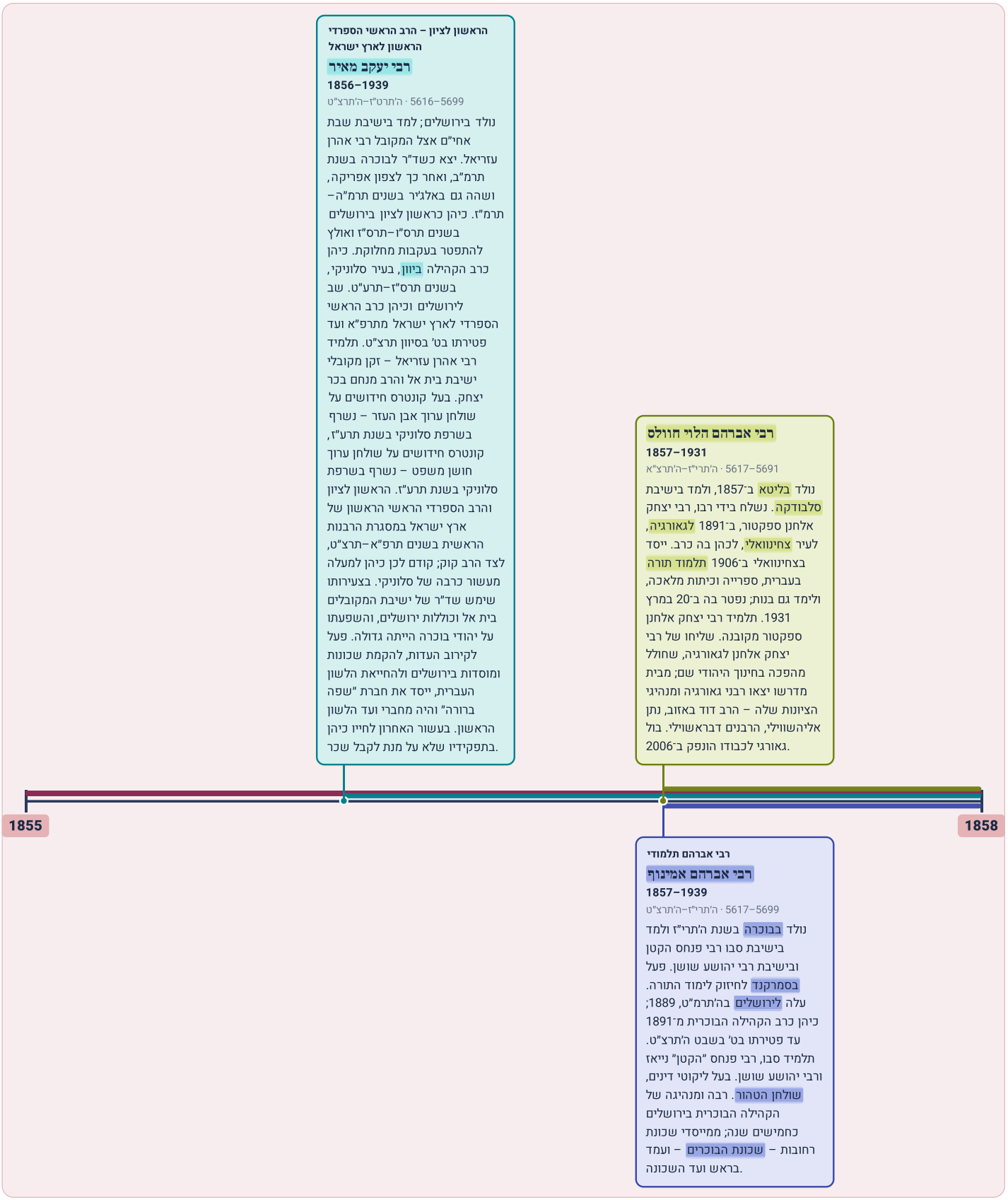

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן

מקום / אזור: תימן · בוכרה / מרכז אסיה · קווקז · פולין־ליטא · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · אשכנז

רבי יצחק בר גרשון מזרחי
1852–1930
5612–5690 · ה'תרי"ב–ה'תר"צ
נולד באזרבייג'ן, בעיר קובה בכ"ג בטבת ה'תרי"ב, בן רבי גרשון בר ראובן. הוסמך בגיל 17 ועמד בראש בית הדין בקובה כאב"ד. הנהיג את קהילת יהודי ההרים מ־1905, כשאחיו רבי שלום עלה לירושלים, ועד פטירתו בקובה בג' בטבת ה'תר"ץ. תלמיד אביו, רבי גרשון בר ראובן מזרחי. המנהיג הרוחני של יהודי ההרים בשנות המלחמות והמהפכה; לפי מסורת העדה יצא לבדו עם ספר תורה מול כנופיה מזוינת ב־1919 ומנע פוגרום בסלובודה. מקובל וחסיד, התכתב עם חכמי ארץ ישראל.
רבי שלמה מוסאיוף
1852–1922
5612–5682 · ה'תרי"ב–ה'תרפ"ב
נולד בבוכרה בכ"ב בטבת ה'תרי"ב ולמד אצל רבי יהושע שושן. עלה לירושלים בה'תר"ן, 1890; היה גזבר הוועד ומייסד שכונת הבוכרים ושכונת כרם שלמה; נפטר בה' בניסן ה'תרפ"ב. תלמיד רבי יהושע שושן, שד"ר מירושלים. בעל סידור חוקת עולם – שישה חלקים. נגיד, חכם מקובל ואספן: אסף מאות כתבי יד ועתיקות. ממייסדי שכונת הבוכרים, וסגנון בנייתה מיוחס לו; הקים תלמוד תורה.
רבי חיים מבריסק – אבי שיטת בריסק
רבי חיים הלוי סולובייצ'יק מבריסק
1853–1918
5613–5678 · ה'תרי"ג–ה'תרע"ח
נולד בליטא, בעיר וולוז'ין, בט"ו באדר תרי"ג. למד בעיר סלוצק אצל רבי מנדל מסלוצק. כיהן בוולוז'ין כמשנה לראש ישיבת וולוז'ין בשנים תרמ"א–תרנ"ב, עד סגירתה. כיהן כרב העיר בריסק תחת אביו בשנים תרנ"ב–תרע"ח; נפטר באוטבוצק ונקבר בוורשה ליד הנצי"ב. תלמיד אביו, הבית הלוי ורבי מנדל מסלוצק – רבו המובהק. בעל חידושי רבנו חיים הלוי – על הרמב"ם, חידושי הגר"ח, סטנסיל – על הש"ס. מגדולי הדור ואבי שיטת הלימוד של הישיבות הליטאיות, "שיטת בריסק": ניתוח הסוגיה ל"שני דינים" והבחנה בין "חפצא" ל"גברא". בתקופתו כמשנה לראש ישיבת וולוז'ין הגיעה הישיבה לשיאה. מתלמידיו: רבי שמעון שקופ, רבי ברוך בער ליבוביץ, רבי איסר זלמן מלצר ורבי אלחנן וסרמן. ממקימי אגודת ישראל ומתנגד חריף לציונות.
המהרי"ד מבעלזא
רבי ישכר דב רוקח מבעלז
1854–1926
5614–5687 · ה'תרי"ד–ה'תרפ"ז
כיהן כרב העיירה וכאדמו"ר השלישי של חסידות בעלז בגליציה המזרחית, בעיר בלז, משנת תרנ"ד, 1894. התיישב זמנית בהונגריה, בעיר ראצפרט, עם פרוץ מלחמת העולם הראשונה. ישב בעיר מונקאטש בימי המלחמה; פרצה בה מחלוקת בינו ובין רבי חיים אלעזר שפירא. נפטר בבלז ונקבר בה ליד אבותיו בכ"ב במרחשוון תרפ"ז. בעל מהרי"ד – דברי תורתו[1], דביר קדשו – דברי תורתו[2], לקט אמרי קודש – דברי תורתו[3]. האדמו"ר השלישי של חסידות בעלז ורב העיירה בלז מתרנ"ד, מנהיג יהודי בולט בגליציה ובהונגריה. נודע כפועל ישועות שאלפים פנו אליו להתברך מפיו. התנגד בחריפות לציונות, לתנועת המזרחי ולאגודת ישראל, אך תמך בבתי הספר לבנות "בית יעקב".
הערות [1] הספר נערך בידי ישראל קלפהולץ. [2] הספר בשני כרכים, בכתיבת נכדו. [3] הספר בשישה כרכים.
1852
1855
בעל בני אהרן
רבי שמעון אגסי
1852–1914
5612–5674 · ה'תרי"ב–ה'תרע"ד
נולד בעיראק, בעיר בגדאד; למד במדרש בית זלכה ובישיבת חכם יצחק; היה דרשן ומגדולי רבני העיר; הפך את בית אביו לבית כנסת. תלמיד הרב שמואל מג'לד והרב נסים הלוי וחכם יצחק מרדכי ששון והבן איש חי. בעל בני אהרן – פירוש על שער הגלגולים, שם משמעון. דרשן ומגדולי רבני בגדאד, שני במעמדו לחכם באשי. חיבר פירוש נרחב על "שער הגלגולים", התכתב עם הבן איש חי, שכינהו "מהרש"א", ופעל להקמת ישיבה לרבנים.
מקום / אזור
תימן
בוכרה / מרכז אסיה
קווקז
פולין־ליטא
ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים
בבל
צפון אפריקה
אשכנז

מקום / אזור: תימן · בוכרה / מרכז אסיה · קווקז · פולין־ליטא · ארץ ישראל / האימפריה העות׳מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · אשכנז

רבי ראובן אלואשווילי
1858–1922
5618–5682 · ה'תרי"ח–ה'תרפ"ב

נולד בגאורגיה, בעיר כותאיסי בשנת ה'תרי"ח, לרבי אהרון בן יצחק אלואשווילי מחכמי העיר; הוסמך לרבנות בשנת ה'תרמ"ז. כיהן כרב בית הכנסת הגדול בכותאיסי ורב מחוז כותאיסי משנת ה'תרס"ב, ייסד בה ישיבה בשנת ה'תרס"ו ועמד בראשה. יצא לארץ ישראל בשנת ה'תרע"ב לאסוף כספים ונקשר בחכמי ירושלים. עזב את גאורגיה מפני השלטון הסובייטי בשנת ה'תרפ"א והתיישב בטורקיה, בעיר איסטנבול, שבה ייסד בית כנסת וישיבה לקהילה הגאורגית; נפטר בה באייר ה'תרפ"ב. תלמיד אביו, רבי אהרון בן יצחק אלואשווילי. בעל טהרת ישראל – הלכות טהרת המשפחה בגאורגית יהודית[1]. מן הסמכויות הרוחניות הבכירות של יהודי גאורגיה ומנהיג הזרם החרדי־שמרני בה; התנגד בחריפות לציונות ולתנועתו של הרב דוד באזוב, ייסד בשנת ה'תרע"ח סניף של אגודת ישראל, והביא לקהילות רבנים ובעלי תפקידים אשכנזים.

הערות [1] הספר חובר יחד עם רבי יחיאל מיכל טוקצינסקי.

1858

1859

הרוגוצ'ובר

רבי יוסף רוזין
1858–1936
5618–5696 · ה'תרי"ח–ה'תרצ"ו

נולד בבלארוס, בעיר ראגאצ'וב, לרבי פישל, חסיד חב"ד־קאפוסט. למד בגיל בר מצווה בעיר סלוצק אצל רבי יוסף דוב סולובייצ'יק, ולמד עם רבי חיים סולובייצ'יק. למד לאחר נישואיו בעיר שקלוב אצל המהרי"ל דיסקין. כיהן כרב קהילת החסידים בלטביה, בעיר דווינסק, מתרמ"ט עד פטירתו בשנת תרצ"ו; נפטר בווינה ונקבר בדווינסק. תלמיד רבי יוסף דוב סולובייצ'יק – בית הלוי והמהרי"ל דיסקין ורבי מנדל אפשטיין – סלוצקר. בעל צפנת פענח – שאלות ותשובות, צפנת פענח – על הרמב"ם, צפנת פענח – על התורה, מכתבי תורה – התכתבות. רב קהילת החסידים, רובם חסידי קאפוסט, בדווינסק, במקביל לאור שמח רב המתנגדים. נחשב ללמדן בעל זיכרון פנומנלי ושיטת לימוד ייחודית, מגדולי המשיבים בדורו. דרכו מבוססת על פירוק הדינים לפרטיהם בצורה דקה, אף בפסיקה למעשה, ונטה במיוחד לשיטת הרמב"ם.

מקום / אזור: תימן · בוכרה / מרכז אסיה · קווקז · פולין־ליטא · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · אשכנז

רבה הראשי של בסרביה – בעל עצי הלבנון

רבי יהודה לייב צירלסון מקישינב

1859–1941

5620–5701 · ה'תר"כ–ה'תש"א

נולד באוקראינה, בעיר קוזלץ שבמחוז צ'רניגוב, שבה כיהן אביו כרב. נתמנה בגיל עשרים לרבה של העיר פרילוקי, ושימש בתפקיד כשלושים שנה. נתמנה ברוסיה לרבה של העיר קישינב ולראש הישיבה בה בשנת 1908. כיהן ברומניה כרבה הראשי של בסרביה מ־1918 וכסנאטור בפרלמנט בבוקרשט בשנים 1926–1920. נהרג בקישינב בהפצצה גרמנית בי"א בתמוז תש"א ונקבר בבית העלמין הישן של העיר. בעל עצי הלבנון – שו"ת על ארבעת חלקי השולחן ערוך, קלוז' תרפ"ב, גבול יהודה – שו"ת על ארבעת חלקי השולחן ערוך, פיעטרקוב תרס"ו, הגיון לבי – דרשות, הספדים ונאומים פרלמנטריים, לב יהודה – נאומים, מאמרים ובירורי הלכה. רבה הראשי של בסרביה ושל העיר קישינב וראש ישיבת קישינב, שהקים בה מערכת חינוך חרדית מקיפה מגן הילדים ועד ישיבות גבוהות. ממקימי "אגודת ישראל" בשנת תרע"ב, נשיא ועידת המפלגה בשלוש האספות הראשונות וחבר מועצת גדולי התורה שלה. כסנאטור בפרלמנט הרומני בשנים 1920–1926 פעל לטובת יהודי בסרביה, ובשתדלנותו בוטלה הגזירה להכריח תלמידים יהודים לכתוב בשבת. בכנסייה הגדולה השלישית בשנת תרצ"ז עמד בראש המחנה שתמך בהקמת מדינה יהודית בארץ ישראל.

1859

1860

בעל מנחת יהודה

רבי יהודה פתיה

1859–1942

5619–5702 · ה'תרי"ט–ה'תש"ב

נולד בעיראק, בעיר בגדאד; למד במדרש תלמוד תורה ובמדרש בית זילכה; הוסמך בגיל 17 ולמד קבלה אצל הבן איש חי. עלה לארץ ישראל ב־1933, תחילה לרמת גן, והתיישב בירושלים עד פטירתו; נקבר בהר הזיתים. תלמיד רבי יוסף חיים, הבן איש חי ורבי עבדאללה סומך ורבי ראובן יוסף בלבול. בעל מנחת יהודה – פירושים ושיחות עם דיבוקים, בית לחם יהודה – פירוש על עץ חיים, יין הרקח – פירוש על האידרות, אסירי התקוה – תפילות ובקשות. רב ומקובל עיראקי, תלמיד הבן איש חי, שנודע בתיקוני נפש ובהוצאת דיבוקים ובפתרון חלומות. בימי השואה ערך תיקון חצות בקבר רחל. פרופ' יהודה ליבס כינה אותו "גדול המקובלים בדורות האחרונים".

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן

האהבת ישראל מוויזניץ
רבי ישראל הגר מוויזניץ
1860–1936
5696–5620 · התר"כ–התרצ"ו
נולד בבוקובינה, בעיר וִיזְנִיץ, בב' באלול תר"ך. כיהן ברבנות במרמורש, בעיר בִּידוֹלָה, מתרמ"ה. כיהן כאדמו"ר בוויזניץ מתרנ"ג, והקים בה את ישיבת "בית ישראל". עבר לסטרוסלבניה, לעיר גְּרוֹיסְוָורְדֵיין, במלחמת העולם הראשונה; נפטר ונקבר בה בב' בסיוון תרצ"ו, ובתש"י הועלה ארונו לְבֵּני בְּרַק. תלמיד סבו רבי מנחם מנדל הגר, ה"צמח צדיק" וחותנו רבי מאיר הורוביץ, ה"אמרי נועם" מדזיקוב. בעל אַהֲבַת יִשְׂרָאֵל – על התורה והמועדים, אור ישראל – מאמרים. האדמו"ר השלישי בשושלת וויזניץ והחמישי בשושלת קוסוב־וויזניץ. לחצרו השתייכו אלפי יהודים מבוקובינה, גליציה והונגריה, והקים את ישיבת "בית ישראל" בוויזניץ. במלחמת העולם הראשונה עבר לגרוייסווארדיין והיה מנהיגי הסיעדות ברומניה ומראשי אגודת ישראל. התפרסם כבעל מופת ובאהבת ישראל.

ראש ישיבת טלז – שיעורי דעת
רבי יוסף יהודה ליב בלוך
1860–1929
5690–5620 · התר"כ–התר"ע
נולד בליטא, בעיר וִוסְיַין בכ"א בשבט תר"ך. למד בישיבות קלם ווולוז'ין. כיהן ברבנות בוורנה ובשדובה לאחר שעזב את הישיבה לתקופה. שימש משגיח ומגיד שיעור בעיר טלז מ־1882; כיהן כרב העיר וראש ישיבת טלז מ־1910 עד פטירתו בר' בחשוון תר"ץ. תלמיד הסבא מקלם והגריי"ב ורבי אליעזר גורדון". בעל שיעורי דעת – מחשבה ומוסר, שיעורי הלכה – למדנות, משעורי רבנו!, שעורי רבותינו – על מסכתות הש"ס. רב העיר טלז וראש ישיבת טלז במשך כ־20 שנה, מאנשי תנועת המוסר. בלחצו הוכנס לימוד המוסר לישיבה והובא אליה הרב יהודה ליב חסמן כתשגיח בשנת 1894. פיתח גישה פילוסופית־מוסרית ייחודית שבה ההלכה והאגדה הן חטיבה אחת, והקים בעיר ובאזור רשת מוסדות חינוך של "יבנה".

הערות ¹ רבי אליעזר גורדון היה חותנו. ² הספר כולל שערי דעת ושעורי הלכה.

רבי מיכאל אליאשווילי
1861–1938
5698–5621 · התרכ"א–התרצ"ח
נולד בְּגאורגיה, בעיירה סוּגְדִּידִי בשנת התרכ"א, בן רבי מנוח, רב העיירה. למד בקולאשי תחת הרב יצחק נאנאשווילי והוסמך לרבנות; כבר בגיל 16 היה חזן ושוחט בסוגדידי. כיהן כרב סוגדידי במקום אביו בערך משנת התר"ם וניהל בה ישיבה של כחמישים תלמידים. עבר לכהן כרב בעיר פּוֹתִי בראשית שנות ה־30; נעצר בטיהורים הגדולים והוצא להורג בשנת התרצ"ח. תלמיד הרב יצחק נאנאשווילי מקולאשי ואביו, רבי מנוח אליאשווילי. בעל זבח ומנחה – תפילות ודינים לימי חולי ואבלות², בן מנוח, שדי מגרש, אלון בכות. דמות רבנית בולטת ביהדות גאורגיה; בוויכוח עם הרב יוסף אליהו הקצין על מתנות החתן בשידוכין בשנת התרס"ז הכריע הרב צבי פסח פרנק כדעתו. הוצא להורג יחד עם ספרייתו בידי הנ.ק.ו.ד.

הערות ¹ לפי מקורות אחרים נולד בשנת התרי"ח. ² נדפס בפריטורקוב בשנת התר"ע.

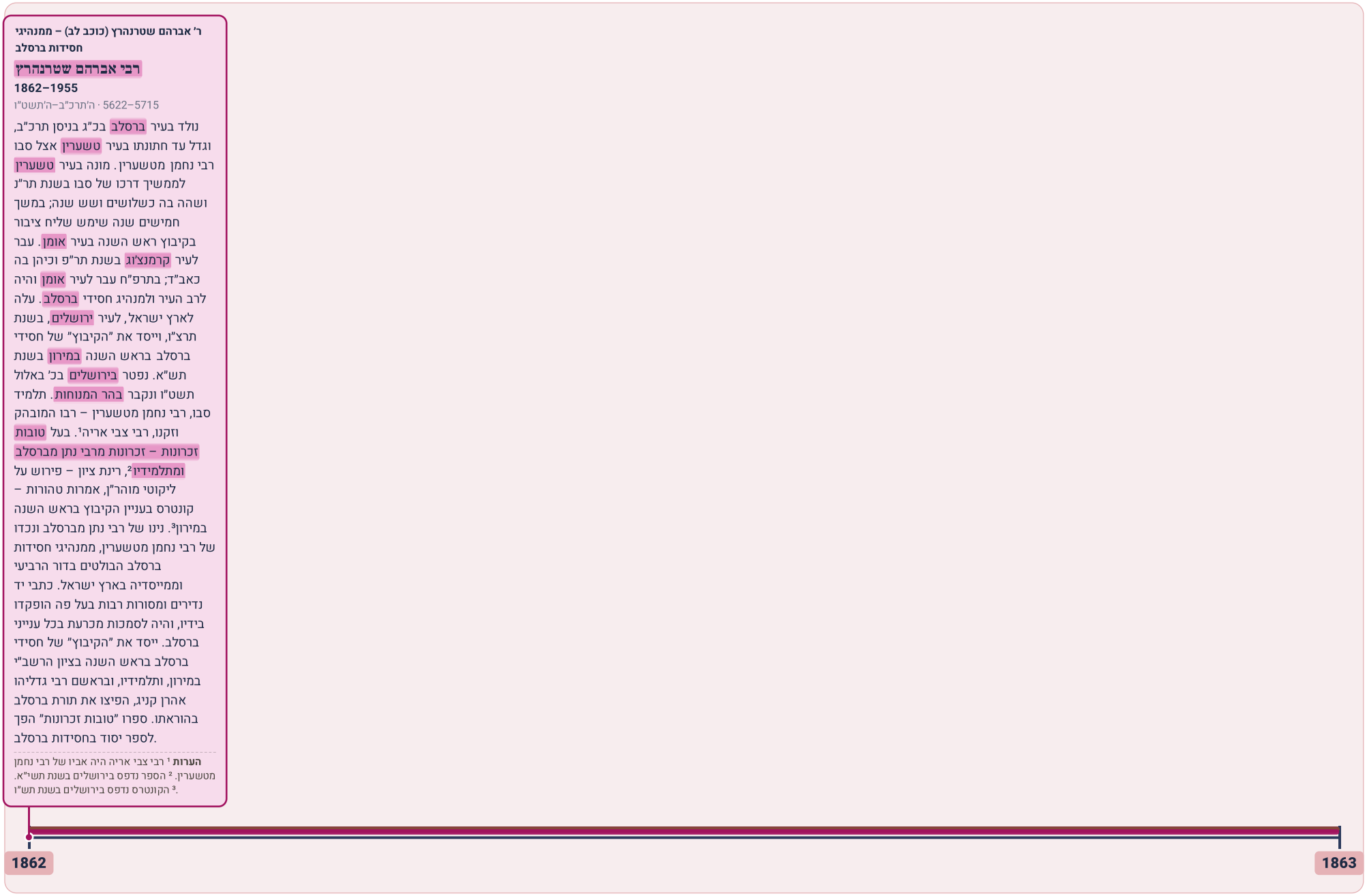
1860

1862

הגרש"ש – שערי יושר
רבי שמעון יהודה הכהן שקופ
1860–1939
5700–5620 · התר"כ–התש"ט
נולד בליטא, בעיר סוּרָץ בתשרי תר"ך. כיהן כר"מ בישיבת טלז מתרמ"ד, ושם פיתח את שיטת לימודו. כיהן כאב"ד בְּבְּרַיינסק ועמד בראש ישיבה שהקים, שלוש עשרה שנה. עמד בראש ישיבת שער התורה בגרודנה מתר"פ ועד פטירתו בט' בחשוון ת"ש. תלמיד הצ"ב בישיבת ולוז'ין, ורבי חיים סולוביצ'יק, בעל שערי יושר – חקרי הלכות בדיני ספקות, רוב, חזקה ועדות, מידושי רבי שמעון יהודה הכהן – על נשים ונזיקין, מערכת הקניינים. ראש ישיבת שער התורה בגרודנה כעשרים שנה, ולפני כן ר"מ בישיבת טלז, שם פיתח שיטת לימוד שהתפרסמה בכל עולם הישיבות, דרכו, שבאה לידי ביטוי בספרו "שערי יושר". מתאפיינת בניתוח לוגי־משפטי של העקרונות היסודיים שבהלכה, ושואלת "למה" ולא רק "מה". מתלמידיו רבי אלחנן וסרמן ורבי חיים שמואלביץ.

האדמו"ר הרש"ב
רבי שלום דובער שניאורסון מליובאוויטש
1860–1920
5680–5621 · התרכ"א–התר"פ
נולד ברוסיה, בעיר לובביץ' בכ' בחשוון תרכ"א, וכיהן בה כנשיא חב"ד מתרמ"ג. ייסד בלובביץ' את ישיבת "תומכי תמימים" בט"ו באלול תרנ"ז. שלח תלמידים לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, לעיר חֶבְרוֹן, להקים סניף "ישיבת תורת אמת" בשנת תרנ"ב. עבר לרוסטוב על הדון שבדרוסיה בתרע"ו, ונפטר ונקבר בה בב' בניסן תר"פ. תלמיד אביו, רבי שמואל שניאורסון, המהר"ש ורבי שמואל בצלאל שעפטיל, הרשב"ץ. בעל קונטרס עץ החיים – דרך הלימוד, תרס"ד, מאמרי חסידות – כ־1173 מאמרים ב־29 כרכים, תשובות בהלכה. האדמו"ר החמישי בשושלת חב"ד־ליובאוויטש בשנים תרמ"ג–תר"פ. ייסד את ישיבת "תומכי תמימים" בדמות הישיבה הליטאית, ובה לימוד חסידות לצד תלמוד והלכה. נאבק בחריפות בהשכלה ובציונות, והיה הראשון שהשתמש במדרש שלוש השבועות כטיעון נגדה. היה מראשי אספת הרבנים בשנת תר"ע לצד רבי חיים מבריסק.

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · צפון מסופוטמיה, מצרים – צפת, קושטא · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן

מקום / אזור: תימן · בוכרה / מרכז אסיה · קווקז · פולין־ליטא · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · אשכנז

הגרב"ד – בעל ברכת שמואל
רבי ברוך בר ליבוביץ מקמניץ
1863–1939
5624–5700 · ה'תרכ"ד–ה'תש"ש

נולד ברוסיה הלבנה, בעיר סלוצק, בפרבר פולדובצה, בכסלו תרכ"ד. למד בישיבת וולוז'ין מגיל 15 והיה לתלמידו המובהק של רבי חיים סולובייצ'יק. מילא את מקום חותנו ברבנות בהלוסק ופתח בה ישיבה. עמד בראש ישיבת כנסת בית יצחק בסלובודקה מתרס"ד, שעברה לווילנה בתרפ"א ולקמניץ בתרפ"ו; נקבר בווילנה. תלמיד רבי חיים סולובייצ'יק מבריסק והנצי"ב מוולוז'ין ורבי מאיר פיימר והרידב"ז, רבני סלוצק. בעל ברכת שמואל – על סוגיות הש"ס, חידושי ושיעורי רבי ברוך בער – שיעורים מכתבי תלמידיו, כתבי ברכת שמואל – על מסכת שבת. מגדולי תלמידי רבי חיים מבריסק, וראש ישיבת כנסת בית יצחק בסלובודקה, בווילנה ובקמניץ. ספרו "ברכת שמואל" נלמד בעין בישיבות. הדגיש את חשיבות הלימוד מפי רב ואת הצורך לפתח את השכל על פי דרכי התורה. מתלמידיו: חתנו רבי ראובן גרוזובסקי, רבי נחום פרצוביץ ורבי ראובן יוסף גרשונוביץ.

שי"א
רבי שלמה יהודה ליב אליעזרוב
1863–1952
5623–5712 · ה'תרכ"ג–ה'תשי"ב

נולד בלטביה, בעיר יעקבשטאט, בשנת ה'תרכ"ג; עלה בגיל עשר לחברון. כיהן בסמרקנד מה'תרנ"ב, 1892, כרב העיר והקהילה הבוכרית, לפרקים עד בערך ה'תר"פ; פתח בה ישיבה, מקוואות, בית ספר לשחיטה ובית דין. כיהן בחברון כרב האשכנזים מה'תרס"ג, 1903; עמד בראש ישיבות "תורת אמת" ו"מגן אבות". נפטר בירושלים בכ"ז בטבת ה'תשי"ב. תלמיד רבי שמעון מנשה חייקין, רבו המובהק ורבי אליהו מני והאדמו"ר הרש"ב מליובאוויטש. בעל שו"ת שאילת שלמה. שליח חב"ד לקהילת יהודי בוכרה: כרבה של סמרקנד העמיד תלמידים ושוחטים מומחים, ובעקבות שהותו שם שינה את שמו ל"אליעזרוב" כשמות יהודי המקום.

הגרז"ר בנגיס – בעל לפלגות ראובן
רבי זליג ראובן בנגיס
1864–1953
5624–5713 · ה'תרכ"ד–ה'תשי"ג

נולד בליטא, בעיירה שניפישוק הסמוכה לווילנה, בי"א בסיוון תרכ"ד. למד בישיבת וולוז'ין אצל רבו המובהק הנצי"ב ואצל רבי חיים הלוי סולובייצ'יק. כיהן כרב ואב"ד בפלך הורדנה, בעיר באדקי בשנים תרנ"ד–תרע"א, ואחר כך ברבנות בעיר קלווריה עד תרצ"ח. עלה לארץ ישראל, לעיר ירושלים בשנת תרצ"ח, לכהן כראב"ד העדה החרדית, ומתש"ט כנאב"ד עד פטירתו בז' בסיוון תשי"ג. תלמיד הנצי"ב – רבו המובהק ורבי חיים הלוי סולובייצ'יק. בעל לפלגות ראובן – שבעה חלקים, חידושים לתורה, לתלמוד ולמועדים, בהלכה ובאגדה, חידושי הגרז"ר – ליקוט מכתב ידו ומספריו על סדר עניינים בש"ס. כיהן ברבנות בליטא ובבלארוס כארבעים וארבע שנה, ומתרצ"ח היה ראב"ד העדה החרדית בירושלים ומתש"ט הנאב"ד השלישי שלה, וכן ראש ישיבת "אהל משה". התפרסם כלמדן המחדש בדרך הפלפול, ומספר שהיה עורך לעיתים תכופות סיום על כל הש"ס. עמד בראש האוסרים את ההשתתפות בבחירות והיה מהלוחמים הבולטים נגד גיוס בנות, אך באופיו לא היה קנאי. מתלמידיו רבי שלמה זלמן אוירבך ורבי יוסף שלום אלישיב.

1863

1865

האחיעזר
רבי חיים עוזר גרודזנסקי מווילנה
1863–1940
5623–5700 · ה'תרכ"ג–ה'תש"ש

נולד בליטא, בעיר איוויה בט' באלול תרכ"ג. למד מגיל עשר בקיבוץ הפרושים בעיר איישישוק. למד בישיבה בעיר וולוז'ין אצל הנצי"ב, ונודע כ"העילוי מאיוויה". ירש את משרת חותנו ברבנות בעיר וילנה בשנת תרמ"ה, ייסד "קיבוץ" לאברכים בקלויז הגר"א בשנת תרנ"ו; נפטר ונקבר בה בה' באב ת"ש. תלמיד הנצי"ב בישיבת וולוז'ין ורבי חיים מבריסק – "תלמיד חבר". בעל שו"ת אחיעזר – הלכה, אחיעזר: קובץ אגרות, אגרות ר' חיים עוזר. מגדולי התורה בליטא שלפני השואה ופוסק בולט, נשיא מועצת גדולי התורה. מאז פטירת רבי יצחק אלחנן ספקטור בשנת תרנ"ו הוכר כמנהיג הציבור החרדי בליטא. כונה "אבי הישיבות" על שיקום ישיבות ליטא לאחר מלחמת העולם הראשונה, ובתרפ"ד ייסד עם החפץ חיים את "ועד הישיבות". החפץ חיים אמר עליו: "רבי חיים עוזר, הוא כלל ישראל".

מקום / אזור: ארץ ישראל · תימן · בוכרה / מרכז אסיה · קווקז · פולין־ליטא · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · אשכנז

הראי"ה קוק – הרב הראשי האשכנזי הראשון לארץ ישראל

הרב אברהם יצחק הכהן קוק

1865–1935

5625–5695 · ה'תרכ"ה–ה'תרצ"ה

נולד באימפריה הרוסית, בעיירה גריבה שבמחוז דווינסק בט"ז באלול תרכ"ה. למד כשנה וחצי בישיבת וולוז'ין אצל הנצי"ב. כיהן כרב בליטא, בעיר זיימל משנת תרמ"ח, ואחר כך בעיר בויסק משנת תרנ"ה. עלה לארץ ישראל, לעיר יפו, וכיהן בה כרב יפו והמושבות משנת תרס"ד. כיהן כרבה של ירושלים משנת תרע"ט וכרב הראשי האשכנזי הראשון לארץ ישראל משנת תרפ"א; נפטר בירושלים בג' באלול תרצ"ה. תלמיד רבי נפתלי צבי יהודה ברלין, הנצי"ב – רבו המרכזי ורבי ראובן הלוי לוין מדווינסק ורבי שלמה אלישיב – למד עמו קבלה כתלמיד חבר. בעל שבת הארץ – ביסוס הלכתי להיתר המכירה בשמיטה, חבש פאר – חלק הלכתי וחלק מחשבתי על הנחת תפילין, אורות ואורות הקודש – הגות, עולת ראי"ה – סידור, עין איה. רב, פוסק, מקובל והוגה דעות, שהקים את הרבנות הראשית לארץ ישראל וכיהן בה כרב הראשי האשכנזי הראשון, וייסד את ישיבת מרכז הרב – "הישיבה המרכזית העולמית". נחשב לאחד מאבות הציונות הדתית, ופסיקותיו בענייני משפט המלוכה והמצוות התלויות בארץ משמשות בה יסוד לפסיקה. הגותו בענייני גאולה, אגדה ומוסר השפיעה על זרמים רבים, אך בקרב רבים מהציבור החרדי נמתחה ביקורת על דרכו.

רבי משה הכהן יצחק קוק

1865–1943

5625–5703 · ה'תרכ"ה–ה'תש"ג

נולד בבוכרה בט"ז בניסן ה'תרכ"ה; עמד בראש בית המדרש המרכזי וניהל ועדי תורה במרכז אסיה. עלה לירושלים ב־1913 ושוב ב־1922; עמד בראש ישיבת "מדרש שלמה – צופיית"; מ־1939 כיהן כרב הראשי לעדת הבוכרים וכרב שכונת הבוכרים; נפטר בה כ"ה באייר ה'תש"ג. רבה של שכונת הבוכרים בירושלים ומראשי "הוועד הרוחני" של הקהילה. מתלמידיו: רבי מיכאל חי זירקיוף ורבי חזקיה קטלוף.

1865

1866

האמרי אמת

רבי אברהם מרדכי אלתר מגור

1865–1948

5626–5708 · ה'תרכ"ו–ה'תש"ח

נולד בפולין, בעיר גור בז' בטבת תרכ"ו. התגורר בעיר ביאלה לאחר נישואיו, ועסק בלימוד ובמסחר. כיהן בגור כאדמו"ר השלישי של חסידות גור בשנים תרס"ה–ת"ש. עלה לארץ ישראל, לירושלים, בת"ש; נפטר בשבועות תש"ח ונקבר בחצר ישיבת שפת אמת. בעל אמרי אמת. בנו הבכור של השפת אמת, ששימש 43 שנה כאדמו"ר מגור. בימיו הגיעה החסידות לשיא התפשטותה, ויש האומדים את מספר חסידיה לפני השואה ביותר ממאה אלף. ממייסדי אגודת ישראל ונשיאה, ועמד בראש מועצת גדולי התורה. נודע כבקי בכל התורה כולה וכביבליוגרף, ועודד התיישבות חרדית בארץ ישראל, שבה ביקר חמש פעמים.

מקום / אזור: ארץ ישראל · תימן · בוכרה / מרכז אסיה · פולין־ליטא · קווקז · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · אשכנז

עטרת ראשנו

רבי דוד אבוחצירא
1866–1919
5626–5679 · ה'תרכ"ו–ה'תרע"ט

נולד במרוקו, בתאפילאלת; למד בה אצל סבו ובישיבה; עמד בראש הקהילה מ־1908; הוצא להורג בידי מולאי מוחמד ונקבר בה. תלמיד סבו רבי יעקב אבוחצירא ודודו רבי יצחק אבוחצירא ורבי משה תורג'מן. בעל פתח האוהל – פירוש על התורה בדרך הפרד"ס, רישא וסיפא, שכל טוב. מקובל ומנהיג קהילת תאפילאלת, בכורו של רבי מסעוד אבוחצירא ואחיו הגדול של הבבא סאלי. נודע בפרישותו ובסיגופיו, ובעיני יהודי מרוקו נחשב לגדול שבמשפחת אבוחצירא. הוצא להורג ב־1919 בידי שליט מקומי, ולפי המסורת התפלל שימות הוא במקום כל הקהילה.

רבי שלמה טאג'ר
1866–1935
5626–5696 · ה'תרכ"ו–ה'תרצ"ו

נולד בירושלים בכ"ו בשבט ה'תרכ"ו; בנו של רבי משה טאג'ר, המבי"ט, ראש אבות בתי הדין הספרדיים. פעל בסמרקנד מ־1898; מילא את מקום רבי שלמה יהודה ליב אליעזרוב בשנת 1901. כיהן כרב העיר טשקנט וייסד בה בית דין; היה הרב הראשי ליהודי בוכרה בטורקסטן. כיהן בביירות ובדמשק כחבר באשי של לבנון וסוריה בשנים 1921–1923, ואחר כך כרב דמשק עד פטירתו בח' בחשוון ה'תרצ"ו. הרב הראשי ליהודי בוכרה בטורקסטן: יישב את "משבר הבשר" בשנת 1905 מול חנמי האסלאם, ונסע לפטרבורג נגד גירוש יהודי בוכרה מ טורקסטן ונפגש שם עם סטוליפין. דובר 12 שפות.

1866

1867

הלבוש מרדכי – ראש ישיבת סלובודקה וחברון

רבי משה מרדכי אפשטיין
1866–1933
5626–5694 · ה'תרכ"ו–ה'תרצ"ד

נולד בליטא, בעיר באקשט הסמוכה לווילנה, בכ' באדר תרכ"ו. למד בישיבת וולוז'ין ונחשב בה לעילוי. עמד בראש ישיבת כנסת ישראל בליטא, בעיר סלובודקה. עלה לארץ ישראל, לעיר חברון, בתרפ"ה בעקבות הישיבה שהועברה לשם; נפטר בכסלו תרצ"ד. תלמיד הנצי"ב מוולוז'ין ורבי נתן צבי פינקל, הסבא מסלובודקה ורבי חיים סולובייצ'יק. בעל לבוש מרדכי – על הש"ס, שו"ת לבוש מרדכי – על השולחן ערוך. ראש ישיבת כנסת ישראל בסלובודקה, שהועברה בתרפ"ד לחברון, וחבר מועצת גדולי התורה. בצעירותו היה חבר באגודת הסתר הציונית "נס ציונה", ויצא כשליח לקניית אדמות חדרה – ממקימי העיר. טבח חברון בתרפ"ט שבר אותו נפשית, וההנהגה עברה לחתנו רבי יחזקאל סרנא. מתלמידיו: רבי אהרן קוטלר ורבי יחיאל יעקב וינברג.

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן · ארץ ישראל

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן · ארץ ישראל

בעל הדבר אברהם – רבה של קובנה

רבי אברהם דוב כהנא שפירא מקובנה
1870–1943
5631–5703 · תרל"א–תש"ג

למד בעיר וולוז'ין, בישיבת וולוז'ין, והיה פעיל בה באגודת סתר של חובבי ציון. כיהן כרב בעיר סמולוביץ' מגיל 26. כיהן כרב בליטא, בעיר קובנה מגיל 43, ושימש יו"ר "אגודת הרבנים דליטא". יצא במשלחת רבנים לארצות הברית לגיוס תרומות לעולם הישיבות בשנת תרפ"ד. נפטר בגטו קובנה בכ"ב באדר א' תש"ג ונקבר בבית העלמין בקובנה. תלמיד הצה"ב ורבי חיים מבריסק. בעל שו"ת דבר אברהם – שו"ת, חידושי הלכות וביאורי סוגיות, בשלושה חלקים, תרס"ו–תשי"ז, דבר אברהם: חלק הדרוש – דרשות לשבתות מיוחדות ולמועדים, טהרת המשפחה – הרצאה שנשא בקובנה בשנת תרצ"ו, חידושים על הש"ס – מסכתות סוכה, מכות וקידושין. רבה האחרון של קהילת קובנה ומגדולי הפוסקים במאה העשרים, המוכר בעולם התורני על שם ספרו שו"ת דבר אברהם. בין שתי מלחמות העולם עמד בראש "אגודת הרבנים דליטא", השתתף בוועידת היסוד של אגודת ישראל העולמית בשנת תרע"ט ופעל רבות לשיתוף פעולה בינה ובין ההסתדרות הציונית. בפרוץ מלחמת העולם השנייה חזר משווייץ לקובנה וסירב להפקיר את קהילתו בשעותיה הקשות, ונפטר בגטו קובנה.

רבי אהרן בן שמעון
1870–1949
5630–5709 · תר"ל–תש"ט

נולד בארץ ישראל, בעיר צפת, להרב שלמה, המכונה סאלם, בן שמעון. כיהן תקופה כרבה של בוכרה וכרב הקהילה הספרדית בהונגריה. שב לצפת בשנת תרכ"א ועמד בראש ישיבת "מרן הבית יוסף", ונעשה לרבה הראשי של צפת; נפטר בה בז' בטבת תש"ט. רבה הראשי של צפת וראש ישיבת "מרן הבית יוסף", קודם לכן רבה של בוכרה ושל הקהילה הספרדית בהונגריה. למד בחברותא עם מהרש"א אלפנדרי. נולד בערך בשנת תר"ל.

1870

1871

כף החיים

רבי יעקב חיים סופר
1870–1939
5630–5699 · תר"ל–תרצ"ט

נולד בעיראק, בעיר בגדאד, למד במדרש בית זלכה והוסמך למו"צ בידי הבן איש חי, היה סופר סת"ם. עלה לארץ ישראל, לירושלים, ב־1904; למד בישיבת בית אל ורחובות הנהר, ייסד את בית הכנסת "שושנים לדוד" וכתב בו את ספריו; נפטר בה. תלמיד רבי יוסף חייני ורבי אלישע דנגור ורבי עבדאללה סומך. בעל כף החיים – על השולחן ערוך אורח חיים ויורה דעה, קול יעקב – הלכות סת"ם, חיים עד העולם – דרשות לסיומי מסכתות, יגל יעקב – דרשות על הפרשה. מקובל ופוסק יליד בגדאד, תלמיד הבן איש חי, שעלה לירושלים ב־1904. חיבורו "כף החיים" מביא את מנהגן הדעות ומכריע, ומרחיב בשיטות המקובלים ובפרט האר"י והרש"ש. נולד ב־1867[?].

הערות [1] הוא הבן איש חי; [2] למי דעה אחרת נולד ב־1870.

אבן האזל

רבי איסר זלמן מלצר
1870–1953
5630–5714 · תר"ל–תשי"ד

נולד בתחומי האימפריה הרוסית, בעיר מיר, כיום בבלארוס, בה' באדר א' תר"ל. עמד בראש הישיבה בסלוצק משנת תרנ"ו, וכיהן כרבה של העיר עשרים שנה, בשנים תרס"ג–תרפ"ג. עמד בראש ישיבת סלוצק הגולה "עץ חיים" בפולין, בעיר קלצק, משנת תרפ"ג. עמד בראש ישיבת עץ חיים בירושלים משנת 1925 עד פטירתו; נקבר בהר המנוחות. תלמיד רבי יום טוב ליפמן בסליאנסקי, בעל "מלבושי יום טוב" והצי"ב ורבי חיים סולובייציק בישיבת וולוז'ין והחפץ חיים בישיבת ראדין; הסבא מסלובודקה. בעל אבן האזל – על הרמב"ם, בשבעה כרכים, הגהות וביאורים לחידושי הרמב"ן על התלמוד הבבלי. רבה של סלוצק וראש ישיבתה, ומשנת 1925 ראש ישיבת עץ חיים בירושלים עד פטירתו. יו"ר מועצת גדולי התורה ומייסדי "ועד הישיבות" בווילנה. ספרו "אבן האזל" על הרמב"ם זכה פעמיים בפרס הרב קוק. מתלמידיו: הרב אלעזר מנחם מן שך, הרב שלמה זלמן אוירבך והרב משה פיינשטיין.

מקום / אזור: ארץ ישראל · תימן · בוכרה / מרכז אסיה · קווקז · פולין־ליטא · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · אשכנז

בעל נשר החיים – הלוח לארץ ישראל

רבי יחיאל מיכל טוקצינסקי

1871–1955

5632–5715 · התרל"ב–התשט"ו

נולד באימפריה הרוסית, בעיירה לחוביץ' בט"ו בטבת תרל"ב. עלה לארץ ישראל, לעיר ירושלים, בגיל 10 באדר תרמ"ב, ולמד בישיבת עץ חיים. עמד בראש ישיבת עץ חיים בירושלים ורכש קרקע להקמת מניף הישיבה ברחוב יפו בשנת תרס"ח. נפטר בירושלים ב־ו' בניסן תשט"ו ונקבר בבית הקברות סנהדריה. תלמיד הרב יהושע העשיל בסן – רבו בישיבת עץ חיים ורבי שמואל סלנט – סמכו להוראה. בעל נשר החיים – ביקור חולים, קבורה ואבלות, ב־3 חלקים, לוח לארץ ישראל – הלכות, מנהגים וזמני היום, בשנים תרס"ה–תשט"ו, היומם בכרוז הארץ – על קו התאריך ההלכתי, בין השמשות – הלכות המזן שבין שקיעה לצאת הכוכבים, ערי הקודש והמקדש – הלכות ירושלים והמקדש, ב־5 חלקים. ראש ומנהל ישיבת "עץ חיים" בירושלים ואבי ה"לוח לארץ ישראל". הוציא את הלוח במשך חמישים שנה, ובו מנהגי הפרושים תלמידי הגר"א וזמני היום שקבע על סמך פסיקותיו ותצפיות מדויקות. ספרו "נשר החיים" הוא החיבור המקיף הראשון בהלכות הטיפול במת, קבורה ואבלות, נודע כמומחה לזמני היום, ובפולמוס השבת ביפן קיבלה אספת רבני ירושלים בשנת תש"ב את הכרעתו. זכה בפרס הרב קוק לספרות תורנית בשנת תשי"ב.

בעל סערת תימן

רבי עמרם דניאל

1871–1952

5631–5712 · התרל"א–התשי"ב

נולד בתימן, בעיר צנעא, וילה סופר בית הדין ומזכיר קופת ההקדש, ומ־1934 רב ראשי. עלה לישראל, לירושלים, ב־1950 ונפטר. תלמיד אביו רבי יחיא קורח. בעל סערת תימן – תולדות יהודי תימן בית החדשה, נווה שלום – פירוש לתפסיר רס"ג, עלמות שיר – ביאור לשירי רבי שלום שבזי. רבה הראשי האחרון של יהדות תימן, שכיהן בצנעא מ־1934. ספרו "סערת תימן" נחשב אמין מאוד בתולדות יהודי תימן. פעל למען העלייה ועלה בעליית "על כנפי נשרים".

1871

1872

הגרנ"ש – ר' נפתלי ראדינער

רבי נפתלי צבי טרוק

1871–1928

5631–5689 · התרל"א–התרפ"ט

נולד בתחומי האימפריה הרוסית, בעיר גרודנא. בי"ג בניסן תרל"א. למד בליטא, בישיבות קלם וטלז, לאחר נישואיו חזר לקלם ועסק בחורה בדרך תנועת המוסר. למד בישיבה בעיר סלבודקא. לימים עמד בראש ישיבת "אור החיים". עמד בראש ישיבת ראדין מניסן תרס"ד, 1904; נפטר ונקבר בראדין ב' בתשרי תרפ"ט. תלמיד רבי שמחה זיסל זיו, הסבא מקלם ורבי אליעזר גורדון בישיבת טלז ורבי נתן צבי פינקל, הסבא מסלבודקא. בעל חידושי הגרנ"ש – על סדרי נשים וטיקין. ראש ישיבת ראדין שייסד החפץ חיים, מגדולי ראשי הישיבות באירופה בדור שלפני השואה, וונודע בכינוי "ר' נפתלי ראדינער". שיטת לימודו העיונית נחשבת מקבילה לשיטת בריסק. ספרו "חידושי הגרנ"ש" נחשב לאחד מספרי היסוד בעולם הישיבות הליטאי.

הנזנחת אלעזר

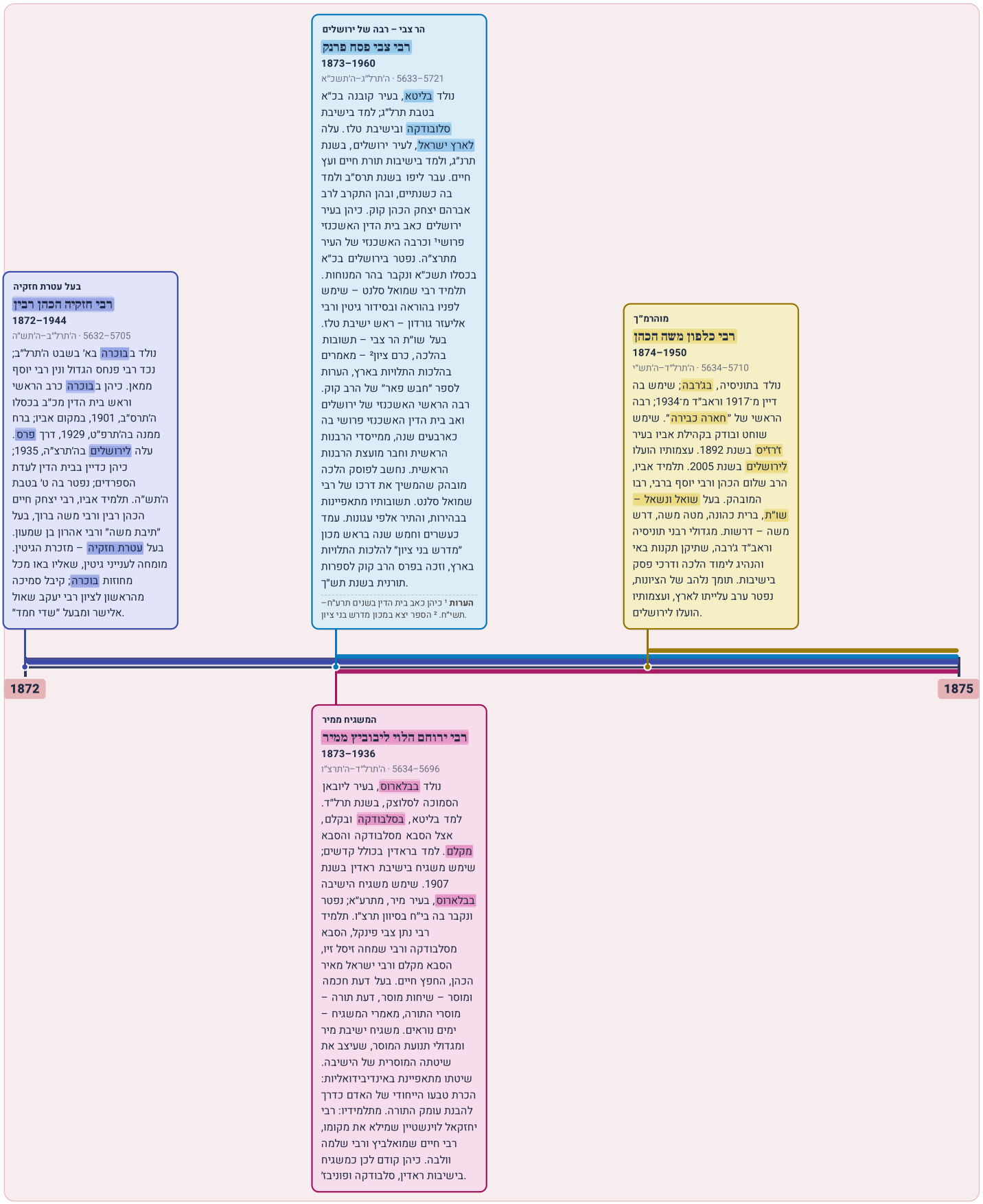
רבי חיים אלעזר שפירא ממונקאטש

1871–1937

5632–5697 · התרל"ב–התרצ"ז

נולד בגליציה, בעיר סטרזוב, בכ' בטבת תרל"ב. נר בעיר הראשונים בשנת תרס"ז ולמד עם חמיו, ניהו כאב"ד בהונגריה, בעיר מונקאטש, מתרס"ב, וכאדמו"ר מתרע"ד; ייסד בה את "ישיבה רבתי דרכי תשובה" בשנת תרס"ב. נפטר במונקאטש ונקבר באוהל אדמו"רי מונקאטש בב' בסיוון תרצ"ז. תלמיד אביו רבי צבי הירש שפירא, בעל דרכי תשובה ורבי יחזקאל שרגא הלברשטאם משיאווא וסבו רבי שלמה שפירא – רבו הראשון. בעל נחת אלעזר, סידור "חמדת ישראל" של רבי חיים ויטאל – ההדיר והוציא לאור בשנת תרס"ה. האדמו"ר השלישי בחסידות מונקאטש ואב"ד העיר, פוסק הלכה ומחשובי הרבנים במזרח־מרכז אירופה בין שתי מלחמות העולם. הנהיג קו שמרני ותקיף נגד אגודת ישראל והציונות, ותפישתו השפיעה על רבי יואל טיטלבוים מסאטמר. ייסד ישיבה של 280 תלמידים, וסייע לפליטים במלחמת העולם הראשונה.

מקום / אזור: ארץ ישראל · בוכרה / מרכז אסיה · תימן · קווקז · פולין־ליטא · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · אשכנז

בעל עטרת חזקיה

רבי חזקיה הכהן רבין

1872–1944

5632–5705 · ה'תרל"ב–ה'תש"ה

נולד ב**בוכרה** בא' בשבט ה'תרל"ב; נכד רבי פנחס הגדול ונין רבי יוסף ממאן. כיהן ב**בוכרה** כרב הראשי וראש בית הדין מכ"ב בכסלו ה'תרס"ב, 1901, במקום אביו; ברח ממנה בה'תרפ"ט, 1929, דרך **פרס**. עלה ל**ירושלים** בה'תרצ"ה, 1935; כיהן כדיין בבית הדין לעדת הספרדים; נפטר בה ט' בטבת ה'תש"ה. תלמיד אביו, רבי יצחק חיים הכהן רבין ורבי משה ברוך, בעל "תיבת משה" ורבי אהרון בן שמעון. בעל **עטרת חזקיה** – מזכרת הגיטין. מומחה לענייני גיטין, שאליו באו מכל מחוזות **בוכרה**; קיבל סמיכה מהראשון לציון רבי יעקב שאול אלישר ומבעל "שדי חמד".

הר צבי – רבה של ירושלים

רבי צבי פסח פרנק

1873–1960

5633–5721 · ה'תרל"ג–ה'תשכ"א

נולד ב**בליטא**, בעיר קובנה בכ"א בטבת תרל"ג; למד בישיבת **סלובודקה** ובישיבת טלז. עלה ל**ארץ ישראל**, לעיר ירושלים, בשנת תרנ"ג, ולמד בישיבות תורת חיים ועץ חיים. עבר ליפו בשנת תרס"ב ולמד בה כשנתיים, ובהן התקרב לרב אברהם יצחק הכהן קוק. כיהן בעיר ירושלים כאב בית הדין האשכנזי פרושי[1] וכרבה האשכנזי של העיר מתרצ"ה. נפטר בירושלים בכ"א בכסלו תשכ"א ונקבר בהר המנוחות. תלמיד רבי שמואל סלנט – שימש לפניו בהוראה ובסידור גיטין ורבי אליעזר גורדון – ראש ישיבת טלז. בעל שו"ת הר צבי – תשובות בהלכה, כרם ציון[2] – מאמרים בהלכות התלויות בארץ, הערות לספר "חבש פאר" של הרב קוק. רבה הראשי האשכנזי של ירושלים ואב בית הדין האשכנזי פרושי בה כארבעים שנה, ממייסדי הרבנות הראשית וחבר מועצת הרבנות הראשית. נחשב לפוסק הלכה מובהק שהמשיך את דרכו של רבי שמואל סלנט. תשובותיו מתאפיינות בבהירות, והתיר אלפי עגונות. עמד כעשרים וחמש שנה בראש מכון "מדרש בני ציון" להלכות התלויות בארץ, וזכה בפרס הרב קוק לספרות תורנית בשנת תש"ך.

הערות [1] כיהן כאב בית הדין בשנים תרע"ח–תשי"ח. [2] הספר יצא במכון מדרש בני ציון

מוהרמ"ך

רבי כלפון משה הכהן

1874–1950

5634–5710 · ה'תרל"ד–ה'תש"י

נולד בתוניסיה, ב**ג'רבה**; שימש בה דיין מ־1917 וראב"ד מ־1934; רבה הראשי של "**חארה כבירה**". שימש שוחט ובודק בקהילת אביו בעיר **ז'רז'יס** בשנת 1892. עצמותיו הועלו ל**ירושלים** בשנת 2005. תלמיד אביו, הרב שלום הכהן ורבי יוסף ברבי, רבו המובהק. בעל **שואל ונשאל – שו"ת**, ברית כהונה, מטה משה, דרש משה – דרשות. מגדולי רבני תוניסיה וראב"ד ג'רבה, שתיקן תקנות באי והנהיג לימוד הלכה ודרכי פסק בישיבות. תומך נלהב של הציונות, נפטר ערב עלייתו לארץ, ועצמותיו הועלו לירושלים.

המשגיח ממיר

רבי ירוחם הלוי ליבוביץ ממיר

1873–1936

5634–5696 · ה'תרל"ד–ה'תרצ"ו

נולד ב**בלארוס**, בעיר ליובאן הסמוכה לסלוצק, בשנת תרל"ד. למד בליטא, ב**סלבודקה** ובקלם, אצל הסבא מסלבודקה והסבא **מקלם**. למד בראדין בכולל קדשים; שימש משגיח בישיבת ראדין בשנת 1907. שימש משגיח הישיבה ב**בלארוס**, בעיר מיר, מתרע"א; נפטר ונקבר בה בי"ח בסיוון תרצ"ו. תלמיד רבי נתן צבי פינקל, הסבא מסלבודקה ורבי שמחה זיסל זיו, הסבא מקלם ורבי ישראל מאיר הכהן, החפץ חיים. בעל דעת חכמה ומוסר – שיחות מוסר, דעת תורה – מוסרי התורה, מאמרי המשגיח – ימים נוראים. משגיח ישיבת מיר ומגדולי תנועת המוסר, שעיצב את שיטתה המוסרית של הישיבה. שיטתו מתאפיינת באינדיבידואליות: הכרת טבעו הייחודי של האדם כדרך להבנת עומק התורה. מתלמידיו: רבי יחזקאל לוינשטיין שמילא את מקומו, רבי חיים שמואלביץ ורבי שלמה וולבה. כיהן קודם לכן כמשגיח בישיבות ראדין, סלבודקה ופוניבז'.

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן · ארץ ישראל

ראש ישיבת סלבודקה בליטא ובבני ברק

רבי יצחק אייזיק שר

1875–1952

5635–5712 · ה'תרל"ה–ה'תשי"ב

נולד בעיר הלוסק בשנת תרל"ה, ולמד בה אצל רבי ברוך בער ליבוביץ. למד בישיבת וולוז'ין, ואחר כך בישיבת סלבודקה אצל רבי נתן צבי פינקל ונישא לבתו. כיהן כר"מ בישיבת סלבודקה שבליטא מתרס"ט, ועמד בראשה מתרפ"ה. עלה לארץ ישראל, לעיר ירושלים בשנת תש"א, והקים בה כולל אברכים. ייסד את ישיבת בבני ברק סלבודקה בשנת תש"ז ועמד בראשה עד פטירתו; נקבר בבית הקברות שומרי שבת. תלמיד רבי ברוך בער ליבוביץ ורבי נתן צבי פינקל – הסבא מסלבודקה, חותנו. בעל קונטרס קדושת ישראל – מכתביו, עמק ההבנה בתורה וחז"ל, ירושלים תש"א, הכרת ערך האדם, התבונה תש"ו, בית ישראל – מכתביו. ראש ישיבת סלבודקה בליטא, ולאחר מכן מייסד ישיבת סלבודקה בבני ברק ועומד בראשה, מאנשי תנועת המוסר. המשיך את שיטת "גדלות האדם" של סלבודקה, והיה הראשון בישיבה שלצד שיעורי הגמרא מסר גם שיחות מוסר. ניצל בפרוץ מלחמת העולם השנייה בשהותו בשווייץ, ועלה לארץ ישראל בתש"א.

ר' אליהו לופיאן – בעל "לב אליהו"

רבי אליהו לופיאן

1876–1970

5636–5730 · ה'תרל"ו–ה'תש"ל

נולד באימפריה הרוסית, בעיר גרייבו שבפלך לומז'ה. למד בעיר לומז'ה, ואחר כך בבית המדרש בקלם, שבו התפרסם כאחד האישים הבולטים. עבר בשנות ה־30 לאנגליה, לעיר לונדון, ועמד בראש ישיבת עץ חיים. עלה לישראל, לעיר ירושלים, בשנת תש"י, ומתש"א כיהן כמנהל רוחני של ישיבת כנסת חזקיהו בזכרון יעקב. נפטר בירושלים בכ' באלול תש"ל ונקבר בהר הזיתים. תלמיד רבי שמחה זיסל זיו – הסבא מקלם ורבי יצחק בלאזר ורבי חיים לייב מישקובסקי. בעל לב אליהו – ביאורים על התורה ודרשות מוסר, בעריכת תלמידו רבי שלום שבדרון. מהבולטים ברבני תנועת המוסר במאה העשרים וחניך בית המדרש בקלם, שבו המשיך למסור שיעורים גם בימי מלחמת העולם הראשונה ופעל להקמתו מחדש. עמד בראש ישיבת עץ חיים בלונדון, ולאחר עלייתו לישראל מסר שיחות מוסר בירושלים ושימש משגיח בישיבת קמניץ, ומתש"א משגיח ומנהל רוחני בישיבת כנסת חזקיהו. היה ידוע בסדר קפדני ובשליטה עצמית ברוח שיטת קלם.

1875

1877

רבי אלחנן וסרמן – קובץ שיעורים

רבי אלחנן בונם וסרמן

1875–1941

5635–5701 · ה'תרל"ה–ה'תש"א

נולד בליטא, בעיר בירז', בו' בשבט תרל"ה. עמד בראש הישיבה בעיר בריסק משנת תר"ע, 1910. עמד בראש ישיבת אהל תורה בפולין, בעיר ברנוביץ', בשנים תרפ"א–תש"א. נרצח בשואה בליטא, בעיר קובנה, בי"א בתמוז תש"א. תלמיד החפץ חיים, בכולל קדשים בראדין ורבי חיים סולובייצ'יק מבריסק ורבי שמעון שקופ ורבי אליעזר גורדון בישיבת טלז. בעל קובץ שיעורים – גמרא, קובץ הערות – גמרא, קובץ מאמרים – השקפה, עקבתא דמשיחא – השקפה. ראש ישיבה בולט בין מלחמות העולם, ראש ישיבת אהל תורה בברנוביץ', תלמיד מובהק של החפץ חיים, ממנהיגי אגודת ישראל וחבר מועצת גדולי התורה. היה ממתנגדיה החריפים של הציונות. ספריו קובץ שיעורים וקובץ הערות נחשבים מספרי הלימוד הקלאסיים בעולם הישיבות הליטאיות. נרצח בשואה בקובנה.

מקום / אזור: ארץ ישראל · תימן · בוכרה / מרכז אסיה · פולין־ליטא · קווקז · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · אשכנז

ראש ישיבת מיר

רבי אליעזר יהודה פינקל ממיר

1877–1965

5637–5725 · ה'תרל"ז–ה'תשכ"ה

נולד בליטא, בעיירה קלם באלול תרל"ז, ובן ארבע עבר עם משפחתו לסלבודקה, שם הקים אביו את ישיבת "כנסת ישראל". למד בישיבת טלז ובבריסק, ואחר כך בסלוצק, בהלוסק, בראדין ובהורדנה. עמד בראש ישיבת מיר בעיירה מיר מסוף מלחמת העולם הראשונה, לאחר שגלתה עם הישיבה לפולטבה שבאוקראינה. נמלט מאירופה בשנת תש"א והקים מחדש את ישיבת מיר בירושלים בשנת תש"ו. נפטר בירושלים בי"ט בתמוז תשכ"ה ונקבר בהר המנוחות. תלמיד אביו, רבי נתן צבי פינקל – הסבא מסלבודקה ורבי אליעזר גורדון ורבי שמעון שקופ – בישיבת טלז ורבי חיים סולובייצ'יק – בבריסק. בעל דברי אליעזר – שני כרכים, יד אליעזר – אסופת זיכרון ובה חידושים מבני הישיבה. ראש ישיבת מיר כחמישים שנה, בשנים תרע"ז–תשכ"ה, בנו של הסבא מסלבודקה וחתנו של רבי אליהו ברוך קמאי, שאותו ירש בראשות הישיבה. נדד בין ישיבות ליטא לקלוט תורות ושיטות שונות, וירש מאביו את דרכו בתורת המוסר. לאחר השואה הקים מחדש את ישיבת מיר בירושלים ועמד בראשה עד פטירתו, והיה חבר מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל. כאות צער על בנו ומשפחתו שנרצחו בשואה התנזר ממאכלי בשר עד פטירתו.

1877

1878

מהר"י שטייף – דיין בודפשט

רבי יונתן שטייף

1877–1958

5637–5718 · ה'תרל"ז–ה'תשי"ח

נולד בסלובקיה, בעיר גאיא בשנת תרל"ז. למד בישיבת פרשבורג אצל השבט סופר ורבי דוד ניימן־לאקנבך. כיהן כמגיד מישרים ומו"ץ בעיר גוטא משנת תרס"ז, ומתרע"ב כדיין בעיר אונגוואר. עבר לבודפשט בשנת תרפ"ג וכיהן בה כדיין לצד רבי אפרים פישל זוסמן סופר. ניצל ברכבת קסטנר מברגן־בלזן לשווייץ, ולאחר המלחמה היגר לארצות הברית, לוויליאמסבורג, וכיהן כרב קהילת עדת יראים־וויען. תלמיד רבי שמחה בונם סופר, השבט סופר ורבי דוד ניימן־לאקנבך – רבו המובהק. בעל חדשים גם ישנים – על כמה ממסכתות הש"ס, לימודי ה' – על החומש, מצוות השם – על האמונה, שו"ת מהר"י שטייף – נדפס לאחר פטירתו. דיין בבודפשט ומגדולי הפוסקים בארצות הברית לאחר מלחמת העולם השנייה, תלמידם של השבט סופר ושל רבי דוד ניימן־לאקנבך בישיבת פרשבורג. לאחר שניצל ברכבת קסטנר ניהל ישיבה בשווייץ, ובארצות הברית כיהן כרב קהילת עדת יראים־וויען בוויליאמסבורג. היה סגן נשיא התאחדות הרבנים וחבר מועצת גדולי התורה בארצות הברית. רבי משה פיינשטיין העריצו מאוד ואמר עליו שהוא "גדול הדור".

מקום / אזור: ארץ ישראל · תימן · בוכרה / מרכז אסיה · פולין־ליטא · קווקז · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · אשכנז

המקובל רבי יצחק אלפייה – בעל "יאיר נתיב"

רבי יצחק אלפייה
1878–1955
5638–5715 · התרל"ח–התשט"ו

נולד בסוריה, בעיר חלב בשנת תרל"ח. עלה בצעירותו לארץ ישראל, לעיר ירושלים. השתכן בעיר העתיקה ולמד בישיבת המקובלים בית אל. התגורר בעיר ראשון לציון משנת תרנ"א וייסד בה את חברת "עולי רגלים", ולאחר מכן שב לעיר העתיקה בירושלים. הוגלה עם משפחות הרובע היהודי לירושלים החדשה בשנת תש"ח. נפטר בירושלים בכ"ו באלול תשט"ו ונקבר בהר המנוחות. בעל יאיר נתיב – מעלות וסדר לימוד המשלב תנ"ך, משנה, שולחן ערוך, זוהר וכתבי האר"י, תרצ"ו. שיח יצחק – תפילות ותיקונים, חידושי תורה ודרשות, תרפ"ג. ריח ליצחק – דברי קבלה, ובו דרשות ופסקים של אביו, תרצ"ד, הקונטרס היחיאלי – בית השם, בית עולמים ובית האדם, תרפ"ח, אור חדש וצמח צדיק – סדר ומעלת תענית הדיבור. רב ודיין, מגדולי מקובלי ירושלים, שהתפרנס כל ימיו משחיטה. ייסד את חברת "אור חדש וצמח צדיק" ללימוד תורה משותף לכל שכבות העם, ותיקן את סדר הלימוד "יאיר נתיב". נודע בפעילותו למען תעניות הדיבור ובהדגשת עדיפותן על תעניות צום, ואיגד ותמך במקובלי ישיבת בית אל. הרב מרדכי אליהו היה אומר עליו שהוא אחד מל"ו צדיקים.

הדעת סופר – רבה האחרון של פרשבורג

רבי עקיבא סופר מפרשבורג
1878–1959
5638–5720 · התרל"ח–התשי"ט

התמנה תחת אביו לרבה הראשי של פרשבורג שבממלכת הונגריה בשנת תרס"ו, ועמד גם בראש ישיבת פרשבורג. נמלט לשווייץ עם כינון הרפובליקה של סלובקיה בשנת 1939, ומשם עלה לארץ ישראל. שיקם בירושלים את ישיבת פרשבורג, בחדר קטן בשכונת מאה שערים. נפטר בירושלים בכ' בכסלו תש"ך ונקבר בהר המנוחות. תלמיד רבי אליעזר זוסמן סופר מפאקש – הסמיכו לרבנות בשנת תרס"ב. בעל דעת סופר – חיבור הלכתי, דעת סופר על התורה: רבה האחרון של פרשבורג, היא ברטיסלאבה, לפני השואה, והרביעי בשושלת רבני פרשבורג מצאצאי החת"ם סופר, כהן ברבנות העיר ובראשות ישיבת פרשבורג שלושים ושלוש שנים. מתנהיגי האורתודוקסיה ביהדות הונגריה: נשיא מועצת הרבנים האורתודוכסים, שאיגדה למעלה משלוש מאות קהילות, ולאחר כן נשיא מועצת הרבנים החרדים בצ'כוסלובקיה, וכן נשיא "כלל שומרי החומות" ל"בתי אונגרן" בירושלים. לאחר עלייתו הניח מחדש את ישיבת פרשבורג בירושלים, והיה חבר מועצת גדולי התורה.

1878

1880

החזון איש

רבי אברהם ישעיהו קרליץ מבני ברק
1878–1953
5639–5714 · התרל"ט–התשי"ד

נולד באימפריה הרוסית, בעיירה קוסובה שבמחוז סלונים, כי"א בחשוון תרל"ט. קבע את ביתו בליטא, בעיירה כווידאן, לאחר נישואיו בשנת תרס"ו, ולמד בה בחברותא עם רב העיירה, מסר שיעורים והקים ישיבה. נמלט במלחמת העולם הראשונה לעיירה סטויבץ, ומשם עבר לעיר מינסק. נפטר בישראל, בעיר בני ברק, בט"ו בחשוון תשי"ד. תלמיד אביו, רבי שמריהו יוסף קרליץ ור' משה טוביה – מלמד פרטי ולמד זמן קצר בקיבוץ של רבי חיים עזור גרודזנסקי בווילנה. בעל חזון איש – סדרת ספרים בהלכה ובפרשנות הש"ס", אמונה וביטחון – הגות ומוסר, קובץ אגרות חזון איש – איגרות, לשר נכרי – מסה נגד עלילת הדם בעקבות משפט ביילים. מגדולי הדור הליטאים ומפוסקי ההלכה הבולטים במאה ה־20, ומעצבי דרכה של היהדות החרדית בארץ ישראל. לא כיהן במשרה רבנית רשמית וסירב לקבלה, ורוב תורתו קנה בלימוד עצמי בהתמדה עצומה. ספרו "חזון איש", הכתובים בסגנון תמציתי וקשה, נלמדים ומצוטטים רבות בפרשנות הש"ס, בפסיקת הלכה ובפסיקת דין.

הערות ' הספר הראשון בסדרה יצא בעילום שם בווילנה, בשנת תרנ"א.

מקום / אזור: ארץ ישראל · תימן · בוכרה / מרכז אסיה · קווקז · פולין־ליטא · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · אשכנז

הראשון לציון הרב עוזיאל – מעשפי עוזיאל

הרב בן-ציון מאיר חי עוזיאל

1880–1953

תרמ"ג–תשי"ג · 5640–5713

נולד בארץ ישראל, בעיר ירושלים בי"ב בסיון תר"ם, ולמד בה בישיבת "מפאת ירושלים". הוכתר לחכם באשי של יפו ב 1911; בתקופת מלחמת העולם הראשונה נמלט על־ידי הטורקים לדמשק, כיהן כרבה של קהילת סלוניקי מ 1921. חזר לארץ ישראל וכיהן כרב הספרדי הראשי של תל אביב־יפו מ 1923 ושש עשורה שנה. כיהן בירושלים כראשון לציון הרב הראשי הספרדי מתרצ"ט, נפטר בה בכ"ד באלול תש"ג ובקש להיקבר בהר המנוחות. תלמיד רבי יעקב שאול אלישר, הי"א ברכה והרב בן ציון אברהם קואיקה והרב מנחם בכר יצחק, בעל משפטי עוזיאל – שו"ת, חמשה כרכים, מכמני עוזיאל – מאמרים, שישה כרכים, פסקי עוזיאל בשאלות הזמן – שו"ת, חידושי עוזיאל – על הש"ס, שני כרכים, הגיעי עוזיאל. הראשון לציון מ 36 והרב הראשי הספרדי לארץ ישראל מ 1939. לאחר הקמת המדינה הרב הראשי הספרדי הראשון של מדינת ישראל, לצד הרב הרצוג. קודם לכן כיהן כחכם באשי של יפו, כרבה של סלוניקי וכרב הספרדי הראשי של תל אביב־יפו, ובכל כהונותיו פעל לחיזוק לימוד התורה ולשיפור מעמד וחינוך הספרדים. ציוני דוני שעמד בראש תנועת "המזרחי" ב־1919, תודע במשקיפותיו המתונות, ובהן תמיכתו בדעות ההבצעה לנשים. זכה בפרס הרב קוק לספרות תורנית.

המהר"א מבעלז – האדמו"ר הרביעי מבעלז

רבי אהרן רוקח מבעלז

1880–1957

תרמ"ט–תשי"ז · 5640–5717

נולד בבעלז בצל אביו ומכון, ושב אליה זמן קצר לאחר נישואיו בשנת תרע"ח. כהן כאדמו"ר וכרב העיר. בשנת תרפ"ו, לאחר פטירת אביו בשנת תרס"ו, נמלט בשנות המלחמה לסוקאל, לפרמישל, לקרקוב ולבוכניה, ומשם לקמנצ'ה, לעיר בודפשט. עלה לארץ ישראל בט' בשבט תשל"ו, קבע את דירתו בעיר תל אביב והקים בה מחדש את חסידות בעלז. נפטר בירושלים בליל שבת תשי"ז ונקבר בהר המנוחות. תלמיד רבי יהושע רוקח מבעלז – הדרכותיו הין נר לרגליו. בעל הערות על קצות החושן – קונטרס שכתב בשנותיו האחרונות בעלז. סבו, האדמו"ר הרביעי של חסידות בעלז ורב העיירה בשנים תרפ"ו–תשי"ז, שנולד בפרישתו ובסיומו ממני ועזריו ובאותות בחדרה שהקים לכמה השואה נמלט יחד עם אחיו רבי מרדכי רוקח מפלין להונגריה, ומשם עלה לארץ ישראל בתש"ד. בארץ ישראל המשלחה תחת הנהגתו חסידות בעלז, תחילה בתל אביב ואחר כך בירושלים, בני ברק וחיפה.

רבי יוסף אליהו הנגיד

1881–1973

תרמ"א–תשל"ג · 5641–5733

נולד בחוסיפה הלבנה, בעיר קלימוביץ' בא באדר א' התרמ"א, ולמד בישיבת סלוצק, הסמך בידי רבי איסר זלמן מלצר, הרי"ן וגעל "ערוך השלחן". כיהן כרב וראש ישיבה בבאורניה, בעיר אוזי, משנת התרפ"ה, 1904, כארבע שניה, אחר כך ר"מ בישיבה הרב חולדס בצחיתואל, רב קולאשוי משנת התר"ע ורב אולצ'יחה. חזר לחוסיפה הלבנה בשנת התרע"ג וכיהן כרב סמאלאין. היגר לארצות הברית בשנת התרפ"ז ונסיר ברוז יערק, ב"ן, באב התשל"ב. תלמיד רבי איסר זלמן מלצר והרידב"ז ורבי יחיאל מיכל הלוי אפשטיין, בעל ערוך השלחן. בעל מיימוד אבנא, לב אינרא, תשובות אינרא, עדות לישראל. בתשע שנותיו בבאורניה התמחה במנהגי יהודיה, בעיקר בניתין וקידושין, ומכתביו מאותה תקופה הם מקור חשוב לחייהם, לימים מנדוזי הפוסקים בארצות הברית ומנהל "עזרת תורה".

1880

1882

הרי"צ – האדמו"ר השישי מחב"ד

רבי יוסף יצחק שניאורסון מלייובאוויטש

1880–1950

תרמ"ם–תש"י · 5640–5710

נולד בחותמי האיסטרה הרוסית, בעיר לובביץ' ב"כ בתמוז תר"ם, היה מנהל ישיבת "תומכי תמימים" לאיר שהוקמה מהבלא הסובייטי יוסב בלובביץ, בעיר דינה, בשנים תרפ"ח–תרצ"ג, ישב בפוזן, ברוסיה הסובייטית ובאוסובצק, בשנים תרצ"ג–תר"ש בארצות הברית, בעיר ניו־יורק, רכש את בניין 770 והכיון בו את מרכז חב"ד, נפטר ונקבר בקווינס בי' בשבט תשי"ט. בעל מנחם המאמרים – חסידות, לקוטי דיבורים – שיחות, מאמרי השיחות – שיחות, אגרי הזכרונות – תולדות החסידות, אגרות קודש – מכתבים. האדמו"ר השישי בשושלת חב"ד ליובאוויטש בשנים תרע"ו–תש"י, בנו של הרש"ב, ניהל את ישיבת תומכי תמימים והקים רשת חשאית של תלמודי תורה וישיבות בברית המועצות. נאסר ונגזר עליו מוות, ושוחרר ב־יב' ב־ל"ג בתמוז – "יום האגולה". ב־ש"ט הגיר לניו יורק, רכש את בניין 770, יסד מוסדות רבים ואת כתר חב"ד, את מקומו ירש חתנו, הרבי מליובאוויטש.

העדרית יצחק – האדמו"ר הרביעי מאלכסנדר

רבי יצחק מנחם מנדל דצגיבר מאלכסנדר

1880–1942

תרמ"ם–תש"ב · 5640–5702

נולד בפולין, בעיר אלכסנדר ב"י בחשון תר"ם, לזר אל דוד ואחר כך אל אביו. הוכתר לאדמו"ר באלכסנדר לאחר פטירת אביו בשנת תרס"ו, והקים את רשת ישיבות "בית ישראל" בתחומי פולין. המתיחד זמן קצר בארי לודז' ובעד לגטו ורשה, ועבד בו בשם בדוי בבית חרושת לעליים. נרצח בתחנה השמדה טרבלינקה בכ"ג באלול תש"ב. תלמיד דוד, רבי יהחמיאל ישראל יצחק דצגיבר, השיטה ישראל ואביו, רבי שמואל אבי דצגיבר, התמארת שמואל. בעל עקידת יצחק – על התורה ומועדים, עקידת יצחק – על הנדה של פסח. האדמו"ר הרביעי של חסידות אלכסנדר בשנים תרפ"ד–תש"ב, ומקים רשת ישיבות "בית ישראל" בתחומי פולין עם דוד הישמה ישראל. הדגיש עמוות, אהבת ישראל וקירוב רחוקים, והקפיד על צדקה בכל יום ותפילה בציבור; אליו נהרו אלפי חסידים. כאבי מיבג להפצרוף לאמונת ישראל. בשואה סירב לאשטר עלייה כדי לא לעזוב את חסידיו, חיזקם בגטו ורשה, ונרצח בטרבלינקה, ספרו "עקידת יצחק" נלקט אחרי השואה מפי חסידיו.

רבי חיים בן יחזקאל מושאילוב

1881–1929

תרמ"א–תרפ"ט · 5641–5690

נולד בדאנסנוי, בעיר שמיר האן־שורה, בשנת 1881, בן רבי חזקל מושאילוב. למד בישיבות בודושה ובבילא צרקווא וקיבל סמיכה. כיהן כרב קהילת יהודי הנהרים בשמיר־האן־שורה מ 1904 במקום אבין, וירוד גם את בית הספר היהודי. נאסר בידי השלטון הסובייטי וניידן למוות ב־14 בדצמבר 1929. תלמיד אביו, רבי חזקל מושאילוב וישעיהו ורשה בגילא צרקווא. הרב האחרון בשושלת מושאילוב בשמיר־האן־שורה. ציר בכינוסי יהודי הנהרים בדרבנט ב־1917, ונרצח ברדיפות הדת הסובייטיות.

מקום / אזור: ארץ ישראל · תימן · בוכרה / מרכז אסיה · פולין־ליטא · קווקז · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · אשכנז

תקופת האחרונים 1880 – 1910 (המשך: 1882 – 1883) בסדר

רבה של קהל עדת ישורון בניו יורק

רבי יוסף בריואר
1882–1980
5642–5740 · התרמ"ב–התש"מ

נולד בהונגריה, בעיר פאפא עמד בגרמניה, בעיר פרנקפורט, בראש הישיבה של קהילת עדת ישורון שהקים אביו, עד ליל הבדולח. הגר לארצות הברית, לעיר ניו יורק, והקים בווושינגטון הייטס את קהל עדת ישורון ואת "ישיבת רבי שמשון רפאל הירש". בעל דברי יוסף – על סוגיות השו"ס, הפיוטים לראש השנה – תרגום לגרמנית וביאור, פרנקפורט 1919, הפיוטים של מחזור ליום כיפור – תרגום לגרמנית וביאור, פרנקפורט 1928. נכדו של רש"ה הירש וממנהיגי היהדות האורתודוקסית בארצות הברית. עמד בראש ישיבת עדת ישורון בפרנקפורט, שהמשיכה להתרחב גם לאחר עליית הנאצים ועד ליל הבדולח, ובניו יורק כינן כרב קהל עדת ישורון וייסד את "ישיבת רבי שמשון רפאל הירש", המכונה "ישיבת הרב בריואר". סבר כי שיטת 'תורה עם דרך ארץ' של סבו תקפה בכל מקום שבו נפגשים יהודים חרדים עם המודרנה. מתלמידיו הרב שלמה וולבה.

הרב הראשי למרוקו – בעל "הגם שאול"

רבי שאול אבן דנאן
1882–1972
5642–5732 · התרמ"ב–התשל"ב

נולד במרוקו, בעיר פאס, ולמד תורה מאביו. כיהן כדיין בבית הדין בעיר מרקש משנת תרצ"ד. עמד בראש אבות בתי הדין בעיר מוגאדור משנת תרצ"ט. כיהן בבית הדין הגבוה בעיר רבאט משנת תש"א, ומתש"ט כרב הראשי למרוקו. עלה לארץ ישראל בשנת תשכ"ה, נפטר בירושלים ונקבר בבית הקברות בנגעת שאול. תלמיד אביו, רבי שלמה אבן דנאן. בעל הגם שאול – שו"ת, שלושה חלקים. דיין, אב בית דין והרב הראשי למרוקו בשנים תש"ט–תשכ"ה. כיהן בבתי הדין במרקש, במוגאדור וברבאט, ובתש"ח נתמנה לראש בית הדין לערעורים. לאחר פרעות התריתל בפאס היה מחברי הוועדה לשיקום הקהילה. בעל שו"ת "הגם שאול", ונבחר ליקיר ירושלים בשנת 1968.

1882

1883

רבי שמואל לריכין
1882–1974
5643–5734 · התרמ"ג–התשל"ד

נולד ברוסיה הלבנה, בעיירה מאהאר בי"ג בחשוון התרמ"ג, ולמד בישיבת תומכי תמימים בליובאוויטש. נשלח בידי רבי שלום דובער מליובאוויטש בשנת התרע"ג, 1916, כשליח ראשי לצאורניה, לייר כוותאיסי, כיהן בה כרב וייסד בה ישיבת תומכי תמימים בשנת התרע"ז. עמד בראש בית המדרש לרבנים בצעול משנת התרפ"ז; נאסר והוגלה לסיביר בשנת התרפ"ט. נשלח לארצות הברית בשנת התרצ"ח, נשאר בה וייסד השואהן, ונפטר בניו יורק ב"א באלול התשל"ד. תלמיד רבי שלום דובער שניאורסון מליובאוויטש ורבי יוסף יצחק שניאורסון. שליח חב"ד שהקים בכותאיסי רשת מוסדות חינוך וישיבה שלמדו בה בשיאה כ־600 תלמידים, הרב ראובן אלואשווילי הכיר עליו "ראש החכמים בצאורניה". בישיבתו למד ולימד הרב יעקב דבראשווילי, לימים הרב הראשי של יהדי גאורגיה בישראל.

הרב חרל"ם – בעל "מי מרום"

הרב יעקב בישה חרל"ם
1882–1951
5642–5712 · התרמ"ב–התשי"ב

נולד בירושלים בכ"ט בשבט תרמ"ב ולמד בתלמוד תורה ובישיבת "עץ חיים". מונה לרב שכונת שערי חסד עם הקמתה בשנת תרס"ט, ולאחר מכן גם לרב שכונת רחביה. כיהן כר"מ בישיבת "עץ חיים", לאחר פטירת הראי"ה קוק בשנת תרצ"ה עמד בראש ישיבת "מרכז הרב". נפטר בירושלים בר בכסלו תשי"ב ונקבר בבית הקברות מנהדריה. תלמיד אביו, הרב זבולון חרל"ם והרב אברהם יצחק הכהן קוק – רבו המובהק והרב יהושע צבי מיכל שפירא. בעל מי מרום – סדרת ספרים באמונה והגות, בית זבול – בהלכה ובתלמוד, הד החיים הישראלים – על תחיית הקודש של עם ישראל, תרש"ב, טובים מאורות – בהגנה על ספר "אורות" לראי"ה קוק, תר"פ. פוסק ומקובל, מתלמידיו המובהקים והקרובים של הראי"ה קוק, ראש ישיבות "מרכז הרב" ו"בית זבול" ורב שכונות שערי חסד ורחביה בירושלים. בהגותו הדגיש את מרכזיות ארץ ישראל בתקופת עקבתא דמשיחא ואת הקדושה העצמית של כל אדם מישראל, והתנגד נחרצות לכל ויתור על חלקים מן הארץ. נודע בדבקותו בתפילה, ביגונו לשירת הים ובהקפדתו שלא לצאת מארץ ישראל. זכה בפרס הרב קוק לספרות תורנית בשנת תשי"א.

מקום / אזור: ארצות הברית · ארץ ישראל · תימן · בוכרה / מרכז אסיה · קווקז · פולין־ליטא · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · אשכנז

הגרמ"ז – מגדולי רבני ורשה

רבי מנחם זמבה

1883–1943

5643–5703 · התרמ"ג–התש"ג

נולד בפולין, בפראגה, פרבר של ורשה, ב"ג באלול תרמ"ג. ישב בפראגה, ניהל בה את חנות הפלדה שהורישׁ לו חותנו, וביתו היה מקום כינוס לתלמידי חכמים. נכנס ל"יוֹעד הרבנים" של ורשה בשנת תרצ"ה. עבר עם בני משפחתו לגטו ורשה, ונהרג בו בעת דיכוי המרד ב"ט בניסן תש"ג. הועלו עצמותיו לארץ ישראל, לירושלים, ונטמנו בהר המנוחות בשנת תשי"ח. תלמיד סבו, הרב אברהם זמבה ורבי יהודה אריה לייב אלתר, השפת אמת. בעל אוצר הספרא – ביאורים על התורת כהנים, אוצר הספרי – ביאורים על ספרי זוטא, תוצאות חיים – חידושים והערות על מלאכת הוצאה בשבת, חדושי הגרמ"ז – שרידי חידושיו שנלקטו מספרים וקבצים, שו"ת זרע אברהם – התכתבות עם חברותו הרב אברהם לופטביר, תרע"ט. מגדולי רבני יהדות פולין וממנהיגיה קודם השואה, חבר מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל, ונבחר למזכירות הכבוד של התנועה בכנסייה הגדולה הראשונה בשנת תרפ"ג. סירב לקבל עליו שול רבנות, אף שכבר נודע כתלמיד חכם גדול, והיה מקורב לאדמו"רי גור. מאחרוני הרבנים בגטו ורשה, ובו חידש חידושים בהלכות קידוש השם וסירב להצעה להצילו. חיבורו הגדול על היד החזקה לרמב"ם אבד בשואה.

הרב דוד באורב

1883–1947

5643–5708 · התרמ"ג–התש"ח

נולד בבאורניה, בעיר צחינוואלי בשנת התרמ"ג, למשפחת רבנים, ולמד עם אצל הרב אברהם חולם. לחד בישיבות בסלוצק, בקובנה ובוילנה. כיהן כרב העיר אוני משנת 1903 ופתח בה תלמוד תורה ב־1904; נאם בעברית על יהודי באורניה ב־קונגרס הציוני השמיני בבזל ב־1907. כיהן כרב העיר אחלציחה משנת 1917; נאסר בטיהוזים ב־1938, נזר דין המוות הומתק לגלות בסיביר; בשנת 1941 האחרונות גר בטבליסי ונפטר ב־17 באוקטובר 1947. תלמיד רבי אברהם הלוי חולם. מנהיג הציונות הדתית של יהדי באורניה: הפיץ את הרעיון הציוני בכל קהילותיה, הקים בתי ספר עבריים, ובשנת 1925 הביא לעלייתן של 17 משפחות לארץ ישראל. המוזיאון לתולדות יהדי באורניה בטבליסי נקרא על שמו.

1883

1884

הרב קרליבך – רבה של אלטונה והמבורג

הרב יוסף צבי קרליבך מהמבורג

1883–1942

5643–5702 · התרמ"ג–התש"ב

נולד בגרמניה, בעיר ליבק בכ"ב בשבט תרמ"ג. לימד מדעי הטבע בארץ ישראל, בעיר ירושלים, בבית הספר למל בשנים 1905–1907. ייסד בליטא, בעיר קובנה, את הגימנסיה הריאלית העברית בימי מלחמת העולם הראשונה. כיהן כרב בגרמניה, בעיר ליבק משנת תרע"ט, אחר כך באלטונה משנת תרפ"ו ובהמבורג משנת תרצ"ו. נורש ללטביה, לעיר ריגה, ונספה במחנה יוננפרנהוף ב־ו' בניסן תש"ב. תלמיד רבי מרדכי גומפל – למד אצלו תלמוד ורבי דוד צבי הופמן – בבית המדרש לרבנים בברלין. בעל ספר הספרים – הופיע לראשונה באנגלית בשנת 1927, שלושת הנביאים הגדולים – ישעיהו, ירמיהו, יחזקאל, מכתבים מירושלים – רשמיו מארץ ישראל בשנים 1905–1906, לוי בן גרשון כמתמטיקאי – עבודת הדוקטורט על הרלב"ג. רב ומחנך מגדולי יהדות גרמניה, רבה של ליבק, אלטונה ולבסוף רבה של המבורג. כתלמיד שיטת "תורה עם דרך ארץ" דגל בשילוב לימוד תורה עם השכלה כללית, וייסד בקובנה גימנסיה עברית ברוח זו. נודע כעסקן נמרץ עבור הישיבות, וסייר מטעם קרן התורה של אגודת ישראל בישיבות פולין, ליטא והונגריה בשנת תרצ"ו. בפרוץ מלחמת העולם השנייה העדיף להישאר עם בני עדתו אף שיכול היה להינצל, ונספה בשואה עם רעייתו ושלוש מבנותיו.

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן · ארץ ישראל · ארצות הברית

השרידי אש

רבי יחיאל יעקב וינברג
1884–1966
5644–5726 · ה'תרמ"ד–ה'תשכ"ו

נולד בעיר צ'כנובצ'ה, ולמד בה אצל רבה של העיירה, רבי אליהו ברוך קמאי. למד בישיבת מיר ובישיבת סלובודקה, ומתר"ם כיהן כרב בליטא, בעיר פילווישקי. עבר לגרמניה בזמן מלחמת העולם הראשונה, ועמד בראש בית המדרש לרבנים בברלין בשנים תרפ"ד–1938. בימי מלחמת העולם השנייה שהה בגטו קובנה ובגטו ורשה, ולאחר מכן במחנה העבודה וירצבורג. עבר לשווייץ, לעיר מונטרה; נפטר בה בד' בשבט תשכ"ו ונקבר בישראל, בהר המנוחות. תלמיד רבי אליהו ברוך קמאי ורבי נתן צבי פינקל – הסבא מסלובודקה ורבי נפתלי אמסטרדם. בעל שו"ת שרידי אש – ארבעה כרכים, חידושי בעל שרידי אש על הש"ס, מחקרים בתלמוד – רובו בהלכות נזיקין, לפרקים – תולדות בעלי המוסר ודברי הגות. רב, פוסק והוגה, שעמד בראש בית המדרש לרבנים בברלין עד סגירתו בליל הבדולח. מיזג באישיותו את רוחה של יהדות ליטא ותנועת המוסר עם דרכה של יהדות גרמניה ואנשי "תורה עם דרך ארץ". בשואה כיהן בגטו ורשה כנשיא אגודת רבני פולין. בתשובותיו, שנאספו בשו"ת "שרידי אש", עסק רבות בשאלות שעלו מחיי יהדות גרמניה, ובהן הימום בהמה לפני השחיטה.

רבי אסף פינחס ב
1884–1920
5644–5681 · ה'תרמ"ד–ה'תרפ"א

נולד בדאנסטן, בכפר נ'ז'ר' שליד דרבנט, בשנת [1]1884, ומשפחתו עברה לדרבנט בשנת 1893. למד מפי אבי, רבי יותם, ובדרבנט אצל רבי יעקב יצחקי; המשיך בישיבה בקובנה בשנת 1897. ליחד בבית הספר היהודי־רוסי בדרבנט, ועבר לסמרקנד בשנת 1909 לייסד בית ספר לילדי יהודי הקווקז. חזר לדרבנט, עמד בראש המועצה הלאומית העברית בעיר, והוצא להורג בה בידי הבולשביקים ב־20 בנובמבר 1920. תלמיד אביו, רבי יותם ורבי יעקב יצחקי. בעל תרגום הסידור לג'והורי עם הנוסח העברי[2]. רב, מחנך ומתרגם; יוצר האלפבית הג'והורי הראשון ותלוץ הספרות הכתובה בשפת יהודי ההרים. ב־1911 התמודד על רבנות דרבנט וכא נבחר, כי נחשב צעיר מדי.

הערות [1] לפי מקור אחר נולד בשנת 1881. [2] הסידור נדפס בווילנה בשנת 1909.

1884

1885

המשגיח מסלובודקה – תורת אברהם

רבי אברהם גרודזינסקי
1884–1944
5644–5704 · ה'תרמ"ד–ה'תש"ד

נולד בפולין, בעיר זורשה. למד בליטא, בישיבת סלובודקה אצל הסבא מסלובודקה, ונשלח לישיבת טלז לסייע להנהיג בה את שיטת המוסר. נשלח לארץ ישראל, לעיר חברון, להקים בה את הישיבה יחד עם רבי יחזקאל סרנא בשנת תרפ"ה. כיהן כמנהלה הרוחני של הישיבה בעיר סלובודקה מתרפ"ז, ובשנים שלפני השואה גם כראש הישיבה. נרצח בידי הנאצים בגטו קובנה בכ"ג בתמוז תש"ד. תלמיד רבי נתן צבי פינקל, הסבא מסלובודקה – רבו המובהק. בעל תורת אברהם – מאמרים ושיחות במוסר ואגדה, ירושלים תשכ"ג, מאמרי מוסר – בכתב העת "תבונה" של ישיבת סלובודקה. מרבני תנועת המוסר, משגיח ישיבת כנסת ישראל בסלובודקה, ובשנים שלפני השואה גם ראש הישיבה. נשלח על ידי הסבא מסלובודקה להקים יחד עם רבי יחזקאל סרנא את הישיבה בחברון. היה מומחה בחכמת הנפש ובאמצעותה עיצב את אישיות תלמידיו. בימי השואה פעל עם רבי חיים עוזר גרודזנסקי להצלת יהודים, ונרצח בגטו קובנה.

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן · ארץ ישראל · ארצות הברית

המשגיח – אור יחזקאל

רבי יחזקאל לוינשטיין

1885–1974

5645–5734 · ה'תרמ"ה–ה'תשל"ד

נולד בפולין, בעיר וורשה, בשנת תרמ"ה, ולמד בישיבת ראדין אצל החפץ חיים. שימש כמשגיח רוחני בישיבות קלצק ומיר, ובין השנים 1935–1937 כמשגיח בישיבת לומז'ה בארץ ישראל, בעיר פתח תקווה. נמלט עם ישיבת מיר בעת מלחמת העולם השנייה לווילנה ולקיידאן, ומשם לקובה ולשנגחאי; אחר כך עמד בראש תלמידי ישיבת מיר בארצות הברית. עלה לארץ ישראל לפני פסח תש"ט והמשיך כמשגיח ישיבת מיר בעיר ירושלים. עבר לבני ברק בתשי"ד לשמש כמשגיח ישיבת פוניבז', ונפטר בה בי"ח באדר תשל"ד. תלמיד רבי ישראל מאיר הכהן – החפץ חיים ורבי ירוחם ליבוביץ ורבי נחום זאב זיו, בנו של הסבא מקלם. בעל אור יחזקאל – שיחות ואגרות שלוקטו בידי חתנו, ממזרח שמש – שיחות מתקופת ישיבת מיר בשנגחאי, שלושה כרכים. מבעלי המוסר הבולטים במאה ה־20, ששימש משגיח רוחני בישיבות מיר, לומז'ה־פתח תקווה ופוניבז'. בתקופת שנגחאי התבלט כמנהיגה של ישיבת מיר, ושאלות הדור, כשאלת קו התאריך בהלכה, הופנו אליו. גישתו המוסרית ידועה במקום המרכזי שהעניק ליראת העונש ובתפיסת "אמונה בחוש", האמונה הפשוטה. הרב שך אמר עליו בהספדו: "המשגיח הוא העובד ה' הכי גדול שראיתי מימי".

1885

1886

בעל שו"ת בנין ציון – רבה של קריית חיים

רבי ניסן בן-ציון

1885–1953

5646–5713 · ה'תרמ"ו–ה'תשי"ג

נולד בעיר נובהרדוק בכסלו תרמ"ו, ולמד בבחרותו בישיבות מיר וסלובודקה. כיהן כרב הקהילה ברוסיה, בעיר ארזאמאס משנת תרע"ה, והקים בה תלמוד תורה וישיבה. כיהן כרב בבלארוס, בעיר אמסטיובה, ומתרפ"ד כרב הקהילה בבאדקי שבמחוז ביאליסטוק. עלה לארץ ישראל בשנת תרצ"ה, כיהן כרבה של קריית חיים וכאב"ד בבית הדין הרבני בחיפה. נפטר ונקבר בחיפה בי' באלול תשי"ג. בעל בנין ציון – שו"ת'. רב ליטאי שכיהן ברבנות קהילות ברוסיה, בבלארוס ובפולין, ובארזאמאס הקים תלמוד תורה וישיבה וכונן את חיי הדת בעיר. לאחר עלייתו לארץ ישראל היה רבה של קריית חיים בשנות היווסדה, ובה הקים ברגישות את חיי הקהילה התורנית אף שהייתה שכונת פועלים. כיהן כאב בית הדין הרבני בחיפה עד פטירתו, וחיבר את ספר השו"ת "בנין ציון".

הערות ' חלק א' נדפס בפיוטרקוב בשנת תרפ"ב, וחלק ב' בביאליסטוק בשנת תר"צ.

מקום / אזור: ארצות הברית · ארץ ישראל · תימן · בוכרה / מרכז אסיה · האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בבל · צפון אפריקה · אשכנז

הרב הראשי לישראל – בעל "שבט מיהודה"

הרב איסר יהודה אונטרמן

1886–1976

5646–5736 · ה'תרמ"ו–ה'תשל"ו

נולד באימפריה הרוסית, בעיר בריסק, בי"ד בניסן תרמ"ו; למד בישיבת "ענף עץ החיים" בעיר מלץ ובכולל של ישיבת וולוז'ין. כיהן כרב בליטא, בקהילות מוהליוב ואמסטיבובה, ולאחר מלחמת העולם הראשונה בלומאווליה ובגרודנו. עבר לאנגליה, לעיר ליברפול, בשנת 1923, וכיהן בה כרב הקהילה. עלה לארץ ישראל, לעיר תל אביב, וכיהן כרבה הראשי האשכנזי בשנים 1946–1964. כיהן כרב הראשי האשכנזי לישראל בשנים 1964–1972; נפטר בירושלים בכ"ד בשבט תשל"ו ונקבר בהר הזיתים. תלמיד רבי שמעון שקופ – רבו המובהק ורבי רפאל שפירא – ראש ישיבת וולוז'ין, שהסמיכו לרבנות ורבי שמחה זליג ריגר – רבו בילדותו בבריסק. בעל שבט מיהודה – שו"ת, בירורי סוגיות וחידושי תורה, 4 כרכים, תשט"ו, מצוות פיקוח נפש ונדריה – קונטרס, הלכות גרות ודרך ביצוען – מאמר, תשל"ה. ממנהיגי תנועת המזרחי, רבה הראשי האשכנזי השלישי של תל אביב בשנים 1946–1964 והרב הראשי האשכנזי לישראל בשנים 1964–1972. למדן ליטאי שהושפע עמוקות מדרכו של רבו רבי שמעון שקופ, ועסק בשאלות אקטואליות כגיור, עלייה להר הבית ותרומת איברים, ונחשב לפוסק מקל יחסית לרבני דורו. ייסד בתל אביב את כולל "שבט מיהודה", ויחד עם הרב יעקב משה טולידאנו את בית הדין המיוחד לענייני עגונות. זכה בפרס הרב קוק לספרות תורנית בשנת תשי"ד.

הגרי"ז – הרב מבריסק

רבי יצחק זאב הלוי סולובייצ'יק מבריסק

1886–1959

5647–5720 · ה'תרמ"ז–ה'תש"כ

נולד בעיר וולוז'ין בכ"ב בתשרי תרמ"ז, שבה עמד אביו בראש ישיבת וולוז'ין. מונה לרב העיר בריסק במקום אביו בשנת תרע"ח, ועמד בראש ישיבה בה. נמלט לעיר וילנה בתחילת מלחמת העולם השנייה, ושם התארגן סביבו מחדש ה"קיבוץ". עלה לארץ ישראל, לעיר ירושלים, בשנת תש"א, וייסד בה את ישיבת בריסק. נפטר בירושלים בט' בתשרי תש"ך ונקבר בהר המנוחות. תלמיד אביו, רבי חיים הלוי סולובייצ'יק מבריסק – רבו המובהק. בעל חידושי מרן רי"ז הלוי – חידושים על הרמב"ם, חידושי מרן רי"ז הלוי על מסכתות יומא וסוכה והלכות קידוש החודש, חידושי הגרי"ז – על מסכתות הש"ס, בסטנסיל מאת תלמידים, חידושי מרן רי"ז הלוי על התורה. רבה של בריסק אחרי אביו רבי חיים, ראש ישיבת בריסק בבריסק ולאחר מכן בירושלים, וממנהיגי הציבור החרדי־ליטאי בארץ ישראל בשנות הקמת המדינה. תלמיד מובהק לדרך הלימוד של אביו – ניתוח כל הלכה למרכיביה היסודיים – ושיעוריו נאמרו בעיקר על סדר קדשים. נודע בהחמרותיו במצוות וביציאה ידי כל הדעות, וישיבות בריסק ממשיכות את דרכו. היה מתנגד תקיף לציונות ואבק נגד גיוס הבנות, ועם זאת נהג כבוד בגדולי תורה שדעתם הייתה שונה מדעתו.

מייסד "תורה ודעת" – "מיסטר מנדלוביץ'"

רבי שרגא פייבל מנדלוביץ'

1886–1948

5646–5708 · ה'תרמ"ו–ה'תש"ח

נולד באימפריה האוסטרו־הונגרית, בעיירה וילאג בשנת תרמ"ו. התגורר לאחר נישואיו בעיר הומנה. היגר לארצות הברית, לעיר סקרנטון שבפנסילבניה, והקים בה תלמוד תורה. עבר לוויליאמסבורג שבברוקלין, ניו יורק, וניהל את ישיבת "תורה ודעת"; ייסד במונסי את ישיבת "בית מדרש עליון". נפטר בניו יורק בג' באלול תש"ח ונקבר בבורו פארק; עצמותיו הועלו לארץ ישראל ונקברו בבני ברק. תלמיד רבי משה גרינוולד ורבי שמואל רוזנברג – בעל "באר שמואל" ורבי שמחה בונם סופר – בעל "שבט סופר", שסמכו להוראה. בעל דאס יידישע ליכט – עיתון חרדי שייסד וכתב בו רבות. מהראשונים והבולטים במנהיגי היהדות החרדית בארצות הברית במאה העשרים, שפעל לעצור את החילון בקרב יהודיה. ניהל את ישיבת "תורה ודעת" בוויליאמסבורג והוסיף לה מתיבתא, ישיבה גבוהה וכולל, וייסד במונסי את "בית מדרש עליון" – הכולל הראשון באמריקה. היה ממייסדי "בית יעקב" בארצות הברית, ייסד את "תורה ומסורה", ושלח מטובי תלמידיו להקמת ישיבתו של רבי אהרן קוטלר. אף שנסמך להוראה, סירב שיכנוהו "רב" ונקרא "מיסטר מנדלוביץ'".

בעל "חידושי רבי ראובן" – ראש ישיבת קמניץ

רבי ראובן גרוזובסקי

1886–1958

5647–5718 · ה'תרמ"ז–ה'תשי"ח

נולד בבלארוס, בעיר מינסק בי"א בכסלו תרמ"ז, ולמד בה ב"קיבוץ" שבבית הכנסת זכור צדק. למד בליטא, בישיבת סלובודקה. נתמנה לר"מ שני בישיבת כנסת בית יצחק של חותנו, שגלתה לעיר קרמנצ'וג, עברה לווילנה בשנת תרפ"א ולקמניץ בשנת תרפ"ו. עמד בראש הישיבה עם גיסו לאחר פטירת חותנו, בווילנה ובראסיין, עד חורף תש"א. היגר לארצות הברית, ועמד בראש ישיבת תורה ודעת בעיר ניו יורק ובראש ישיבת בית מדרש עליון בעיר מונסי; נפטר בארצות הברית בכ"ב באדר תשי"ח. בעל חידושי רבי ראובן – על מסכתות הש"ס הישיבתיות, בג' חלקים, חידושי רבי ראובן – על מסכת מקוואות, בעיות הזמן, מאמרי רבי ראובן – על התורה, שיחות רבי ראובן – שיחות ודרשות. ר"מ וראש ישיבה בישיבת כנסת בית יצחק בקמניץ, חתנו של רבי ברוך בר ליבוביץ, ולאחר פטירתו עמד בראשות הישיבה יחד עם גיסו. בארצות הברית התמסר להצלת בני הישיבה במסגרת ועד ההצלה ולסיוע לתלמידים שהוגלו לסיביר. לאחר המלחמה עמד בראש ישיבת תורה ודעת בניו יורק וישיבת בית מדרש עליון במונסי, וכיהן כראש מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל באמריקה.

1886 1887

הרב מפוניבז'

רבי יוסף שלמה כהנמן מפוניבז'

1886–1969

5646–5729 · ה'תרמ"ו–ה'תשכ"ט

נולד בליטא, בעיירה קוהל שבמחוז טלז, בכ"ח באייר תרמ"ו. למד בישיבת טלז, ואחר כך בעיר נובהרדוק ובישיבת ראדין אצל החפץ חיים. כיהן כרב בעיר ווידז, ומ־1919 כרב בעיר פוניבז', שבה הקים את ישיבת "אהל יצחק". עלה לארץ ישראל בשנת 1940 והקים בעיר בני ברק את ישיבת פוניבז' בשנת 1944. נפטר בכ' באלול תשכ"ט ונקבר בבני ברק, בבית הקברות של נשיאי ישיבת פוניבז'. תלמיד רבי אליעזר גורדון ורבי שמעון שקופ – בישיבת טלז ורבי יחיאל מיכל הלוי אפשטיין – שהסמיכו להוראה והחפץ חיים – בישיבת ראדין. בעל דברי הרב – תורה ומאמרים, שלושה קבצים, בני ברק תשכ"א–תשכ"ו, משא על קדושת ישראל וקדושת ארץ ישראל – מאמר, פתח תקוה תש"ד. רבה של פוניבז' וראש ישיבתה בליטא לפני השואה, ומייסד ישיבת פוניבז' בבני ברק וראשה הראשון. נודע בכושר ארגון ובגיוס כספים, והקים גם את מוסד "בתי אבות" לילדים פליטי שואה ואת קריית פוניבז' באשדוד. היה חבר מועצת גדולי התורה, ובשנים 1923–1925 חבר הסיימאס הליטאי מטעם אגודת ישראל.

האמרי שאול – האדמו"ר ממודז'יץ

רבי שאול ידידיה אלעזר טאוב ממודז'יץ

1886–1947

5647–5708 · ה'תרמ"ז–ה'תש"ח

נולד בפולין, בעיר אוזורקוב, לרבי ישראל טאוב מייסד חסידות מודז'יץ. כיהן כרב בעיר ראקוב משנת תרע"ז ובעיר קארטשוב, ומתרפ"א שימש כאדמו"ר. עבר לעיר אוטבוצק הסמוכה לוורשה בשנת תרפ"ט והקים בה את ישיבת "תפארת ישראל". ברח בפרוץ מלחמת העולם השנייה לעיר וילנה, ונמלט דרך יפן לארצות הברית, לעיר ניו יורק, והקים בה בית מדרש בשנים תש"א–תש"ז. נפטר בעת ביקורו בארץ ישראל, בתל אביב, בט"ז בכסלו תש"ח, ונקבר בהר הזיתים. בעל אמרי שאול – אמרות ותורות על פרשיות השבוע, ישא ברכה – תורות על פרשות השבוע והמועדים, ליקוטים ועניני נישואין, תפארת ישראל – קובץ דברי תורה ותווי ניגונים, ישא ברכה – פירוש להגדה של פסח. האדמו"ר השני של חסידות מודז'יץ בשנים תרפ"א–תש"ח, שלחצרו באוטבוצק נהרו חסידים רבים מיהדות פולין. מלחין פורה שחיבר לפי ההערכה 1,500–2,000 ניגונים, ובהם חמישה ניגונים מורכבים שכונו "אופרות". היה חבר מועצת גדולי התורה בפולין ופעיל באגודת ישראל. נודע כאוהב ארץ ישראל, ביקר בה ארבע פעמים ועודד את שומעיו לעלות אליה ולהשתתף בבנייה.

הגר"י אברמסקי – בעל חזון יחזקאל

רבי יחזקאל אברמסקי

1886–1976

5646–5736 · ה'תרמ"ו–ה'תשל"ו

נולד בפלך וילנה, בכפר דשקאוצי; למד בישיבות נובהרדוק, טלז ומיר ובקיבוץ של רבי חיים עוזר גרודזנסקי בעיר וילנה. כיהן כרב בסמאליאן משנת 1912, בסמולביצי משנת 1914 ובסלוצק משנת 1923. נעצר בידי הג.פ.או. באלול תרפ"ט ונשלח למחנה בסיביר; שוחרר בערב יום הכיפורים תרצ"ב וגורש מברית המועצות. השתקע בלונדון בשנת תרצ"ב, כיהן בה כרב קהילת מחזיקי הדת, כדיין ומ־1935 כראש בית הדין. עלה לארץ ישראל, לעיר ירושלים, בשנת תשי"א; נפטר בה ונקבר בהר המנוחות. תלמיד רבי חיים מבריסק והסבא מנובהרדוק – בישיבת נובהרדוק וחותנו, רבי ישראל יהונתן ירושלימסקי – ממנו למד את דרכי הפסיקה. בעל חזון יחזקאל – פירוש על התוספתא, חזון יחזקאל על מסכת פסחים ועל מסכת זבחים, וליקוטים על הש"ס, ארץ ישראל נחלת עם ישראל, 1945, דיני ממונות – הגדרת סוגיהם, קובץ מאמרים – בענייני אגדה. פרשן התוספתא, ראש בית הדין בלונדון ומראשי ישיבת סלבודקה בבני ברק, וחבר מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל. כרבה של סלוצק נרדף בידי השלטון הסובייטי, נאסר ונשלח לעבודת פרך בסיביר, ושוחרר בזכות מאמצי גדולי ישראל. חיבורו "חזון יחזקאל" על התוספתא זיכה אותו בפרס הרב קוק לספרות תורנית ובפרס ישראל לספרות תורנית בשנת 1956. בירושלים כיהן כנשיא "ועד הישיבות" ופעל למען החינוך העצמאי.

הרב זוין – עורך האנציקלופדיה התלמודית

רבי שלמה יוסף זוין

1886–1978

5647–5738 · ה'תרמ"ז–ה'תשל"ח

נולד במחוז פינסק, בעיר קזמירוב, ונתמנה לרב בה בגיל צעיר. למד בישיבת מיר, בעיר מיר, ובקיבוץ אברכים בעיר בוברויסק. כיהן כרב ברוסיה, בעיר קלימאוויץ ובעיר נובוזיבקוב, ונאסר בידי הקומוניסטים. עלה לארץ ישראל, לעיר תל אביב, בשנת תרצ"ד, ומונה לרב קהילת חב"ד בה. עבר לירושלים בשנת תרצ"ז; נפטר בה ונקבר בהר המנוחות. תלמיד האדמו"ר רבי שמריהו נח שניאורסון מבוברויסק – ממנו קיבל סמיכה ורבי יוסף רוזין, הרוגצ'ובר – הסמיכו ורבי יחיאל מיכל אפשטיין, בעל ערוך השולחן – הסמיכו. בעל אנציקלופדיה תלמודית – מייסדה ועורכה הראשון, המועדים בהלכה – ניתוח היסודות ההלכתיים של החגים והמועדים, אישים ושיטות – ניתוח שיטותיהם של גדולי הרבנים במאה העשרים, לאור ההלכה – ניתוח היסודות ההלכתיים של נושאים נבחרים, סיפורי חסידים – אנתולוגיה לפי פרשיות התורה והמועדים. תלמיד חכם, חסיד חב"ד ומרבני הציונות הדתית, שייסד בתש"ב יחד עם הרב מאיר בר־אילן את האנציקלופדיה התלמודית וערך את כל כרכיה שיצאו בימי חייו – מפעל חייו בשלושים וחמש שנותיו האחרונות. ברוסיה הסובייטית נאבק לשמירת גחלת הדת בהנהגת הריי"צ, ונאסר בשל הוצאת כתב העת "יגדיל תורה". חבר מועצת הרבנות הראשית לישראל, היו"ר הראשון של בית דין רבני חב"ד בארץ הקודש וחתן פרס ישראל לספרות תורנית בשנת תשי"ט. במאמריו כלל והעשיר את שיטת בריסק, וניתח בבהירות סוגיות למדניות.

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן · ארץ ישראל · ארצות הברית

רב רבנן – ראש ישיבת פורת יוסף

רבי עזרא עזייה

1887–1970

תרמ"ז–תרל"ז · 5647–5730

נולד בסמירה, בעיר עלֶפּ (אלפ) ב־1887 (בשנת תרמ"ז, תחת בה בילדותו אצל רבי יהודה אבלאן עסייה. עלה לארץ ישראל עם משפחתו בגיל 16, ולמד בישיבת "אוהל מועד" משנת תרפ"ג. עבר לקהיר בתחילת מלחמת העולם הראשונה, ולמד בה שמונה שנים בישיבות "כתר תורה" ו"אהבה ואחווה". שב לארץ ישראל ועמד בראש ישיבת "פורת יוסף" מתרפ"ה במשך 45 שנה. נפטר בירושלים ב־ט"ו באייר תש"ל ונקבר בהר המנוחות. תלמיד רבי יהודה אבלאן עסייה – דבו בילדותו בתלב ורבי אברהם חיים עדס ורבי יוסף יזיד תלה – ראש ישיבת אוהל מועד. בעל עלה ונורא – יצא לאור בידי בנו הרב דוד בשנת תשנ"ט. ספרי חידושים ושו"ת – אבדו בנפילת ישיבת פורת יוסף בשנת תש"ח, משנת רבינו – חידושים, פסיקים ועדויות מתלמידיו, תש"פ. ראש ישיבת "פורת יוסף" במשך 45 שנה, בשנים תרפ"ה–תש"ל, מגדולי הדור הספרדיים ומראשי הישיבות הבולטים במאה ה־20, שכונה "רב רבנן" ו"המהרי". העמיד תלמידים רבים שהרו לראשי קהילות בישראל, באחוות הבירית ובדתים אמריקה, ובהם הרב עובדיה יוסף, שעבורו שימש כאב רוחני. כיהן 20 שנה כחבר בבית הדין הספרדי, והחזן איש התבונא שסובבוהו כשל אחד מן הראשונים. קיבל את פרס הרב קוק בשנת תשכ"ח.

האדמו"ר מסאסטר – בעל "אמל משה"

רבי יואל טייטלבו ם מסאסט ר

1887–1979

תרמ"ז–תשל"ט · 5647–5739

נולד באוסטה-הונגריה, כיהן סינגן, ב־ו בשבת תרמ"ז. בהן כרב בעיר אורשיווא משנת תרנ"א ואחר כך בעיר קרלי משנת תרפ"ו. ביהן כרב בעיר מאסטר מתרצ"ו ועמד בה בראש ישיבה גדולה. הוא לארצות הברית, לעיר ניו יורק, בשנת תש"ו, וכונן מחדש את מוצדו בשכונת וויליאמסבור ובברוקלין. נפטר בחולון בכ"ו באב תשל"ט ונקבר בקריית יואל שבמזרח. בעל ויואל משה, דברי יואל – שו"ת מכתבים על הגאולה ועל התמורה. האדמו"ר המייסד של חסידות סאטמר. משנת תשי"ב ביהן כאב"ד העדה החרדית בירושלים, והיה המנהיג הרוחני של נטורי קרתא. הנהיג קו שמרני ומרני כמחנגד גלוי מתפשר לציונות ולתנועות המזרחי ואגודת ישראל. מילא תפקיד מרכזי בשיקום העולם היהודי בארצות הברית לאחר מלחמת העולם השנייה, ייסד את התאחדות הרבנים ואת קרן הגאולה, וחזק באופנים בקדושתו ובמורשתו לדורות.

1887 1888

האמרי חיים מזידיצ'

רבי חיים מאיר הכה מזידיצ'ו

1887–1972

תרמ"ז–תשל"ב · 5648–5732

נולד בעיר זידיצ'ו, לאביו האדמו"ר רבי ישראל הנ, בט"ו בסלו תרמ"ז. עבר עם אביו ביתו מלחמת העולם הראשונה לרומניה, לעיר גרוסוורדיין. הוכתר בעיר גרוסוורדיין לאדמו"ר מזידיצ'ו בשנת תרצ"ו, ושב לכהן בה לאחר שברת מהנאצים. עבר לבלגיה ומשם עלה לארץ ישראל באלול תש"י. הקים בבני ברק את שרכו מזידיצ'ו בשנת תשי"ח, ונפטר בה בכ' בסיון תשל"ב ונקבר בבית הקברות שומרי שבת. תלמיד אביו, רבי ישראל הנה, האהבת ישראל ורבי שלום מרדכי שבדרון, המורשת מבראון – ממנו קיבל סמיכה לרבנות. בעל אמרי חיים – דברי תורה על התורה והמועדים, ג גרכיק, לקוטי אמרי חיים – לקוטים מתורותיו, תורת אמרי חיים – תורותיו מהשנים שלא כתב. האדמו"ר הרביעי בשושלת זידיצ'ו בשנים תרצ"ו–תשל"ב, מתנועי היהדות החרדית וחבר מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל. לאחר השואה עלה לארץ ישראל והקים בבני ברק את שרכו וילדי ומסדרתו. ראה בשירה ובתשובות לה' ימוד לעבודת ה', וחיבר דינונים שהתפרסמו בכל העולם האורתודוקסי, כגון "לבבות מלא שלם".

הרב הנזיר

הרב דוד בהן (הנזיר)

1887–1972

תרמ"ז–תשל"ב · 5647–5732

נולד בסמירנה, טורקיה, בעירה מישנעלה שליד וילנה. למד בישיבת וולוז'ין, ובעיר לאדון למד מהתפקי חיים בשנת תרס"ג. למד באקדמיה למדעי היהדות בעיר מונט פטרבורג, ואחר כך בגרמניה, באוניברסיטת פרייבורג, בטשוייץ, באוניברסיטת ברן, בטשוייץ סנגו את הרב קוק, עלה לארץ ישראל, לעיר ירושלים, למד בישיבת מרכז הרב ולימד בה עשרות שנים. נפטר בירושלים בכ"ה באב תש"ב ונקבר בבית הקברות בהר הזיתים. תלמיד הרב אברהם יצחק הכהן קוק, הראי"ה והחפץ חיים והמקובל רבי מנחם מנדל לי מסדורוי. בעל קול הבשורה – עבודת ריין, על חזרת הבשורה לעם ישראל, אורות הקודש – עריכת כתבי הרב קוק ומבואות לעם, חוג הראי"ה – שיעורים על אורות הקודש, הנזיר המבאר – פירוש לספר הנזיר, דרך אמונה – באורים לאמונת ודעות לרס"ג, הגה דעות וחקר תלמוד, קבלה ופילוסופיה יהודית, ר"מ בישיבת מרכז הרב. היה מתלמידיו הבולטים של הרב קוק, מחשובי עורכי כתביו, ובראשון "אורות הקודש". כונה "הרב הנזיר" בשל מנהגי נזירות ופרישות שקיבל על עצמו, ובכוח היתעמות משוייית יין, גילוי פנים, מחשוף ושתיקה מרובה. האמין שהבשורה צריכה לחזור לעם ישראל בעת החדשה, ועסק בכך רבות, בספרו "קול הבשורה".

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · בוכרה / מרכז אסיה · הונגריה · פולין/ליטא · קווקז · תימן · ארץ ישראל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · ארצות הברית

האדמו"ר מקופישטניץ
רבי אברהם יהושע השיל קיקומישטניץ
1888–1967
5648–5727 · התרמ"ח–התשכ"ז

נולד בעיר הוסיאטין בד' באייר תרמ"ח. התגורר לאחר נישואיו תקופה קצרה בעיר זורשה, ואחר כך חזר לקופישטניץ. ברח עם פרוץ מלחמת העולם הראשונה לעיר ויניצה, ובה מונה לאדמו"ר לאחר פטירת אביו בשנת תרצ"ו. היגר לאחר האנשלוס לארצות הברית, והקים את חצרו ובית מדרשו "בית אברהם" באיסט סייד בשנת תרצ"ט, עבר לברונו פארק בשנת תשכ"ה. נפטר בתשכ"ז ונקבר בארץ ישראל, בבית הקברות העתיק בטבריה. האדמו"ר השני של חסידות קופישטניץ בשנים תרצ"ו–תשכ"ז, בנו ומלא מקומו של רבי יצחק מאיר השל. היה מראשי אגודת ישראל וחבר מועצת גדולי התורה בארצות הברית, ופעל בעיקר למען החינוך העצמאי. סייע רבות בגיוס כספים לרב יוסף שלמה כהנמן לייסוד ישיבת פוניבז' בבני ברק, והקים בפתח תקווה את מוסד "בית אברהם" לבנות יתומות פליטי השואה.

רבה של לנינגרד – אסיר ציון
רבי אברהם לוובוביב מילינגרד
1888–1973
5648–5733 · התרמ"ח–התשל"ג

נולד בבלארוס, בעיר סברזין שליד רוגצ'וב, בשנת תרמ"ח. כיהן כרב בעיר לפל עד שנות ה־30. עבר לחוסיה, לעיר לנינגרד, ונתמנה בה לרב העיר אחר הרב מנחם מנדל גלוסקין בשנת תש"ג. נאסר והוגלה בשנת תשי"א, וכשבור שנים שוחרר ונתמנה ליושב ראש הקהילה היהודית בלנינגרד. נפטר בלנינגרד באב תשל"ג ונקבר בבית הקברות היהודי הישן בעיר. רבה של לנינגרד מתש"ג ואסיר ציון, ולפני כן רב העיר לפל. נעצר בתש"ב ושוחרר, ובתשי"א נאסר והוגלה, ולאחר שחרורו נתמנה ליושב ראש הקהילה היהודית. היה חסיד חב"ד־קאפוסט ושמר על קשרים טובים גם עם חסידות חב"ד־ליובאוויטש.

1888

1889

ציון
רבי דוד חי אדרעי
1888–1932
5648–5692 · התרמ"ח–התרצ"ב

נולד בצפת בח' באייר התרמ"ח, שימש שד"ר כולל הספרדים בצפת לאחר מכן הרוסית, עמד בראש ישיבה בכותאיסי שבגאורגיה. כהן ב־טשקנט כרב ודיין הקהילה היהודית־בוכרית מהתרע"ג, 1913, כחמש שנים. כהן בצפת ובחיפה כדיין ומנהל התלמוד תורה הספרדי מנסן ה'תר"פ. יצא למחוזו, לעיר צפרו, בשליחות צפת, ונפטר בה בכ' באייר ה'תצ"ב. בעל בד דוד – שו"ת, בעיקר מימי רבנותו ב־טשקנט. רב הקהילה הבוכרית ב־טשקנט; לצד הרבנות הקים ספריות עבריות וסניפי התנועה הציונית ו"המזרחי" בערי טורקסטן, וסבל מרדיפות השלטון הקומוניסטי.

הרב הרצוג – הרב הראשי לישראל
הרב יצחק אייזיק הלוי הרצוג
1888–1959
5649–5719 · התרמ"ט–התשי"ט

נולד בפולין, בעיר לומזה בכ"ח בכסלו תרמ"ט. עבר לאנגליה, לעיר לידס, בשנת 1897, שם מונה אביו לרב, ולמד באוניברסיטאות לידס, לונדון והסורבון. כיהן כרב באירלנד: בעיר בלפסט משנת 1915, בעיר דבלין משנת 1918, ומ־1925 כרבה הראשי של יהדות אירלנד. נבחר לרבה הראשי של ארץ ישראל בי"ז בכסלו תרצ"י, ועמד בתפקיד עד פטירתו. נפטר בירושלים בי"ט בתמוז תשי"ט ונקבר בבית הקברות סנהדריה. תלמיד הרידב"ז – רבי יעקב דוד וילובסקי ורבי מאיר שמחה הכהן מדווינסק – מסמיכיו לרבנות. בעל שו"ת היכל יצחק – תשובות בהלכה, תחוקה לישראל על פי התורה – הלכה ומדינה, תורת האזרח, פסקים וכתבים, The Main Institutions of Jewish Law – יסודות המשפט העברי, 1936. הרב הראשי האשכנזי של ארץ ישראל ושל מדינת ישראל מתרצ"ו ועד פטירתו, ולפני כן רבה הראשי של יהדות אירלנד. בשנות השואה פעל להצלת יהודים, ולאחריה פעל להשבת ילדים יהודים שהוסתרו במנזרים ובבתי נוצרים. ייסד את "ועד הישיבות" ואת המכון המוציא לאור את האנציקלופדיה התלמודית, וחיבר את נוסח התפילה לשלום המדינה. חתן פרס ישראל לספרות תורנית בשנת 1958.

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן · ארץ ישראל · ארצות הברית

הבאבא סאלי

רבי ישראל אביחצירא

1889–1984

ה'תר"נ–ה'תשמ"ד · 5650–5744

נולד במרוקו, בעיר ריסאני שבמחוז תאפילאלת, ומונה בגיל 18 לראש הישיבה בה. עבר עם אחיו רבי יצחק לעיירה בודניב, הקים בה מחדש את הישיבה וכיהן כרב מחוז תאפילאלת. כיהן משנת ת"ש כאב"ד בעיר ארפוד הסמוכה לריסאני. עלה לישראל, לעיר ירושלים, בשנת תשי"א, ועזב כעבור כמה שנים לצרפת, לתוניסיה ולמרוקו. חזר לישראל בשנת תשכ"ד, ומתש"ל גר בעיר נתיבות; נפטר ונקבר בה בד' בשבט תשמ"ד. תלמיד אביו, רבי מסעוד אבוחצירא ואחיו, רבי דוד אבוחצירא ורבי משה תורג'מן – ראש ישיבת תפילאלת. בעל יודו לך רעיוני – פיוט "אשמח בך", פיוטים – נדפסו בספר "יגל יעקב" עם פיוטי משפחת אביחצירא, הקדמה לספר "פתח האהל" של אחיו רבי דוד, תרפ"ב, אהבת ישראל – על "ואהבת לרעך כמוך" ורמזי קכ"ז מצוות, נדפס בתשנ"ח. רבו של מחוז תאפילאלת וראש ישיבה בו, מקובל מגדולי יהדות מרוקו, בנו של רבי מסעוד ונכדו של רבי יעקב אבוחצירא. נהג בסיגופים ובתעניות, ולמד בתענית דיבור עשרים שעות ביממה. נודע כצדיק ובעל מופתים שברכותיו מתקיימות, ורבים נהרו אליו לברכה ולעצה, בייחוד יוצאי מרוקו. בהילולה ביום פטירתו בקברו בנתיבות משתתפים רבבות.

האש דת – האדמו"ר מאוז'רוב

רבי משה יחיאל הלוי אפשטיין מאוז'רוב

1889–1971

ה'תר"נ–ה'תשל"א · 5650–5731

נולד בפולין לאביו, האדמו"ר מאוז'רוב רבי אברהם שלמה, ולמד אצלו ואצל סבו. כיהן כרב בעיר אוז'רוב מגיל 22. היגר לארצות הברית, לעיר ניו יורק, בשנת תרפ"ז, וכיהן בה כחבר מועצת גדולי התורה. עלה לארץ ישראל, לעיר בני ברק, בי"ז בתמוז תשי"ג, ולאחר חודשים ספורים עבר לתל אביב. נפטר בתל אביב ונקבר בבית הקברות שומרי שבת בבני ברק. תלמיד אביו, רבי אברהם שלמה אפשטיין וסבו, רבי אריה לייב אפשטיין, המכונה לייבוש. בעל אש דת – 11 כרכים על פרשות התורה, באהבת ה', התורה וישראל, בשנים תש"י–תשכ"ג, באר משה – על חומשי התורה ועל נביאים ראשונים, באר משה – בעניני תחיית המתים והשארות הנפש. האדמו"ר מאוז'רוב־חנצ'ין, חבר מועצת גדולי התורה בארצות הברית, ומתחילת תשכ"ח יו"ר הכבוד של מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל. מחבר הסדרות "אש דת" ו"באר משה", וזוכה פרס הרב קוק בשנת תש"ט ופרס ישראל לספרות תורנית בשנת תשכ"ח. היה מראשי המאבק בחילול השבת ההמוני, והדגיש אהבת כל אדם מישראל וקירוב הרחוקים.

בעל "מקדש דוד"

רבי דוד הכהן רפפורט

1889–1941

ה'תר"נ–ה'תש"ב · 5650–5702

נולד ברוסיה, בעיר מינסק, ועבר עם משפחתו לדנציג לפני מלחמת העולם הראשונה. למד בליטא, בישיבת סלובודקה ובישיבת פוניבז', ולאחר המלחמה הצטרף לכולל "בית ישראל" שבסלובודקה. כיהן כר"ש מתיבתא בישיבת "אהל תורה" בעיר ברנוביץ' משנת תרפ"ח, לצד רבי אלחנן וסרמן. נמלט עם הישיבה בפרוץ מלחמת העולם השנייה לווילנה, ומשם עבר לטרוקי ולסימילישוק. נעצר בידי הסובייטים ונשלח לברית המועצות, למחנה עבודה סמוך לעיר פטרוזבודסק, ושם נפטר בב' בתשרי תש"ב. בעל צמח דוד – חידושים על התלמוד, תרפ"ה, מקדש דוד – על סדרי קדשים, טהרות וזרעים, בארבעה חלקים, שיעורי מקדש דוד. עילוי מגיל צעיר, מצאצאי רבי עקיבא איגר ומשפחת הגאון מווילנה, ומבני הכולל "בית ישראל" בסלובודקה. כיהן כר"ש מתיבתא בישיבת "אהל תורה" בברנוביץ' וחילק את אמירת השיעורים עם רבי אלחנן וסרמן. נודע בעיסוקו המיוחד בסדרי קדשים, טהרות וזרעים, שעליהם חיבר את "מקדש דוד". במחנה העבודה הסובייטי נמנע מאכילת מאכלות אסורים עד יומו האחרון.

1889

1890

בעל "בעקבות היראה"

רבי אברהם אליהו קפלן

1889–1924

ה'תר"נ–ה'תרפ"ד · 5650–5684

נולד בליטא, בעיירה קיידאן שבמחוז קובנה בי"ב בחשוון תר"ן. למד בעיר טלז בישיבת טלז משנת תרס"ג, ואחר כך בישיבת קלם. למד בישיבת סלובודקה כשבע שנים, עד פרוץ מלחמת העולם הראשונה. כיהן כר"מ בגרמניה, בעיר ברלין, בבית המדרש לרבנים מ־1920 ועמד בראשו עד פטירתו בט"ו באייר תרפ"ד. תלמיד רבי נתן צבי פינקל – הסבא מסלובודקה ורבי משה מרדכי אפשטיין – שהסמיכו לרבנות ורבי יוסף יהודה לייב בלוך. בעל בעקבות היראה – מאמרי הגות ומוסר, דברי תלמוד – חידושים בתלמוד ובהלכה, מבחר כתבים – כתביו בהוצאה חדשה, על עריכת פירוש לתלמוד הבבלי – מבוא לפירוש שתכנן. ראש בית המדרש לרבנים בברלין – סמינר הילדסהיימר – ומאנשי תנועת המוסר, שהביא אל בית המדרש את רוחן של ישיבות ליטא. שילב למדנות עם הגות מוסרית, השתתף בעריכת השו"ת של קודמו הרב דוד צבי הופמן וערך את החלק העברי של כתב העת "ישורון". היה בעל נפש פיוטית, כתב שירים והלחין ניגונים לימים הנוראים. נפטר בן 34, ובמקומו מונה ידידו הרב יחיאל יעקב וינברג.

בעל "ישכיל עבדי"

רבי עובדיה הדאיה

1889–1969

ה'תר"נ–ה'תשכ"ט · 5650–5729

נולד בסוריה, בעיר חלב בשנת תר"ן. עלה עם משפחתו לארץ ישראל בשנת תרנ"ח, ולמד בעיר ירושלים בישיבות "חסד אברהם" ו"תפארת ירושלים". כיהן כר"מ בישיבת פורת יוסף בירושלים משנת תרפ"ג וכחבר בית הדין של העדה הספרדית משנת תרפ"ה. כיהן כדיין וכרב העדה הספרדית בעיר פתח תקווה משנת תרצ"ט. שיקם בירושלים את ישיבת המקובלים בית אל בשנת תשי"ח; נפטר בה בכ' בשבט תשכ"ט ונקבר בהר המנוחות. תלמיד אביו, רבי שלום הדאיה והמקובל רבי שלום בוחבוט והמקובלים רבי יצחק שרים ורבי יצחק אלפיה. בעל ישכיל עבדי – שו"ת בשמונה כרכים, דע"ה והשכל – שו"ת בחכמת הקבלה, ויקח עבדיהו – דרשות והספדים, עבדא דרבנן – חידושים על הש"ס, עבד המלך – חידושים על הרמב"ם. דיין ומקובל, ראש ישיבת המקובלים בית אל, חבר מועצת הרבנות הראשית ובית הדין הרבני הגדול לערעורים, ורבה הספרדי הראשון של פתח תקווה. חיבורו המרכזי, שו"ת "ישכיל עבדי", זיכה אותו בפרס הרב קוק בשנת תשי"ט ובפרס ישראל לספרות תורנית בשנת תשכ"ח. תמך בהיתר המכירה בשנת השמיטה, והתנגד לתקנות שנועדו לקרב את ההלכה למקובל בעולם המודרני.

האדמו"ר מפיאסצנה – בעל "אש קודש"

רבי קלונימוס קלמיש שפירא מפיאסצנה

1889–1943

ה'תרמ"ט–ה'תש"ד · 5649–5704

נולד בפולין, בעיר גרודזיסק מזובייצקי בשנת תרמ"ט, וגדל אצל סבו ואחר כך אצל חמיו האדמו"ר מקוז'ניץ. כיהן כאדמו"ר בעיר פיאסצנה מתרס"ט, ומתרע"ג גם כרב העיר. ייסד בעיר ורשה את ישיבת "דעת משה" בשנת תרפ"ג ועמד בראשה, ובשנות הכיבוש הגרמני דרש לחסידיו בגטו ורשה. גורש למחנה הריכוז טרווניקי, ליד לובלין, ונרצח בו בחשוון תש"ד. תלמיד חמיו, רבי ירחמיאל משה הופשטיין מקוז'ניץ – ממנו למד את תורת החסידות וסבו, רבי חיים שמואל הורוביץ מחנצ'ין – גדל אצלו. בעל חובת התלמידים – הדרכה בעבודת ה' לתלמידים צעירים, ורשה תרצ"ב, הכשרת האברכים – הדרכה בלימוד ובחסידות לבני ישיבות, אש קודש – דרשות חיזוק מימי השואה בגטו ורשה, דרך המלך – דרשות על פרשות השבוע, בני מחשבה טובה – קונטרס לחבורה לעבודת ה'. האדמו"ר הראשון מפיאסצנה והוגה חסידי דגול בפולין בין שתי מלחמות העולם. התפרסם בחיבוריו החדשניים בחינוך החסידי, ובראשם "חובת התלמידים", ובמשנתו שילב את תורות קוז'ניץ, קרלין וחב"ד. בגטו ורשה סירב להצעות בריחה, פעל לשמירת המצוות והמשיך לדרוש לפני חסידיו. דרשותיו נמצאו לאחר המלחמה ונדפסו בספר "אש קודש".

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן · ארץ ישראל · ארצות הברית

רבה של מקום – בעל קיצור שולחן ערוך הארוך
רבי ראפאל בריוה טולידנו מקמקום
1890–1970
5650–5731 · תרנ"ו–תשל"א

נולד בקמקום, בעיר מקום בגאות תרנ"ו. כינן בכינוי מקום, ותמהו לאב בית הדין ולרבה הראשי של העיר, הקנו בו ישיבה לבני הנכפים והעיירות הסמוכות. עלה לישראל בגאות תרפ"ג, והתיישב בעיר באר צבעון ואחר כך בעיר חיפה, עם סיום לימודיו לדב העיר. עבד כשוחט ובודק בעיר בית ברזן, ופטר בה ב"ח בגאות תשל"א ונקבר בבית הקברות של עירו ישיבתו מעיבור. מלמדו רבי חיים בירחון – רבו המובהק ורבי חיים משאש – לסד אצל מוסר ביני יוסף אלבוני. בעל קיסוד שולחן ערוך השלם – הלכה על פי משלחן ערוך ונקי החיים, בתוספת מנהג מרוקו, שלח רבי ברוך – כתבים ותשובות של אחת חיים ויזרה רעת, אשגרד עזרה לבעבד החדר – מיום שנפטר בקרב עדות המזרח. רבה הראשי האב בית הדין של מקום ובמקביל מתפקדות רבנים ומיקה מסגרשי ספרד. הקים ישיבה לבני הנכפים ורשות מוסדות חסד, ובהם בית המיסוף "חובב שפתי ישנים" לנשואת מתני מכסי מרוקו. חיבר את "קיסוד שולחן ערוך השלם" לפי מנהגי המסדרים ונשנו מרוקו, לשונו עליוים לישראל" המקום בבני ברוק, זיוו מחוזו שם אהבת ישראל ומעל לחיוון ברוכם לישראל.

מאור מאוזן עוסק – רבן הראשי לישראל מישן בתל אביב
רבי שלום יצחק מלוא
1890–1973
5651–5733 · תרנ"א–תשל"ג

יליד בתיון, בעיר קטנה הממוקמ לד מגמת ליידיות על ידי אביו. עלה לארץ ישראל לעיר ירושלים בגאות תרס"ג, כיון כבר הראשי לישוב תיון בעיר תל אביב ובניין בבית הכנ הרבני בה בתקופת תפקידו. והקים בה את ישיבת "אהל תורה". חזר לתפקידים בגאות תשכ"א, וקיים בה את ישיבת "סוכת שלום" ופטר בה בכ"ו בתמוז תשל"ג, ונקבר אביו, רבי יוסף יוחנן מלוא, רבה הראשי של תיון – הסמיכו לד בעיר וליידיות, בעל הברכ הבנמים – ש"ת, 174 תשובות לבני דורתם, תשל"ב, דברי שלום – פירוש על חלק הדרקתם להמרי"ף – מעלה צידק להמרי"ף – הצאה לאור בתמסרת הבנמים דיקוד מרשה סדרי משנה על פי מסורת יהודי תיון. הכב הראשי לישוב תיון בתל אביב-יאפו, לא רשמי רבנ הראשי של יפו ישראל. נשיא המועצ הרבנית לישראל. דיין מצטיין בבית הדין הרבני בתל אביב, ואחשוניו שלום – פירוש על חלק הדרקתם להמרי"ף, הוצ'. מעלה צידק להמרי"ף – הצאה לאור בתמסרת הבנמים דיקוד מרשה סדרי משנה על פי מסורת יהודי תיון. הכב הראשי לישוב תיון בתל אביב-יאפו, לא רשמי רבנ הראשי של יפו ישראל. נשיא המועצ הרבנית לישראל. דיין מצטיין בבית הדין הרבני בתל אביב, ואחשוניו

מאחוריו הבניין – מי דיין
רבי מרדכי שלמה בורנשטיין מסמולו
1896–1971
5657–5731 · תרנ"ו–תשל"א

יליד בעיר קטן, בית בתשע"ו תולדות מלוכ לעיר דוה בתוך מלחמת העולם הראשונה. מיזון בה בארצות מחוץ לארץ. היה לאורגת הבנית, לעיר דוה יותן, ומחה בית מדרש שלמה אשכנ מייד בקהילה בשנת תרפ"ו. הקים בירושלים את "מחברת תשובות ישראל" בשנת המלחמה, ופטר בה בא בארד תשל"א, ואיננו הבנ ליידעים ומחן בעיר דוה. האחרוני מבאיני בית יוסף, בן של רבי יצחק מבראן ונין של רבי ישראל מרוץ. לאחר הפלואה היה האחרון הפוסקים אחת רבי ישראל בשנת תשע"א – כאחרון ומסמיות אחת רבי ישראל היחיד לכל תפקי בית בלוח בתולם. בירון כתבי מהנ גדולי הפוסקים בארצות הבנית בשערא אחרות בארצות הבנית ומכון נפא אבות ישראל עם. ייחד בירושלים את "מחברת תשובות ישראל".

רבה ישיבת תורת רבי יחזקאל בקיא
רבי יחזקאל בקיא מקוסטין
1890–1969
5650–5729 · תרנ"א–תשכ"ט

יליד בוישיה, בעיר קהילת שבכלל מישפ, בג'לו בשנת תרנ"א. למד בישיבה בעיר פלנקוזקה, בישיבת "בקיאי ישראל" אצל "הגאון מסלנקוזקה", בגאות תרס"ג. שמילה עבדה כרושבה בגאות תרפ"ב, העביר את הישיבה לאחר מאורעות תרפ"ט לירושלים, לשכונת שאנז, ועבד בדוושה. פטר בירושלים בי באלול תשכ"ט ונקבר בהר המישים לצד אביו רבי יחזקאל בקיא מסלנקוזקה. רבי המפקח בן בנו פיזמן, הפ"א מסלנקוזקה – רבי המפקח ורבי חיים כרושבער תורה, בעל דלית יחזקאל – מאמרי מהלכות, ושו"ת אלקים. בתלמידי יחזקאל – על התלמוד ובבואיהם, בית יחזקאל – על הרמב"ם והרבה פרושים, ערוכין לספר מסילת ישרים, ר"מ ישיבת תכלין "קמח ישראל" ויסד יחד תנועת נוסף שם אומנת ישראל מ-1954 ה. היה אחראי לחינוך ורוחניות מסלנקוזקה, לתורת בשנת 1925 – הושבה הלשכת הראשונה שנערה לארץ ישראל – לאחר מאות שנים ליהושלים. בתלמידי המובהק על הס"א מסלנקוזקה הדפיס את שיחת "גדולת האדם", שבדותה מחיך אחיכה ושמחה. היה מתנחני הפיבור החרד בשמת תקמת המדינה, מראשי הלך הרוקמות החיתון הצבאי.

גבריאל נאה – בעל הגיגועים
רבי אברהם חיים נאה
1890–1954
5650–5714 · תרנ"ו–תשי"ד

ילד בשפיטליה הגולגולתית בעיר חברון, למד בישיבת "מתן אמונה" שבראשות אביו, ובמקביל למד בבתי הספר לעולים החדשים. בגיל 17 נסע לפריז ללמוד רפואה, ולימד שנה בישיבת "אהל משה" לחורפ בשנת תרע"ד, ואז חזר לארץ ישראל ופתח מרפאה בעיר העתיקה. בתקופת המנדט היה רופא מחוזי של הדרום, ונודע בזכות שיטת הטיפול בעולים שהגיעו מתימן ומבוכרה. בשנת 1936 הקים את "בית הרפואה לעולים" בשכונת בקעה, שהיה למרכז הראשון לטיפול בעולים חולי שחפת. בין תלמידיו: ד"ר יוסף אלמגור, שהמשיך את דרכו בבית החולים שנקרא על שמו, וד"ר מרים בן-אהרון, שכתבה את הספר הרפואי הראשון בעברית על מחלות ילדים. נפטר בירושלים ונקבר בהר המנוחות. בבית הקברות על הר הזיתים מצוי אוהל מיוחד לרופאים, ובו כתובת הזיכרון: "הרופא שלא ידע עייפות".

רבה של מקום – בעל הגיגועים
רבי יעקב יוסף מקוסטין
1892–1954
5652–5714 · תרנ"ב–תשי"ד

נולד בקוסטין, בעיר מקום בגאות תרנ"ב. למד בישיבת "בית יעקב" בעיר מקום, ונתמנה לרב בגיל 22. בשנת תרפ"ג עלה לארץ ישראל והתיישב בעיר תל אביב, ובה כיהן כרב בית הכנסת "אוהל יעקב" ברחוב הרצל. בשנת תרצ"ה נבחר לרב העיר, ובתפקיד זה עמד עד פטירתו. הוא נודע בתקופת המנדט כמי שהקים מערכת חינוך לילדים עולים מתימן ומבוכרה, ובמיוחד בשל הקמת "בית המדרש לרבנים" שבו הוכשרו עשרות רבנים צעירים. בשנת תרצ"ט נבחר לכהן כרב הראשי של מקום, אך סירב לקבל את התפקיד בשל מצב בריאותו. נפטר בי"ב בתמוז תשי"ד ונקבר בבית הקברות הישן של מקום. בין תלמידיו הבולטים: הרב שלמה אבינר, שכתב את הספר "הגיגועים בעיר מקום", והרב יוסף בן-נון, שהיה לימים רב הישוב בקרית ארבע. בנו, הרב אברהם יעקב, המשיך את דרכו כרב בעיר מקום עד שנת תשל"ב.

רב יישוב קהילתי – אחוז לייעוב
רבי יקותיאל יהודה מלמד
1891–1986
5651–5746 · תרנ"א–תשמ"ו

נולד בלייטא, בעיירה קאלווינסקה, בן בארד א מרדכי. למד בכפר מקומו ובישיבת כנסת ישראל בקאלווינסקה. ניהן נרב בעיירה פיטבאץ אחת עשרה. פחיני מחרוץ. היה לאחוזת הבנית בשנת תרנ"ו, וניהן נרב בקהילה. בשנת תרנ"ח, בשנים תרצין–תרצ"ו, עבד בראש תרצין "מחברת תורה ועבודה" בשיקון מעצת נדחי החזה בארצות הבנית, לאחר פטירת רבי אהרן קטלר היה, יחד עם רבי מאנו פיינשטיין, מחברי הוציבר החדיר בארצות הבנית ובקהילה. עסק רבות בחינוך הבנים בשאלות לתורה ומסורה בארצות ישראל, ומחד בראש אירגון לחינוך הנפשי בארצות הבנית, ונתן בירבים ובכנישאות הרחבה, ודיבו להשתכר תורה בחלוצי בתראשונים.

רצ'יל'ה קטן – ראש ישיבת מרכז הדם
הרב עבדי יהודה הכהן קטלר
1891–1962
5651–5740 · תרנ"א–תשכ"ב

נולד בלייטא, בעיר לישלים שבמחוז פוניא. עוד בהין אביו בדבנוה, עלה עם משפחתו לארץ ישראל, לעיר ירושלים בשיבת יסוד מיסי. נשא לאשתו הרבנית רחל שטיינברג, בתו של הרב יהושע שטיינברג, רבה של ירושלים. סמך לתלמוד הגדול הראשון, ולימד בה תלך שנים. עמד בראש ישיבת מרכז הדם בירושלים ומחשלן ועד פטירתו. ומיסד בירושלים בי"ד באיר תשכ"ב ונקבר לצד אביו בהר המישים. תלמיד אביו, הרב אברהם יהודה קטלר, שכתב קטן ורבי זרח אפרים אפשטיין – ראש ישיבת יסודות ויסיבר, בעל השיטה הלמידית שנקראת על שמו – "שיטת קטלר". בנו הבכור, הרב יהושע קטלר, המשיך את דרכו כראש הישיבה ומחבר ספרי השו"ת "אהלי יהושע". נכדו, הרב יהודה קטלר, כיהן כרב העיר בית שמש ומחבר הספר "דרכי יהודה" על הלכות שבת.

רבה של מקום – בעל הגיגועים
רבי אברהם יצחק מקוסטין
1892–1954
5652–5714 · תרנ"ב–תשי"ד

נולד בלייטא, בעיר לישלים שבמחוז פוניא. עוד בהין אביו בדבנוה, עלה עם משפחתו לארץ ישראל, לעיר ירושלים בשיבת יסוד מיסי. נשא לאשתו הרבנית רחל שטיינברג, בתו של הרב יהושע שטיינברג, רבה של ירושלים. סמך לתלמוד הגדול הראשון, ולימד בה תלך שנים. עמד בראש ישיבת מרכז הדם בירושלים ומחשלן ועד פטירתו. ומיסד בירושלים בי"ד באיר תשכ"ב ונקבר לצד אביו בהר המישים. תלמיד אביו, הרב אברהם יהודה קטלר, שכתב קטן ורבי זרח אפרים אפשטיין – ראש ישיבת יסודות ויסיבר, בעל השיטה הלמידית שנקראת על שמו – "שיטת קטלר". בנו הבכור, הרב יהושע קטלר, המשיך את דרכו כראש הישיבה ומחבר ספרי השו"ת "אהלי יהושע". נכדו, הרב יהודה קטלר, כיהן כרב העיר בית שמש ומחבר הספר "דרכי יהודה" על הלכות שבת.

1890

1892

אזורים גבריים · **ארץ ישראל** · **חינון** · **בוכרה / מרכז אסיה** · **קוקוז** · **מלילדיטש** · **ארץ ישראל / האימפריה העותמאנית – צפון קווקוז, מצרים** · **גבול** · **צפון אמריקה** · **אשכנז**

תקום / אזור

רבי אהרן קוטלר – ראש ישיבת לייקווד

רבי אהרן קוטלר

1892–1962

ה'תרנ"ב–ה'תשכ"ג · 5652–5723

נולד בבלארוס, בעיר סוויסלוץ' בשנת תרנ"ב, לרבי שניאור זלמן פינס רב המקום. למד אצל רבי זלמן סנדר כהנא שפירא בעיר קרינקי, ומגיל 13 בישיבת כנסת ישראל בסלובודקה. לימד בעיר סלוצק בישיבת עץ חיים שבראשות חמיו, ועמד בראש ישיבת קלצק בפולין, בעיר קלצק. היגר לארצות הברית דרך סיביר ויפן בשנת תש"א, וייסד בעיר לייקווד את ישיבת לייקווד בשנת תש"ג. נפטר בארצות הברית בב' בכסלו תשכ"ג; ארונו הוטס לארץ ישראל ונקבר בהר המנוחות. תלמיד רבי זלמן סנדר כהנא שפירא בקרינקי והסבא מסלבודקה – בישיבת כנסת ישראל. בעל משנת רבי אהרן – סדרת 19 ספרים מכתביו, חידושים על מסכתות הש"ס – 10 כרכים בסדרת משנת רבי אהרן, שו"ת – 2 כרכים, מוסר – 4 כרכים. ראש ישיבת קלצק בפולין, ולאחר מכן מייסדה וראשה של ישיבת לייקווד בארצות הברית, נשיא מועצת גדולי התורה באמריקה וממנהיגי הציבור החרדי. בשנות המלחמה פעל בוועד ההצלה להצלת בני הישיבות. היה מראשי המצדדים בלימוד תורה ללא עירוב לימודי חול – דבר שהיה חדש באמריקה – ועודד צעירים להקדיש את חייהם ללימוד התורה. נשיא החינוך העצמאי בארץ ישראל, ולאחר פטירת חותנו רבי איסר זלמן מלצר ירש את ראשות ישיבת עץ חיים בירושלים.

העילוי מפאריץ' – ראש ישיבת תורה ודעת

רבי שלמה היימן

1892–1944

ה'תרנ"ב–ה'תש"ה · 5652–5705

נולד בעיר פאריץ' שליד מינסק בשנת תרנ"ב, ולמד בישיבת כנסת בית יצחק בסלבודקה ובישיבת החפץ חיים בראדין. כיהן כר"מ בישיבת אהל תורה בעיר ברנוביץ משנת תרפ"ג. כיהן כר"מ בישיבת רמיילס בעיר וילנה משנת תרפ"ז. עבר לארצות הברית, לשכונת ויליאמסבורג שבניו יורק, לכהן כראש ישיבת תורה ודעת, באייר תרצ"ה. נפטר בניו יורק בי"ז בכסלו תש"ה ונקבר בה. תלמיד רבי ברוך בר ליבוביץ – ראש ישיבת כנסת בית יצחק. בעל חידושי רבי שלמה – חידושי תורה, נערך בידי תלמידו רבי חיים גרוזובסקי ובמהדורה מורחבת בידי רבי מיכל יהודה ליפקוביץ, חידושי רבי שלמה – על התורה ומועדים, שיעורי רבי שלמה – על סדר נשים ונזיקין, מסכת חולין ועוד. רב וראש ישיבה ליטאי־אמריקאי, שנודע בצעירותו בשם "העילוי מפאריץ'". כיהן כר"מ בישיבת אהל תורה בברנוביץ ובישיבת רמיילס בווילנה, ובהמלצת רבי חיים עוזר גרודזנסקי מונה לראש ישיבת תורה ודעת בניו יורק. בארצות הברית שימש גם כסגן נשיא אגודת ישראל באמריקה וכחבר מועצת גדולי התורה. מתלמידיו רבי מיכל יהודה ליפקוביץ ורבי אליהו שמחה שוסטל.

רבה הראשי הספרדי של חיפה – בעל שו"ת מים חיים

רבי יוסף משאש ממקנס

1892–1974

ה'תרנ"ב–ה'תשל"ד · 5652–5734

נולד במרוקו, בעיר מקנס, ולמד בה בישיבת האחים רבי יוסף ורבי רפאל אלקובי. כיהן כרב הראשי באלג'יר, בעיר תלמסאן, משנת תרפ"ד במשך 17 שנה. שב למרוקו, לעיר מקנס, לאחר פטירת רבי משה טולידאנו, וכיהן בה כדיין. עלה לארץ ישראל, לעיר חיפה, בשנת תשכ"ד, ומונה לרבה הראשי הספרדי בשנת תשכ"ח עד פטירתו. תלמיד הרב יוסף אלקובי והרב רפאל אלקובי. בעל מים חיים – שו"ת בשני חלקים, אוצר המכתבים – איגרות בהלכה, פרשנות ושירה, שלושה חלקים, נר מצווה – על חנוכה בהלכה ובמחשבה, נחלת אבות – על פרקי אבות. דיין, פוסק, משורר ואיש ציבור. כיהן 17 שנה כרבה הראשי של תלמסאן, אחר כך כדיין במקנס, ובסוף ימיו כרבה הראשי הספרדי של חיפה בשנים תשכ"ח–תשל"ד. חיבר 48 ספרים, ובהם שו"ת "מים חיים" ו"אוצר המכתבים". פסיקתו נודעה בנטייתו למנהג הנוהג בזמנו ובמקוריות סברותיו, מתוך שאיפה לשמור על קשרם של הרחוקים ליהדות.

1892 — **1895**

בעל "מכתב מאליהו"

רבי אליהו אליעזר דסלר

1892–1953

ה'תרנ"ב–ה'תשי"ד · 5652–5714

נולד בבלארוס, בעיר הומל. למד בישיבת קלם אצל רבי צבי הירש ברוידא. נסע לאנגליה בשנת תרפ"ח וכיהן כרב באיסט אנד ובדלסטון, ובדלסטון פתח ישיבה. עמד כמנהיג רוחני בכולל בעיר גייטסהד, ופעל להקמת סמינר "בית מדרש למורות" בה בשנת תש"ה. עלה לארץ ישראל, לעיר בני ברק בשנת תש"ט, וכיהן כמשגיח רוחני בישיבת פוניבז'; נפטר ונקבר בה בכ"ד בטבת תשי"ד. תלמיד רבי צבי הירש ברוידא – בישיבת קלם ודודו, רבי חיים עוזר גרודזנסקי – שממנו קיבל הסמכה. בעל מכתב מאליהו – כתבים, שיחות ומכתבים בענייני אמונה ומוסר, בחמישה כרכים, חידושי הגרא"א דסלר על הש"ס – שני חלקים, הגדת הרב דסלר – על הגדה של פסח. מגדולי בעלי המוסר בשיטת קלם, שכיהן כרב באנגליה, כמנהיג רוחני של כולל גייטסהד וכמשגיח רוחני בישיבת פוניבז', ושירות המוסר שנשא בה ידועות בעולם הישיבות. ספרו "מכתב מאליהו", שערכו תלמידיו לאחר פטירתו, עוסק באמונה ובמוסר, ומרבה להביא מדברי המהר"ל מפראג ואף מספרי חסידות. טבע את המושג "נקודת הבחירה", העוסק בתחום שבו יש לאדם בחירה חופשית.

האדמו"ר מקומרנא – רבי חיים יעקב ספרין

רבי חיים יעקב ספרין מקומרנא

1892–1979

ה'תרנ"ב–ה'תשל"ט · 5652–5739

נולד בעיר בוריסלוב, לאביו רבי אברהם מרדכי ספרין, האדמו"ר מקומרנא בבוריסלוב. התגורר סמוך לחותנו בעיר בעלזא, ושם התקרב לרבי ישכר דב רוקח, האדמו"ר מבעלזא. ברח לעיר אונגוואר עם פרוץ מלחמת העולם הראשונה. היגר לארצות הברית דרך פראג בשנת תרצ"ח, ולאחר השואה קיבלוהו שרידי חסידי קומרנא לאדמו"ר. עלה לארץ ישראל, לעיר ירושלים, בשנת תשכ"ב, והקים את בית מדרשו בשכונת גאולה; נקבר בהר הזיתים. תלמיד רבי ישכר דב רוקח, האדמו"ר מבעלזא – התקרב אליו. בעל בית יעקב – חידושים על הש"ס, פרי חיים – על התורה, על הש"ס ועל סדר הא־ב, בית אבות – על קדושת האבות, שבת שלום ומבורך – על ענייני שבת, מה זאת – חידושים על ענייני שבת, ברית ותפילין. אדמו"ר בדור החמישי בחסידות קומרנא. בשנת תרצ"ח, בעקבות אזהרה על מלחמה איומה העתידה לפרוץ, יצא מאירופה לארצות הברית, ולאחר השואה, משנכחדו רוב אדמו"רי קומרנא, קיבלוהו שרידי חסידי קומרנא לאדמו"ר. בשנת תשכ"ב עלה לירושלים והקים את בית מדרשו בשכונת גאולה, הפעיל עד היום. חיבר ספרי חסידות וחידושים על הש"ס, ובהם "בית יעקב" ו"פרי חיים".

האדמו"ר הזקן – בעל שומר אמונים

רבי אהרן ראטה

1894–1947

ה'תרנ"ד–ה'תש"ז · 5654–5707

נולד בהונגריה, בעיר אונגוואר בא' בסיון תרנ"ד. ייסד ברומניה, בעיר סאטמר, את חבורת "יראי ה'" בשנת תרפ"א. עלה לארץ ישראל, לעיר ירושלים, בשנת תרפ"ה, וייסד בשכונת מאה שערים את בית המדרש "אוהל אלימלך"; מסיבות בריאות חזר כעבור ארבע שנים לסאטמר. עבר עם חבורתו לעיר ברגסז בשנת תרצ"ו. עלה שנית לארץ ישראל, לעיר ירושלים, בכ"ה בתשרי ת"ש, והקים בה את בית המדרש "שומרי אמונים"; נפטר בה ונקבר בהר הזיתים. תלמיד רבי צבי אלימלך שפירא מבלאזוב – רבו המובהק ורבי ישכר דב רוקח מבעלז ורבי ישראל הגר מוויז'ניץ. בעל שומר אמונים – ענייני אמונה וביטחון, השגחה פרטית ועניית אמן, שולחן הטהור – על ענייני אכילה, נועם הלבבות – בשיר ובחריזה על ענייני התפילה, טהרת הקודש – על ענייני קדושה, מבקש אמונה – על ענייני האמונה היהודית. אדמו"ר חסידי, מייסד "חבורת שומר אמונים", שממנה צמחו חסידויות שומרי אמונים, תולדות אהרן, הנקראת על שמו, ותולדות אברהם יצחק, ובהן הוא מכונה "האדמו"ר הזקן". הדגיש עבודת ה', תלמוד תורה ותפילה בהתלהבות, ובפרט אמירת אמן בקול רם, ועל שם כך כינה את חבורתו "שומר אמונים" בשנת תרצ"ג. הגותו מעמידה במרכז את האמונה בה' ואת קבלת הייסורים באהבה. נודע כסגפן, והלחין עשרות ניגונים, רובם לזמירות ותפילות שבת.

ראש ישיבת טלז בקליבלנד

רבי אליהו מאיר בלוך

1894–1955

ה'תרנ"ה–ה'תשט"ו · 5655–5715

כיהן כר"מ בליטא, בישיבת טלז משנת תרפ"ח. נחלץ מליטא בעיצומה של מלחמת העולם השנייה והגיע לארצות הברית בשנת ת"ש. הקים מחדש את ישיבת טלז בארצות הברית, בעיר קליבלנד שבמדינת אוהיו, ועמד בראשה. ראש ישיבה ליטאי־אמריקאי, בנו של רבי יוסף יהודה לייב בלוך, ראש ישיבת טלז. כיהן כר"מ בישיבת טלז בליטא, ובשנת ת"ש נחלץ עם גיסו הרב חיים מרדכי קאטץ לארצות הברית. השניים הקימו מחדש את ישיבת טלז בקליבלנד ופיתחו את מוסדותיה. היה מראשי הרבנים וממנהיגי הציבור החרדי בארצות הברית וחבר מועצת גדולי התורה. לאחר חורבן טלז והשמדת בני משפחתו כתב כי החובה הקדושה המוטלת על השרידים היא עסק התורה.

רבה של מוסקבה

רבי יהודה לייב לוין ממוסקבה

1894–1971

ה'תרנ"ד–ה'תשל"א · 5654–5731

נולד בעיר ניקופול, שם כיהן אביו כרבה הראשי. למד בישיבת ניז'ין ובישיבת כנסת בית יצחק בסלובודקה, והוסמך לרבנות בשנת 1916. למד שלוש שנים בבית מדרש למורים בעיר דנייפרופטרובסק, ואחר כך כיהן כרב ביישובים שונים. עמד בראש ישיבת "קול יעקב" בברית המועצות, בעיר מוסקבה, משנת 1957, ובאותה שנה נעשה לרבה הראשי של העיר. נפטר בעיר מוסקבה בשנת 1971. רבה הראשי של מוסקבה וראש ישיבת "קול יעקב" בעיר משנת 1957 ועד פטירתו. נתמנה לרבנות מוסקבה לאחר פטירת הרב שלמה שליפר. על הצהרותיו הפומביות בהגנת המשטר הסובייטי ספג ביקורת חריפה. לעומת זאת, ד"ר נחום גולדמן תיאר אותו כמי שמנסה לשמר חיים יהודיים ברוסיה בנסיבות קשות. כמו כן, הרב יצחק זילבר תיאר כיצד כפה עליו השלטון הסובייטי הצהרות אלו.

הבית ישראל – האדמו"ר מגור

רבי ישראל אלתר מגור

1894–1977

ה'תרנ"ה–ה'תשל"ז · 5655–5737

נולד בפולין, בעיר גור, בכ"ד בתשרי תרנ"ה, ולמד בה עד גיל עשר אצל סבו בעל ה"שפת אמת". ברח בזמן השואה עם אביו מפולין לארץ ישראל, לעיר ירושלים. כיהן בירושלים כאדמו"ר מגור מתש"ח, ושיקם בה את החסידות לאחר השואה. נפטר בירושלים בב' באדר תשל"ז ונקבר בהר הזיתים. תלמיד סבו, רבי יהודה אריה ליב אלתר, השפת אמת ואביו, רבי אברהם מרדכי אלתר, האמרי אמת וחותנו, רבי יעקב מאיר בידרמן. בעל בית ישראל – דברי תורה וחסידות על התורה והמועדים, חמישה כרכים, מכתבים ומאמרים – לקט מכתבים ומאמרים בהשקפה, חינוך וחסידות, ירושלים תשפ"ג. האדמו"ר הרביעי בשושלת גור בשנים תש"ח–תשל"ז, ששיקם את החסידות בארץ ישראל לאחר השואה ונמנה עם מנהיגי הציבור החרדי הבולטים בארץ. כיהן כיושב ראש מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל, פעל להקמת החינוך העצמאי והקים את העיתון "המודיע". נודע בתקנותיו בענייני קדושה ו"שמירת עיניים", בסדר הלימוד שלפנות בוקר "פאר טאגס" ובשולחנות – טישים – שערך בשבתות ובחגים, ובכך שסייע להקמתן מחדש של חצרות אדמו"רים אחרים.

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן · ארץ ישראל · ארצות הברית

המקור ברוך – האדמו"ר מסעדי וילדיו

רבי ברוך רבי מסעדי מרקוביץ
1895–1963
תרנ"ה–תשכ"ד · 5655–5724

נולד בעיירה מרקוב, לרבי ישראל הגר בעל ה'אהבת ישראל'. ירש כבר נהוגל מחמותו, בעיר פולקן משנת תרע"ו, ואחר כך בקסטן משנת תרפ"ט. כיהן כבר בבוקובינה, בעיר פירט מתרצ"ו, והקים בה את ישיבת "צמח ישראל ומעמין דאוריימא". הוגלה בימי השואה לטרנסניסטריה, ושהה בשומחים וחצי בדחורין, שם הקים מוסדות לימוד הנוסו. עלה לארץ ישראל, לעיר חיפה, בשנת תשי"ו, והקים בה את ישיבת "צמח ישראל" מחדש. נפטר בחיפה ונקבר בבני ברק. תלמיד רבי מאיר אריק – סמכו לדבנות רבי אברהם מנוס מנדל שטיינברג – סמכו לדבנות. בעל מקור ברוך – לקט מדרשותיו ודבורי תורתו מיוסדת. הראשון של חמישה ספרים ודוקץ בשפים תרצ"ו–תשכ"ו, בנו של בעל האבנט ישראל' מחדקץ, וחבר מועצת גדולי התורה. פעל במסגרת אגודת ישראל כבר ברומניה, ועמד בראש משלחת לקונגרס ציוני השבעית החמישית בשנת. אחרי השואה הקים מחדש מוסדות תורה בנרב. הפליטים, ובניהם יימד את שושלת צמח ישראל את שכונת רמת וחקיר, והיה מתמידי החינוך העצמאי. מכונה על שם ספרו "מטעי ברוך".

הראשון לציון הרב יצחק נסים
רבי יצחק נסים
1895–1981
תרנ"ה–תשמ"א · 5656–5741

נולד בעיראק, בעיר בגדאד. בימי הראשון של תוכנה, כלי בנשמה תורה, ולמד בה תורה מפי רבי נתנאל חצין, עלה לארץ ישראל, לעיר ירושלים, בשנת 1925, ולבי לימודי עסק במסחר. היה הראשון לציון והרב הראשי הספרדי לישראל בשנים השכ"ו–תשל"ב, ובימו ביתשלים שלום מטה מפנש לראש צבור ולתלמידים. תלמיד הרב צדקה מצין העני והרב שמעון אבוחצירא. בנו יחי הרב – שלום עד חלקים. לדור ולדורות – המאמרים, נאומים ומכתבי חיזוק, שלושה כרכים, לכלל לפנים – הלכות קהילות, תשובות קצרות בהלכה מחקופת היותו רב הראשי. הראשון לציון ה־37 והרב הראשי הספרדי לישראל בשנים 1972–1955. שנבחר לתפקיד לבקשת קודמו הרב בנימין מאיר הי שנזהל בשלושים שימש יועדי מעל שהגדרת הלאום ביהודי מיקבע לפי ההלכה, וסייב לקבל את פני האפיפיור פאולוס הששי בשנת 1964 כדי שלא יחוצר רושם שמעמד הדת היהודית נחות. ביומחו העלה עצמות החילא לקבורה בהר הזיתים בשנת 1960. הקים בית מדרש להכשרת רבנים, ומתלמידיו הראשון לציון הרב מרדכי אליהו.

רבה של מזראחי
רבי יבראאלילי מפריאמי
1896–1985
תרנ"ו–תשמ"ה · 5746

נולד באמזוניה, בעיר צרזשטאל, ולמד בה אצל רבי אברהם חולם. למד בעיר ברסק בשלושו שנים אצל רבי חיים סולוביצ'יק, שיחם אותו ומסמך על ידו לקבוק חוד לאמזוניה, נתמנה לרב הראשי של העיר מזראחי ונהגה את בהילולה למשרשות עמה. עלה לישראל בשנת 1973 ונתייעב בירושלים, בשכונת נוה שקב. נפטר ונקבר בהר החיים, בחלקת חצאי נדוזה. תלמיד רבי אברהם חולם, תלמיד ושליחו של רבי יצחק אלחנן מספקנוב ורבי חיים סולובייצ'יק מבריסק – שתחם אותו ומסמך על ידו. רבה הראשי של העיר מזראחי שבאמזוניה, שאת קהילתה ניהגדים הנהיג למעלה מעשרים שנה, ולתלמיד של רבי חיים סולובייצ'יק מבריסק, שמחם אותו ומסמך על ידו לדבנות. לאחר עלייתו לישראל היה מהנהיגי הרוחניים של יהודות באירופ, ופעל יחד עם אחת, הרבים מעה ויעקב הבראשוילי, בפעולות רוחניות ותורניות בקרב עולי האזורים.

מהנהני מסידות בוסלב – טיח
שרטי קודש
רבי לוי יצחק מברד
1897–1989
תרנ"ז–תשמ"ט · 5657–5749

נולד בפולין, בעיר גרודזיסק מזובייצקי, בבית בוסלוב תרנ"ז. עבר לאוקראינה, לעיר אומן, בשנת 1949, ומשר בה הקבר בבית האחים, בלב בחומת תשמ"ט. תלמיד רבי אברהם חזן – בנו של רבי נחמן מטולטשין, בעל שרטי קודש – שיחות מיוחדים על ליקוטי הלכות, ומשלי, ומעט מהתקלטות שיחותיו, ומרשה ולקוט, תמיהי דיין – מלוקט התשובות ושאלות שנשלחו אליו, טעם ועקים – ליישות משיעורי, מפנהיגה הבלתים של חסידות ברסלב, בשאר העורים. והקבר לברסלב. בעל 17, ובאומן נאסר בידי השלטון הסובייטי בשל פעילותו להפצת היהדות. לאחר עלייתו לישראל היה מבין מחדשי חסידות ברסלב בארץ ישראל, ודנ נשעביר המסורת הפוזיקה של ברסלב שלפני המלחמה והיה מקובל על רוב חסידיה. הקפיד למעלה מעשרים שנה על ההנהות רבי נחמן – תיקון חצות, התבדדות ותפילה בדך החיים.

1895

1898

האגודה מזנה
רבי נשמי פלישטין
1895–1986
תרנ"ה–תשמ"ו · 5655–5746

נולד ברוסיה, בעיר אודה, בן באדר תרנ"ה. למד בישיי סלאנץ אצל רבי אישר זעמן מלצר, ובעיר שקלבה בישיבת קובהון אצל רבי פסח פרוסקין, ניהן כהן בעיר אלטה. נתמנה מ"א כהן ואב בית הדין בעיר לבון. היגר לארצות הברית, לעיר פיטסבורג, בשנת תרפ"ח ומהקה בראש הקהילה שנה. נפטר בניו יורק ב"ז באדר ב' תשמ"ו ונקבר בירושלים. בעל החשובות – תלמיד רבי פסח פרוסקין – רבו המובהק ורבי אישר זעמן מלצר ואביו, רבי עוד פיינשטיין. בעל אגרות משה – שורת בעל תלמים, דבותיו משה – שישעורים ורידושים על מסכתות השיים, דרשו משנו – דרשו ואגרות, קול דו – מכתבי וחידושים על הש"ך והמעשים, מנדלי מסכתי ההלכה ורחדים לאור השואה והמזמך הגדול והמשפיע ביותר. בראשית הבריית בבית ראש בני ועיל הדור. עמד בראש מחבוא תמארת ירושלים בניו ימים בתחילת שנה ושימש יועב ראש מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל בארצות הברית. בתשובותיו, שרוכו בסך ה"אגרות משה", הן גם בבעיות טכנולוגיות מודרניות ובראשונה והלכה, והתחמך של עמק סברהו בתלמוד ובראשונים יותר מאשר על פסיקות האחרונים.

הרב זצוב – בעל זכרון יעקב
רבי יעקב ישראל זוכר
1895–1953
תרנ"ה–תשי"ג · 5656–5713

נולד באימפריה הרוסית, בפולין מיסוק, בעיירה מוצארדק בשורה בנהרת תרנ"ה. למד בקיבץ בוברויסק ובישיבת תומכי תמימים נלובניצ'. והיה מלובאוויטש. על דברי האחרונ הרעיב, נשלח בידי הרייך לאוהויה, לעיר מצוזה, ומשל בה בבחית מקוראת ובשישעי מזרה תחת השלטון הסובייטי היגר ללובניה, לעיר ריגה, בשנת תר"ע, ומיטם עבר לשוודיה, לעיר סטוקהולם, בשנת תרצ"ב, ושיחש בה שוחט ורב קהילה יעדת ישראל". היגר לארצות הברית, לעיר בוסטון, בשנת תער"ו, ושימש בה רב עד שנהרג בה ביו בשבת תשי"ב. תלמיד האחמ"ר הרש"ב – בישיבת תומכי תמימים ורבי שמריהו זס שניאורסון – בקיבץ בוברויסק ורבי יוסף רוזן – החשובו לרב. בעל זכרון יעקב – שו"ת בשאלות מעשיות של זמנו, תעלה, מאורי אור – קיצור שולחן ערוך על יחוה דעה מאת הרב יצחק אייזיק שור. בתוספת הערות ותידושים, תשו"ת, קונטרסים בעניני שחיטה ומקוח ומכח עמוסת, חסיד הרש"ב, ומקורבו של האחמ"ר הרש"ב, ששימשו שליח חב"ד בוסיה ובאמזוניה, ופעל עמן להחזקת חי המצוה אמת השלטון הסובייטי. כשנחס ורב קהילת "עדת ישראל" בסטוקהולם ואיבק בחוק השחיטה בשוודיה ובהתנהלות במלחמת העולם השנייה מעל להשגות ויחות שבאמצעותן ויצלו ביעקות רבים מפולין ללוטא, לאחוריה עמד לצד הרב יוזקאל אבינסקי ורב שלמה דוד כהנא בראש ועד לחקות עצומות במלחמה. בבוסטון כיהן כרב בית הכנסת חב"ד, ניהל את ישיבת אחי תמימים והכיח את הבאת "מאורי אור" לבוסטון" להדפסת חידושי תורה על נדלי הרבנים.

האדמו"ר מסקולען
רבי אליעזר וסיא סרוביבל מסקולען
1897–1982
תרנ"ז–תשמ"ב · 5658–5742

נולד בחלוזבה, בעיר סקין בא' בתשון תרנ"ח, בגיל שנע עשרה והוסר בה לרב העיר בחקים אבית בשנת תרצ"ה. עבר לאוקראינה, לעיר צ'רנוביץ, וכיהן בה כאחד מרבני העיר וננשיא אגודת ישראל. הבדית את היתפוסים ליצחי הנוואה שבניהם לרומניה, לעיר בוקרשט. ובגלא בידי השלטון הקומוניסטי בשנת תש"ט. היגר לארצות הברית, לעיר ניו יורק, לשכונת קראון הייטס. בא' בניסן תש"ך, ויישב בה בית מנוסת, ומתר בניו יוזקי בר"ש באב תשכ"ב, ונקבר בהר המנוחות בניו יורק. תלמיד רבי מרדכי שלום יוסף פוידמן מסדיגורה – רבו ורבי אברהם מסתיס פוידמן משושלת הרבי ישראל שלום יוסף פוידמן מבוהוש. בעל קונטרס השגה – הלכות שבת, בעניניים ועיניים, ושם אלישר, קדושת אלישר. מייסד מסדיות סקולען מארמלידה הראשון. כהב מקוץ הקים בה את הלומד התורה הראשון, כתב קונטרסים בהלכות שבת לבני קהילתו ולהם בהתקשרות בהשכלה. לאחר השואה הפך את ניתן לבית יתומים למאות ילדים ניצולים, ונדף ראסר בידי השלטון הקומוניסטי, וייסד את רשת "תפד לאברהם" לשיא לניצולי השואה. היה מלהין יחיד, ובנים מרוטות, בנו יחיים על ידי מלן מסקיל', מפוזם גם מחוץ לבית החדרי.

מקור / אזור: ארצות הברית · ארץ ישראל · בוכרה / מרכז אסיה · תימן · פולין־ליטא · קווקז · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפון, קווקוא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · אשכנז

המשגיח של ישיבת חברון
רבי מאיר חדש
1898–1989
5658–5749 · ה'תרנ"ח–ה'תשמ"ט

נולד באימפריה הרוסית, בעיירה פאריץ' שבפלך מינסק, בכ"ז בשבט תרנ"ח. למד בישיבה לצעירים בעיר שקלוב, ואחר כך בישיבת סלבודקה. עלה לארץ ישראל בשנת תרפ"ו והצטרף לקבוצת הבחורים שפתחה את סניף הישיבה בעיר חברון. התמנה כמשגיח בישיבת חברון לאחר פטירת הרב יהודה לייב חסמן בשנת תרצ"ו, וכיהן בה למעלה מיובל. נפטר בכ"ט בטבת תשמ"ט ונקבר בחלקת ישיבת חברון בבית הקברות בהר הזיתים. תלמיד רבי נתן צבי פינקל, הסבא מסלבודקה – רבו המובהק ורבי אברהם גרודז'ינסקי, משגיח ישיבת סלבודקה והרב פסח פרוסקין – ראש הישיבה לצעירים בשקלוב. בעל אור הצפון – שיחות הסבא מסלבודקה שערך ופרסם, אור חדש – מאמריו ושיחותיו, תשמ"ט, מאורות – מאמרים ושיחות, תשמ"ט, מאיר נתיבות – שיחות, תשנ"ד, תלמידיו של אברהם אבינו – קונטרס הדרכה לתלמיד בראשית דרכו בישיבה. המשגיח של ישיבת חברון במשך למעלה מיובל, ומהבולטים באישי תנועת המוסר. תלמידו המובהק של הסבא מסלבודקה, ניצל בנס במאורעות תרפ"ט בחברון. בשנותיו האחרונות כיהן גם כמשגיח בישיבות עטרת ישראל ואור אלחנן, ומתלמידיו יצאו ראשי ישיבות ומנהלים רוחניים רבים.

זקן המקובלים
רבי יצחק כדורי
1898–2006
5659–5766 · ה'תרנ"ט–ה'תשס"ו

נולד באימפריה העות'מאנית, בעיר בגדאד, בט"ז בתשרי תרנ"ט, ולמד במדרש בית זלכה. עלה לארץ ישראל, לעיר ירושלים, בשנת 1922, ולמד בישיבת שושנים לדוד ובישיבת פורת יוסף שבעיר העתיקה. התפרנס ככורך ספרים בשכונת הבוכרים שבה התגורר. עמד בראש ישיבת המקובלים "נחלת יצחק" בירושלים. נפטר בירושלים בכ"ט בטבת תשס"ו ונקבר בהר המנוחות. תלמיד הרב אפרים כהן – בישיבת פורת יוסף. בעל פתחי עולם – קמעות, סגולות ותפילות, 5 כרכים, קדושת יצחק – תורתו בקמעות ובסגולות, עם הערות הרב יעקב עדס, שישה כרכים, תשע"א. רב ומקובל בולט, שכונה בשנותיו האחרונות "זקן המקובלים". עמד בראש ישיבת המקובלים "נחלת יצחק" בירושלים, שנוסדה לשם לימוד כוונות התפילה לפי סדר הרש"ש. היה מהמנהיגים הרוחניים של תנועת ש"ס, ואנשי ציבור ורבים מכלל הציבור נהרו לביתו לקבל את ברכתו. במסע הלווייתו בירושלים השתתפו מאות אלפים.

הרב שך – ראש ישיבת פוניבז'
רבי אלעזר מנחם מן שך
1899–2001
5659–5762 · ה'תרנ"ט–ה'תשס"ב

נולד בליטא, בפלך קובנה, בעיירה ובלנינקס, בי"ט בטבת תרנ"ט. למד בישיבת "כנסת ישראל" בעיר סלובודקה ובישיבת סלוצק, ובה התמנה לר"מ. כיהן כר"מ בישיבת קלצק, ומשנת תרצ"ה עמד בראש ישיבת "בית ישראל" של קרלין בעיר לונינץ. עלה לארץ ישראל בשנת 1941, ולימד בישיבות בירושלים, בפתח תקווה וברחובות. עמד בראש ישיבת פוניבז' בעיר בני ברק מתשי"ב; נפטר בה בט"ז בחשוון תשס"ב ונקבר בבית הקברות של נציבי ישיבת פוניבז'. תלמיד רבי נתן צבי פינקל, "הסבא מסלובודקה" ורבי איסר זלמן מלצר ורבי יצחק זאב הלוי סולובייצ'יק. בעל אבי עזרי – ספרו העיקרי, ובו גם חליפת מכתבים בדברי תורה עם רבי אברהם צבי קמאי, מכתבים ומאמרים, מחשבת מוסר, שימושה של תורה. ראש ישיבת פוניבז' במשך כחמישים שנה, ונשיא מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל ולאחר מכן של דגל התורה. משנות ה־70 הנהיג את הציבור החרדי־הליטאי בארץ ישראל, שראה בו את "גדול הדור". עמד בראש ועד הישיבות, לימד תורה כשבעים וחמש שנה, והעצים את חשיבותה של "דעת התורה". ייסד את מפלגת דגל התורה, את העיתון "יתד נאמן" ואת מערכת הכשרות "שארית ישראל".

ראב"ד העדה החרדית הספרדית
רבי יעקב מוצפי
1899–1983
5660–5743 · ה'תר"ס–ה'תשמ"ג

נולד בעיראק, בעיר בגדאד, ולמד בתלמוד תורה "מדרש תלמוד תורה" ובישיבת "מדרש בית זלכה". פתח בעת פרעות הפרהוד, בשנת ת"ש, את שערי מדרש בית זלכה לאכסון היהודים שגורשו מבתיהם. עלה לארץ ישראל, לעיר ירושלים, בשנת תשי"א, וכיהן כשליח ציבור וכראש ישיבה בבית הכנסת "שמש צדקה". נפטר בירושלים בי"ג בסיוון תשמ"ג ונקבר בחלקת הבבלים בהר הזיתים. תלמיד סבו, רבי משה מוצפי – ממנו קיבל את רוב חינוכו ורבי שמעון אגסי ורבי צדקה חוצין – רבו. בעל שו"ת תפארת יעקב – פסקים ומנהגים מאת רבי יעקב מוצפי, בעריכת יוסף מויאל. מקובל ואב בית הדין של העדה החרדית הספרדית בירושלים. לאחר עלייתו כיהן למעלה משלושים שנה כשליח ציבור וכראש ישיבה בבית הכנסת "שמש צדקה" שייסד רבו הרב צדקה חוצין. נודע כמתנגד חריף לציונות, ואסר על השתתפות בבחירות לכנסת. בבגדאד, בעת פרעות הפרהוד, פתח את מדרש בית זלכה לאכסון המגורשים וגייס למענם תרומות מעשירי הקהילה.

1898 — 1900

רבי משה דבראשווילי ("הקטן")
1898–1980
5658–5740 · ה'תרנ"ח–ה'תש"מ

נולד בגאורגיה, בעיר צחינוואלי ב־1898[1], ולמד בתלמוד התורה אצל הרב אברהם חוולס. למד בישיבת ראדין אצל החפץ חיים, ונשא את בתו של הרב ראובן אלואשווילי מכותאיסי. נבחר לפרלמנט הגאורגי מטעם אגודת ישראל וחתם על הכרזת העצמאות של גאורגיה ב־1918. כיהן כרב ומנהיג קהילת כותאיסי מ־1921, במקום חמיו; עלה לירושלים ב־1971 ונפטר בה בי"ט באייר ה'תש"ם. תלמיד רבי אברהם הלוי חוולס והחפץ חיים. בעל תפילת אחים – סידור עם תרגום לגאורגית יהודית[2]. רב כותאיסי בשנות השלטון הסובייטי, ציר בפרלמנט של גאורגיה העצמאית; תמך בפומבי ב"מכתב ח"י המשפחות" ובעליה, ובירושלים נחשב ל"זקן רבני גאורגיה".

הערות [1] לפי מקורות אחרים נולד בין השנים ה'תר"ן לה'תרנ"ג. [2] נדפס בשנת ה'תשל"ה.

ראש ישיבת פורת יוסף
רבי יעקב עדס
1898–1963
5658–5723 · ה'תרנ"ח–ה'תשכ"ג

נולד בארץ ישראל, בעיר ירושלים בח' באדר תרנ"ח, ולמד בישיבת אהל מועד אצל רבי רפאל שלמה לניאדו. שימש מגיד שיעור בישיבת פורת יוסף מתרפ"ג, ובהמשך היה לאחד מראשי הישיבה. כיהן כדיין בעיר תל אביב וכרבה של קהילת יוצאי ארם צובא בה משנת תש"ד. כיהן כראש אב בית דין בירושלים, ומתשט"ו כדיין בבית הדין הרבני הגדול. נפטר בירושלים בכ"ז בתמוז תשכ"ג ונקבר בהר המנוחות. תלמיד אביו, רבי אברהם חיים עדס ורבי רפאל שלמה לניאדו ורבי יוסף ידיד הלוי. בעל חדות יעקב. ראש ישיבת פורת יוסף בירושלים במשך שלושים שנה, אב בית דין רבני בירושלים, חבר בית הדין הרבני הגדול וחבר מועצת הרבנות הראשית. כיהן גם כדיין בתל אביב וכרבה של קהילת יוצאי ארם צובא בעיר. מתלמידיו: הרב עובדיה יוסף, הרב בן ציון אבא שאול והרב יעקב קצין.

הלב שמחה – האדמו"ר מגור
רבי שמחה בונים אלתר מגור
1898–1992
5658–5752 · ה'תרנ"ח–ה'תשנ"ב

נולד בפולין, בעיר גורה קלוואריה, בכ"ד בניסן תרנ"ח. עלה לארץ ישראל בתרפ"ז ושוב בתרצ"ד, וחזר לפולין בתרצ"ח כדי להעלות את אביו. נמלט מפולין עם אביו ואחיו בשנת ת"ש. יצא לתקופה לבלגיה, לעיר אנטוורפן, וחזר לארץ ישראל באלול תש"ט. הוכתר לאדמו"ר מגור בשנת תשל"ז; נפטר בירושלים ונקבר במערת גור בהר הזיתים בז' בתמוז תשנ"ב. תלמיד אביו, רבי אברהם מרדכי אלתר, האמרי אמת והרב ברוך מרדכי טרייסטמן, בעל 'ברכת מרדכי' ודודו רבי מנחם מנדל אלתר מפאביניץ – ראש ישיבת 'דרכי נועם'. בעל לב שמחה – דברי תורה שהשמיע. האדמו"ר החמישי בשושלת חסידות גור בשנים תשל"ז–תשנ"ב ועמד בראש מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל. תיקן תקנות מחמירות לצמצום הוצאות החתונות והשמחות, הקים קריות חסידיות בערד ובאשדוד וייסד את "מבצע שבתות". בכנסייה הגדולה השישית, בשנת תש"מ, הכריז על לימוד הדף היומי בתלמוד הירושלמי, ובלט בשליטתו בבבלי, בירושלמי ובספרות חז"ל. נודע באהבת ארץ ישראל כאביו.

האדמו"ר מסקווירא – מייסד ניו סקוור
רבי יעקב יוסף טברסקי מסקווירא
1899–1968
5659–5728 · ה'תרנ"ט–ה'תשכ"ח

נולד בעיר סקווירה בט"ו בתמוז תרנ"ט; לאחר נישואיו חי שנתיים באוסטילה אצל חותנו. מונה לאדמו"ר חסידות סקווירא ברומניה, בעיר קאלאראש, בשנת תרפ"ז. עבר לעיר יאשי בשנת תרצ"ד וניצל מהפוגרום בשנת תש"א; לאחר המלחמה עבר לעיר בוקרשט וסייע רבות לפליטים. היגר לארצות הברית, לעיר ניו יורק, בשנת תש"ח, והתגורר בבורו פארק ובוויליאמסבורג. ייסד את ניו סקוור בשנת תשי"ז, ונפטר בה בב' בניסן תשכ"ח. תלמיד היה מקורב לרבי ישכר דוב מבעלזא, סב אשתו. האדמו"ר השלישי לחסידות סקווירא, בנו של רבי דוד טברסקי מסקווירא. כיהן כאדמו"ר מתרפ"ז ברומניה, תחילה בקאלאראש, ולכן נקרא אז "הרבי מקאלאראש". אחר כך כיהן ביאשי ובבוקרשט, שם סייע רבות לפליטי המלחמה. לאחר הגירתו לארצות הברית ייסד בשנת תשי"ז את ניו סקוור כמקום מגורים הולם לחסידיו, ובנו רבי דוד טברסקי ממלא את מקומו.

הסטייפלר – בעל הקהילות יעקב
רבי יעקב ישראל קניבסקי
1899–1985
5659–5745 · ה'תרנ"ט–ה'תשמ"ה

נולד בעיירה טשאן, ובגיל 11, לאחר פטירת אביו, עבר עם אמו לעיירה הורניסטייפול הסמוכה לטשרנוביל. למד בישיבת נובהרדוק בעיר נובהרדוק, וגלה עם הישיבה להומל בשנת תרע"ה. הבריח את הגבול לפולין והצטרף לסניף המרכזי של ישיבת נובהרדוק בעיר ביאליסטוק בשנת תרפ"ב. כיהן כר"מ בישיבת "בית יוסף"-נובהרדוק בעיר פינסק בשנים 1927–1934. עלה לארץ ישראל, לעיר בני ברק, בא' בניסן תרצ"ד, ועמד בראש ישיבת "בית יוסף"; נפטר ונקבר בה. תלמיד גיסו, החזון איש – שאליו התייחס כרבו ורבי יוסף יוזל הורוביץ – הסבא מנובהרדוק. בעל קהילות יעקב – חידושים על הש"ס, שערי תבונה – קונטרס בעניינים שונים, פיוטרקוב תרפ"ה, שיעורין של תורה – מידות, שיעורים ומשקלות בהלכה, חיי עולם – מוסר והדרכות, קריינא דאגרתא – אגרות בנושאים שונים. מגדולי הדור הליטאים, ומחבר סדרת הספרים "קהלות יעקב" על התלמוד, שעל שמה נודע. כיהן כראש ישיבת "בית יוסף" בבני ברק, ולצד הרב שך נחשב למנהיגו הרוחני של הציבור החרדי-ליטאי. רוב זמנו הוקדש ללימוד ולקבלת קהל, והדריך בני ישיבות בדרכי הלימוד, ובהן חזרה ארבע פעמים על כל דף. בהלווייתו השתתפו כ־200 אלף איש.

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן · ארץ ישראל · ארצות הברית

המקובל רבי יעקב קצין – רב הקהילה הספרדית בברוקלין

רבי יעקב קציץ

1900–1994

5660–5755 · תרס"ט–תשנ"ה

נולד בירושלים בכ"ג בניסן תר"ס, למד בישיבת אוהל מועד ובישיבת פורת יוסף. ייסד בירושלים בשנת תרפ"ו את ישיבת המקובלים "נן הלבנון" ועמד בראשה. כיהן כדיין בבית הדין של עדת הספרדים בירושלים בשנים תרפ"ט–תרצ"ב. מינה לארצות הברית, לעיר זיין יורק, באב תרצ"ג, וכיהן בברוקלין כרב קהילת "מגן דוד" 62 שנה. נפטר בכ' בשבת תשנ"ה. חיבר בישראל: תלמיד רבי חיים שאול הכהן זוויק – בתורת הקבלה ורבי יכאל שלמה לויאה – בישיבת פורת יוסף ורבי עזרא עטיה – למד עמו בחברותא ניטן וקידושין. בעל קציץ ארץ – שרת על אורבות חלכי השלטון ערוך השולח, אור הלבנה – כשנות יימחודים ונעימות בקבלה, תרפ"ו, יסוד האמונה – הברכת אמיתות ספר המוסר, תרפ"ז, פיוט עץ הכון – חולדות אביו ורבניט, ופתחון דיחות "אמרי ביגה", תרצ"א, תוכחת מגולה – מוסר ותוכחה, מקובל זיין, בנו של המקובל רבי שאול קצין וחותן של רבי שלום הדאיה. ייסד בירושלים את ישיבת המקובלים "נן הלבנון" וכיהן בבית הדין של עדת הספרדים. בתוך 62 שנה כיהן כרב הקהילות המזרחית "מגן דוד" ו"שערי ציון" בברוקלין. ייסד בה בית דין ופתח בראשו, וחיזק תקנות למניעת התבוללות. פעל רבות להעברת כספים ליישוב בארץ ישראל, ובכלל זה בקרן הצדקה "מגן ישראל".

חכם סלון – ראש ישיבת בני עזין

רבי סלימאן פרקאצ'

1900–1974

5660–5735 · תרס"ט–תשל"ה

נולד בעראק, בעיר בגדאד, ולמד בישיבת "מדרש עץ חיים ופסר לחכ שלחן – הגהות וביאורים על פסר עץ חיים ופסר לחכ שלחן, שפתי צדיקים – ליימוד על קצרי הצדיקים ופיוטים, אוזן צדיקים – תוכחה ובקשות, יימודים ותקונים, פיהוש על מסכת אבות ומגילת קהלת, מקובל ליד בגדאד, תלמיד החכם של הרב יהודה פיוט, שכונה "חכם סלון". ייסד בירושלים את ישיבת "בני עזין" בשנת תש"ב, שבה עסקו בעיקר בלימוד החורה והקבלה, ועמד בראשה. חיבר הגהות וביאורים על פיהר הרשש ועל ספר עץ חיים – "האלף לך שלמה" – ספרי תפילות וחיקונים. בנו הרב בן עזין מצפיר עתר אחריו בראש הישיבה.

רבה של העדה הבוכרית והמשכדית בבני ברק

רבי מיכאל חי זריהוף

1901–1974

5661–5735 · תרס"א–תשל"ה

נולד בעיר בוכרה באב תרס"א ולמד בה בבית מדרשו של רבו, רבי משה יצחקוף הכהן. ברח מן הבולשת בקושיבוי לפרס, לעיר משהד, וכיהן בה בית מדרש תורני ועמד בראשו למעלה מעשר שנים, וכיהן בה כדיין. עלה לארץ ישראל, לעיר בת ברק, בכסלו תשי"ה, וכיהן בה עשרות שנים כרב קהילת משהד וכרב בית הכנסת "עלי משהד". ייסד בבני ברק בתחילת שנות השישים את בית הכנסת "שערי רחמים" לעדה הבוכרית וכיהן בו כרב. נפטר בבני ברק בכ"ח בחשון תשל"ה ונקבר בירושלים, בהר הזיתים. תלמיד רבי משה יצחקוף הכהן – רבן, בבית מדרשו בבוכרה ומנה עם שומעי לקחו של רבי אברהם חיים נאה. רבה של הקהילה הבוכרית והקהילה המשהדית בבני ברק. לאחר שעברה מבוכרה מסרי השלטון הבולשביקי הקים בעיר משהד בית מדרש תורני ועמד בראשו למעלה מעשר שנים, ויצאו ממנו תלמידי חכמים חשובים. וכיהן שם כדיין לצד רבי חזקיה הכהן רבין. בבני ברק כיהן עשרות שנים כרב ומורה הוראה לעדת המשהדים וכרב בית הכנסת "עלי משהד". ייסד את בית הכנסת "שערי רחמים" לעדה הבוכרית.

1900

1902

האדמו"ר מקרלין

רבי יוחנן פריליוב מקרלין

1900–1955

5660–5716 · תרס"ט–תשט"ו

נולד בעיר מסוקין בן באב תר"ס, לאביו רבי ישראל מסוקין. לאחר נישואיו בשנת תרפ"ג התגורר בעיר פינסק והתורה בשכונת וילאמובוגן, ומשר בארצות הברית בכ"א בכסלו תשפ"ו, כעבור שנה העלה ארונו ונקבר בבית הקברות בעיר שבתיון. האדמו"ר השביעי בשושלת קרלין והאדמו"ר מהרימ של חסידות קרלין קסטלין לאחר השואה, בנו הצעיר של רבי ישראל מסוקין. פיהס את התנר והקים מרכזים חדשים וגדולים בארצות הברית ובארץ ישראל. פעל לאחד את חסידי קרלין בארץ ישראל לקהילה אחת, אחיד מערך שערות "בית אהרן" ו"אגי ישראל" לישיבת "בית אהרן וישראל", ואת שלושת בתי הכנסת בתל אביב לבית כנסת אחד. ונקבר בבוריה, סמוך לקברו של רבי מנחם מנדל מוויטבסק.

הרב מבילגוראי

רבי מרדכי דוקת מבילגוריי

1901–1969

5661–5710 · תרס"א–תשכ"ט

נולד באוקראינה, בעיר בעלז לאביו האדמו"ר השלישי בשושלה בעלז. כיהן כרב בפולין, בעיר בילגורי השנת תרפ"ט. הקים בה תלמוד תורה וניהל חצר חסידית. הוברח עם אחיו מנגו בוכריה להונגריה, לעיר מיכלוביץ, ב-ר באייר תש"ג. עלה לארץ ישראל לעיר תל אביב, בט' בשבט תש"ד, ויסד בה את החדר החסידי הראשון. נפטר בתל אביב ב-כ"ו בחשון תש"י ונקבר בעיר קבריה. תלמיד אביו, רבי יעשר דב רוקח – האדמו"ר השלישי מבעלז, בעל שרשת מרדכי – על התורה", פרשת מרדכי – מנהגים ועניינים על סדר השולחן ערוך". רבה של בילגורי שבמחוץ מחריפין ועד השואה, בנו של האדמו"ר השלישי מבעלז ואביו של האדמו"ר מבעלז הנוכחי. התנהג כאדמו"רות, ניהל חצר חסידית ערך שלחנות, ויצל עם אחיו רבי אהרן מבעלז ועלה עמו לארץ ישראל, וסייע לו בשיקום חסידות בעלז. ייסד את החדר החסידי הראשון בתל אביב וכיהן כנשיא מוסדות החינוך של חסידות בעלז בתל אביב ובירושלים. כתב את סדרת ספרי "פרשת מרדכי" על תנ"ך, הלכה וחסידות.

הערות 1 בספרו בר' מלקים. 2 הברך הראשון עוסק בנשמה.

ראש ישיבת נר ישראל – בעל עבודת לוי

רבי יעקב יצחק רודרמן מבולטימור

1900–1987

5660–5747 · תרס"ט–תשמ"ז

נולד בדוסיה, בלגוב בשנתו פוניס תרס לאביו, רבה של העיר זילהוגוב. למד בעיר סלובדקה, בישיבת נצפח "ישראל", אצל הסבא מסלבודקוך והרב משה מרדכי אפשטיין. למד בכולל קובנה לאחר נישואיו בשנת תרס"ז, ובדפוס בעיר קיידאן בשנת תר"ץ את ספרו "עבודת לוי". הגיע לארצות הברית בשנת 1930 וכיהן כר"מ בישיבה בעיר זי הייבן. כיהן כרב קהילת "מפארת ישראל" בעיר בולטימור. ייסד בה את ישיבת נר ישראל בשנת תרצ"ו ועמד בראשה עד פטירתו. תלמיד רבי נתן צבי פיינגל – הסבא מסלבודקה, וחתן הרב, רבי משה מרדכי אפשטיין ורבי אברהם חזנוב כהנא שפירא. רבה של קובנה. בעל עבודת לוי – בשלוי סדר קדשים, קיידאן תרצ"ץ. שיחות לוי – על פרשת השבוע, משאת לוי – על ספר נעמת חיתן, קונטרס אי יהיבנו – ליקוט מדרשותיו שיעוריו, שיחות עבודת לוי – שיחות מוסר על הפרשיות והמועדים. מייסד ישיבת נר ישראל בבולטימור ועמד בראשה למעלה מחמישים שנה. הישיבה נקראה על שם רבי ישראל מסלנט ושמרה ברוח יישיבות החסיד" של ליטא. מתלמידי ישיבת סלובודקה, ורבו הרב אפשטיין כתב עליו כי "בודל הוא מגדולי ובאני הזמן", תבר מושבת בזילי הודרה בארצות הברית, ומהמנהיגים הציבוריים של היהדות החרדית בה.

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · צפון קשושא, מצרים – קושטא · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן · ארץ ישראל · ארצות הברית

המנחת יצחק

רבי יצחק יעקב וייס

1902–1989

ה'תרס"ב–ה'תשמ"ט · 5662–5749

נולד בגליציה, בעיירה דולינה, בח' באדר א' תרס"ב. עבר בשנות מלחמת העולם הראשונה לעיר מונקאץ, ובה הוסמך להוראה. כיהן כדיין ברומניה, בעיר גרוסווורדיין, בבית דינו של חותנו, ולאחר השואה שימש בה כרב וייסד את ישיבת "בית פנחס". עבר לאנגליה, לעיר מנצ'סטר, בשנת תש"ח, וכיהן בה כאב בית דין. עלה לארץ ישראל, לעיר ירושלים, בשנת תש"ל, וכיהן בה כראב"ד וכגאב"ד העדה החרדית; נפטר בה בי"א בסיוון תשמ"ט ונקבר בהר הזיתים. תלמיד אביו, רבי יוסף יהודה וייס – דיין בדולינה ורבי חיים אלעזר שפירא ממונקאטש – ממנו קיבל סמיכה ורבי שמעון גרינפלד – הסמיכו והכווינו להלכה למעשה. בעל מנחת יצחק – שו"ת¹, דברי יצחק – שו"ת², מנחת יצחק על התורה – ארבעה כרכים, קונטרס דברי חפץ – דרשות. רב ופוסק, ראב"ד וגאב"ד העדה החרדית בירושלים³, שנודע על שם סדרת שו"ת "מנחת יצחק", שעליה קיבל בשנת תשכ"ח את פרס הרב קוק לספרות תורנית. קודם לכן כיהן כאב בית דין במנצ'סטר, ובה התפרסם כפוסק, פעל בתחום טהרת המשפחה והכשרות והקים את הכולל הראשון בעיר. לאחר השואה עסק בהיתר עגונות השואה.

הערות ¹ הסדרה כוללת עשרה כרכים וכרך מפתחות. ² נדפס בשנת תש"ג. ³ כיהן כראב"ד משנת תשל"ב וכגאב"ד בשנים תשל"ט–תשמ"ט.

ר' חיים שמואלביץ – ראש ישיבת מיר

רבי חיים שמואלביץ

1902–1979

ה'תרס"ג–ה'תשל"ט · 5663–5739

נולד בעיר קובנה; למד אצל אביו ובישיבת "שער התורה" בעיר גרודנה. עבר לישיבת מיר בשנת תרפ"ה והתמנה בה לר"מ בשנת תרצ"ז. גלה עם הישיבה בפרוץ המלחמה לווילנא ולקיידאן, משם ליפן ולעיר שנגחאי, וניהל בה את חיי הישיבה. עלה לארץ ישראל וסייע לחמיו בייסוד ישיבת מיר, ועמד בראשה מתשכ"ה. נפטר בירושלים בג' בטבת תשל"ט ונקבר בהר המנוחות. תלמיד אביו, רבי רפאל אלתר שמואלביץ ורבי שמעון שקופ – ראש ישיבת שער התורה, שהשפיע על דרך לימודו. בעל שערי חיים – שיעורים על הש"ס¹, מים חיים – על מסכתות מקוואות, מכשירין וידיים, שיחות מוסר – שיחות שמסר בישיבת מיר, מוסרי שערי חיים – שיחות על התורה. ראש ישיבת מיר ומבעלי המוסר הבולטים בתקופתו, חבר מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל. בשנות המלחמה ניהל עם רבי יחזקאל לוינשטיין את חיי הישיבה בשנגחאי, וטיפל בענייניהן הכספיים של כל הישיבות שגלו לעיר. מתשכ"ה עמד בראש ישיבת מיר בארץ ישראל, ובשיעוריו שילב את שיטת רבו רבי שמעון שקופ עם פיתוח עצמאי, בהצגת קושיות רבות ויישובן ביסוד אחד.

הערות ¹ השיעורים הם על מסכתות גיטין, קידושין, כתובות ובבא בתרא.

חכם יעקב – הרב הראשי של יהודי גאורגיה בישראל

רבי יעקב דבראשוילי

1902–1988

ה'תרס"ב–ה'תשמ"ח · 5662–5748

נולד בגאורגיה, בעיר צחינוואלי, ולמד אצל הרב אברהם חוולס. עבר עם משפחתו לעיר כותאיסי, למד בישיבת הרב שמואל הלוי לויטין ונתמנה בה למגיד שיעור. נסע ללמוד לתקופה בישיבת תומכי תמימים ברוסטוב על הדון בשנת 1917, ולאחר שובו לגאורגיה היה ממנהיגיה הרוחניים. עלה לישראל בשנת 1972 וקבע את מגוריו בירושלים, וכיהן בה כרב העדה הגאורגית בשנים 1980–1988. נפטר בירושלים ונקבר בבית הקברות היהודי בהר הזיתים. תלמיד הרב אברהם חוולס – תלמידו ושליחו של רבי יצחק אלחנן ספקטור ורבי שמואל הלוי לויטין – בישיבתו בכותאיסי. הרב הראשי של יהודי גאורגיה בישראל ורב העדה הגאורגית בירושלים בשנים 1980–1988. בגאורגיה היה ממנהיגיה הרוחניים של היהדות המקומית, ועמד ברדיפות השלטון הקומוניסטי שכללו מאסר ועינויים. לאחר עלייתו היה פעיל מרכזי בהפצת תורה ויהדות בקרב עולי גאורגיה, ועל שמו נוסדו בירושלים בית מדרש ומוסדות "קול יעקב".

ויחי יוסף – האדמו"ר מפאפא

רבי יוסף גרינוולד מפאפא

1903–1984

ה'תרס"ג–ה'תשמ"ד · 5663–5744

נולד בהונגריה, בעיר ברזוביץ, בכ"ד באלול תרס"ג. כיהן כדיין בעיר סאטמר, ומתרפ"ח עמד בה בראש ישיבת "קרן לדוד". כיהן כרב וכראש ישיבה בעיר פאפא מתש"א, במקום אביו. עבר לבלגיה, לעיר אנטוורפן, עם עשרות מתלמידי הישיבה לאחר השואה. עבר לעיר ניו יורק בשנת תשי"א, וייסד בברוקלין את "קהלת יעקב – פאפא"; נפטר במחוז וסטצ'סטר ונקבר בקריית פאפא. תלמיד אביו, רבי יעקב יחזקיה גרינוולד ואחי סבו, רבי אליעזר דוד גרינוולד – בעל "קרן לדוד". בעל ויחי יוסף – על התורה והמועדים, שו"ת ויען יוסף – שישה חלקים על ארבעת חלקי השולחן ערוך, ויחי יוסף – על מסכת מקוואות, חידושי שמעתתא – על מסכת פסחים, דרכי יוסף – ענייני מוסר ויראת ה'. רבה האחרון של פאפא שבהונגריה, ולאחר השואה, שבה נרצחו אשתו ועשרת ילדיו, אדמו"ר ואב"ד פאפא בוויליאמסבורג, רב הקהילה וראש ישיבתה. קודם לכן עמד בראש ישיבת "קרן לדוד" בסאטמר. היה מחסידי בעלז, פעל יחד עם האדמו"ר מסאטמר לשיקום היהדות אחרי המלחמה, ומשנת תש"מ היה נשיא התאחדות הרבנים. רבים מפסקיו מובאים בספרי "נטעי גבריאל".

1902

1905

ראש ישיבת פוניבז' – ישועת דוד

רבי דוד פוברסקי

1902–1999

ה'תרס"ב–ה'תשנ"ט · 5662–5759

נולד ברוסיה, בעיר ליובאן, בי' בשבט תרס"ב, ולמד בבחרותו בישיבת סלוצק אצל רבי איסר זלמן מלצר. הבריח את הגבול בפרוץ מלחמת העולם הראשונה לעיר פולטבה, ולמד בישיבת מיר אצל המשגיח רבי ירוחם ליבוביץ. הצטרף לאחר נישואיו בשנת תר"ץ לכולל של רבי אלחנן וסרמן בעיר ברנוביץ'. עלה לארץ ישראל בשנת תש"א והתמנה לר"מ ראשי בישיבת אחי תמימים בעיר תל אביב. עמד בראש ישיבת פוניבז' בעיר בני ברק מתש"ה ועד פטירתו בו' באדר תשנ"ט, ונקבר בבית הקברות של נציבי הישיבה. תלמיד רבי איסר זלמן מלצר ורבי ירוחם ליבוביץ – המשגיח בישיבת מיר, שהשפיע עליו רבות ורבי יוסף שלמה כהנמן. בעל ישועת דוד – סדרת חידושים על התלמוד בחמישה כרכים, שיעורי רבי דוד – שיעוריו על התלמוד שמסר בישיבה, ישמרו דעת – שיעורים בענייני מוסר, משכיל לדוד – מאמרי מוסר על פרשיות התורה. ראש ישיבת פוניבז' בבני ברק במשך למעלה מחמישים שנה, בשנים תש"ה–תשנ"ט, לצד רבי שמואל רוזובסקי ורבי אלעזר מנחם מן שך. תלמיד ישיבות סלוצק ומיר, הושפע רבות מהמשגיח רבי ירוחם ליבוביץ ונחשב לחניך אסכולת קלם. חיבר את סדרת "ישועת דוד" על התלמוד, ושיעוריו בישיבה יצאו לאור לאחר פטירתו. מיעט לעסוק בענייני ציבור.

הרבי מלובביץ' – האדמו"ר השביעי מחב"ד

רבי מנחם מנדל שניאורסון מליובאוויטש

1902–1994

ה'תרס"ב–ה'תשנ"ד · 5662–5754

נולד באימפריה הרוסית, בעיר מיקולאייב, בי"א בניסן תרס"ב. עבר עם משפחתו לעיר יקטרינוסלב בשנת תרס"ט, לאחר שאביו התמנה בה לרב. עבר לגרמניה, לעיר ברלין, בשנת 1927, ולמד באוניברסיטה ובבית המדרש לרבנים. עבר לצרפת, לעיר פריז, בשנת 1933, וסיים בה לימודי הנדסת חשמל. היגר לארצות הברית, לעיר ניו יורק, בכ"ח בסיוון תש"א, ועמד בה בראש חב"ד מתשי"א; נפטר ונקבר בה בג' בתמוז תשנ"ד. תלמיד אביו, רבי לוי יצחק שניאורסון וחמיו, רבי יוסף יצחק שניאורסון, הריי"צ והרב יחיאל יעקב וינברג – הסמיכו לרבנות. בעל היום יום – ספרו הראשון, תש"ג, רשימות – חידושי תורה ומנהגים שרשם בברלין ובפריז, נתגלו לאחר פטירתו, שיחות ומאמרי חסידות – נדפסו בספרים רבים בחייו ולאחר פטירתו. האדמו"ר השביעי בשושלת חב"ד־ליובאוויטש בשנים תשי"א–תשנ"ד, ונחשב מהרבנים הבולטים בתקופתו. הקים את מפעל השלוחים ובתי חב"ד במקומות רבים בעולם, והכריז על עשרה מבצעים לעידוד קיום מצוות. נודע בעיסוקו הרב למען החשת הגאולה, ועסק גם בתיקון חוק "מיהו יהודי" ובמניעת מסירת שטחים. בית מדרשו ב־770 ואוהל קברו בניו יורק משמשים מוקדי עלייה לרגל.

האדמו"ר מלעלוב – ברכת משה

רבי משה מרדכי בידרמן מלעלוב

1903–1987

ה'תרס"ג–ה'תשמ"ז · 5663–5747

נולד בעיר העתיקה שבירושלים וגדל כיתום בבית סבו, רבי דוד מלעלוב. יצא לשהות עם אביו בפולין, בעיר קרקוב, ושם נשא את אשתו. הוכתר לאדמו"ר מלעלוב בירושלים בשנת תר"ץ, ישב אחר כך בתל אביב ובבני ברק ושב לירושלים. בערוב ימיו עברה חצר החסידות לשיכון ה' בבני ברק. נקבר בהר הזיתים לצד אדמו"רי בית לעלוב בכ"ד בטבת תשמ"ז. תלמיד רבי אברהם אלימלך פרלוב מקרלין – רבו וסבו, רבי דוד צבי שלמה בידרמן מלעלוב – השקיע רבות בחינוכו. בעל ברכת משה – דברי תורתו, קדושת מרדכי – דברי תורתו. האדמו"ר השישי של חסידות לעלוב בשנים תר"ץ–תשמ"ז, ומתשכ"ב גם אדמו"רם של פלג "הזקנים" בחסידות קרלין, כיום פינסק־קרלין – רבן של שתי חצרות, תופעה כמעט יחידאית בתנועת החסידות. התפרסם כצדיק ופועל ישועות, ועריכת שולחנותיו הייתה לשם דבר. הצניע את למדנותו, ולאחר פטירתו נודע כי סיים את הש"ס הבבלי מדי שנה; תבע מחסידיו ללמוד לפחות דף גמרא בכל יום.

הגרי"ד – הרב סולובייצ'יק

הרב יוסף דוב הלוי סולובייצ'יק מבוסטון

1903–1993

ה'תרס"ג–ה'תשנ"ג · 5663–5753

נולד בחבל גרודנו, בעיר פרוז'ני, בי"ב באדר תרס"ג, וגדל בעיירה חסלביץ'. למד פילוסופיה באוניברסיטת ברלין וקיבל בה דוקטורט בשנת 1932, ולמד שנה בבית המדרש לרבנים בברלין. היגר בשנת 1932 לארצות הברית, לעיר בוסטון, ונתמנה בה לרב. עמד בראש ישיבת רבי יצחק אלחנן ומסר שיעורים בישיבה יוניברסיטי מתש"א, במשך למעלה מארבעים שנה. תלמיד אביו, רבי משה סולובייצ'יק וסבו, רבי חיים מבריסק והרב חיים הלר – מרבותיו המובהקים. בעל איש ההלכה – גלוי ונסתר, 1944, איש האמונה הבודד – על מצוקת האדם המודרני, 1965, קול דודי דופק – נאום יום העצמאות תשט"ז, חמש דרשות – שיחות בוועידות המזרחי, שיעורים לזכר אבא מרי – שני חלקים. רב, ראש ישיבה ופילוסוף דתי, מראשי הציונות הדתית ותנועת המזרחי וממנהיגיה הרוחניים של היהדות האורתודוקסית בארצות הברית. ירש את מקום אביו בראשות ישיבת רבי יצחק אלחנן, ורבים מרבני ארצות הברית היו תלמידיו. נאומו "קול דודי דופק" משנת תשט"ז הפך לאחד מניירות העמדה של הציונות הדתית. בשנת 1959 סירב להתמודד על משרת הרב הראשי לישראל.

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן · ארץ ישראל · ארצות הברית

חכם יהודה קולאשר

רבי יהודה בוטרשוילי

1905–1985

5666–5745 · ה'תרס"ו–ה'תשמ"ה

נולד בעיר קולאשי בד' בכסלו תרס"ו, ולמד בישיבת תומכי תמימים בעיר נוול ובהמשך בישיבת תומכי תמימים בקולאשי. כיהן כרב הקהילה היהודית ברוסיה, בעיר מלחובקה, ושימש בה גם סופר סת"ם, מוהל, דיין ושו"ב. עלה לישראל בשנת תש"ל והתגורר בשכונת נחלת הר חב"ד בעיר קריית מלאכי. נפטר בכ"ז בסיוון תשמ"ה ונקבר בירושלים, בחלקת חב"ד בהר הזיתים. מן המנהיגים הרוחניים של יהודי גרוזיה בישראל, שכונה "חכם יהודה קולאשר" על שם עיר הולדתו. כיהן כרב הקהילה היהודית במלחובקה שברוסיה, ובשנת תשל"ח מונה בהוראת הרבי מלובביץ' לחבר בבית דין רבני חב"ד. לאחר פטירת הרב שלמה יוסף זוין התמנה לאב"ד, עם הרב דוד חנזין והרב נחום טרבניק. במסמך שפורסם בשנת 2015 נמצא כי קבוצת רבנים גרוזינים הסמיכה אותו ל"ראש הרבנים והרב הראשי לרבני וחכמי גאורגיה".

1905

1906

האדמו"ר מצאנז־קלויזנבורג – השפע חיים

רבי יקותיאל יהודה הלברשטאם מצאנז־קלויזנבורג

1905–1994

5665–5754 · ה'תרס"ה–ה'תשנ"ד

נולד באוסטרו־הונגריה, בעיר רודניק, בד' בשבט תרס"ה. כיהן כרב "הקהילה הספרדית" בעיר קלויזנבורג ועמד בראש הישיבה בה. לאחר השואה שהה במחנות העקורים בגרמניה, בפלדפינג ובפרנוואלד, והקים בהם מוסדות "שארית הפליטה". הגיע לארצות הברית בשנת תש"ו, ופתח ישיבה בוויליאמסבורג שבניו יורק ועמד בראשה. ייסד בארץ ישראל את קריית צאנז בעיר נתניה; נפטר בה בט' בתמוז תשנ"ד ונקבר בחלקת צאנז. תלמיד אביו, רבי צבי הירש הלברשטאם ורבי דוד צבי טעבלי זעהמאן, הרב מדוקלא – רבו העיקרי בבחרותו ורבי מאיר אריק – הסמיכו להוראה. בעל שו"ת דברי יציב – תשובות בארבעת חלקי השולחן ערוך, שפע חיים. האדמו"ר הראשון של חסידות צאנז־קלויזנבורג, נין לבעל ה"דברי חיים" מצאנז. עבר את השואה, שבה נספו אשתו ואחד־עשר ילדיו, ונודע בדביקותו באמונה ובקיום המצוות במחנות; נחשב לאחד מסמלי הגבורה היהודית בשואה. ייסד את קריית צאנז בנתניה ובירושלים ואת בית החולים לניאדו בנתניה בעקבות נדר שנדר בשואה. הקים את כוללי הש"ס ואת מפעל הש"ס העולמי, והטיף ללימוד בקיאות בכל הש"ס.

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן · ארץ ישראל · ארצות הברית

תקופת האחרונים 1880 – 1910 (המשך: 1906 – 1908) בס"ד

האדמו"ר מבאבוב

רבי שלמה הלברשטאם מבאבוב

1907–2000

5668–5760 · ה'תרס"ח–ה'תש"ס

נולד בפולין, בגליציה, בעיר באבוב בא' בכסלו תרס"ח. כיהן כרב הצעיר של העיירה באבוב משנת תרצ"א ועזר לאביו בניהול החסידות ורשת ישיבות באבוב. היגר לארצות הברית, לעיר ניו יורק, והקים מחדש את מוסדות החסידות בקראון הייטס ובבורו פארק שבברוקלין. הקים בישראל, בעיר בת ים, את קריית חסידי באבוב. נפטר בניו יורק בא' באב תש"ס ונקבר בניו ג'רזי. בעל דברי שלמה – על חמשת חומשי תורה, 7 כרכים, ליקוטי כרם שלמה – דברי תורה משיעוריו ומהטישים, נועם שלמה – אמרות משיחותיו ומכתביו בחינוך ובדרך החסידות, חכמת שלמה – על התורה והמועדים ודרשות, שלושה כרכים, זכרו נא וקוננו כל ישראל – קינה לזכר השואה לתשעה באב. האדמו"ר השלישי בשושלת חסידות באבוב בשנים תש"א–תש"ס. בתקופת השואה ניצל בנס ועסק רבות בהצלת יהודים, בעיקר על ידי זיוף תעודות. לאחר השואה שיקם את החסידות בארצות הברית, קירב רבים משרידי השואה, והקים מוסדות תורה וחסד בארצות הברית ובישראל. התרחק ממחלוקות ציבוריות, התאפיין באהבת ישראל, והלחין כ־100 ניגונים.

הפחד יצחק

רבי יצחק הוטנר

1906–1980

5666–5741 · ה'תרס"ו–ה'תשמ"א

נולד בפולין, בעיר ורשה, באדר תרס"ו. למד בליטא, בעיר קובנה, בישיבת סלובודקה, והוכר כעילוי. נשלח בשנת 1925 לארץ ישראל, לעיר חברון, לחזק את הישיבה שהוקמה בה. עבר לארצות הברית, לעיר ניו יורק, ועמד בברוקלין משנת תרצ"ט בראש ישיבת רבינו חיים ברלין. עבר לארץ ישראל, לעיר ירושלים, בשנת תשל"ט; נפטר בה בכ' בכסלו תשמ"א ונקבר בהר הזיתים. תלמיד הסבא מסלבודקה והרב אברהם יצחק הכהן קוק – שהשפיע על דרכו הרעיונית והרוחנית. בעל פחד יצחק – סדרת ספרי דרוש והגות בסגנון המהר"ל מפראג, תורת הנזיר – חידושים על מסכת נזיר, תרצ"ב, קובץ הערות – חידושים על הספרא. ראש ישיבת רבינו חיים ברלין בברוקלין וחבר מועצת גדולי התורה בארצות הברית, שנודע בכינוי "הפחד יצחק" על שם ספריו. ספרי "פחד יצחק" משלבים דרוש ורעיונות הגותיים בסגנון המהר"ל, בעברית עשירה ופיוטית. שילב בישיבתו מוטיבים חסידיים, ובשבתות ובחגים נהג לשלב דרשה תלמודית ופילוסופית בטיש ובשירה. בסוף ימיו עבר לירושלים, שימש נשיא מכון ירושלים והיה מעורכי אוצר מפרשי התלמוד.

1906

1908

ר' מענדל – המשפיע

רבי מנחם מנדל פוטרפס

1907–1995

5668–5755 · ה'תרס"ח–ה'תשנ"ה

נולד בתחום האימפריה הרוסית, בעיר פלשצניץ שבפלך מינסק, בכ' בתשרי תרס"ח. למד בישיבת תומכי תמימים בעיר קרמנצ'וג משנת תר"פ ובסניפיה, ומונה למשפיע ומשגיח בישיבת חב"ד ביקטרינוסלב בשנת תר"צ. ריצה שמונה שנות מאסר במחנות עבודה בסיביר; לאחר שחרורו בשנת תשט"ו גר בצ'רנוביץ ובסמרקנד. היגר לבריטניה, לעיר לונדון, בשנת תשכ"ד, ועסק בה במסחר בדים. כיהן כמשפיע בישראל, בישיבת תומכי תמימים בכפר חב"ד, בשנים תשל"ב–תשנ"ד; נפטר בלונדון ונקבר בה בד' בתמוז תשנ"ה. ממשפיעי חב"ד המרכזיים בישראל. שימש משפיע ישיבת תומכי תמימים בכפר חב"ד מתשל"ב, בהוראת הרבי מלובביץ', במקומו של הרב שלמה חיים קסלמן. לאחר מלחמת העולם השנייה היה חבר בוועד החב"די המחתרתי בלבוב, שסייע לחסידים רבים לצאת מברית המועצות. נאסר בידי הסובייטים בניסיונו לצאת, וריצה שמונה שנים במחנות עבודה בסיביר. הדגיש את חשיבות התפילה בהתבוננות, ומשליו ואמרותיו בהתוועדויות נכנסו לפולקלור החב"די.

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן · ארץ ישראל · ארצות הברית

הרב שוואב – רב קהל עדת ישורון בוושינגטון הייטס

רבי שמעון שוואב

1908–1995

5669–5755 · ה'תרס"ט–ה'תשנ"ה

נולד בגרמניה, בעיר פרנקפורט. יצא ללמוד בישיבות בליטא. היגר לארצות הברית וכיהן כרב בעיר בולטימור. משנת 1958 ועד מותו כיהן כרב בקהילת "קהל עדת ישורון" בוושינגטון הייטס שבמנהטן. בעל עיין תפילה – על התפילה, מעין בית השואבה – דרשות על סדר הפרשיות, חיבורים במחשבה היהודית – רובם באנגלית. רב אורתודוקסי ומנהיג קהילה בגרמניה ובארצות הברית, ומשנת 1958 ועד מותו רבה של קהילת "קהל עדת ישורון" בוושינגטון הייטס. היה אידאולוג של אגודת ישראל באמריקה ועסק במיוחד בהגנה על דרך התורה. בצעירותו ביקר אצל החפץ חיים בשנת 1930, והביקור הותיר בו רושם עז שהרבה להזכיר בנאומיו.

1908

1909

הגרי"ז גוסטמן – אחרון דייני וילנה

רבי ישראל זאב גוסטמן

1908–1991

5668–5751 · ה'תרס"ח–ה'תשנ"א

נולד בליטא; למד בעיר גרודנה, בישיבת גרודנא, אצל רבי שמעון שקופ. כיהן כרב בעיר שניפישוק וכדיין בבית דינו של רבי חיים עוזר גרודז'ינסקי בעיר וילנה, ועמד משנת תרצ"ה בראש ישיבת רמיילס. ברח לצרפת לאחר המלחמה, ומשם היגר לארצות הברית, לעיר ניו יורק, ועמד בראש ישיבת תומכי תמימים המרכזית בשנים תש"ו–תש"י. עלה לארץ ישראל, לעיר ירושלים, בשנת תשל"א, והקים בשכונת רחביה את ישיבת "נצח ישראל – וילנא רמיילס". נפטר בירושלים ונקבר בהר הזיתים. תלמיד רבי שמעון שקופ – בישיבת גרודנא. בעל קונטרסי שיעורים – שיעורים על מסכתות נדרים, כתובות, גיטין, קידושין, בבא קמא, בבא מציעא ובבא בתרא, הליכות ישראל – על פי שיעוריו: הלכות טהרת המשפחה, ודינים והנהגות על סדר שולחן ערוך אורח חיים. עילוי מגרודנא, שמונה בגיל 21 לרב שניפישוק ולדיין בבית דינו של רבי חיים עוזר גרודז'ינסקי, ונודע כאחרון דייני וילנה בתקופת מלחמת העולם השנייה. עמד בראש ישיבת רמיילס בווילנה, ושרד את השואה בגטו וכפרטיזן ביערות. בירושלים הקים את ישיבת "נצח ישראל – וילנא רמיילס", ושיעוריו העיוניים, שהרחיבו את דרך הניתוח הטקסטואלי הבריסקאית לספרי הראשונים, נדפסו בסדרת "קונטרסי שיעורים".

מקום / אזור: ארצות הברית · ארץ ישראל · תימן · בוכרה / מרכז אסיה · קווקז · פולין־ליטא · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · אשכנז

רבה הראשי של מרוקו וירושלים – בעל שמ"ש ומגן

רבי שלום משאש

1909–2003

5669–5763 · התרס"ט–התשס"ג

נולד במרוקו, בעיר מקנס, וניהל בה את קריית החינוך "תלמוד תורה". הקים בעיר מקנס את ישיבת "כתר תורה" בשנת תש"ד. כיהן כדיין בעיר קזבלנקה מתש"ט, ולאחר מכן כרב ראשי וראש אבות בתי הדין בה, ובהמשך כרב הראשי של מרוקו. עלה לארץ ישראל, לעיר ירושלים, בשנת תשל"ח, וכיהן בה כרב הראשי הספרדי עד פטירתו. בי בניסן תשס"ג. תלמיד רבי יצחק אסבאג – רבו המובהק ואביו, הרב מימון משאש והרב יוסף אלקובי. בעל מזרח שמ"ש – הלכות איסור והיתר, ספרו הראשון, תרצ"ג, תבואות שמ"ש – על דיני השולחן ערוך, ארבעה חלקים, שו"ת שמ"ש ומגן – שו"ת, ארבעה חלקים, בית שמ"ש – על הידי החזקה לרמב"ם, וחם השמ"ש – דרשות על התורה. רבה הראשי של קזבלנקה ואחר כך של מרוקו כולה, ולימים הרב הראשי הספרדי של ירושלים במשך כעשרים וחמש שנה. נחשב לפוסק ההלכה החשוב ביותר שהוציאה מקרבה יהדות מרוקו במאה השבעית לאלף השישי. עסק רבות בשאלות מתחדשות, ובמקום שיש מנהג קדום של רבני מרוקו נטה שלא לשנות ממנו, אף כשאינו כדעת השולחן ערוך. ייסד את חברת "דובב שפתי ישנים" להדפסת כתבי יד של רבני מרוקו.

האדמו"ר מראדזין – "הרבי הלוחם"

רבי שמואל שלמה לייב מראדזין

1909–1942

5669–5702 · התרס"ט–התש"ב

נולד באימפריה הרוסית, בעיר ראדזין ב"ח בשבט תרס"ט; למד אצל אביו. הוכתר כאדמו"ר אחרי פטירת אביו בשנת תרפ"ט ומילא את מקומו בפולין, בעיר וורשה. העביר את החצר לזאדזין בשנת תרצ"ד והקים בה את ישיבת "סוד ישרים". נמלט בימי השואה לוולאדובה. נרצח ונקבר בה בכ"ט באייר תש"ב. תלמיד אביו, רבי מרדכי יוסף אלעזר ליינר – בעל ה"תפארת יוסף". האדמו"ר החמישי לשושלת חסידות איזביצא-ראדזין, שנודע כעלוי כבר בצעירותו. ייסד בראדזין את ישיבת "סוד ישרים", מהישיבות המובחרות של חסידות פולין, ובה למדו כמאתיים בחורים. בשליח תו נפתחו עוד שושה סניפים, והוא עצמו פעל לייסוד תלמודי תורה ובתי ספר "בית יעקב" בפולין. הפיץ את רעיון נובו בעניין החזרת פתיל התכלת לציצית, ובימי השואה בוולאדובה קרא ליהודים לברוח ליערות ודאג לקבורת הנרצחים, וכונה "הרבי הלוחם".

1909

1910

ראש ישיבת מרכז הרב – בעל "עמוד הימיני"

הרב שאול ישראלי

1909–1995

5669–5755 · התרס"ט–התשנ"ה

נולד בבלארוס, בעיר סלוצק, ולמד בה בתלמוד תורה ובישיבה הקטנה. למד במחתרת בעיר מינסק אצל הרב אברהם אליהו מייזס. עלה בשנת תרצ"ד לארץ ישראל, לעיר ירושלים, ולמד בישיבת מרכז הרב. כיהן כרבו הראשון של המושב כפר הרא"ה מתרצ"ח. חזר לירושלים בשנת תשכ"ה עם מינוין לדיין בבית הדין הרבני הגדול; נפטר ונקבר בה. תלמיד הרב אברהם יצחק הכהן קוק והרב יעקב משה חרל"פ והרב אברהם אליהו מייזס. בעל ארץ חמדה – בהלכות ארץ ישראל והמצוות התלויות בארץ, עמוד הימיני – מאמרים הלכתיים בענייני התורה והמדינה, משפטי שאול – פסקי דין מבית הדין הרבני הגדול, חוות בנימין – מאמרים וביררות הלכתיים, פרקים במחשבת ישראל. פוסק ומן הרבנים הבולטים של הציונות הדתית, תלמידו המובהק של הראי"ה קוק ושל הרב חרל"פ, ומשנת תשי"ט מסר שיעור כללי בישיבת מרכז הרב ונקרא ראש ישיבה. כיהן כדיין בבית הדין הרבני הגדול וכחבר מועצת הרבנות הראשית, ועמד בראש המחלקה למצוות התלויות בארץ. נחשב לאחד ממייסדי הציונות המדרני בהלכות מדינה, ייסד וערך את הביטאון "התורה והמדינה", והיה נשיא מכון "ארץ חמדה". חתן פרס ישראל למדעי היהדות בשנת תשנ"ב.

מקום / אזור: ארצות הברית · ארץ ישראל · תימן · בוכרה / מרכז אסיה · קווקז · פולין-ליטא · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · אשכנז

בעל "משניות מבוארות" (משניות קהתי)

הרב פנחס קהתי

1910–1976

5670–5737 · ה'תר"ע–ה'תשל"ז

נולד בפולין, בכפר הסמוך לרובנו, ולמד בחיידר ובישיבה בעיר רובנו ובערים נוספות במחוז ווהלין. למד בבית הספר הציוני-דתי למורים "תחכמוני" בעיר ורשה ונסמך שם להוראה[1]. עלה לארץ ישראל בשנת תרצ"ו ופעל בתנועת הפועל המזרחי ובתנועת בני עקיבא. הקים יחד עם הרב משה צבי נריה חוג לומדי תורה בסניף בני עקיבא בעיר בני ברק. בעל משניות מבוארות – ביאור לששת סדרי המשנה[2], הקונטרס השבועי – משנה יומית מבוארת עם הלכות מהשולחן ערוך ומהרמב"ם וקטע מהתנ"ך[3]. מחבר הביאור "משניות מבוארות" לששת סדרי המשנה, המכונה בפי הלומדים "משניות קהתי", שנועד להפיץ תורה ברבים גם בקרב תלמידים והציבור הרחוק מעולם התורה. הביאור, המבוסס על הפרשנות המסורתית, כתוב בלשון בהירה ומשלב ביאורים על דרך הפשט, תמצית דברי הגמרא ופסיקת ההלכה ברמב"ם ובשולחן ערוך; יצא תחילה כקונטרס שבועי ואחר כך כסדרת ספרים בהסכמת הרב איסר יהודה אונטרמן. נמנה על הציבור הדתי-לאומי ופעל בהפועל המזרחי ובבני עקיבא, וזכה בפרס הרב קוק בשנת תשכ"ז. היה גם מלחין של נעימות למילים מן המקורות.

הערות [1] למד שם בשנים תרפ"ו–תרצ"ב. [2] הביאור מכונה "משניות קהתי". [3] הקונטרס יצא בשנים תשט"ו–תשכ"ד.

הגרי"ש אלישיב – פוסק הדור

רבי יוסף שלום אלישיב

1910–2012

5670–5772 · ה'תר"ע–ה'תשע"ב

נולד בליטא, בעיר שאוול, בא' בניסן תר"ע. עלה לארץ ישראל, לעיר ירושלים, בשנת תרפ"ד, והשתקע עם משפחתו בשכונת מאה שערים. מונה לרב העיר רמלה בראשית ימי המדינה, והתפטר לאחר זמן קצר. כיהן כדיין בבית הדין הרבני בירושלים ובבית הדין הרבני הגדול בשנים תשי"א–תשל"ג. נפטר בירושלים בכ"ח בתמוז תשע"ב ונקבר בהר המנוחות. תלמיד אביו, רבי אברהם אלישיב, הנקרא גם לוינסון, רבה של הומל וסבו, המקובל רבי שלמה אלישיב – בעל "לשם שבו ואחלמה" ורבי זליג ראובן בנגיס – הסמיכו לרבנות. בעל כתבוני לדורות – מכתבי הרב אלישיב, ספרים שהוציאו בשמו תלמידיו – הוא עצמו לא כתב ספרים. מגדולי פוסקי ההלכה בדור, שכונה "פוסק הדור" לצד רבי שלמה זלמן אוירבך, ונחשב לסמכות ההלכתית הבכירה במגזר האשכנזי. כיהן כדיין בבית הדין הרבני הגדול וכיו"ר הוועדה הבוחנת של הרבנות הראשית לדיינות, ומסר שיעור גמרא יומי בבית הכנסת "תפארת בחורים" שבמאה שערים. לאחר פטירת הרב שך היה למנהיג הרוחני של הציבור הליטאי ולסמכות העליונה של דגל התורה. התייחד בהתמדה מופלגת, ועד שנותיו האחרונות ישן שלוש שעות ביממה והקדיש את שאר שעותיו ללימוד.

ראש ישיבת פורת יוסף

רבי יהודה צדקה

1910–1991

5670–5752 · ה'תר"ע–ה'תשנ"ב

נולד בירושלים בג' בשבט תר"ע. למד בתלמוד תורה "בני ציון" ובישיבת "פורת יוסף". מסר שיעורים בישיבת "פורת יוסף" מתרצ"ז, ועמד בראשה מתש"ל. נפטר בירושלים בי"ב בחשוון תשנ"ב ונקבר בבית העלמין סנהדריה. בעל קול יהודה – דרושים על פרשיות השבוע, חידושים על הש"ס ומאמרים. ראש ישיבת "פורת יוסף" בירושלים מתש"ל, יחד עם רבי בן ציון אבא שאול, ורב ספרדי בולט; ממייסדי רשת "מעיין החינוך התורני". פסיקותיו ההלכתיות מבוססות על דודו זקנו, רבי יוסף חיים מבגדאד בעל ה"בן איש חי". מתלמידיו רבי עובדיה יוסף ובן אחותו רבי מרדכי אליהו, הראשונים לציון.

1910

1912

הגרש"ז אוירבך – מנחת שלמה

רבי שלמה זלמן אוירבך

1910–1995

5670–5755 · ה'תר"ע–ה'תשנ"ה

נולד בירושלים, בשכונת שערי חסד, בכ"ג בתמוז תר"ע, וגר בה כל חייו. למד בתלמוד תורה עץ חיים ובישיבת עץ חיים, ומתרצ"ה גם בכולל "מדרש בני ציון" של רבי אבי פסח פרנק. עמד בראש ישיבת קול תורה בירושלים מאדר תש"ט ועד פטירתו. נפטר בירושלים בכ' באדר א' תשנ"ה ונקבר בהר המנוחות. תלמיד אביו, רבי חיים יהודה לייב אוירבך ורבי איסר זלמן מלצר – רבו המובהק ורבי אבי פסח פרנק. בעל מנחת שלמה – שו"ת, מאורי אש – הגדרת החשמל בהלכה, תרצ"ה, מעדני ארץ – שביעית, תרומות ומעשרות, מנחת שלמה על הש"ס – חידושים, יצא לאחר פטירתו, שלחן שלמה – פסקיו לפי נושאים, יצא לאחר פטירתו. ראש ישיבת קול תורה במשך 46 שנה ומחשובי פוסקי ההלכה במאה העשרים, שרבים מהארץ ומחו"ל פנו אליו. נודע כפוסק חדשני ומקיף, הבקי בחידושי הטכנולוגיה, ונחשב לבר הסמכא ההלכתי בנושאי רפואה והלכה; היה הסמכות ההלכתית מאחורי הספר "שמירת שבת כהלכתה". אף שנמנה עם הציבור החרדי היה מקובל על כל פלגי היהדות האורתודוקסית, ונודע בעדינותו ובמאור פניו. סירב לכל משרה רבנית נוספת, לרבות רבנות ירושלים.

ראש ישיבת תורה ודעת – אור גדליהו

רבי גדליה שור

1910–1979

5671–5739 · ה'תרע"א–ה'תשל"ט

נולד בגליציה, בעיר איסטריק, בחשוון תרע"א, למשפחה מחסידי רוזין-סדיגורה. היגר עם משפחתו לארצות הברית, לעיר ניו יורק, בהיותו כבן 12, ולמד בישיבת תורה ודעת. מונה לר"מ בישיבת תורה ודעת בשכונת ויליאמסבורג בשנת תרצ"א, ובמשך עשרות שנים כיהן כראש הישיבה. נסע לישיבת קלצק בשנת תרצ"צ ולמד אצל רבי אהרן קוטלר; עמד גם בראש ישיבת בית מדרש עליון בעיר מונסי. נפטר בתשל"ט; ארונו הועלה לארץ ישראל ונקבר בירושלים, בהר הזיתים. תלמיד רבי אהרן קוטלר – רבו המובהק. בעל אור גדליהו – על התורה, אור גדליהו – על מסכתות הש"ס, אור גדליהו – שיחות מוסר. ראש ישיבת תורה ודעת בארצות הברית במשך עשרות שנים, וראש ישיבת בית מדרש עליון במונסי. בן למשפחה חסידית ותלמידו המובהק של רבי אהרן קוטלר; בהשפעתו קיבלו חלק מתלמידי ישיבותיו השפעה חסידית. היה ממנהיגי הציבור החרדי בארצות הברית, מראשי אגודת הרבנים ואגודת ישראל, ופעיל למען החינוך העצמאי. סדרת ספריו "אור גדליהו" נערכה לאחר פטירתו מתוך שיעוריו ושיחותיו.

זקן ראשי הישיבות – ראש ישיבת תורה אור

רבי חיים פינחס שיינברג

1910–2012

5670–5772 · ה'תר"ע–ה'תשע"ב

נולד בפולין, בעיר אוסטרוב, בכ"ז באלול תר"ע. היגר עם אמו ואחיו לארצות הברית, לעיר ניו יורק, בשנת תרע"ט, ולמד בישיבת רבנו יצחק אלחנן. עבר לפולין, לעיירה מיר, ללמוד בישיבת מיר בשנים תרפ"ט–תרצ"ה. שב לניו יורק, וייסד בברוקלין את ישיבת "תורה אור" בשנת תשכ"א ועמד בראשה. עלה לישראל, לעיר ירושלים, עם ישיבתו בשנת תשכ"ה; נפטר בה ונקבר בהר הזיתים. תלמיד רבי משה סולובייצ'יק – בישיבת רבנו יצחק אלחנן – ורבי שמעון שקופ ורבי יוסף דוב סולובייצ'יק – בבוסטון. בעל טבעת החושן – על שולחן ערוך חושן משפט, עם הערות על קצות החושן ונתיבות המשפט, ה' כרכים, אגרא דשמעתתא – על הספר שב שמעתתא, מילואי אבן – על הספר אבני מילואים, משמרת חיים – שאלות לעיון להרגלת התלמידים בחשיבה למדנית, שיעורי רבי חיים פינחס – חידושים על שבע מסכתות בש"ס. ראש ישיבת "תורה אור", פוסק הלכה, רבה של קריית מטרסדורף בירושלים וחבר מועצת גדולי התורה של דגל התורה. קודם עלייתו שימש 25 שנה משגיח רוחני בישיבת חפץ חיים בקווינס, ובשנת תשכ"ה העביר את ישיבתו מברוקלין לירושלים. עסק רבות במשנתו של רבי אריה לייב הלר וכתב חיבורים על כל ספריו – קצות החושן, אבני מילואים ושב שמעתתא. בשנותיו האחרונות כונה "זקן ראשי הישיבות", ובהלווייתו השתתפו כמאה אלף איש.

בעל "מקוה המים" – רבה הספרדי של פתח תקווה

רבי משה מלכה מפתח תקווה

1911–1997

5671–5757 · ה'תרע"א–ה'תשנ"ז

נולד במרוקו, על גדות נהר תודגא שבהרי האטלס, בשנת תרע"א. עבר לעיר רבאט בשנת תרפ"ט, ולימד בה בתלמוד התורה ובבית המדרש לרבנים. כיהן כרב באל-קסר אל-כביר, בלראצ'ה ובארזילא משנת תש"ז, ואחר כך כרב ודיין בבני מלאל ובבוז'עד משנת תשי"ג. כיהן כדיין בבית הדין בעיר קזבלנקה מתשט"ו, ולאחר מכן כסגן ראש בית הדין. עלה לארץ ישראל, לעיר ירושלים, בשנת תשכ"ז, וכיהן כרב הראשי הספרדי בעיר פתח תקווה מתשל"ו ועד פטירתו; נקבר בה. תלמיד רבי יהושע בירדוגו – רבה הראשי של מרוקו, שהסמיכו לשחיטה ובדיקה ובביתו למד. בעל מקוה המים – שו"ת בהלכה, שישה חלקים, תשכ"ח–תשמ"ט, נטפי המים – דרשות ונאומים, למען השבת – בירור הלכתי בעניין הפגנות השבת, והשיב משה – שאלות ותשובות, דרש משה – דרשות על פרשיות השבוע והמועדים. מרבני מרוקו ודייניה, שכיהן כסגן ראש בית הדין בקזבלנקה לצד הרב שלום משאש. לאחר עלייתו סירב להיבחן מחדש ברבנות הראשית, כיוון שראה בכך זלזול בסמכותם של רבני מרוקו. כיהן כרב הראשי הספרדי של פתח תקווה וכחבר מועצת הרבנות הראשית, ובפרשת קולנוע היכל התנגד להמשך ההפגנות מחשש לחילול שבת חמור יותר. תמך באמירת הלל בברכה ביום העצמאות ובמפעל ההתנחלות.

ר' אברום – ראש ישיבת מרכז הרב

הרב אברהם אלקנה כהנא שפירא

1911–2007

5671–5768 · ה'תרע"א–ה'תשס"ח

נולד באימפריה העות'מאנית, בעיר ירושלים, ולמד בתלמוד תורה של ישיבת עץ חיים ב"חורבה" שבעיר העתיקה. למד בישיבת חברון לאחר שעברה לירושלים, אצל רבי משה מרדכי אפשטיין ורבי יחזקאל סרנא. לימד בישיבת מרכז הרב מתש"ה, ועמד בראשה לאחר פטירת הרב חרל"פ ובמשך עשרות שנים. כיהן כרב הראשי האשכנזי לישראל ואב בית דין בבית הדין הרבני הגדול בשנים תשמ"ג–תשנ"ג. תלמיד רבי משה מרדכי אפשטיין – ראש ישיבת חברון, שקירב אותו ורבי יחזקאל סרנא והרב יעקב משה חרל"פ – ראש ישיבת מרכז הרב, שמסר לו את השיעור הכללי. בעל שיעורי מרן הגר"א שפירא – שיעורים[1], מנחת אברהם – שו"ת[2], מורשה – שיחות בענייני תורה, חינוך והנהגה ולמועדים, דרכי הקניינים – על גדרי הקניינים בהלכה[3]. ראש ישיבת מרכז הרב, שבה לימד מעל שישים שנה, פוסק ואב בית דין בבית הדין הרבני בירושלים ובבית הדין הגדול. כיהן כרב הראשי האשכנזי לישראל בשנים תשמ"ג–תשנ"ג לצד הרב מרדכי אליהו. נחשב לבכיר רבני הציונות הדתית ומנהיגה הרוחני, ורבים מתלמידי הרצי"ה ראו בו את ממשיך דרכו. ייסד את מכון הרצי"ה, המוציא לאור את כתבי הראי"ה קוק ובנו.

הערות [1] השיעורים יצאו בשישה כרכים. [2] השו"ת יצא בארבעה חלקים. [3] זה חיבורו הראשון, שחיבר בגיל שתים עשרה.

רבה הראשי של העדה הבוכרית בתל אביב

רבי בן ציון הכהן רבין

1911–1995

5671–5755 · ה'תרע"א–ה'תשנ"ה

נולד בבוכרה בשנת תרע"א ולמד אצל דודו, רבי חזקיה הכהן רבין, שסמך אותו לרבנות. מילא את מקום דודו בבוכרה מתרפ"ט ועד תרצ"ג. עלה לארץ ישראל, לעיר ירושלים, בשנת תרצ"ה, ושימש בה חבר בית הדין הספרדי ורבה של שכונת הבוכרים. עבר לתל אביב בשנת תשכ"ג, ומונה בה לרבה הראשי של העדה הבוכרית בשנת תשכ"ו. נפטר בירושלים בב' באדר ב' תשנ"ה. תלמיד דודו, רבי חזקיה הכהן רבין – סמך אותו לרבנות ורבי שלמה יהודה ליב אליעזרוב. מרבני העדה הבוכרית בישראל, נכדו של רבי יצחק חיים הכהן רבין, רבה של בוכרה וגלילותיה. בירושלים התמנה בתש"ה לחבר בית הדין הספרדי, ועם קום המדינה לרבה של שכונת הבוכרים. בתל אביב שימש ראש השוחטים, ומשנת תשכ"ו כיהן כרבה הראשי של העדה הבוכרית בעיר.

בעל שו"ת איש מצליח

רבי מצליח מאזוז

1911–1971

5672–5731 · ה'תרע"ב–ה'תשל"א

נולד בתוניסיה, בעיר ג'רבה בכ"ו בחשוון תרע"ב. עבר לעיר תוניס לשמש כראש ישיבת "חברת התלמוד", וכיהן בה כדיין בבית הדין הרבני עד סגירתו בשנת תשי"ח. ייסד בעיר תוניס את ישיבת "כסא רחמים" על שם רבו בכסלו תשכ"ג. נרצח בעיר תוניס בכ"א בטבת תשל"א; הועלה לקבורה בישראל, בבית הקברות בהר הזיתים. תלמיד הרב רחמים חי חויתה הכהן – רבו ורבי רפאל ג'אמי – ממנו למד קבלה. בעל איש מצליח – שו"ת, מצמיח ישועה – שיטות וחידושים על הש"ס, מגן וצינה – יישוב קושיות האחרונים על הפרי חדש, קונטרס המערכות – כללי הש"ס והפוסקים, מורה הלשון – כללים בדרכי הלשון על פי המלבי"ם. מגדולי רבני תוניסיה, דיין בבית הדין הרבני בתוניס עד סגירתו בהוראת השלטונות. התפטר ממשרת שופט בבית הדין האזרחי כשחויב לדון יהודים שלא על פי דין תורה. ייסד את ישיבת "כסא רחמים", ובה יישם את דרך הלימוד של רבני תוניסיה בדקדוק דברי הגמרא, רש"י ותוספות, לצד דקדוק עברי ומקרא. נרצח בידי מתנקש בשובו מתפילת שחרית, וישיבתו חודשה בבני ברק בידי בניו.

הנתיבות שלום – האדמו"ר מסלונים

רבי שלום נח ברזובסקי מסלונים

1911–2000

5671–5760 · ה'תרע"א–ה'תש"ס

נולד בבלארוס, בעיר ברנוביץ' בי"ד באב תרע"א, ולמד בה בישיבת תורת חסד. עלה לארץ ישראל, לעיר טבריה, בשנת תרצ"ה, והתגורר סמוך לחותנו. מונה לר"מ ולראש ישיבה בישיבת תומכי תמימים ליובאוויטש בעיר תל אביב בשנת ת"ש. הקים בעיר ירושלים את ישיבת "בית אברהם" בחשוון תש"ב, עמד בראשה כארבעים שנה, והוכתר לאדמו"ר מסלונים בשנת תשמ"א. נפטר בירושלים בז' באב תש"ס ונקבר בהר הזיתים. תלמיד רבי אברהם וינברג השני, בעל "בית אברהם" – רבו ורבי אברהם שמואל הירשוביץ – ראש ישיבת תורת חסד בברנוביץ' ורבי משה מידנר. בעל נתיבות שלום – חמישה כרכים על התורה ושני כרכים בענייני שבת, מועדים, תשובה ועבודת ה', תורת אבות – ליקוט מאדמו"רי לעכוויטש-קוברין-סלונים, תשכ"א, דברי שלום ואמת – שיחות בכינוסים בישיבה, ההדרת תורות אדמו"רי סלונים – באר אברהם, דברי שמואל, בית אברהם, זיכרון קדוש, שיעורים על מסכת נדרים ומסכת כתובות – יצאו לאור לאחר פטירתו. האדמו"ר בדור השביעי של חסידות סלונים בשנים תשמ"א–תש"ס, ולפני כן מייסד ישיבת "בית אברהם" בירושלים ועומד בראשה כארבעים שנה. עמד בנשיאות החינוך העצמאי וועד הישיבות, והיה חבר מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל. סדרת ספריו "נתיבות שלום", בשפה בהירה ובמסרים מלהיבים, זוכה לאהדה רבה בציבור החסידי הכללי ונלמדת גם בחוגים נוספים. ההדיר והוציא לאור את תורות אדמו"רי בית סלונים.

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין-ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן · ארץ ישראל · ארצות הברית

זקן המקובלים – ראש ישיבת נהר שלום

רבי מרדכי שרעבי

1912–1983

5672–5744 · ה'תרע"ב–ה'תשמ"ד

נולד בתימן בשם מרדכי יפת־תעיזי, וגדל בבית סבו רבי אברהם יפת תעיזי ואחר כך אצל רבי חיים סינואני. עבר לעיר עדן, ולמד בישיבתו של הרב משומר נסים. עלה לארץ ישראל, לעיר ירושלים, בשנת תרצ"ב, ונמנה עם רבני ישיבת המקובלים בית אל. ייסד בירושלים את ישיבת המקובלים "נהר שלום" ולימד בה נגלה ונסתר עשרות שנים. נקבר בהר המנוחות בירושלים בכ' בחשוון תשמ"ד. תלמיד סבו, רבי אברהם יפת תעיזי ורבי חיים סינואני ורבי משומר נסים. מקובל יהודי תימני, מייסד וראש ישיבת המקובלים "נהר שלום" בירושלים, שכונה "זקן המקובלים" ו"ראש עדת המכוונים". גדולי המקובלים, ובהם ראש ישיבת בית אל רבי עובדיה הדאיה, היו מציעים לפניו את ספקותיהם, והרב עובדיה יוסף אמר עליו כי "כמוהו לא היה בקבלה". התפרסם כבעל מופתים, ואת הכספים שקיבל מן המבקרים הקדיש להחזקת הישיבה ולתמיכה בנצרכים.

1912

1913

ראש ישיבת חברון – בעל "שם דרך"

רבי שמחה זיסל ברוידא

1912–2000

5672–5760 · ה'תרע"ב–ה'תש"ס

נולד בירושלים, בחצר שטרויס, בכ"ד באדר תרע"ב. למד בתלמוד תורה של ישיבת עץ חיים ולאחר מכן בישיבת חברון. התמנה לר"מ בישיבת חברון בשנת תש"ה, ומתשכ"א מסר בה שיעור כללי כאחד מראשי הישיבה. נפטר בירושלים בט"ז בניסן תש"ס ונקבר בבית הקברות בהר הזיתים. תלמיד רבי ראובן טרופ – ראה אותו כרבו ורבי איסר זלמן מלצר – למד עמו כתלמיד בחברותא. בעל שם דרך – על מסכתות התלמוד, שם דרך – ביאורים ומאמרים על התורה ופירוש הרמב"ן, הגדה של פסח: שם דרך – חידושים וביאורים בהלכה ובאגדה, שעורי רבנו הגרש"ז ברוידא – על מסכת סנהדרין, פרק שמיני, שם דרך: הישר והטוב – מאמרים בענייני מידות ויראת שמים. מראשי ישיבת חברון בירושלים בשנים תשכ"א–תש"ס, וחבר מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל ולאחר מכן של דגל התורה. חתנו של הרב משה פינקל, בנו של הסבא מסלבודקה. מלבד עיסוקו בסוגיות התלמוד מסר במשך שנים רבות שיעורים על פירוש הרמב"ן על התורה, שיצאו לאור בסדרת ספרי "שם דרך".

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן · ארץ ישראל · ארצות הברית

בעל "שבט הלוי" – מוסיף הדור
רבי שמואל הלוי וואבא
1913–2015
תרע"ג–תשע"ה · 5673–5775
נולד באוסטרו־הונגריה, בעיר זיגה, בנ' באלוי תורע"ג, למד במוקין, בעיר לובלין, בישיבת חכמי לובלין אצל רבי מאיר שפירא ושרידיו בשנים תרצ"א–תרצ"ד. התגורר לאחר נישואיו בעיר מרשבורג, ושימש מו"צ בבית ההוראה של רבי עקיבא סופר. עלה לארץ ישראל בשנת תרצ"ט, ובעיר ירושלים מונה לדיין וללב מסעם העדה החרדית בשנת תש"ב. עבר לבני ברק בשנת תשי"ו, כיהן כרב שכונת זכרון מאיר והקים בה את ישיבת חכמי לובלין. תלמיד רבי מאיר שפירא מלובלין – רבו המובהק ורבי שמעון מלוויטב – המשגיח בישיבת חכמי לובלין ורבי יוסף צבי דושינסקי. בעל שבט הלוי – שו"ת, חידושי שבט הלוי – על השו"ס ועל התורה, שיעורי שבט הלוי – על הלכות נדה ועוד. דרשות שבט הלוי – דרשות והספדים. מחשובי פוסקי ההלכה במחצה המאה ה־21, וכונה בפי רבים בציבור החרדי "פוסק הדור". כיהן כרב ואב"ד שכונת זכרון מאיר בבני ברק ובראש ישיבת חכמי לובלין, שהקים לזכר ישיבת רבו. בשו"ת "שבט הלוי" דן בשאלות רבות שהתעוררו עקב הקדמה הטכנולוגית, וחלק ניכר ממורי ההוראה בארץ עשו אצלו שימוש. השתייך לזמן מלמדי התחום סופר, ותלמידיו התקבצו בקהילות "שבט הלוי" בארץ ישראל ובארצות הברית.

הרב הראשי של מוסקבה
הרב יצחק מישה זון מוסקבה
1913–1983
תרע"ג–תשמ"ג · 5673–5743
נולד בעיר סלוצק בשנת 1913. למד בעיר מוסקבה, בבית המדרש לרבנים. כיהן כרב בבתי כנסת שונים בברית המועצות עד 1964. בשנה זו בעיר מוסקבה לרב הראשי ולרב בית הכנסת המרכזי בשנת 1972. נפטר במוסקבה ב־4 ביוני 1983. הרב הראשי של בית הכנסת הסורי במוסקבה בשנים 1972–1983, ששימש בפועל כרבה של יהדות מוסקבה. בשנה לפטירתו לאחר פטירת הרב יהודה לייב לוין. כיהן תחת לחצי השלטון הסובייטי. בעקבות ביקורו בארצות הברית בשנת 1976 הצליחו כמה עצירים יהודים להתחיל ללמוד בבית המדרש לרבנים בבודפשט.

1913

1914

הגר"ש רוזובסקי – ראש ישיבת פוניבז'
רבי שמואל ירוחבסקי
1913–1979
תרע"ג–תשל"ט · 5673–5739
נולד בבלארוס, בעיר זרחוא, ולמד מגיל שלוש עשרה בישיבת שער התורה אצל רבי שמעון שקופ. עלה לארץ ישראל בשנת תרצ"ז ולמד בישיבה לצמרת בעיר פתח תקווה אצל רבי ראובן נץ, דיבה מונה לו"מ. עמד בראש ישיבת פוניבז' בעיר בני ברק מתש"ד ועד פטירתו בכ"ו בתמוז תשל"ט. תלמיד רבי שמעון שקופ – שמחתו והשלמה רבות שיטת לימודו ורבי יצחק זאב סולובייצ'יק, הרב מבריסק ורבי ראובן נץ. בעל שיעורי רבי שמואל – שיעורין שהוגשו לאור לאחר פטירתו. חידושי רבי שמואל – חידושיו, שיעורי הגרש רוזובסקי – מהדורות מטופלת. זיכרון שמואל – קובץ משפוריו. ראש ישיבת פוניבז' מעת הקמתה בידי רבי יוסף שלמה כהנמן בתש"ד ועד פטירתו. שיעוריו משכו תלמידים רבים, והשפיעו הלמדנית מהנפוצות ביותר בעולם הישיבות. רבים מהרמים ורואשי הישיבות בדור שאחריו הם תלמידיו. נחתם כ"ראש הישיבה" המכונן של עולם התורה הלמדני שקם בארץ ישראל לאחר השואה. נבחר ליו"ר בית הדין הרבני הגדול בשנת תשכ"ו, אך נשאר בישיבה לבקשת תלמידיו ומשפעה בי יחזקאל לוינשטין.

ראש ישיבת פוניבז' לצעירים – מנחת יהודה
רבי מיכל יהודה לוינשטיין
1913–2011
תרע"ג–תשע"א · 5674–5771
נולד בעיר מולוץ בגושן תרע"ד. למד בישיבה הקטנה בעיר לידא, ואחר כך בעיר וילנה בישיבת רמיילס אצל רבי שלמה היימן. עלה לארץ ישראל בשנת 1936 ולמד בירושלים בישיבת חברון. כיהן כר"מ בישיבת תפארת ציון בבני ברק, ומתחילת שנות ה־50 עמד בראש ישיבת פוניבז' לצעירים בעיר זו כשישים שנה. נפטר בבני ברק בכ"ו בסיון תשע"א ונקבר בבית הקברות של ראבני ישיבת פוניבז'. תלמיד רבי שלמה היימן – שאותו החשיב כמורו ורבו ורבי אברהם ישעיהו קרליץ, החזון איש ורבי איסר זלמן מלצר. בעל מנחת יהודה – על מסכתות קדושין, נזיקין, בבא קמא, בבא מציעא ובבא בתרא, ועל סדר קדשים וסדר זרעים, עתק השטר – ביאורים והערות על ספר "החקה והמתכר" לרב האי גאון. אמרי דעת – שיחות ומכתבים, דרכי החיים – הדרכות בדרכי החיים של תורה ויסודות החינוך. ראש ישיבת פוניבז' לצעירים, שבה מסר שיעורים כשישים שנה והעמיד אלפי תלמידים, הנר מועצת גדולי התורה של דגל התורה ומנהיגי הציבור החרדי־ליטאי. מתלמידי החזון איש, ובין תלמידיו רבי חיים קניבסקי ורבי נסים קרליץ. נחשב ממשיכי דרכו ההשקפתית של הרב שך, וזכה בעמידתו על "החיתוך הטהור" ובמאבקו לעצמאות החינוך החרדי. הקים כולל ללימוד סדר טהרות ורשת כוללים ארצית ללימודו.

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · צפון קושטא, מצרים · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן · ארץ ישראל · ארצות הברית

הגראי"ל שטינמן – בעל אילת השחר

רבי אהרן יהודה ליב שטינמן

1914–2017

ה'תרע"ה–ה'תשע"ח · 5675–5778

נולד באימפריה הרוסית, בעיר קמניץ, וגדל בעיר בריסק, שם למד בישיבת "תורת חסד". עבר לשווייץ, לעיר מונטרה, ללמוד בישיבת "עץ חיים" בשנת תרצ"ז. עלה לארץ ישראל, לעיר פתח תקווה, בשנת תש"ה, ומונה לראש ישיבת "חפץ חיים" בעיר כפר סבא. עמד בראש ישיבת פוניבז' לצעירים משנת תשט"ו וייסד את ישיבות "גאון יעקב" בשנת תשל"ח ו"ארחות תורה" בשנת תשנ"ח, והתגורר בעיר בני ברק. נקבר בבית הקברות פוניבז' בבני ברק בכ"ד בכסלו תשע"ח. תלמיד רבי משה סוקולובסקי – ראש ישיבת "תורת חסד" בבריסק ורבי יצחק זאב הלוי סולובייצ'יק – רב העיר בריסק ורבי שמחה זליג ריגר – סמך אותו לרבנות. בעל אילת השחר – על התלמוד הבבלי ועל התורה, חסד ומשפט, ימלא פי תהילתך, מפקודיך אתבונן, עזי ומגיני. מגדולי רבני היהדות החרדית־ליטאית בישראל וראש ישיבות פוניבז' לצעירים, גאון יעקב וארחות תורה. כיהן במועצת גדולי התורה של דגל התורה מתשמ"ט, ולאחר פטירת הרב אלישיב הנהיג את הזרם המרכזי בציבור הליטאי והיה הסמכות הרוחנית העליונה של דגל התורה. עסק גם בייעוץ חינוכי, בהכוונת ראשי ישיבות, בשלום בית ובשידוכים, והשפעתו חרגה מגבולות הציבור הליטאי. חי בדירה קטנה ובפשטות, וציווה שלא להספידו.

ה"ברך משה" מסאטמר

רבי משה טייטלבוים מסאטמר

1914–2006

ה'תרע"ה–ה'תשס"ו · 5675–5766

נולד ברומניה, בעיר סיגט בי"ב בחשוון תרע"ה, ומגיל 11 גדל בבית סבו האדמו"ר מראצפרט. למד בעיר קראלי אצל דודו רבי יואל טייטלבוים, רב העיר. הוכתר לרבה של העיר סנטה שביוגוסלביה, ועבר לגור בה בשנת ת"ש. נשלח עם קהילתו לאושוויץ בשנת תש"ד, ושוחרר בטרזינשטט בשנת תש"ה. היגר לארצות הברית, ומתשל"ט כיהן כאדמו"ר מסאטמר בוויליאמסבורג; נפטר בכ"ו בניסן תשס"ו ונקבר בקרית יואל. תלמיד דודו, רבי יואל טייטלבוים ורבי שאול בראך, רבה של קאשוי – הסמיכו לרבנות. בעל ברך משה – על החומש, חמישה כרכים, ברך משה – על המועדים, ברך משה – על סוגיות הש"ס. האדמו"ר השני מסאטמר בשנים תשל"ט–תשס"ו, שמילא את מקום דודו רבי יואל טייטלבוים, ולפני כן כיהן כאב"ד סנטה. שרד את אושוויץ, שבה נרצחו אשתו ושלושת ילדיו, ואחר המלחמה ניסה לשקם את חיי הדת בסיגט בטרם היגר לארצות הברית. כיהן כנשיא העדה החרדית, כולל שומרי החומות, קרן הצלה והתאחדות הרבנים דארצות הברית וקנדה. נידב ממון רב לצדקה והקים בקרית יואל את המוסד "שערי חמלה".

האדמו"ר ממונקאטש – רבה של חולון

רבי ברוך יהושע ירחמיאל רבינוביץ ממונקאטש

1914–1997

ה'תרע"ה–ה'תשנ"ח · 5675–5758

נולד בפולין, בעיר פרצ'ב בו' בתשרי תרע"ה. עמד בראש חסידות מונקאטש ובראש ישיבת "דרכי תשובה" ברותניה הקרפטית, בעיר מונקאטש, משנת תרצ"ז. ברח להונגריה, לעיר בודפשט, ופעל בה להצלת אלפי יהודים. עלה לארץ ישראל ב־1944, ועבר לברזיל, לעיר סאו פאולו, וכיהן כרבה משנת תש"ז. כיהן כרב הראשי של חולון משנת תשכ"ג; עבר לפתח תקווה בשנת תשל"ו, נפטר בה ונקבר בבית הקברות סגולה. בעל דברי נבונים – על התורה, בינת נבונים – על השואה על פי מאמרי חז"ל. האדמו"ר הרביעי בשושלת מונקאטש בשנים תרצ"ז–תש"ה, חתנו וממלא מקומו של רבי חיים אלעזר שפירא. עמד בראש ישיבת "דרכי תשובה" שמנתה למעלה מארבע מאות תלמידים, וכיהן כאב בית דין. בימי השואה סיכן את עצמו בבודפשט להצלת אלפי יהודים. לאחר מכן כיהן כרבה של סאו פאולו וכרב הראשי של חולון, ותמך במדינת ישראל.

1914

1915

האדמו"ר מתולדות אהרן – בעל דברי אמונה

רבי אברהם יצחק קאהן מתולדות אהרן

1914–1996

ה'תרע"ד–ה'תשנ"ז · 5674–5757

נולד בעיר צפת בו' בטבת תרע"ד. עבר בילדותו עם משפחתו לטרנסילבניה, לעיר הוניאד, ולמד בעיר סקלהיד ובישיבת סאטמאר. עלה עם חותנו לארץ ישראל, לעיר ירושלים, בכ"ה בתשרי ת"ש. הקים את חצר "תולדות אהרן" בשכונת מאה שערים בשנת תש"ז ועמד בראשה כחמישים שנה. נפטר בירושלים ונקבר בהר הזיתים בכ"ז בכסלו תשנ"ז. תלמיד חותנו, רבי אהרן ראטה ורבי יואל טייטלבוים מסאטמר – שממנו קיבל סמיכה להוראה ורבי ישראל פריינד מהוניאד. בעל דברי אמונה – בענייני אמונה וביטחון, תורה, תפילה, מידות וחסידות, תשכ"ז, דברי אמונה על התורה ועל המועדים, אסיפת מכתבים, תש"מ, קונטרס אהבת הבורא – נדפס בסוף ספר שומר אמונים לחותנו, חינוך הבנים. מייסד חסידות "תולדות אהרן" וחתנו של רבי אהרן ראטה. לאחר פטירת חותנו בשנת תש"ז קיבל עליו את ההנהגה לבקשת רוב החסידים, ובתקופתו נוסדו מוסדות החסידות בארץ ישראל ובארצות הברית. כתלמיד מובהק של רבי יואל טייטלבוים נודע בהתנגדותו לציונות ולאגודת ישראל, והיה מגדולי תומכי העדה החרדית. מחבר סדרת ספרי "דברי אמונה".

המשגיח – בעל "עלי שור"

רבי שלמה וולבה

1914–2005

ה'תרע"ד–ה'תשס"ה · 5674–5765

נולד בקיסרות הגרמנית, בעיר ברלין, בשנת תרע"ד, ולמד בעיר פרנקפורט בישיבתו של הרב יוסף ברייער. למד בשווייץ, בעיר מונטרה, ומשם עבר בשנת תרצ"ד לישיבת מיר ולמד אצל רבי ירוחם ליבוביץ. מסר שיעורי תורה בשוודיה, בעיר סטוקהולם, ושימש בה בימי מלחמת העולם השנייה נציג ועד ההצלה. עלה לארץ ישראל בשנת תש"ז, ייסד את ישיבת באר יעקב בשנת תש"ט וכיהן בה כמשגיח. עבר לירושלים בשנת תשמ"ב, הקים בה את בית המוסר ואת ישיבת גבעת שאול; נפטר ונקבר בהר המנוחות. תלמיד רבי ירוחם ליבוביץ, המשגיח בישיבת מיר – ראה עצמו ממשיך שיטתו – ורבי יצחק הוטנר ורבי יואל קלופט. בעל עלי שור – מדריך יסודי לבן ישיבה ביחס לתורה ולמצוות ובעבודה על האישיות, שני חלקים, בין ששת לעשור, עולם הידידות – שיחות מתקופת פעילות החזרה בתשובה, ועמו "אור לשב", האדם ביקר – על רבו רבי ירוחם ליבוביץ ממיר, זריעה ובנין בחינוך, המצוות השקולות – על שבע המצוות השקולות כנגד כל התורה. מגדולי המשגיחים בדור האחרון, שכונה "זקן המשגיחים" או "המשגיח" סתם, והיו שראו בו שריד אחרון לתנועת המוסר מהדור שלפני השואה. ייסד בעצת החזון איש את ישיבת באר יעקב ושימש בה משגיח, ובהמשך הקים בירושלים את בית המוסר ואת ישיבת גבעת שאול. לאחר מלחמת ששת הימים החל בפעילות מקיפה של קירוב וחזרה בתשובה, דבר נדיר אז בציבור הליטאי. ספרו "עלי שור" הוא מדריך יסודי לבן הישיבה בעבודה הרוחנית על פי דרך המוסר.

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן · ארץ ישראל · ארצות הברית

הציץ אליעזר

רבי אליעזר יהודה ולדנברג

1915–2006

5676–5767 · ה'תרע"ו–ה'תשס"ז

נולד בירושלים בג' בטבת תרע"ו. עבר עם הוריו בילדותו לסוריה, לעיר חלב, ושב לאחר כמה שנים לירושלים. למד בירושלים בישיבת עץ חיים ולאחר מכן בישיבת חברון. התגורר לאחר נישואיו בנתניה, וכיהן תקופה קצרה כרב המושב כפר ויתקין. עמד בראש ישיבת שערי ציון בירושלים, נתמנה בה לדיין בשנת תשי"א וכיהן כחבר בית הדין הרבני הגדול בשנים תשמ"א–תשמ"ה. בעל ציץ אליעזר – שו"ת ב־22 כרכים, תש"ה–תשנ"ח, הלכות מדינה – הלכות הנהגת השלטון במדינת ישראל, שלושה חלקים, שביתת הים – דיני הפלגת אונייה בשבת, דבר אליעזר – חידושים וביאורים בש"ס וברמב"ם, ספרו הראשון. מחשובי הפוסקים במאה העשרים, דיין וחבר בית הדין הרבני הגדול, ורבו של המרכז הרפואי שערי צדק בירושלים. נודע בעיקר בתשובותיו החלוציות בענייני רפואה והלכה בשו"ת ציץ אליעזר, שבהן עמל לברר היטב את המציאות הרפואית והטכנולוגית. בקיאותו בספרות ההלכה של חכמי ספרד הייתה יוצאת דופן, ונחשב מומחה בסידור גיטין ושמות גיטין. זכה בפרס ישראל לספרות תורנית בשנת תשל"ו.

1915

1916

ראש ישיבת טלז בקליבלנד

רבי מרדכי גיפטר

1915–2001

5676–5761 · ה'תרע"ו–ה'תשס"א

נולד בארצות הברית, בעיר פורטסמות' שבווירג'יניה, ועבר בצעירותו לעיר בולטימור. למד בעיר ניו יורק, בישיבה התיכונית שליד ישיבת רבי יצחק אלחנן. נסע לליטא ללמוד בישיבת טלז בחורף תרצ"ב. כיהן כרב הקהילה בעיר ווטרבורי שבקונטיקט משנת תש"ג, ומתש"ד שימש משגיח בישיבת טלז בעיר קליבלנד. עלה לארץ ישראל והקים את ישיבת טלז בטלז־סטון בשנת תשל"ו; חזר לקליבלנד בתשל"ט ועמד בראש הישיבה עד פטירתו. תלמיד רבי אברהם יצחק בלוך – ראש ישיבת טלז, שהיה מתלמידיו המקורבים ורבי עזריאל רבינוביץ ורבי משה סולובייצ'יק. בעל נתיבות מרדכי – שיעורים על הש"ס[1], פרקי תורה – הערות וביאורים בפרשת השבוע, פרקי אמונה – שיעורי דעת, פרקי מועד – הלכה ואגדה על המועדים, פרקי עיון על מסכת מכות. ראש ישיבת טלז בקליבלנד[2] שבאוהיו מתש"ט ועד פטירתו, ולפני כן שימש בה משגיח מעת הקמתה בתש"ד. היה מתלמידיו המקורבים של רבי אברהם יצחק בלוך בישיבת טלז שבליטא, והקים את ישיבת טלז בטלז־סטון. חיבר ספרים ומאמרים בהלכה ובאגדה, ובהם סדרת "נתיבות מרדכי" על הש"ס ו"פרקי אמונה".

הערות [1] השיעורים הם על המסכתות גיטין, קידושין, יבמות, בבא מציעא, בבא בתרא. [2] לאחר מכן הייתה הישיבה בוויקליף.

מקום / אזור: ארצות הברית · ארץ ישראל · תימן · בוכרה / מרכז אסיה · קווקז · פולין־ליטא · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · אשכנז

הישועות משה מוויז'ניץ

רבי משה יהושע הגר מוויז'ניץ

1916–2012

5676–5772 · ה'תרע"ו–ה'תשע"ב

נולד בטרנסילבניה, בעיר גרוסווארדיין בי"ג בסיוון תרע"ו. למד בגיל 17 בישיבת ויז'ניץ של דודו רבי אליעזר הגר, בעיירה ויז'ניץ. מונה לרב בקרפטרוס, בעיירה וילחוביץ, והקים ישיבה בגרוסווארדיין בשנת ת"ש. עלה לארץ ישראל בספינת המעפילים "מורינה" בשנת תש"ד, ועמד בראש ישיבת בית ישראל ודמשק אליעזר בעיר תל אביב. עבר לבני ברק, לקריית ויז'ניץ, בשנת תשי"ב, וכיהן בה כאב"ד ומתשל"ב כאדמו"ר; נפטר בכ' באדר תשע"ב ונקבר בבני ברק. תלמיד סבו, רבי ישראל הגר, האהבת ישראל ואביו, רבי חיים מאיר הגר ורבי אהרן ראטה. בעל ישועות משה על התורה – דברי תורה שאמר בשבתות ומועדים, ב' כרכים, אסופת רשימת ישועות משה על הש"ס – שיעורים ומראי מקומות, וידעת היום – הלכות ומנהגים, ב' כרכים, מכתבי קודש – מכתביו לגדולי הדור ולחסידיו, דברי אלוקים חיים – תורותיו, ה' כרכים. האדמו"ר החמישי בשושלת ויז'ניץ בשנים תשל"ב–תשע"ב, ומתשמ"ט נשיא מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל. נודע כמתמיד, עסק רבות בקצות החושן ובמנחת חינוך, ותיקן בשנת תשל"ז "שיעורי תורה ברבים" – שעת לימוד בכל ערב לכל החסידים. הקים את הארגונים "צעירי ויז'ניץ" ו"חיים מאירים", ובתקופת אדמו"רותו הוקמו מוסדות תורה וחינוך רבים. קרא לתקן לימוד יומי בספר חובות הלבבות.

1916

1917

האדמו"ר מספינקא

רבי יעקב יוסף וייס מספינקא

1916–1988

5676–5748 · ה'תרע"ו–ה'תשמ"ח

נולד ברומניה, בעיר ספינקא, וגדל בבית סבו; כבר בן 15 מסר שיעור בבית המדרש הגדול בעיר סעליש. לאחר השואה שב לעיר בורשה, ובעיר אראד הוכתר לאדמו"ר מספינקא בשנת תש"ו. היגר לארצות הברית, לשכונת קראון הייטס, בשנת תש"ט, ומאוחר יותר עבר לבורו פארק והקים בה ישיבה ותלמוד תורה. עלה לארץ ישראל בשנת תשי"ד והקים בתי מדרש בבני ברק, בירושלים ובפתח תקווה. נפטר ונקבר באוהל זקנו רבי יוסף מאיר וייס בעיר פתח תקווה בי"ט בניסן תשמ"ח. תלמיד סבו, רבי יצחק אייזיק וייס, בעל חקל יצחק – בביתו גדל ולמד. בעל שיח יעקב יוסף – דברי תורתו, שנלקטו לאחר פטירתו, אמרי יוסף – הוצאה לאור של ספרי זקנו רבי יוסף מאיר וייס על התורה והמועדים, חקל יצחק – הוצאה לאור של ספרי סבו רבי יצחק אייזיק וייס על התורה ושו"ת, הגדה של פסח נוסח ספינקא – הוצאה לאור. האדמו"ר השלישי בחסידות ספינקא, שהוכתר לאחר השואה על ידי שרידי החסידים במקום סבו רבי יצחק אייזיק שנספה, כנצר היחיד בן אחר בן לסבו. הקים בתי מדרש וישיבות בברוקלין ובארץ ישראל, כהמשך לישיבת סבו בסעליש. נודע בתפילתו בנוסח זידיטשוב המסורתי והלחין ניגונים מוכרים בעולם החסידות, כגון "שבשפלינו זכר לנו". הוציא לאור את ספרי זקניו אדמו"רי ספינקא והעלה את עצמות זקנו בעל "אמרי יוסף" לפתח תקווה.

מקום / אזור: ארצות הברית · ארץ ישראל · תימן · בוכרה / מרכז אסיה · קווקז · פולין־ליטא · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · אשכנז

זקן רבני מרוקו – בעל "עמק יהושע"

רבי יהושע מאמאן

1917–2018

5678–5778 · ה'תרע"ח–ה'תשע"ח

נולד במרוקו, בעיר צפרו, בי"א בטבת תרע"ח, ולמד אצל הרב דוד עטר. כיהן כרב ודיין בעיר סאפי ובבית הדין של רבאט, ומשנת 1963 כאב בית הדין ורב העיר מרקש. עלה לארץ ישראל וכיהן כרב הספרדי וחבר לשכת הרבנות בעיר נהריה משנת תשכ"ח. כיהן כאב בית הדין האזורי בעיר באר שבע, ומתשמ"ח כדיין בבית הדין הרבני הגדול לערעורים. נפטר בירושלים בכ"ו בטבת תשע"ח ונקבר בהר המנוחות. תלמיד הרב דוד עטר. בעל עמק יהושע – שו"ת על השולחן ערוך ב־7 חלקים, שתי ידות – יד חרוצים, דרושים וחידושי תנ"ך, ויד רמה מתורת אביו, שער יהושע – מושגים בהלכה ובאגדה בסדר אלפבית, הגדה של פסח ויוגד ליוסף ויוגד ליהושע – עם פירושו ופירוש סבו, ניצוצי אור – חידושים וביאורים בתנ"ך, בתלמוד ובפוסקים. דיין ופוסק מרבני מרוקו, שכיהן כאב בית הדין ורב העיר מרקש, ובארץ ישראל כרב הספרדי בנהריה, כאב בית הדין בבאר שבע וכחבר בית הדין הרבני הגדול לערעורים. גולת הכותרת של יצירתו היא שו"ת "עמק יהושע", שעל חלקו הראשון זכה בפרס הרב טולידאנו ובפרס הרב עוזיאל לספרות תורנית. בפסיקתו חיזק את דעת הרב עובדיה יוסף להנהיג בארץ ישראל את דעת הבית יוסף, והתדיין בכך רבות עם הרב שלום משאש. בערוב ימיו כונה "זקן רבני יהדות מרוקו".

הרב קאפח – מתרגם ומפרש כתבי הרמב"ם

הרב יוסף קאפח

1917–2000

5678–5760 · ה'תרע"ח–ה'תש"ס

נולד בתימן, בעיר צנעא, ולמד תורה אצל סבו; בגיל 14 ירש את מקומו במסירת שיעורים בבית המדרש. עלה לארץ ישראל בשנת 1943, למד בישיבת מרכז הרב והוכשר לדיינות במכון הארי פישל. כיהן משנת 1950 כדיין בבית הדין האזורי בירושלים, וכעבור עשרים שנה בבית הדין הרבני הגדול. נפטר בירושלים בי"ח בתמוז תש"ס ונקבר בהר המנוחות. תלמיד סבו, הרב יחיא קאפח והרב רצ'א צארום, מתלמידי סבו. בעל משנה תורה לרמב"ם – מהדורה מבוארת בת 24 כרכים, פירוש המשנה לרמב"ם – תרגום מערבית, מורה הנבוכים – תרגום מערבית, הליכות תימן – אורח חייהם ומנהגיהם של יהודי תימן, תכלאל שיח ירושלים – סידור תפילה בנוסח בלדי. פוסק תימני־ישראלי, דיין בבית הדין הרבני הגדול, חבר מועצת הרבנות הראשית ונשיא הקהילה התימנית בירושלים. עיקר מפעלו תרגום והדרה מכתבי יד של כתבי הרמב"ם ועשרות ספרי ראשוני ספרד ותימן שנכתבו בערבית יהודית, ובהם ספרי רס"ג, הכוזרי וחובות הלבבות. בשיטתו הקפיד על דיוק הגרסה המקורית ופירש את משנה תורה על פי כתבי הרמב"ם האחרים. פעל לשימור מנהגי יהדות תימן, וזכה בפרס ישראל לספרות תורנית בשנת תשכ"ט.

בבא מאיר

רבי מאיר אבוחצירא

1917–1983

5677–5743 · ה'תרע"ז–ה'תשמ"ג

נולד במרוקו, במחוז תאפילאלת בי' בטבת תרע"ז. מונה לרבה של העיר מידלת בשנת תש"ה, ועמד בה בראש ישיבת "תומכי תמימים" של חב"ד. מונה לרבה של העיר ארפוד בשנת תשי"ג. עלה לארץ ישראל בשנת תשכ"ה, התיישב ביבנה ולאחר מכן עבר לאשדוד. נפטר באשדוד בי"ז בניסן תשמ"ג ונקבר בהר הזיתים. בעל פיוטים – עשרות פיוטים, ובהם "יחיד רם יערות חושף"[1], אור המאיר – חידושים. רב ומקובל, בנו בכורו של הבבא סאלי. כבר כנער נודע כעילוי ובעל זיכרון, ובהיותו כבן עשרים עמד בהצלחה במבחני הדיינות בבית הדין הגדול ברבאט. כיהן כרבן של מידלת וארפוד שבמרוקו וכראש ישיבת "תומכי תמימים", ולאחר עלייתו פעל באשדוד. נודע בהקפדתו על שמירת העיניים והתפרסם כבעל מופתים, ופיוטיו נפוצים בקהילות יהודי מרוקו.

הערות [1] הפיוטים נדפסו בספר יגל יעקב.

הרב הראשי ליהדות בוכרה בישראל

רבי יהודה הכהן רבין

1919–2001

5679–5762 · ה'תרע"ט–ה'תשס"ב

נולד באוזבקיסטן, בעיר בוכרה, בב' באדר א' תרע"ט, ולמד בתלמוד תורה מקומי עד לסגירתו בהוראת הבולשביקים. שהה עם אביו כשלוש שנים בערי איראן בדרכם לארץ ישראל. עלה לארץ ישראל, לעיר ירושלים, בשנת תרצ"ה, ולמד בישיבת פורת יוסף ובישיבת בני ציון. שימש כשוחט ובודק בשכונת הבוכרים כארבעים שנה, ומסר שיעורים ודרשות בבית הכנסת "בבא תמא". נפטר בירושלים בט"ו בתשרי תשס"ב ונקבר בהר המנוחות. תלמיד אביו, רבי חזקיה הכהן רבין ורבי יעקב עדס ורבי עמרם אבורביע. בעל משנת ראב"י – בירור דברי התנא רבי אליעזר בן יעקב בש"ס, תשכ"ט, משנת יהודה – על מאמרי רבי עקיבא, רבי מאיר ורבי שמעון בן יוחאי, תש"נ, חסד ואמת – תפילות והלכות לאבלים, תשל"ז, סדר הפורים המשולש – דיני פורים המשולש, תש"י, זרח כוכב מיעקב – תולדות משפחת רבין, תשנ"ט. הרב הראשי ליהדות בוכרה בישראל, בן למשפחת רבני בוכרה – אביו, סבו וסבא רבה כיהנו כרבניה הראשיים. הוסמך לרבנות ולדיינות בידי רבי עובדיה הדאיה, ושימש כשוחט ובודק בשכונת הבוכרים בירושלים כארבעים שנה. ייסד את בית הכנסת "עטרת חזקיה" על שם אביו ואת "איגוד בני הישיבות יוצאי בוכרה", שהוציא את סדרת "תפארת בנים".

1917 1920

הרב זילבר – מקרב יוצאי ברית המועצות, בעל "להישאר יהודי"

רבי יצחק זילבר

1917–2004

5677–5764 · ה'תרע"ז–ה'תשס"ד

נולד ברוסיה, בעיר קאזאן, בג' באב תרע"ז, לאביו רב העיר. למד מתמטיקה באוניברסיטת קאזאן, ונשפט בשנת 1951 לשנתיים מאסר במחנה עבודה. עבר לעיר טשקנט בשנת 1960. עלה בשבט תשל"ב לישראל, לעיר ירושלים, והשתכן בשכונת סנהדריה מורחבת. נפטר בערב תשעה באב תשס"ד ונקבר בהר המנוחות בירושלים. תלמיד אביו, הרב בן־ציון חיים זילבר, רב העיר קאזאן. בעל ולהבה לא תבער בך – על קיום נבואות הנביאים לאורך ההיסטוריה; ברוסית 1984, בעברית 2002, שיחות על התורה – על חמשת חומשי התורה, ברוסית, 1994 ו־2000, להישאר יהודי – ספר ביוגרפי על מסכת חייו, 2004. מחנך ופעיל לקירוב יוצאי ברית המועצות ליהדות, ששמר מצוות בדקדקנות תחת השלטון הקומוניסטי ומסר שם שיעורי תורה. לאחר עלייתו ייסד את ישיבת "שבי גולה" ואת ארגון "תולדות ישורון" לעולים מרוסיה, ומסר שיעורים לדוברי רוסית בישראל, באירופה ובארצות הברית. היה מיוזמי הקמת ישיבת "תורת חיים" במוסקבה בשנת תשמ"ט ונהג למסור בה שיעורים. בזכות רקעו המתמטי עסק גם בסוגיית ספירת אותיות התורה.

בעל שו"ת אז נדברו – "בנימין הצדיק"

רבי בנימין יהושע זילבר

1917–2008

5677–5768 · ה'תרע"ז–ה'תשס"ח

נולד בפולין בשביעי של פסח תרע"ז; בגיל 11 עבר לעיר בריסק והסתופף בישיבת תורת חסד. למד בישיבת נובהרדוק בעיר מזריץ'. עלה לארץ ישראל בשנת תרצ"ג ולמד בישיבת בית יוסף בעיר בני ברק; לאחר חתונתו למד בבית המדרש אוהל תורה בעיר ירושלים. עבר לבני ברק בשנת תשט"ז, והקדיש את זמנו ללימוד ולחיבור ספריו. עבר בשנותיו האחרונות, מחמת חולשתו, לעיר ביתר עילית. תלמיד רבי אברהם ישעיהו קרליץ, החזון איש והמשגיח רבי אברהם יעקב גורדון מישיבת תורת חסד בבריסק ורבי דוד בליאכר – ראש ישיבת נובהרדוק במזריץ'. בעל אז נדברו – שו"ת ב־14 חלקים, ברית עולם – הלכות שבת ושביעית ב־6 חלקים, בית ברוך – על ספר חיי אדם ב־3 חלקים, מקור הלכה – על מסכת שבת, תש"י ותשי"ז, תורת ההסתכלות – הלכות שמירת עיניים. פוסק הלכה ובעל מוסר, שבצעירותו דבק בו הכינוי "בנימין הצדיק". מעולם לא נשא משרה תורנית, והקדיש את זמנו ללימוד תורה ולחיבור עשרות ספרים בהלכה ובמוסר, ובהם מאות תשובות בשו"ת "אז נדברו" ופירושים על ספרי רבנו יונה. ספרו "מקור הלכה" על מסכת שבת עורר משא ומתן בכתב עם החזון איש. בשנת תשמ"ט צורף למועצת גדולי התורה של אגודת ישראל, והיה החבר הליטאי היחיד בה.

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן · ארץ ישראל · ארצות הברית

1920

1923

רבה הראשי של נתניה – בעל "חמדה גנוזה"

רבי דוד שלוש מנתניה

1920–2016

5680–5776 · ה'תר"פ–ה'תשע"ו

נולד במרוקו, בעת שאביו שהה שם כשד"ר מטעם "עדת המערבים" בירושלים. עלה עם משפחתו בגיל שנה לארץ ישראל, לירושלים, ולמד בישיבת פורת יוסף. נשלח לצרפת עם הקמת המדינה לשמש רבם של מחנות העולים. כיהן כרבה הראשי של העיר נתניה מתשי"ג ועד פטירתו. נפטר בב' בסיוון תשע"ו ונקבר בירושלים, בהר המנוחות, לצד אביו. תלמיד אביו, רבי יוסף שלוש ורבי עזרא עטיה ורבי בן ציון מאיר חי עוזיאל. בעל חמדה גנוזה – שו"ת בשלושה חלקים, בני עמי – סוגיות משפחה, ירושלים 1977, אור חדש – פירוש על התורה, נדחי ישראל יכנס – על יהודי אתיופיה, תשמ"ח, תהילה לדוד – סידור עם ביאורי התפילות. רבה הראשי של נתניה כ־63 שנה וחבר מועצת הרבנות הראשית כעשר שנים. בפסיקתו נודע בגישתו החדשנית ובקו המנחה "כוח דהיתרא עדיף", ודן בסוגיות כחשמל ביום טוב, קיום השבת בחלל וקביעת רגע המוות. דגל בשמירת מנהגי כל עדה וחיזק את מנהגי יהדות מרוקו. פעל למען העולים מאתיופיה ובנה אילן יוחסין של משפחותיהם על פי עדויות הקסים.

מרן – הראשון לציון, בעל "יביע אומר"

רבי עובדיה יוסף

1920–2013

5681–5774 · ה'תרפ"א–ה'תשע"ד

נולד בעיראק, בעיר בגדאד, בי"ב בתשרי תרפ"א. עלה עם משפחתו בשנת תרצ"ג לארץ ישראל, לעיר ירושלים, ולמד בישיבת פורת יוסף. עבר לעיר קהיר, בשנת תש"ז, וכיהן כסגן הרב הראשי וכאב בית דין. שב לישראל וכיהן משנת תשכ"ט כרבה של העיר תל אביב־יפו. נבחר לראשון לציון ולרב הראשי לישראל בירושלים לשנים תשל"ג–תשמ"ג; נפטר בירושלים בג' בחשוון תשע"ד ונקבר בבית הקברות סנהדריה. תלמיד רבי עזרא עטייה – ראש ישיבת פורת יוסף, ששימש לו כאב רוחני והרב בן ציון מאיר חי עוזיאל – שהסמיכו לרבנות. בעל יביע אומר – יצירתו ההלכתית המרכזית, יחוה דעת, חזון עובדיה, הליכות עולם – השגותיו על ספר בן איש חי, שפורסמו בשנים 1998–2003. הראשון לציון והרב הראשי הספרדי לישראל בשנים תשל"ג–תשמ"ג, מגדולי פוסקי ההלכה הספרדיים, שכונה בפי רבים "מרן" ו"פוסק הדור". נודע בבקיאות נדירה בכל מרחבי הספרות התורנית ובמיוחד בספרות השו"ת, ודגל בעדיפות פסקי רבי יוסף קארו. כרב ראשי התיר את עגונות מלחמת יום הכיפורים ופסק כי ביתא ישראל הם יהודים. ייסד את מועצת חכמי התורה של ש"ס ועמד בראשה.

האדמו"ר מוויז'ניץ מונסי

רבי מרדכי הגר מוויז'ניץ מונסי

1922–2018

5682–5778 · ה'תרפ"ב–ה'תשע"ח

נולד בעיר גרוסווארדיין בי"ח בתמוז תרפ"ב לרבי חיים מאיר הגר, לימים האדמו"ר מוויז'ניץ. למד תקופה קצרה אצל רבי יואל טייטלבוים בעיר סאטמר. הגיע לארצות הברית בכ"ט באדר תש"ח ושימש רב חסידי ויז'ניץ, תחילה בבורו פארק ואחר כך בוויליאמסבורג. עבר לעיר מונסי, והוכתר בה לאדמו"ר מוויז'ניץ מונסי בשנת תשל"ב. נפטר בכ"ט באדר תשע"ח במנהטן, בבית החולים מאונט סיני, ונקבר בבית הקברות ויז'ניץ במונסי. תלמיד רבי יואל טייטלבוים מסאטמר ורבי יוסף גרינוולד מפאפא. מייסד ענף ויז'ניץ מונסי ואדמו"ר שלו במשך 46 שנים, בנו של האמרי חיים מוויז'ניץ ונכדו של האבת ישראל. נחשב קנאי המתנגד לציונות, בעל השקפת עולם דומה לעדה החרדית ולחסידות סאטמר, ובטישים בסעודה שלישית נהג למחות על פרצות בדת; עם זאת, מפני כבוד אביו לא יצא נגד אגודת ישראל. דברי תורתו מתובלים בחישובי גימטריאות כדרך אבותיו. לאחר פטירתו מונו על פי הוראתו שבעת בניו ונכדו לאדמו"רי החסידות בקהילותיה.

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן · ארץ ישראל · ארצות הברית

ראש ישיבת פוניבז׳ – מנהיג הציבור הליטאי

רבי גרשון אדלשטיין
1923–2023
5683–5783 · התרפ״ג–התשפ״ג

נולד בברית המועצות, בעיירה שומיאץ המסונה לסמולנסק, בב׳ באייר תרפ״ג. עלה עם משפחתו לארץ ישראל בשנת תרצ״ד, ואביו קבע את מושב המשפחה בעיר נתת השרון. למד בישיבת לומזה בעיר פתח תקווה משנת תש״ב. למד בבני ברק, בישיבת פוניבז, כאחד משנות תלמידיה הראשונים משנת תש״ד, ובה כיהן כר״מ ומתשל״ט כראש הישיבה. נפטר בבני ברק בי׳ בסיוון תשפ״ג ונקבר בבית הקברות של נציבי ישיבת פוניבז׳. תלמיד אביו, רבי צבי יהודה אדלשטיין ורבי שמואל רוזובסקי ורבי יוסף שלמה כהנמן. בעל שיעורי הגרי״ב – שיעוריו, בהוצאת תלמידו הרב אברהם ישעיהו גינזבורג. ראש ישיבת פוניבז מתשל״ט, נשיא מועצת גדולי התורה של דגל התורה ונשיא ועד הישיבות. מאז פטירת רבי אהרן יהודה לייב שטינמן היה מנהיגי הציבור החרדי־ליטאי לצד רבי חיים קניבסקי, ולאחר פטירתו עמד לבדו בהנהגת הציבור. הדגיש את לימוד המוסר מתוך שמחה, התאמת הלימוד לטבע התלמיד וחינוך ״בדרכי נועם״ ובלא כפייה. שימש בעל תוקע בישיבת פוניבז׳ מתש״ו ועד שנתו האחרונה.

רבה הראשי של תל אביב – בעל מקור חיים

הרב חיים דוד הלוי
1924–1998
5684–5758 · התרפ״ד–התשנ״ח

נולד בארץ ישראל, בעיר ירושלים, בשכונת אוהל משה, ולמד בה בישיבת פורת יוסף. כיהן כרב השכונות מי נפתוח ורוממה בירושלים, ובמקביל שימש מזכירו האישי של הרב עוזיאל. נבחר בשנת תשי״א לרב העדה הספרדית בעיר ראשון לציון וכיהן בה עד תשל״ג. נבחר בשנת תשל״ג לרב הראשי ולראש אבות בתי הדין בעיר תל אביב יפו וכיהן בה עד פטירתו בי״ב באדר תשנ״ח. תלמיד רבי עזרא הדאיה – רבו בילדותו ורבי עזרא עטייה – ראש ישיבת פורת יוסף, שהסמיכו והרב בן־ציון מאיר חי עוזיאל – שהסמיכו והשפיע על הגותו. בעל מקור חיים השלם – ספר פסיקה מקיף המשלב הקדמות רעיוניות, בחמישה כרכים, קיצור שולחן ערוך מקור חיים – קיצור של מקור חיים השלם, עשה לך רב – שו״ת בענייני הלכה והשקפה, תשעה כרכים, דבר המשפט – עיונים בהלכות סנהדרין ברמב״ם, מים חיים – שו״ת, שלושה כרכים. פוסק והוגה דעות, רבה הספרדי הראשי של ראשון לציון ורבה הראשי של תל אביב יפו, וחבר מועצת הרבנות הראשית מתשכ״ד ועד פטירתו. ספרו ״מקור חיים השלם״ משלב הלכה ואגדה ומקבץ את הליכות העדות ומנהגיהן, וקיצורו משמש ספר לימוד הלכה עיקרי בחינוך הממלכתי־דתי. בפסיקתו התמודד עם שאלות ההלכה והמדרגה ברמת הפרט וברמה הלאומית, והושפע בהגותו מהרב עוזיאל. זכה בפרס ישראל לספרות תורנית בשנת תשנ״ז.

ר׳ נחום – ראש ישיבת עיר

רבי נחום פרבוכין
1923–1986
5683–5747 · התרפ״ג–התשמ״ז

נולד בליטא, בעיר טרק, בכ״ח באדר תרפ״ג. שהה בתקופת השואה עם תלמידי ישיבת מיר בסין, בעיר שנחאי. עמד בראש ישיבת מיר בישראל, בעיר ירושלים, מתשכ״ה. נפטר בירושלים בי״ח בחשוון תשמ״ז ונקבר בחלקת הרבנים בהר המנוחות. תלמיד רבי ברוך בר ליבובוץ ורבי אלחנן וסרמן. בעל חידושי רבי נחום – חידושים על יבמות, בבא קמא, בבא בתרא, גיטין, כתובות ובבא מציעא, תחוך הקלטות שיעוריו היומיים, שיעורי רבי נחום – השיעורים הכלליים על בבא מציעא, בבא בתרא, גיטין ויבמות, חזון נחום – קונטרס משיעוריו, ישורון כרך כ״ב. ראש ישיבת מיר בירושלים מתשכ״ה, תחנו של רבי חיים שמואלביץ, והעמיד תלמידים רבים, מהם רבים וראשי ישיבות בארץ ובעולם. בדרך לימודו צעד לפי שיטת בריסק, ופירש את הסוגיות בדקדוק לשון הגמרא והראשונים יותר מאשר בפרשנות עצמאית. בעמותתו לא הדפיס את חידושיו, ורק יצאו לאור לאחר פטירתו ממוך שיעוריו. גם בשנותיו האחרונות, למרות מצבו הבריאותי, מסר את שיעוריו מדי יום.

האור לציון – חכם בן ציון

רבי בן ציון אבא שאול
1924–1998
5684–5758 · התרפ״ד–התשנ״ח

נולד בירושלים בכ״ט בתמוז תרפ״ד, ולמד בילדותו בתלמוד תורה ״בני ציון״. למד מגיל 11 בישיבת ״פורת יוסף״ אצל הרב עזרא עטייה. כיהן כראש ישיבת ״פורת יוסף״ בירושלים יחד עם הרב יהודה צדקה. ייסד בירושלים את ישיבת ״אור לציון״ לפני פטירתו. נפטר בירושלים בי״ט בתמוז תשנ״ח ונקבר בבית העלמין סנהדריה. תלמיד הרב עזרא עטייה – ראש ישיבת ״פורת יוסף״ והרב יהודה צדקה והרב יעקב עדס. בעל אור לציון – שו״ת ופסקים, ״אור לציון – על מסכת יבמות ומסכת כתובות, אור לציון – דיני שביעית, הליכות עולם – הלכות ראש השנה ויום הכפורים, ברכת ציון – חידושים על מסכתות הש״ס, על התורה ועל נ״ך. ראש ישיבת ״פורת יוסף״ בירושלים יחד עם הרב יהודה צדקה, ונחשב מגדולי פוסקי ההלכה במגזר הספרדי. נודע בשליטתו העצומה בש״ס ובפוסקים, היה בקי בחכמת הקבלה ומומחה במלאכת השחיטה ובדיני הטריפות. בלימוד הגמרא הדגיש את ההתעמקות ויישוב דברי רש״י, ובפסיקתו נקט גישה שמרנית המתחשבת במנהגי העדות, ושיטתו נחלקה בכך משיטת ידידו הרב עובדיה יוסף. ספרו שו״ת ״אור לציון״ – חלקים ב – ה נערכו בידי תלמידיו על פי כתביו ודבריו.

הערות ׳ החיבור בחמישה חלקים, על אורח חיים ויורה דעה.

האדמו״ר מאונגוואר – משנה הלכות

רבי מנשה קלייז מאונגוואר
1923–2011
5683–5771 · התרפ״ג–התשע״א

נולד בצ׳כוסלובקיה, בעיר אונהוודר ב׳ בניסן תרפ״ג. גורש בשואה לאושוויץ ומשם לבונוואלה. ושוחרר בכ״ח בניסן תש״ה. עבר לצרפת, לעיר פריז, ושהה שם במחנה פליטים. הינר לארצות הברית, לעיר ניו יורק, פתח בשכונת ויליאמסבורג את ישיבת ״בית שערים״ בשנת תשכ״ג ובשכונת בורו פארק את בית מדרשו ״אונגוואר״ בשנת תשכ״ו. עלה לישראל, לעיר ירושלים, בשנת תשס״ח; נפטר בה ונקבר בעיר צפת. תלמיד אביו, רבי אליעזר זאב קליין מארלויוה ורבי יוסף אלימלך כהנא מאונגוואר ורבי ישראל מנחם אלטר חיים הופמן. בעל משנה הלכות – שו״ת, אלפי תשובות בהלכה, מגיד משנה על התורה – חמישה חלקים, מצות המלך – על תרי״ג מצוות, חידושי משנה על הש״ס – ארבעה חלקים, פרסומי ניסא – תיאור אוטוביוגרפי, שאלות ותשובות וקיצות על השואה. פוסק חרדי בארצות הברית, האדמו״ר הראשון של חסידות אונגוואר משנת תשכ״ג וראש ישיבת ״בית שערים״ בברוקלין, שבסוף ימיו העביר את מרכז החסידות לישראל, מפורסם בסדרת ספרי השו״ת ״משנה הלכות״, שזכו להסכמות גדולי ישראל. נודע כפוסק שמרן שייחס חשיבות למנהגי הונגריה, היה הראשון שפעל בנושא העירוב בארצות הברית, ופעל רבות בענייני גיור, מילה וקבורת המת. במחנות ההשמדה נודע בדבקותו באמונה ובקיום המצוות.

1923

1925

מקום / אזור: ארצות הברית · ארץ ישראל · תימן · בוכרה / מרכז אסיה · קווקז · פולין־ליטא · ארץ ישראל / האימפריה העות׳מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · אשכנז

ראב"ד העדה החרדית – אבן ישראל

רבי ישראל יעקב פישר

1925–2003

5685–5763 · ה'תרפ"ה–ה'תשס"ג

נולד בירושלים, ולמד כאברך בישיבת עץ חיים. התמנה לרב שכונת בתי הורודנא הקטנה מטעם העדה החרדית בשנת תש"ך. כיהן כרב שכונת זיכרון משה וכדיין בבד"ץ העדה החרדית מתשכ"ג, ומתשנ"ו כראב"ד. נפטר בירושלים בכ"ה באדר א' תשס"ג ונקבר בהר המנוחות. בעל אבן ישראל – שו"ת וחידושים על הרמב"ם, תשעה כרכים, משנה ברורה עם פסקי אבן ישראל – יצא לאחר פטירתו, הגדה של פסח "אבן ישראל" – פסקים וחידושים, הליכות אבן ישראל – על המועדים, שני כרכים. רב שכונת זיכרון משה בירושלים ודיין בבד"ץ העדה החרדית, ובסוף ימיו הראב"ד העשירי שלו, בשנים תשנ"ו–תשס"ג. נחשב לאחד מחשובי הפוסקים בירושלים, ופסקיו נאספו בתשעת כרכי שו"ת "אבן ישראל". מפסקיו הידועים: פטור מצום יום הכיפורים לאישה בחודש התשיעי להריונה, והיתר לפתוח בשבת פקקים של בקבוקים. נהג להמליץ למצויים במצוקה להתפלל בכותל המערבי ארבעים יום ברציפות.

1925

1926

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן · ארץ ישראל · ארצות הברית

תקופת האחרונים 1910 – 2025 (המשך: 1926 – 1928) בס"ד

בעל "שמירת שבת כהלכתה"

רבי יהושע ישעיה נויבירט

1927–2013

5687–5773 · ה'תרפ"ז–ה'תשע"ג

נולד בגרמניה, בעיר הלברשטאדט, בי"ד באדר א' תרפ"ז. נשלח לאחר ליל הבדולח לבלגיה, ובתרצ"ט התאחד עם הוריו בהולנד ושהה עמם במסתור עד תש"ה. עלה לארץ ישראל באניית מעפילים בשנת תש"ו ונכלא בעתלית עד ששוחרר. למד בירושלים בישיבת קול תורה, ושם נעשה לתלמידו המובהק של רבי שלמה זלמן אוירבך. ייסד בשכונת בית וגן את ישיבות "פני שמואל" ו"חכמת שלמה", ולאחר מכן את ישיבת "נתיבות חכמה". תלמיד רבי שלמה זלמן אוירבך – רבו המובהק ורבי יחיאל מיכל שלזינגר ורבי ברוך קונשטט. בעל שמירת שבת כהלכתה – הלכות שבת ויום טוב, שלוש מהדורות, קיצור דיני שמיטת קרקעות, אהל שרה – דיני טהרת המשפחה, חנוך הבנים למצוות ודיני קטן, מדריך הלכתי לאחיות בבתי חולים לשבתות וחגים. רב וראש ישיבה בירושלים, מייסד ישיבות "פני שמואל", "חכמת שלמה" ו"נתיבות חכמה", ופוסק ההלכה של המרכז הרפואי שערי צדק. התפרסם בעיקר בספרו "שמירת שבת כהלכתה", שנכתב בהתייעצות עם רבו רבי שלמה זלמן אוירבך ויצא בהסכמות גדולי ישראל, והיה הראשון לסכם את הלכות שבת במבנה עצמאי שאינו לפי סדר השולחן ערוך או הרמב"ם. כתיבת הספר נבעה מקבלה שקיבל על עצמו כשנאלץ לעלות על אניית המעפילים בשבת. מסר שיעורי הלכה בישיבת קול תורה ובסמינר הישן במשך עשרות שנים.

הפני מנחם – האדמו"ר השישי מגור

רבי פינחס מנחם אלתר מגור

1926–1996

5686–5756 · ה'תרפ"ו–ה'תשנ"ו

נולד בפולין, בעיר פלניצה, בכ"א בתמוז תרפ"ו. עלה לארץ ישראל עם אביו בפסח ת"ש, לעיר ירושלים, ולמד בישיבת "חיי עולם". עמד בראש ישיבת "שפת אמת" בירושלים מתשי"ז, ומתשנ"ב כיהן בה כאדמו"ר מגור. נפטר בירושלים בט"ז באדר תשנ"ו ונקבר בחצר ישיבת "שפת אמת", סמוך לקבר אביו. תלמיד אביו, רבי אברהם מרדכי אלתר, האמרי אמת ורבי יוסף שלמה כהנמן – למד עמו בבני ברק בשנת תש"ג. בעל פני מנחם – דרשות על פרשיות התורה והמועדים, שישה כרכים, שולי הגיליון – הערות, ציונים והגהות על התנ"ך, הבבלי והירושלמי, הרמב"ם והשולחן ערוך, שבעה כרכים, תורתך שעשעי – פלפולים קצרים על פרשיות השבוע, תש"ן, אוצר מכתבים – מכתבי מוסר וחסידות. האדמו"ר השישי מגור בשנים תשנ"ב–תשנ"ו ונשיא מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל, שנודע בשם "הפני מנחם" על שם ספרו. קודם לכן עמד כשלושים וחמש שנה בראש ישיבת "שפת אמת" בירושלים, ומתשל"א כיהן כיו"ר אגודת ישראל. נודע בגאונותו ובחכמתו כאחד מגדולי התורה ומנהיגי היהדות החרדית. בדברי תורתו עסק רבות ב"עין טובה" וב"קדושה", ועורר את חסידיו לאהווה ולקביעת שיעור תורה בכל יום.

1926

1928

הגר"נ קרליץ – בעל חוט שני

רבי נסים קרליץ

1926–2019

5686–5780 · ה'תרפ"ו–ה'תש"פ

נולד בבלארוס, בעיר קוסובה, בי"ח באב תרפ"ו. עלה לארץ ישראל עם הוריו בשנת תרצ"ו, ולמד בישיבת תפארת ציון, בישיבת לומז'ה ובישיבת פוניבז'. כיהן בעיר בני ברק כראש כולל חזון איש וכרב בית הכנסת הליגמן משנת תשי"ט. ייסד בבני ברק את בית דין צדק בני ברק בשנת תשכ"ח ועמד בראשו עד תשע"ב. נפטר בבני ברק בכ"ג בתשרי תש"פ ונקבר בבית הקברות של נציבי ישיבת פוניבז'. תלמיד דודו, רבי אברהם ישעיהו קרליץ, החזון איש ואביו, רבי נחום מאיר קרליץ ורבי יעקב ישראל קניבסקי, הסטייפלר. בעל חוט שני – 17 כרכים בהלכה: ריבית, נדה, שבת, שמיטה, יום טוב, פסח ועוד, קובץ הערות ומראי מקומות – 5 כרכים על חולין, מנחות, נדה ומקוואות, עירובין וסוכה, שבת, ביצה ומועד קטן, שיעורי הגר"נ – על הלכות תרומות ומעשרות ברמב"ם. מבכירי פוסקי ההלכה החרדים הליטאים, מייסד בית דין צדק בני ברק בשנת תשכ"ח ועומד בראשו עד תשע"ב – בית הדין הפרטי הגדול בעולם. כיהן כראש כולל חזון איש, רב שכונת רמת אהרן, חבר מועצת גדולי התורה וחבר נשיאות ועד הישיבות. אחיינו של החזון איש ומהקרובים אליו ביותר, ולמד עמו בחברותא סדר קדשים. נודע בסדרת ספרי ההלכה "חוט שני".

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן · ארץ ישראל · ארצות הברית

נשיא מועצת חכמי התורה

רבי שמעון בעדני

1928–2023

5688–5783 · ה'תרפ"ח–ה'תשפ"ג

נולד בארץ ישראל, בעיר חַדֵרָה, בשכונת נחליאל, בח' בטבת תרפ"ח. למד בישיבת נובהרדוק בחדרה, ועבר לישיבת בית יוסף־נובהרדוק בעיר ירושלים. למד בישיבת פורת יוסף, מונה בשנת תשי"ג לאחראי על פנימייתה בקטמון ולאחד מראשי הישיבה. עבר לבני ברק והקים בה את כולל תורה וחיים. נפטר בי"ח בטבת תשפ"ג ונקבר בבני ברק, בבית העלמין פוניבז'. תלמיד רבי עזרא עטייה ורבי אלעזר מנחם שך – למד עמו גם בחברותא ורבי שמואל אהרן יודלביץ. ראש כולל תורה וחיים בבני ברק, ולפני כן מראשי ישיבת פורת יוסף ומוסר השיעורים בסניפה בקטמון. עם הקמת ש"ס בשנת 1984 נבחר לחבר מועצת חכמי התורה, וזוהה בה כנאמנו של הרב שך. לאחר פטירת הרב שלום כהן הנהיג את תנועת ש"ס ונחשב לסמכות העליונה בה כזקן מועצת חכמי התורה. בהלווייתו בבני ברק השתתפו כמאה אלף איש.

1928

1929

שר התורה – בעל "דרך אמונה"

רבי חיים קניבסקי

1928–2022

5688–5782 · ה'תרפ"ח–ה'תשפ"ב

נולד בפולין, בעיר פינסק, בט"ו בטבת תרפ"ח. עלה עם משפחתו לארץ ישראל והתיישב בעיר בני ברק בא' בניסן תרצ"ד. למד בישיבת לומז'ה בעיר פתח תקווה. למד עשרות שנים בכולל חזון איש בבני ברק, ולאחר פטירת אביו מילא את מקומו כנשיא הכולל. נפטר בבני ברק בט"ו באדר ב' תשפ"ב ונקבר בבית הקברות שומרי שבת. תלמיד אביו, רבי יעקב ישראל קניבסקי, הסטייפלר ודודו, רבי אברהם ישעיהו קרליץ, החזון איש ורבי מיכל יהודה ליפקוביץ – בישיבת תפארת ציון. בעל דרך אמונה – בתחום המצוות התלויות בארץ, שונה הלכות – יצא לאור עם חברותתו רבי אלעזר צדוק טורצ'ין, פירוש על התלמוד הירושלמי – בכתב ידו. רב חרדי־ליטאי ומחבר ספרים רבים במגוון מקצועות תורניים, שהבולט שבהם "דרך אמונה" במצוות התלויות בארץ. בקיאותו הנדירה בספרות התורנית ובספרות חז"ל הקנתה לו את התואר "שר התורה", ורבים ראו בו את גדול הדור ובאו לקבל את ברכתו ועצתו. נהג כהכרעות דודו החזון איש וחיזק את תקנותיו, ומאז פטירת רבי אהרן יהודה ליב שטינמן היה ממנהיגי הציבור הליטאי לצד רבי גרשון אדלשטיין.

מקום / אזור: ארצות הברית · ארץ ישראל · תימן · בוכרה / מרכז אסיה · קווקז · פולין־ליטא · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · אשכנז

הראשון לציון – מאמר מרדכי

רבי מרדכי אליהו
1929–2010
5689–5770 · התרפ"ט–התש"ע

נולד בירושלים, בעיר העתיקה, בכ"א באדר א' תרפ"ט, ולמד בישיבת פורת יוסף. כיהן משנת תש"ך כדיין בבית הדין הרבני בעיר באר שבע, הדיין הצעיר ביותר בארץ. עבר לבית הדין הרבני האזורי בירושלים, ומתש"ל כיהן כחבר בית הדין הרבני הגדול. כיהן בירושלים כראשון לציון וכרב הראשי לישראל בשנים תשמ"ג–תשנ"ג. נפטר בירושלים בכ"ה בסיוון תש"ע ונקבר בהר המנוחות, באוהל שבו קבור החיד"א. תלמיד רבי עזרא עטייה – בישיבת פורת יוסף ורבי יצחק נסים ורבי מרדכי שרעבי. בעל מאמר מרדכי – שו"ת, שו"ת הרב הראשי – תשובות לשאלות מימי כהונתו כרב ראשי, דרכי טהרה – הלכות טהרה לספרדים ולאשכנזים, דרכי הלכה – הערות על קיצור שולחן ערוך, הלכות חגים. פוסק ומקובל, הראשון לציון והרב הראשי לישראל בשנים תשמ"ג–תשנ"ג לצד הרב אברהם אלקנה כהנא שפירא. בתקופתם פעלו הרבנים הראשיים להעלאת רמת הכשרות, והרבנות הכריעה בעניין קביעת רגע המוות, הכרעה שסללה את ההכשר ההלכתי להשתלת איברים. בפסיקתו שילב את פסקי האר"י והרש"ש בדרכם של הבן איש חי וכף החיים, ושאף לאחד את פסיקת העדות. היה המנהיג הרוחני של רבים בציבור הדתי לאומי ומחוצה לו, ונשיא כולל "דרכי הוראה" להכשרת רבנים ודיינים.

ראש ישיבת מתיבתא תפארת ירושלים

רבי דוד פיינשטיין מויז ניוק
1929–2020
5689–5781 · התרפ"ט–התשע"א

נולד בבלארוס, בעיירה ליובאן, שבה כיהן אביו כרב העיר. היגר עם משפחתו לארצות הברית בשנת תרצ"ז. עמד בראש ישיבת מתיבתא תפארת ירושלים בניו יורק, בלואר איסט סייד שבמנהטן, במקום אביו, מתשמ"ו. נפטר ב"ט בחשוון תשפ"א; נקבר בישראל, בהר המנוחות, ליד קבר אביו. בעל ודברת בם – שו"ת והלכה למעשה, ניו יורק תשס"ט, יד דודי – שו"ת, פסקים וביאורים בארבעת חלקי השולחן ערוך, תשפ"ב, קול דודי – על התורה, הגדה של פסח קול דודי – עברית ואנגלית. ראש ישיבת מתיבתא תפארת ירושלים במנהטן, שבה מילא את מקום אביו רבי משה פיינשטיין מתשמ"ו, ומסר בה שיעור יומי בדף היומי. חבר מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל בארצות הברית וראש החינוך העצמאי בארצות הברית. נחשב לפוסק הלכה בולט בארצות הברית התורנית, והרב אלישיב הסתמך על פסיקותיו בנוגע ליהודי ארצות הברית. נודע כענין ומיעט לדבר בשמי ציבור מלבד שיעוריו בישיבה.

1929

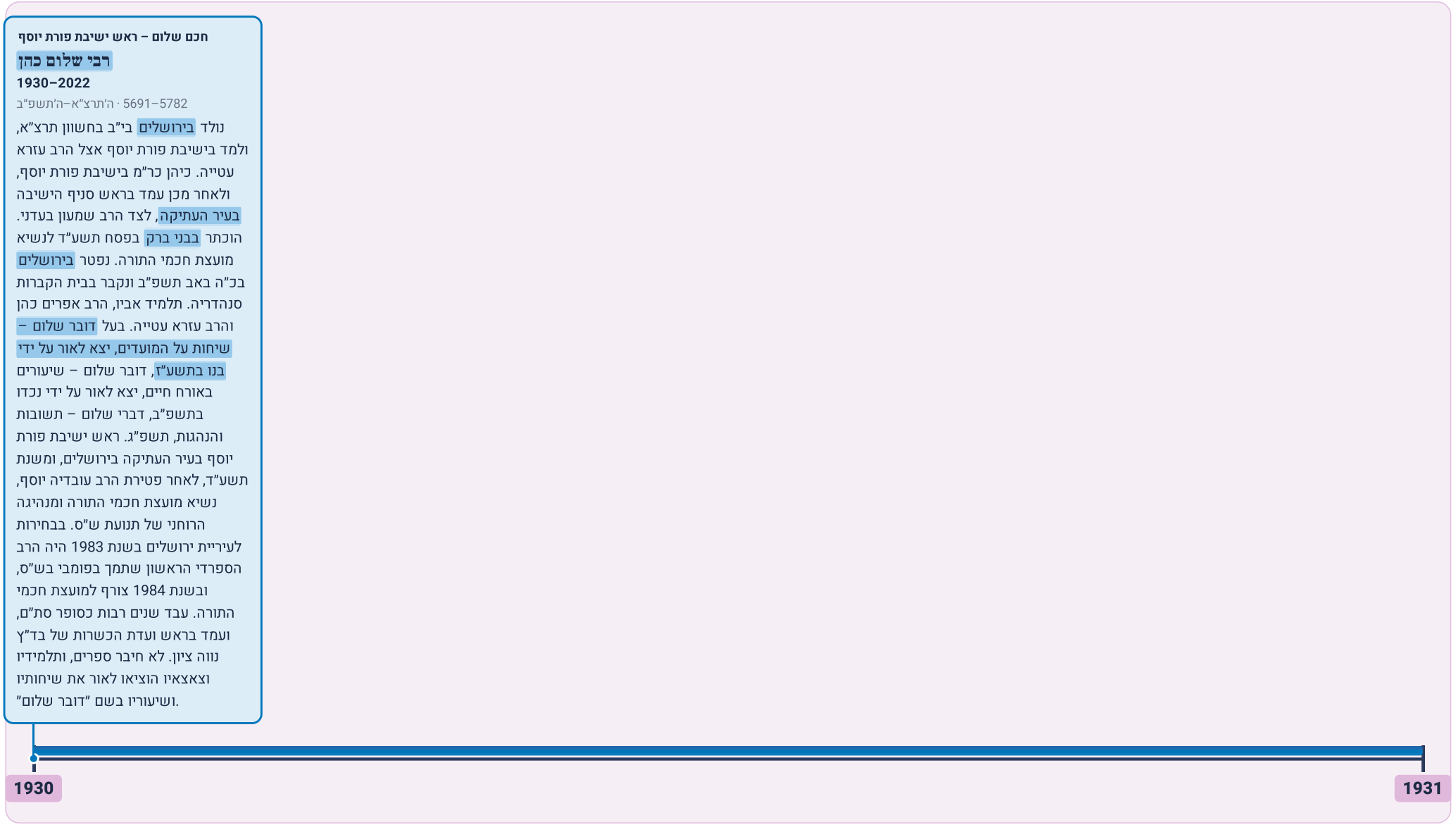
1930

הגרב"מ אזרחי – ראש ישיבת עטרת ישראל

רבי ברוך מרדכי אזרחי
1929–2023
5689–5784 · התרפ"ט–התשפ"ד

נולד בירושלים בט"ו באדר ב' תרפ"ט. למד בירושלים בישיבת חברון, ולאחר חתונתו מסר בה שיעורים. ייסד בשכונת בית וגן בירושלים את ישיבת עטרת ישראל בשנת תשל"ו ועמד בראשה עד פטירתו. עבר עם הישיבה לעיר מודיעין עילית בשנת תשע"ט. נפטר בירושלים ב"י"א בחשוון תשפ"ד ונקבר בהר הזיתים. תלמיד חותנו, רבי מאיר חדש – משגיח ישיבת חברון ורבי משולם דוד הלוי סולובייציק – למד עמו בסדר קדשים וכינהו "מורי ורבי". בעל ברכת מרדכי – מוסר: מאמרים ודרשות על התורה, חמישה כרכים, ברכת מרדכי – שיעורים על סדר קדשים ועל המועדים, ברכת מרדכי – סוגיות בש"ס על קבא דקשייתא, והגית – הדרכה לבחורי ישיבה בלימוד הסוגיא ובניית חבורות. ראש ישיבת עטרת ישראל וממנהיגי הציבור החרדי־ליטאי. בשנת 1964 ייסד את תנועת "בני תורה", שמטרתה לקרב תלמידי ישיבות תיכוניות לעולם הישיבות הליטאיות. מתשע"ב היה חבר מועצת גדולי התורה של דגל התורה, ונודע בכושר נאומו ובגישתו החינוכית בשיטת "גדלות האדם" של הסבא מסלבודקא. לאחר פטירת רבי גרשון אדלשטיין נחשב לאחד מגדולי הציבור הליטאי.

מקום / אזור: ארצות הברית · ארץ ישראל · תימן · בוכרה / מרכז אסיה · קווקז · פולין־ליטא · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · אשכנז

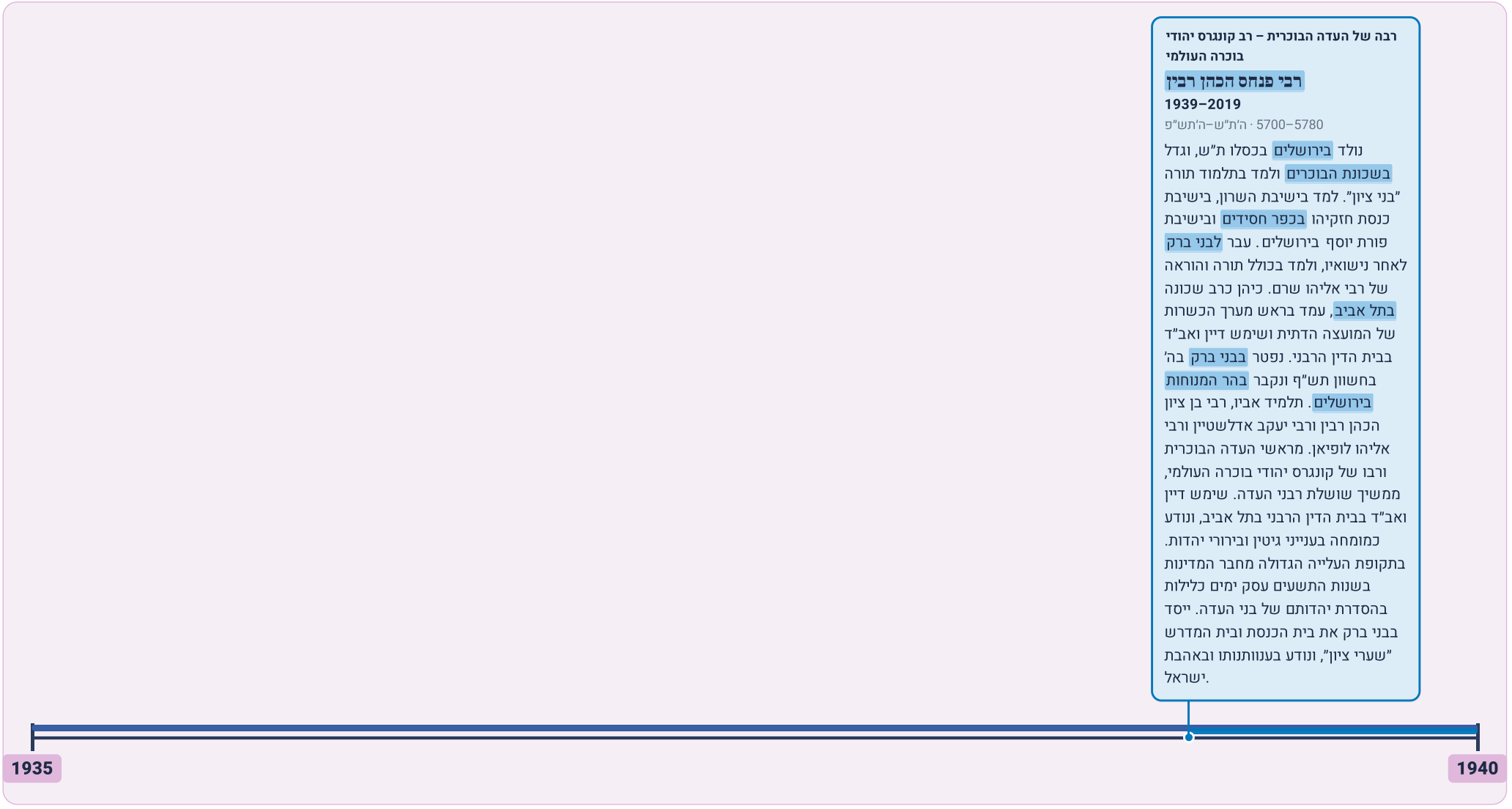

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן · ארץ ישראל · ארצות הברית

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן · ארץ ישראל · ארצות הברית

תקופת האחרונים 1910 – 2025 (המשך: 1935 – 1940) בס"ד

מקום / אזור: אשכנז · צפון אפריקה · בבל · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · פולין־ליטא · קווקז · בוכרה / מרכז אסיה · תימן · ארץ ישראל · ארצות הברית

הראשון לציון – בעל שו"ת בנין אב

רבי אליהו בקשי דורון

1941–2020

5701–5780 · ה'תש"א–ה'תש"פ

נולד בירושלים בח' בניסן תש"א. למד בישיבת הדרום ברחובות, ומתש"ט בישיבת חברון בירושלים. כיהן כרב בבת ים משנת תש"ל, ומתשל"ה כרבה הראשי הספרדי של חיפה וראב"ד בה. כיהן בירושלים כראשון לציון והרב הראשי לישראל בשנים תשנ"ג–תשס"ג. נפטר בירושלים ביו"ט בניסן תש"ף ונקבר בהר המנוחות. תלמיד רבי עובדיה יוסף ורבי יחזקאל סרנא ורבי בצלאל זולטי. בעל שו"ת בנין אב – שישה כרכים[1], בנין אב – שיחות ומאמרים בשלושה כרכים. הראשון לציון, הרב הראשי הספרדי לישראל ונשיא בית הדין הרבני הגדול בשנים תשנ"ג–תשס"ג, לצד הרב ישראל מאיר לאו. קודם לכן כיהן כשמונה עשרה שנה כרבה הראשי הספרדי של חיפה וראב"ד בה, והתיר עשרות עגונות לאחר טביעת האונייה מצדה. פוסק הלכה וממנהיגי היהדות הספרדית בישראל; דגל בשימור המנהגים הנפרדים של העדות, התיר נישואין עם קראי רוסיה בתנאים, וייסד את מוסדות "בנין אב" בירושלים.

הערות [1] חלק שביעי יצא לאחר פטירתו.

ראש ישיבת "חזון יעקב" – בעל "בעתה אחישנה"

הרב יעקב יוסף

1946–2013

5707–5773 · ה'תש"ו–ה'תשע"ג

נולד בירושלים במוצאי שמחת תורה תש"ו, ולמד בישיבת פורת יוסף ובישיבת קול תורה. הוסמך לרבנות במוסד הרב קוק בירושלים. ייסד בבית הכנסת בורכוב שבשכונת הבוכרים את ישיבת "חזון יעקב" ועמד בראשה. כיהן כרב שכונת גבעת משה ותל ארזה בירושלים. נפטר בירושלים בב' באייר תשע"ג ונקבר בהר המנוחות. תלמיד אביו, רבי עובדיה יוסף ורבי בן ציון אבא שאול. בעל חזון יעקב – בעתה אחישנה על מועדים[1], בעתה אחישנה – סדרת ספרי הלכה הנערכת על פי הקלטות שיעוריו, שיעורי הלכה מוקלטים – מאות הקלטות לפי סדר השולחן ערוך. בנו של הרב עובדיה יוסף, ראש ישיבת "חזון יעקב" הקרויה על שם סבו, רב שכונת גבעת משה בירושלים, דיין ופוסק. כיהן כחבר מועצת עיריית ירושלים וכחבר הכנסת ה־11 מטעם ש"ס. נודע בשיעורי הלכה והשקפה יומיים בסגנון עממי, ובפסיקותיו חלק לעיתים על פסקי אביו. היה חבר בבד"ץ "ישא ברכה" ודיין בבית הדין של קהילת היראים.

הערות [1] חלק א' של הספר כולל את הערות בנו, "אמרי עובדיה".

נאמ"ן – ראש ישיבת כסא רחמים

רבי מאיר מאזוז

1945–2025

5705–5785 · ה'תש"ה–ה'תשפ"ה

נולד בתוניסיה, בעיר תוניס, בי"ג בניסן תש"ה, ולמד בישיבת "חברת התלמוד" אצל הרב יצחק בוחניך. לימד מגיל 17 בעיר תוניס, בישיבת "אוהל יוסף יצחק" של חב"ד. עלה לארץ ישראל עם אחיו לאחר רצח אביו בשנת תשל"א, ועמד בראש ישיבת "כסא רחמים" בעיר בני ברק. נפטר בבני ברק בכ"א בניסן תשפ"ה ונקבר בבית הקברות של נציבי ישיבת פוניבז'. תלמיד אביו, הרב מצליח מאזוז והרב יצחק בוחניך והרב יוסף סוסו הכהן. בעל שו"ת בית נאמן – שאלות ותשובות בהלכה בארבעה כרכים, חומש בית נאמן – חידושים על החומש ומפרשיו בחמישה כרכים, שו"ת מקור נאמן – כארבעת אלפים שאלות ותשובות קצרות בשלושה כרכים, דרכי העיון – מאמרים על שיטת העיון התוניסאי, סלת נקיה – הלכות עיבור החודש והלוח העברי. ראש ישיבת "כסא רחמים" ומוסדותיה מתשל"א, ומגדולי רבני יוצאי תוניסיה. הנחיל את שיטת העיון התוניסאי בלימוד הגמרא, עודד בקיאות בתנ"ך, והקפיד על דקדוק הלשון ועל הברה ספרדית מדויקת בתפילה ובקריאת התורה, בדרכו של בעל "לחם הביכורים". הגיה את נוסח התפילה בסידורי "איש מצליח", ופסק בשו"ת ובמכתבים בכל מקצועות התורה. היה המנהיג הרוחני של מפלגת "יחד – העם איתנו".

מקום / אזור: ארצות הברית · ארץ ישראל · תימן · בוכרה / מרכז אסיה · קווקז · פולין־ליטא · ארץ ישראל / האימפריה העות'מאנית – צפת, קושטא, מצרים · בבל · צפון אפריקה · אשכנז